

Vergaderjaar 1998–1999

26 200 XIII

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 1999

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

Blz.

Hoofdstuk 1: Economische groei en vernieuwing van het overheids-optreden

1.1	Inleiding	2
1.2	Vernieuwing van het overheids-optreden	4
1.3	Institutionele ordening in internationaal perspectief	7
1.4	Bekendheid, waardering en gebruik van het EZ-beleid	9
1.5	Budgettaire gevolgen Regeerakkoord voor de EZ-begroting	10

Hoofdstuk 2: Structuur

2.1	Industrie- en technologiebeleid	11
2.2	Ruimtelijk economisch beleid	18
2.3	Economie, milieu en energie	22

Hoofdstuk 3: Dynamiek

3.1	Marktwerking nationaal	30
3.2	Ondernemerschap	36
3.3	Marktwerking internationaal	37
3.4	Internationale handel en investeringen	40

Hoofdstuk 4: Beheer en bestuur

4.1	Personeel, organisatie en informatiemanagement	45
4.2	Voorlichting	46
4.3	Financieel beleid en beheer	47

HOOFDSTUK 1: ECONOMISCHE GROEI EN VERNIEUWING VAN HET OVERHEIDSOPTREDEN

1.1. Inleiding

Het succes van de Nederlandse economie heeft tot ver over onze landsgrenzen belangstelling getrokken. De prestaties in de afgelopen vier jaar zijn dan ook opvallend. De economische groei lag gemiddeld boven de 3%, het overheidstekort is teruggedrongen van 4,2% in 1994 tot 1,3% BBP nu en de lasten zijn met 18 miljard gulden verlaagd waardoor de collectieve lastendruk nu uitkomt op 43¼% van BBP. Er zijn de afgelopen vier jaar meer dan 620 000 banen bijgekomen. De inactieven-actieven ratio is met bijna 9% gedaald en de werkloze beroepsbevolking is met 150 000 mensen afgenomen. De gunstige economische resultaten zijn bovendien samengegaan met vooruitgang op het gebied van het milieu. Het RIVM geeft aan dat dankzij het milieubeleid van de afgelopen jaren – met uitzondering van CO₂ – een daling van de milieudruk is bereikt die zich de komende jaren nog zal voortzetten. Overigens geldt voor een aantal emissies – waaronder NO_x – dat de gerealiseerde emissiereductie onvoldoende is om de gestelde doelen te halen.

Tabel 1: Kernvariabelen in historisch perspectief

	1970	1984	1994	1998
Werkloze beroepsbevolking ¹	0,7	9,7	8,7	5,3
Werkloosheidsuitkeringen ¹	1,1	12,3	12,3	9,3
I/a ratio ²	44,2	83,4	83,2	74,3
Idem, 65– ²	15,3	44,0	42,2	35,0
EMU-tekort ³	1,4	5,5	4,2	1,3
EMU-schuld ³	51,5	66,8	77,9	69
Collectieve lastendruk ³	37,8	45,8	45,0	43¼

¹ In % van de beroepsbevolking

² Uitkeringsjaren/arbeidsjaren x 100%

³ In % BBP

Bron: CPB 1998.

Structural adjustment

Het contrast tussen het huidige gunstige functioneren van de Nederlandse economie en de periode van «Dutch disease» van het begin van de jaren tachtig krijgt in de buitenlandse commentaren veel aandacht. Dat is terecht: in de crisis van begin jaren tachtig is namelijk ook de kiem gelegd voor het economisch beleid dat kan worden gekenschetst als «structural adjustment» waarvan een verantwoorde opstelling van de sociale partners en het streven naar een gemeenschappelijke beleidsoriëntatie tussen overheid en sociale partners belangrijke onderdelen vormen. De relatief gunstige economische resultaten van de Nederlandse economie de afgelopen jaren kennen hun oorsprong in dit herstelbeleid. Juist de diepte van de crisis van begin jaren tachtig heeft Nederland als een van de eerste landen doen inzien dat het economische landschap aan snelle en continue verandering onderhevig is. De economische politiek van de jaren zestig en zeventig voldeed niet langer. Hoewel de welvaart absoluut gezien op een redelijk niveau lag, werd duidelijk dat stagflatie en uit de hand lopende overheidsfinanciën de ontwikkeling van welvaart en werkgelegenheid op den duur in gevaar zouden kunnen brengen. Enkele macro-economische indicatoren in bovenstaande tabel illustreren dit. Nederland is daarmee niet zozeer bijzonder in het beleidsconcept dat sindsdien is gevolgd, maar wel in het tijdige constateren van de noodzaak van ander beleid.

«Structural adjustment» – een term afkomstig van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) – startte in de eerste helft van de jaren tachtig in Nederland vooral als een financieel saneringsbeleid. Het beslag van de collectieve sector was in ons land zeer hoog opgelopen, met de bekende gevolgen voor de hoogte van de lastendruk en het financieringstekort, hetgeen op zijn beurt de winstgevendheid en de werkgelegenheid onder zware druk zette. Dat beseften ook werkgevers en werknemers toen zij begin jaren tachtig het Akkoord van Wassenaar sloten, gericht op loonkostenmatiging en rendementsherstel. In de jaren tachtig heeft het beleid in het teken gestaan van het terugdringen van de rol van de overheid: het ging dus vooral om *minder* overheid. In dit kader werd ook een begin gemaakt met een versobering van de sociale zekerheid, maar dit alles binnen het institutionele raamwerk zoals dat al langer bestond. Kenmerkend voor deze periode was dan ook dat het terugdringen van het beslag van de collectieve sector generiek plaatsvond: daarbij werden ook de uitgaven die de economie structureel versterken (investeringen) niet ontzien. Juist omdat de overheid in de periode voorafgaand aan de sanering te weinig selectief was geweest in de keuze van haar taken, kwamen nu ook kerntaken van de overheid onder druk te staan.

Met de terugval in de groei aan het begin van de jaren negentig werd opnieuw de noodzaak tot een heroriëntering van het economisch beleid blootgelegd. De gezondmaking van de openbare financiën, die een substantiële lastenverlichting mogelijk maakte, is sindsdien aangevuld met een tweede component van «structural adjustment», namelijk vernieuwing van het overheidsoptreden. Ook nu zijn omgevingsveranderingen – van maatschappelijke, internationale en technologische aard – belangrijke factoren ter verklaring van deze beleidsaanpassing.

Rol van de overheid in een dynamische economie

De stabiele economie van de naoorlogse decennia heeft definitief plaats gemaakt voor een dynamische economie. De relatief overzichtelijke inrichting van maatschappij en economie is door tal van factoren meer heterogeen geworden. Met de ontwikkeling van nieuwe informatie- en communicatietechnologie (ICT) wordt kennis toegankelijker. De samenleving is geïndividualiseerd, in sociaal en cultureel opzicht steeds meer gevarieerd en de consument is veel mondiger dan voorheen. De internationale verwevenheid van landen – tot uitdrukking komend in grensoverschrijdend verkeer van goederen, diensten, kapitaal en personen – en internationale concurrentie zullen alleen nog verder toenemen. Deze veranderingen stellen hoge eisen aan het aanpassings- en vernieuwingsvermogen van bedrijven en overheid. In een meer dynamische economie zal een overheid meer ruimte moeten bieden aan flexibiliteit, maar gelijktijdig ook moeten zorgdragen voor voldoende zekerheid.

Bij vernieuwing van het overheidsoptreden gaat het vooral om de vraag *hoe* de overheid zijn rol in een moderne economie, waarin aanpassings- en vernieuwingsvermogen centraal staan, moet vervullen. Omgevingsveranderingen vormen weliswaar een aanleiding om deze rol opnieuw te doordenken, de oorzaken liggen echter veel dieper. De overheid heeft immers steeds meer taken naar zich toegetrokken in de naoorlogse periode. Die taken werden veelal binnen de publieke sector uitgevoerd. Daarmee zijn efficiëntie en effectiviteit echter niet altijd gediend, hetgeen zich kan uiten in een gebrekkige aansluiting van publiek aanbod op vraag en onvoldoende vernieuwing van het aanbod. Langzaam aan wordt nu, via institutionele vernieuwing, de begripsverwarring tussen «publiek belang» en «publieke allocatie» ontward. Wanneer bijvoorbeeld toegankelijkheid van bepaalde voorzieningen als een publiek belang wordt gezien,

betekent dit niet altijd dat een keuze voor publieke voorziening – met de bijbehorende gedwongen winkelnering bij een publieke instantie en belastingheffing als financieringsbron – nodig is. Bij vernieuwing van het overheidsoptreden, de tweede component van «structural adjustment», gaat het dus steeds om de *vormgeving* van de overheidsinterventies.

1.2. Vernieuwing van het overheidsoptreden

Het budgettaire en fiscale beleid

Het budgettaire en fiscale beleid is zich in de jaren negentig blijven kenmerken door een nadruk op verdere gezondmaking van de openbare financiën en lastenverlichting. Daarnaast is de notie steeds meer centraal komen te staan dat een solide budgettair beleid noodzakelijk is, waarbij er vanuit dit beleid geen onzekerheden worden gestapeld op de door de markt veroorzaakte onzekerheden: stabiliteit staat centraal. Waar tot en met de jaren zeventig getracht werd anti-cyclisch begrotingsbeleid te voeren en in de jaren tachtig door de focus op tekortreductie het begrotingsbeleid noodgedwongen pro-cyclisch van karakter werd, heeft het vorige kabinet gekozen voor een op stabiliteit gericht, a-cyclisch budgettair beleid. Belangrijk element daarin is het door het vorige kabinet geïntroduceerde reële uitgavenkader. Ten tweede is het van belang, ook in het licht van het Pact voor Stabiliteit en Groei en de toekomstige vergrijzingsuitgaven, het tekort en de schuldquote verder te verlagen. Ten derde moet binnen de collectieve uitgaven een herschikking plaatsvinden richting investeringsuitgaven.

Op fiscaal terrein staat, naast lastenverlichting gericht op beter functionerende markten en meer werkgelegenheid, een stabiel, betrouwbaar en internationaal competitief fiscaal systeem centraal. Zoals ook neergelegd in de brief «Belasting 21e eeuw; een verkenning» (Kamerstukken II, 1997/98, 25 810, nr. 7), gaat het dan om brede grondslagen, lagere, meer uniforme tarieven, een grotere financiële prikkel voor uitkeringsgerechtigden om een baan te aanvaarden en vergroening van het belastingstelsel.

Overheidsinterventies op andere terreinen

Een moderne overheid moet sterk en selectief zijn in haar interventies. Die interventies moeten steeds scherp zijn toegesneden op het publieke belang dat zij dienen. Enerzijds gaat het er dan soms om dat een *herpositionering* van het overheidsoptreden moet plaatsvinden (zie bijvoorbeeld in de telecom, de energiesector, de uitvoering van de sociale zekerheid). Anderzijds gaat het om *nieuw overheidsoptreden* dat aandacht geeft aan taken die, mede als gevolg van de noodzaak van gezondmaking van de openbare financiën, zijn blijven liggen en aan nieuwe taken die voortvloeien uit omgevingsveranderingen (ICT, «employability» ofwel het in staat stellen van werknemers zich aan te passen en te vernieuwen).

Bij het vormgeven van overheidsinterventies, die er in het algemeen op gericht zijn marktimperfecties weg te nemen, gaat het om het «management» van de economie als geheel. Het is daarbij interessant de trends in het bedrijfsleven kort te bekijken. Ook in de marktsector hebben veranderingen in de omgeving immers aanleiding gegeven tot belangrijke organisatorische aanpassingen. De piramidale, «top-down» bestuurde ondernemingsconcerns met een hoge mate van gedetailleerde beslissingsbevoegdheden op concernniveau, hebben plaatsgemaakt voor veel plattere organisaties met eindverantwoordelijkheden bij afzonderlijke «business-units». Het reactievermogen op omgevingsveranderingen is zo vergroot: klantgerichtheid en flexibiliteit zijn kernbegrippen geworden. De

oude hiërarchische organisaties, met veel vertragende schakels, blijken niet in staat om effectief om te gaan met de grote hoeveelheid wisselende informatie op decentraal niveau. De aandacht van werkgevers, werknemers en overheid voor «employability» past in deze verandering. Tegelijk met decentralisatie van beslissingsbevoegdheden zijn de kennis en vaardigheden van werknemers centraal komen te staan. Ook de initiatieven die het vorige kabinet heeft genomen ten aanzien van de flexibiliteit van de arbeidsmarkt en de combinatie van arbeid en zorg zijn bedoeld om in te spelen op veranderingen in de omgeving. De metamorfose die bedrijven hebben ondergaan, heeft ertoe geleid dat ze in staat zijn op het adequate niveau sneller te anticiperen op trends door de informatiestromen beter te benutten.

De overheid staat voor een soortgelijke uitdaging als het bedrijfsleven. Voor het «management van de economie als geheel» past ook geen top-down benadering meer: in die zin is de maakbaarheid van de economie verdwenen. Ook voor de overheid geldt dat zij burgers en bedrijven op decentraal niveau de «ruimte» moet geven om zelf te kunnen anticiperen op veranderingen in de economische omgeving. Van groot belang daarbij is niet alleen een juiste incentivestructuur op decentraal niveau, maar ook het verschaffen van de mogelijkheden aan burgers en bedrijfsleven om decentraal verantwoorde keuzen te kunnen maken («capabilities»). Een juiste incentive-structuur kan worden bereikt door goed functionerende markten waarop bestaande marktpartijen door concurrentie en nieuwe toetreding worden aangezet tot efficiency en vernieuwing. Bij het verschaffen van «capabilities» gaat het om het totstandkomen van de juiste condities waaronder marktpartijen productiviteit en werkgelegenheid genereren.

Wanneer incentives (via goed functionerende markten) en «capabilities» voldoende tot hun recht kunnen komen, wordt de basis gelegd voor welvaart en werkgelegenheid. De overheid neemt de imperfecties in het marktstelsel weg op een wijze die het publieke belang zo goed mogelijk dient.

Ander overheidsoptreden (herpositionering)

Een herpositionering van het overheidsoptreden moet er toe leiden dat markten beter kunnen functioneren, zonder dat publieke randvoorwaarden (toegankelijkheid, veiligheid, kwaliteit e.d.) worden losgelaten. Zo kan op vele markten aan effectiviteit en efficiëntie worden gewonnen door bestaande wet- en regelgeving kritisch tegen het licht te houden en te zeer belastende regelgeving en daarmee concurrentiebelemmeringen weg te nemen. Het vorige kabinet is hiermee gestart in de operatie Marktwerving, Deregulering en Wetgevingskwaliteit (MDW). Hierbij is steeds gezocht naar een balans tussen bescherming en zekerheid en ruimte voor eigen initiatief, flexibiliteit en dynamiek. Conform het Regeerakkoord wordt thans een nieuwe tranche van MDW-deelprojecten voorbereid. De komende kabinetsperiode zullen de dienstensector en semi-publieke sectoren belangrijke aandachtspunten vormen van het MDW-project. De dienstensector biedt grote kansen voor meer werkgelegenheid (ook voor laaggeschoolden) en hogere output. In het kader van het MDW-project zal de dienstensector systematisch worden doorgelicht op belemmeringen voor groei.

In de afgelopen periode zijn overheidstaken geprivatiseerd en zijn elementen van marktwerking binnen de overheid geïntroduceerd. Doel daarbij was een versterking van doelmatigheid, klantgerichtheid en kostenbewustzijn. Waar elementen van marktwerking en in het bijzonder

het concurrentiemechanisme kunnen bijdragen aan een betere uitvoering van het overheidsbeleid, wordt deze lijn voortgezet.

Herpositionering betekent echter ook dat de overheid zich verantwoordelijk voelt voor gezonde concurrentieverhoudingen. Een markt kan immers alleen goed werken als hierop geen sprake is van kartels en misbruik van machtsposities. Met de Mededingingswet, sinds 1 januari 1998 van kracht, is een op Europese leest geschoeid verbodstelsel voor kartels en voor misbruik van economische machtsposities geïntroduceerd. Daarnaast is met de Mededingingswet nationale fusiecontrole geïntroduceerd. De uitvoering van de wet, die geldt voor alle sectoren, is opgedragen aan een zelfstandige organisatie met vergaande bevoegdheden: de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa).

Nieuw overheidsoptreden

De overheidsrol in de economie zoals die tot nu toe is beschreven, wordt nog wel eens verkeerd begrepen als een «terugtrekkende overheid». Zoals bovenstaande voorbeeld rond het mededingingsbeleid al liet zien, is eerder het tegenovergestelde het geval: de overheid krijgt juist een sterke rol. Dat geldt ook nadrukkelijk bij het opsporen en verhelpen van marktfalen bijvoorbeeld als gevolg van informatieproblemen en externe effecten. Daarbij dient overigens niet uit het oog verloren te worden – zoals dat tot aan de jaren tachtig vaak gebeurde – dat er ook overheidsfalen bestaat. Ook bij nieuwe interventies geldt dus dat deze nauwkeurig op de publieke taak moeten worden toegesneden: zo min mogelijk een «top-down» interventie, zoveel mogelijk gebruik maken van incentives op decentraal niveau. Het handelingsvermogen van de overheid moet immers niet overschat worden.

Wanneer het gaat om verschaffen van randvoorwaarden voor effectief en efficiënt functionerende markten, is het duidelijk dat de overheid met betrekking tot de investeringsuitgaven voor uitdagingen staat. Met de Missiebrief (Kamerstukken II, 1996/97, 25 017, nr. 1) is – samen met de Voortgangsrapportage Missiebrief (Kamerstukken II, 1997/98, 25 017, nr. 2) en de brief Impuls voor de ruimtelijke-economische structuur (Kamerstukken II, 1997/98 25 017, nr. 6) – de basis gelegd om tot 2010 de investeringen te kunnen plegen die nodig zijn om ook in de toekomst een duurzame economische groei te kunnen waarborgen. Deze benadering wordt doorgezet in Paars II. Overigens geldt ook ten aanzien van overheidsinvesteringen dat de overheid niet kan volstaan met extra middelen: ook hier moet nadrukkelijk naar vernieuwing gezocht worden, bijvoorbeeld via publiek-private samenwerking. Naast investeringen in de fysieke infrastructuur is ook voldoende ruimte voor economische activiteit cruciaal voor voortgezette economische groei. Hiermee moet nu al in de besluitvorming rond de ruimtelijke ordening van Nederland rekening worden gehouden.

De overheid heeft een duidelijk publiek doel ten aanzien van de uitdaging om ook op termijn een duurzame economische groei mogelijk te maken. Dit stelt belangrijke milieu-eisen aan het beleid. De uitkomsten van de laatste Klimaatconferentie vormden de aanleiding voor het vorige kabinet om in de nieuwe Energiebesparingsnota (EZ-98-175) te bezien hoe het energiebesparingstempo in Nederland kan worden verhoogd binnen technische, bestuurlijke en economische randvoorwaarden. Door een combinatie van fiscale maatregelen, vrijwillige afspraken en benchmarking, normstelling en regelgeving zullen marktpartijen worden aangezet om efficiënter energie te gebruiken. In het Regeerakkoord is een verdubbeling van de energiebelasting voorzien waaruit f 500 mln. zal worden aangewend om burgers en bedrijfsleven via fiscale faciliteiten te

stimuleren tot energiebesparing. Ook zal duurzame energie een extra impuls krijgen met behulp van de f 80 mln. die hiervoor de komende vier jaar extra is gereserveerd.

Er zijn ook interventies nodig om «nieuwe» marktimperfecties op te lossen. Dergelijke nieuwe onvolkomenheden in het functioneren van markten komen vaak voort uit veranderingen in de omgeving. Een eerste voorbeeld is «de markt voor innovaties». De OESO wijst erop dat productiviteitswinst steeds meer afhangt van een efficiënte en snelle verspreiding van kennis kennisdiffusie – en steeds minder van het high tech segment in de industrie (zie OESO, Technology, productivity and Job Creation, Best Policy Practices, 1998). Het stimuleren van netwerk – en clustervorming bij bedrijven – een voorbeeld van het overwinnen van marktimperfecties die vaak samenhangen met informatiegebreken is daarom een belangrijke overheidstaak (zie «Kansen door synergie; De overheid en op innovatie gerichte clustervorming in de marktsector», Kamerstukken II, 1997/98, 25 518, nr.1).

Heel duidelijk is de invloed van omgevingsveranderingen – technologische ontwikkelingen – waar het gaat om zogenaamde «enabling technologies», zoals de ICT. Dergelijke technologie is sectordoorsnijdend en beïnvloedt de gehele economie. Bovendien hebben investeringen in «enabling technologies» vaak een hoog risico-profiel en vereisen een bepaalde infrastructuur, zowel fysiek als juridisch. Er zijn dus toegesneden overheidsinterventies nodig om een dergelijke markt tot ontwikkeling te brengen. Het actieplan elektronische snelweg is hier een voorbeeld van. Bij de vormgeving van dit plan wordt gestreefd naar de ontwikkeling van een derde mainport: Nederland brainport.

Het millenniumprobleem heeft de grote afhankelijkheid van kennis en technologie van bedrijven en burgers nog eens onderstreept. Er is hier sprake van een probleem, dat bedrijven en burgers individueel niet volledig kunnen overzien. De overheid tracht dit informatieprobleem via het Millennium Platform zoveel mogelijk op te lossen en de risico's die ermee gepaard gaan te minimaliseren. Het Platform ontwikkelt in dit verband activiteiten gericht op bewustwording, maar ook wordt aandacht besteedt aan risico-analyse en het opstellen van noodscenario's, certificering van IT-applicaties en de beschikbaarheid van IT-personeel.

Een laatste voorbeeld van een beleidsterrein waar de overheid een nieuwe rol heeft te vervullen is het levenslang leren of «employability». Ook hier is door externe ontwikkelingen sprake van een nieuwe of in ieder geval een sterk veranderende markt. Dat vereist toegesneden overheids-optreden, zoals met het actieplan «Een leven lang leren». Employability en permanente scholing zullen hun consequenties moeten krijgen voor het gehele (hoger) onderwijssysteem.

1.3. Institutionele ordening in internationaal perspectief

De economie is steeds minder gebonden aan nationale grenzen en dus aan nationale regelgeving. In toenemende mate zijn economische activiteiten grensoverschrijdend. De internationale handel neemt momenteel twee keer zo snel toe als het wereld-BNP. Buitenlandse investeringen groeien op hun beurt weer twee keer zo snel als de internationale handel. Deze internationalisering speelt zich met name af binnen regio's (zoals de Europese Unie (EU) of Mercosur), maar ook op wereldwijd niveau.

Het is van belang goed te kijken naar de kaders waarbinnen internationale handel en investeringen zich afspelen. Met de toenemende internationali-

sering van economische activiteiten is aandacht voor de ontwikkeling van de internationale institutionele kaders essentieel. De internationale economische rechtsorde dient op deze trend te zijn toegesneden.

Op regionaal niveau speelt voor Nederland in de eerste plaats de EU. EZ zal, gegeven de toenemende rol van reëel-economische aspecten die de komst van de Economische en Monetaire Unie (EMU) met zich meebrengt, voldoende aandacht moeten geven aan het algemeen economische beleid op het Europese niveau.

Vanuit EZ is daarnaast veel aandacht voor het goed functioneren van de Interne Markt, waarbij de Europese regelgeving niet verstikkend, maar juist stimulerend voor de markt werkt. Daarnaast is de uitbreiding van de Interne Markt naar een aantal Midden-Europese transitielanden de komende jaren van groot belang.

In een breder verband (EU, Midden-Europa, Noord-Amerika, Japan, Zuid-Korea, Australië, Nieuw-Zeeland) draagt de OESO bij aan de condities waarin de economieën stabiel en marktconform kunnen opereren. Binnen de OESO zijn bijvoorbeeld harde afspraken gemaakt over exportfinanciering en overheidssteun. Eveneens in OESO-kader wordt onderhandeld over een multilateraal investeringsakkoord (MAI).

In een nog breder, want mondiaal verband vormt de World Trade Organisation (WTO) één van de belangrijkste institutionele ordeningen op economisch terrein. EZ zal zich de komende jaren inzetten voor een verdere versterking van de WTO.

Daar waar de WTO of andere multilaterale organisaties nog niet voldoen, kunnen bilaterale overeenkomsten als eerste aanzet fungeren tot verdere vervolmaking van de internationale rechtsorde. Dit geldt bijvoorbeeld de relatie tussen de Verenigde Staten en de EU. In het Transatlantic Economic Partnership (TEP) hebben de EU en de VS een aantal afspraken gemaakt om onderlinge handelsbelemmeringen te beperken en gezamenlijke initiatieven in de WTO te kunnen nemen.

Op het terrein van internationale investeringen en de daarop van toepassing zijnde belastingregimes heeft Nederland een groot aantal bilaterale verdragen gesloten. Wellicht dat ook op deze terreinen in de toekomst bredere multilaterale overeenkomsten kunnen worden gecreëerd.

Kortom, EZ zal zich de komende jaren inzetten voor versterking van een internationale economische orde die marktgeïntereerd is, op regionaal, multilateraal en bilateraal niveau. EZ richt zich concreet daarbij op liberalisering van de handel in goederen en diensten en internationale investeringen en het ondersteunen van de minst-ontwikkelde landen.

Daarnaast heeft de door weinigen voorspelde crisis in Zuidoost-Azië de vraag opgeroepen in hoeverre vanuit internationale instellingen zoals de OESO en het Internationaal Monetair Fonds (IMF) de monitoring scherper en de aanbevelingen indringender gemaakt kunnen worden. Ofschoon de institutionele knelpunten die aan de Azië-crisis ten grondslag liggen primair een zaak zijn van die landen zelf, zorgt de toegenomen internationale afhankelijkheid er voor dat crises snel kunnen overslaan naar andere landen. Daarom is een kritische blik op de doeltreffendheid van het huidige alarmeringssysteem bij het ontstaan van crises en het toezicht op internationale kapitaalstromen gerechtvaardigd.

1.4. Bekendheid, waardering en gebruik van het EZ-beleid

Belangrijke voorwaarde voor een effectief en efficiënt functionerende overheid is ook een goede wijze waarop het beleid geïntegreerd samenkomt bij burger en bedrijfsleven. Vorig jaar heeft EZ in dit verband een onderzoek laten doen naar de waardering van het EZ-beleid zoals dat de laatste jaren is gevoerd. Uit de uitkomsten van het onderzoek bleek dat de bekendheid en het gebruik van het EZ-instrumentarium bij het midden- en kleinbedrijf (MKB) laag was in vergelijking tot de grote bedrijven. Daarnaast viel op dat de bekendheid en het gebruik van de exportbevorderende maatregelen laag waren.

Om de bekendheid en het gebruik van het EZ-instrumentarium bij het MKB te verbeteren is inmiddels een aantal gerichte publicitaire- en marketing acties ondernomen. Rond de heruitgave van het zogenaamde «MKB-Maatregelenboekje» en het boek «Overzicht regelingen voor ondernemers in het MKB» zijn in de periode april-mei 1998 publiciteitsacties uitgevoerd. Deze acties – advertenties in dag- en doelgroepbladen – richtten zich rechtstreeks op de MKB-bedrijven en hun intermediairs (adviseurs en dienstverleners). Bovendien is de regelingen-informatie uit betreffende boeken op internet beschikbaar gesteld. Naar aanleiding van het «MKB-Maatregelenboekje» is tenslotte een serie regionale bijeenkomsten voor MKB-bedrijven met betrokken bewindspersonen georganiseerd.

Rond de heroriëntatie van de voorlichtings- en adviesstructuur (reorganisatie Kamers van Koophandel (KvK) en Innovatiecentra / Instituut voor het midden- en kleinbedrijf (IC/IMK) in de nieuwe organisatie Syntens) voor het MKB is gestart met een aparte campagne. Doel van deze campagne is de toegankelijkheid van de vernieuwde voorlichting- en adviesstructuur voor MKB-bedrijven te vergroten.

Tenslotte is EZ – als vervolg op het door het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) uitgevoerde onderzoek uit 1997 – een onderzoek gestart naar de achtergronden en motieven van MKB-bedrijven die wel bekend zijn met de EZ-regelingen en er toch geen gebruik van hebben gemaakt. De uitkomsten van dit onderzoek worden dit najaar aan de Kamer gezonden.

Om met het Nederlandse export- en investeringsinstrumentarium een maximaal effect te bereiken is er de afgelopen jaren hard gewerkt aan stroomlijning van het instrumentarium. Deze lijn zal volgend jaar worden voortgezet.

Per 1 januari van dit jaar zijn de exportfinancierings-faciliteiten van EZ onder één kader samengevoegd, te weten het Besluit Subsidies Exportfinancieringsarrangementen (BSE).

Ook op het terrein van de investeringsinstrumenten wordt gestreefd naar een geïntegreerde inzet van instrumenten. Op het terrein van de investeringsverzekering is dit via de Regeling Herverzekering Investeringen (RHI) gerealiseerd. Ook voor de instrumenten die betrekking hebben op de overige elementen van een investeringscyclus zal de samenhang worden vergroot. Een eerste belangrijke stap in die richting betreft het in elkaar schuiven van de programma's voor Investeringsbevordering en Technische Assistentie (IBTA) van respectievelijk EZ (voor alle landen in Midden- en Oost-Europa) en Ontwikkelingssamenwerking (voor ontwikkelingslanden). Waar nodig zullen de instrumenten ook inhoudelijk worden aangepast. Zo is het voornemen om, na een Brusselse notificatie-procedure, de investeringsfaciliteit voor Midden- en Oost-Europa te verruimen naar een aantal andere opkomende markten. Verdere mogelijk-

heden tot integratie van het investeringsinstrumentarium zullen samen met de minister voor Ontwikkelingssamenwerking (OS) nader worden verkend.

Een soortgelijke aanpak is eveneens van toepassing op de samenwerkingsinstrumenten. Hieruit vloeit het voorstel voort om het Programma Samenwerking Oost-Europa (PSO) samen te voegen met de multilaterale instrumenten (co-financiering) en uit te voeren in samenhang met het Programma Samenwerking Opkomende Markten (PSOM) dat onder OS valt.

Het Nederlandse MKB maakt nog te weinig gebruik van de mogelijkheden die het internationaliseringsproces biedt op buitenlandse markten. EZ wil bewerkstelligen dat private en publieke organisaties hun activiteiten nauwer afstemmen om het exportpotentieel onder het MKB mobiliseren. Daartoe zullen startende en nog niet exporterende bedrijven door een «binnenlandnetwerk» actief worden begeleid bij de opstelling van individuele marktinnovatiestrategieën en zal het Programma Starters Buitenlandse markten (PSB) worden geëvalueerd.

1.5. Budgettaire gevolgen Regeerakkoord voor de EZ-begroting

Uit het Regeerakkoord vloeien enkele financiële taakstellingen voort op de EZ-begroting. Het gaat om de volgende taakstellingen:

Tabel 2: Regeerakkoord-taakstellingen op EZ-begroting

bedragen in mln gldns	1999	2000	2001	2002
1. Doelmatigheidskortingen	13,9	28,2	42,7	56,3
2. Nieuw contract gasprijns tuinders ¹	35,0	70,0	110,0	150,0
3. Vermindering subsidies en kredieten	40,0	80,0	95,0	110,0
4. Algemene indexatie eigen bijdragen	0,8	1,7	2,5	3,3
Totaal	89,7	179,9	250,2	319,6

¹ De opgenomen reeks bestaat voor 1/3 deel uit Vpb, die niet geraamd wordt op de EZ-begroting.

Implementatie van de taakstellingen 1 en 3 vergt het maken van een aantal keuzes ten aanzien van de doelmatigheidskortingen, alsook ten aanzien van de allocatie van de ombuigingstaakstelling op het EZ-beleidsinstrumentarium. De tijd die na het verschijnen van het Regeerakkoord nog restte voor het opstellen van de ontwerpbegroting was onvoldoende voor zorgvuldige afwegingen. De taakstellingen 1 en 3 zijn daarom vooralsnog geparkeerd op de EZ-begroting. Omdat de taakstellingen 2 en 4 geen nadere allocatiekeuzes vergen, zijn deze posten wèl reeds verwerkt in de nu voorliggende stukken (zie de inleiding van de artikelsgewijze toelichting).

Uiteraard is de voorbereiding van de te treffen maatregelen naar aanleiding van de taakstellingen 1 en 3 direct na het verschijnen van het Regeerakkoord gestart. Er wordt naar gestreefd om zo spoedig mogelijk een Nota van Wijziging op deze ontwerpbegroting in te dienen, opdat de invulling van de taakstellingen onderdeel kan vormen van de beraadslagingen over de begroting 1999.

HOOFDSTUK 2: STRUCTUUR

2.1. Industrie- en technologiebeleid

Inleiding

Om de concurrentiekracht van het bedrijfsleven te versterken is voortgaande economische en technologische innovatie noodzakelijk. Zowel de ontwikkeling als verspreiding van kennis vindt echter nog onvoldoende plaats omdat er sprake is van een aantal belemmerende factoren voor zowel het bedrijfsleven als de beroepsbevolking.

In de eerste plaats richten private partijen zich vanzelfsprekend bij hun research and development (R&D) investeringsbeslissingen op het private rendement. Voor de economie als geheel is het rendement van kennisontwikkeling echter hoger door kennisdiffusie en de bijdrage van kennis aan de oplossing van maatschappelijke problemen. Bovendien is de private tijdshorizon bij investeringsbeslissingen vaak korter dan de maatschappelijke. Een ander knelpunt op de kennismarkt is de aansluiting van onderzoek van publieke instellingen op de behoefte van het bedrijfsleven. Ten slotte kunnen investeringen in kennis worden belemmerd door een kapitaalmarkt waar op deelgebieden vraag en aanbod onvoldoende op elkaar aansluiten. Zo is in Nederland in vergelijking met bijvoorbeeld de VS minder durfkapitaal beschikbaar. Dit belemmert met name startende bedrijven in bijvoorbeeld de ICT en biotechnologie die high-tech producten willen maken.

Om te kunnen innoveren hebben bedrijven nieuwe kennis nodig of slimme combinaties van bestaande kennis. Mensen vormen de spil in deze kennisvernieuwing en kennisverrijking. Die mensen moeten dan ook goed worden opgeleid en steeds beschikken over actuele kennis. In dit verband spelen er op dit moment twee belemmeringen. Enerzijds is er sprake van een onvoldoende aansluiting tussen het publiek gefinancierde onderwijsaanbod en de behoefte van marktpartijen, anderzijds is post-initiële scholing in Nederland nog onvoldoende ontwikkeld.

Het millenniumprobleem onderstreept de grote afhankelijkheid van kennis en technologie van bedrijven. Het komende jaar zal alles op alles moeten worden gezet om dit probleem op te lossen.

Millenniumprobleem

Veel computers, microprocessors en softwaretoepassingen kunnen problemen krijgen bij de overgang van 1999 naar 2000: het zogenaamde millenniumprobleem. Overheid en bedrijfsleven (VNO-NCW, MKB-Nederland) hebben daarom gezamenlijk het Millennium Platform ingesteld. Het Millennium Platform heeft een driedelige doelstelling: het stimuleren van de bewustwording, het actief bemiddelen tussen partijen en het monitoren van de voortgang. Het realiseren van de concrete oplossingen in apparatuur en systemen is de verantwoordelijkheid van elke organisatie zelf. Bij de aanpak van het millenniumprobleem wordt nauw samengewerkt met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) dat zich specifiek richt op de overheid en de daaronder ressorterende organisaties.

In vitale sectoren of ketens – bijvoorbeeld energie en voedsel – zijn pilotprojecten gestart om meer inzicht te krijgen in het millenniumprobleem en om door uitstraling van de resultaten ervan te bevorderen dat het probleem in de betreffende sector breed wordt aangepakt. Voor wat betreft afstemming en aanpak van het millenniumprobleem in de

energiesector is in april 1998 het Enerige Millennium Platform opgericht, waarin de Gasunie, de Nederlandse Aardolie Maatschappij, de elektriciteitsproductiesector, de elektriciteits- en gasdistributiesector, de zelf-opwekkers van elektriciteit en EZ deelnemen. Dit platform zorgt er onder andere voor dat alle bedrijven voor januari 1999 ge-audit zullen worden op hun aanpak van het millenniumprobleem. Bij de millennium-problematiek in de voedselketen is in eerste instantie het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij (LNV) betrokken, onder andere door activiteiten op het terrein van de noodvoedselvoorziening. De aandacht verschuift van activiteiten gericht op bewustwording naar het aanpakken en het oplossen van het millenniumprobleem door bijvoorbeeld een praktisch werkboek voor het MKB beschikbaar te stellen, en op het certificeren van IT-applicaties. Vervolgens dienen organisaties en ketens op grond van risico-analyses, waar nodig, noodscenario's te ontwikkelen. Het Millennium Platform zal aan noodscenario's in vitale sectoren aandacht gaan besteden, maar kan tijdige gereedkoming niet afdwingen. Dit blijft de verantwoordelijkheid van de bedrijven zelf. Met betrekking tot IT-personeel hebben in april 1998 de IT-bedrijven, de uitzendbranche, de opleidingsinstituten, Arbeidsvoorziening en de overheid (EZ en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid SZW)) gezamenlijk een convenant afgesloten om de instroom van niet-actieven (zoals Vutters, studenten, wachtgelders) te stimuleren. De aanmelding overtreft de verwachtingen. Inmiddels hebben ruim 15 000 mensen zich aangemeld. Het opleidingsniveau is hoog. Dit betekent dat er nu voldoende capaciteit is om IT-personeel bij bedrijven te plaatsen. De vraag naar deze mensen bij overheid en bedrijfsleven is nog niet geheel op gang. Het Millennium Platform zal extra initiatieven nemen om bedrijven te helpen de stap van inventarisatie naar daadwerkelijke implementatie te zetten.

De impact van het millenniumprobleem op de economie is onzeker. De oorzaak hiervan is dat nog geen ervaring is opgebouwd met een dergelijk probleem. ING-Barings heeft onderzoek gedaan naar de economische effecten van het millenniumprobleem, op basis van een gematigd positief scenario. De uitkomst van deze studie is dat het aannemelijk is dat 20% van de bedrijven met een productieverlies van twee maanden te maken krijgt. Dit leidt tot een nationaal inkomen dat 1,1% lager is in 2000. Dat is een schade van f 7 mld. Het Centraal Planbureau (CPB) zal uiterlijk voorjaar 1999 resultaten van een onderzoek naar de gevolgen van het millenniumprobleem publiceren.

Ook al zouden we in Nederland zelf het millenniumprobleem de baas worden, dan nog zijn we sterk afhankelijk van hoe men buiten Nederland met het probleem omgaat. De Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en de Scandinavische landen nemen met Nederland een tamelijk vooraanstaande positie in met betrekking tot bewustwording en aanpak van de millenniumproblematiek. Mede door Nederlandse initiatieven is het onderwerp in internationale gremia op de agenda gezet, zoals bij de Europese Commissie, de OECD en het overleg tussen de G7. Essentieel daarbij is dat naast overleg over het tijdig ondervangen van het probleem ook afstemming plaats vindt over de gebruikte methodes, technieken, testprocedures en implementatie. Alleen dan kan het ongestoord functioneren en uitwisselen van data ook na 1 januari 2000 worden gegarandeerd. Daarvoor is naast het uitwisselen van informatie ook het uitwisselen van ervaringsgegevens essentieel. Hoewel we zien dat het millennium bij vele internationale organisaties op de agenda wordt gezet, bestaat grote bezorgdheid over de vrijblijvendheid waarmee veel landen en organisaties met dit onderwerp omgaan. Hierdoor ontstaan grote risico's, zowel op maatschappelijk, veiligheids- als op economisch gebied.

Acquisitie

Het investeringsklimaat in Nederland heeft zich de afgelopen jaren duidelijk verbeterd. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het toegenomen aantal buitenlandse bedrijven dat Nederland als vestigingsplaats heeft gekozen. In navolging van voorgaande jaren zijn in 1997 goede resultaten geboekt bij het aantrekken van buitenlandse investeringen. Het Commissariaat voor Buitenlandse Investeringen in Nederland heeft over 1997 84 projecten gerealiseerd met een totale omvang van f 1,5 mld. en 4 600 directe arbeidsplaatsen.

Voor de komst van buitenlandse bedrijven naar Nederland gelden vooral als redenen: korte bevoorradingstijden, flexibele inzet van arbeid, beheersing van meerdere talen door werknemers en een goede infrastructuur.

Een kennisintensief en innovatief bedrijfsleven

Clusterbeleid

De ontwikkeling en verspreiding van kennis wordt meer en meer een zaak van op innovatiegerichte netwerken en ketens van bedrijven en kennisinstellingen; zogenaamde clusters. Door een gebrek aan informatie, door knelpunten bij de organisatie van samenwerkingsverbanden of door barrières in de regelgeving komt clustervorming door alleen marktpartijen zelf vaak onvoldoende van de grond. In die gevallen is een initiërende rol van de overheid wenselijk. Het beleid waarmee de overheid invulling geeft aan deze rol is uitgewerkt in de brief Kansen door Synergie die vorig jaar aan de Kamer is aangeboden (Kamerstukken II, 1997/98, 25 518, nr. 1).

Het clusterbeleid kent drie lijnen: voorwaarden scheppen; makelen/schakelen en innovatief aanbesteden. In het voorwaardenscheppende beleid wordt onder andere getracht regelgeving weg te nemen die clustervorming belemmert.

Op het gebied van het makelen/schakelen wordt voortgebouwd op lopende activiteiten. Diverse initiatieven zijn gestart of worden verder uitgewerkt. De overheid is steeds meer een public consultant en brengt marktpartijen bij elkaar. Zo wordt met de Technologie Radar (Kamerstukken II, 1997/98, 25 518, nr. 5) aangegeven welke technologiegebieden voor de concurrentiepositie de komende tien jaar van belang zijn. Op basis hiervan kunnen nieuwe samenwerkingsverbanden tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen tot stand komen.

Een goed voorbeeld van de makel/schakelrol is het Antheus-project. In Delfzijl lijkt de kans aanwezig dat een grote werkgever, de aluminiumsmelter Aldel, in 2006 een deel van haar activiteiten zal beëindigen. Om tijdig het verlies aan werkgelegenheid op te vangen is op initiatief van EZ een werkgroep (Antheus) gestart om aanvullende industriële activiteiten in de Eemsmond-regio te ontwikkelen. EZ brengt hiermee partijen (bedrijven, financiële instellingen, kennisinfrastructuur) bij elkaar. Dit leidt tot clusters van bedrijven in de metaalsector en de chemie.

Het innovatief aanbesteden is de derde lijn binnen het clusterbeleid. Centraal staat dat de overheid als aanbesteder hoge prestatie-eisen stelt aan het project en de technische en organisatorische invulling zoveel mogelijk overlaat aan marktpartijen. Een werkgroep van acht departementen stimuleert dit door diverse acties, zoals een onderzoek naar kansen en knelpunten voor innovatief aanbesteden bij onder meer de Rijksgebouwendienst en ontwikkelingshulp, een verkenning van ervaringen in het buitenland en van nieuwe contractvormen, en een inventarisatie van

nieuwe technieken en actieve partijen op aanbesteedterreinen als rail- en weg-infrastructuur. Bezien wordt of een proef met een ontwerpcompetitie mogelijk is. De opdrachtgever geeft daarbij diverse consortia een vergoeding voor het uitwerken van een offerte, zodat ze gestimuleerd worden om de nieuwste technologie toe te passen en er partners bij te betrekken. De ervaringen worden verwerkt in een strategisch kader voor overheidsaanbestedingen.

Eind van dit jaar zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd over de voortgang van het clusterbeleid. Hierbij zal uit worden gegaan van een set evaluatiecriteria die begin dit jaar aan de Kamer is gezonden (Kamerstukken II, 1997/98, 25 518, nr. 3).

Internationaal technologiebeleid

Een duidelijk voorbeeld van een bedrijfstak waar internationale ontwikkeling van technologie noodzakelijk is, is de lucht- en ruimtevaart. In januari 1998 is de Kamer akkoord gegaan met het Regeringsstandpunt Luchtvaartcluster, waarin twee lijnen zijn aangegeven die moeten leiden tot een stimulering van het Nederlandse luchtvaartcluster in internationaal kader. De eerste lijn ligt op civiel terrein. Nederland zal gaan deelnemen in de ontwikkeling en productie van componenten en systemen van de Airbus A.3XX, een vliegtuig dat tussen de 550–650 passagiers moet gaan vervoeren en daarmee het grootste vliegtuig wordt dat tot nu is gebouwd.

De tweede lijn ligt op het militaire vlak. De Nederlandse industrie heeft goede kansen om deel te kunnen nemen aan de mogelijke opvolger van de F-16, die in het jaar 2010 zal moeten worden vervangen.

Nederland zal een voorbereidend technologieprogramma opzetten, waarin technologie kan worden ontwikkeld die het mogelijk moet maken in een later stadium deel te kunnen nemen in de verdere ontwikkeling en productie van de Joint Strike Fighter of een andere opvolger van de F-16. De combinatie levert hoogwaardige technologische kennis op voor Nederland, waarmee Nederland kan uitgroeien tot een van de grootste toeleveranciers van vliegtuigcomponenten en systemen in Europa.

De combinatie van beide internationale programma's kan op termijn ca. 5 000 nieuwe arbeidsplaatsen opleveren in de industrie en kennisinfrastructuur.

Wisselwerking onderzoeksinfrastructuur-bedrijfsleven

Op dit moment sluit het type onderzoek dat publieke instellingen verrichten nog onvoldoende aan op de behoefte van het bedrijfsleven. Een probleem is bijvoorbeeld dat universiteiten in het algemeen nogal mono-disciplinair werken en het bedrijfsleven behoefte heeft aan multidisciplinaire oplossingen. In Nederland is er betrekkelijk weinig co-financiering van universitair onderzoek door het bedrijfsleven. De laatste jaren zijn de eerste verbeteringen te zien in de aansluiting tussen publiek onderzoek en wensen van het bedrijfsleven. Een voorbeeld hiervan zijn de eerste resultaten van de samenwerkingsregeling Bedrijfsgerichte Technologische Samenwerkingsprojecten (BTS), waarmee bedrijven geprikkeld worden om met de kennisinfrastructuur samen te werken. In de eerste BTS-tender is de publieke kennisinfrastructuur bij ca. 75% van de gehonoreerde projecten – of als partner of als partij waar werk aan wordt uitbesteed – betrokken.

Ook de oprichting van de Technologische Topinstituten zal door vraagsturing van het onderzoek bijdragen aan betere aansluiting.

Informatie- en communicatietechnologie (ICT)

ICT vormt een zogenaamde «enabling technologie». Naast het feit dat deze sector zelf potentieel een belangrijke bron van welvaart en werkgelegenheid is, kan onvoldoende ontwikkeling van ICT een negatieve invloed op de ontwikkeling van de gehele economie hebben. Dit specifieke karakter van ICT – in combinatie met het hoge risicoprofiel dat investeringen in deze sector hebben en het feit dat een fysieke en juridische infrastructuur is vereist voor ICT – maakt extra aandacht voor deze sector noodzakelijk. Het Regeerakkoord geeft aan dat door investeringen in de elektronische snelweg gestreefd wordt naar de ontwikkeling van een derde mainport: Nederland Brainport.

Stimulering van ICT vindt plaats door middel van het interdepartementale Actieprogramma Elektronische Snelwegen. Enkele belangrijke resultaten van het actieprogramma zijn de liberalisering van de telecommarkt en het akkoord tussen aanbieders van diensten en bedrijven die infrastructuur aanleggen om te investeren in de snelweg te versnellen.

Het afgelopen voorjaar heeft er een herijking van het Actieprogramma Elektronische Snelwegen plaatsgevonden. Hiertoe zijn in 1997 vier benchmark-studies uitgevoerd waarmee in kaart is gebracht welke positie Nederland inneemt in de mondiale informatiemaatschappij en welke kansen en bedreigingen er zijn. Uit de benchmark-studies komt naar voren dat in de afgelopen periode goede vooruitgang is geboekt in Nederland. Er bestaat echter nog een aantal belangrijke tekortkomingen, met name als naar de VS wordt gekeken.

Belangrijk knelpunt is de achterblijvende vraag, mede omdat ICT onvoldoende wordt toegepast door consumenten, het Midden- en Kleinbedrijf en de overheid. Richting het MKB zal daarom specifiek voorlichting over ICT worden gegeven. Daarnaast is het de verwachting dat de ontwikkeling van electronic commerce een forse impuls op de ontwikkelingen van ICT-diensten voor de consumenten zal hebben. Er is dan ook een Actieplan Electronic Commerce opgesteld (op 9 maart 1998 aan de Tweede Kamer gezonden). Met het actieplan wordt de ambitie ingevuld om Nederland tot één van de toonaangevende landen op het gebied van electronic commerce te ontwikkelen.

Voor de aanbodzijde geldt dat het klimaat kan worden verbeterd voor startende en groeiende ondernemingen die zich richten op producten en diensten voor een wereldmarkt. Hiertoe is inmiddels een initiatief met de naam «Twinning Concept» gestart dat door middel van een «Twinning Netwerk», «Twinning Centers», een «Twinning Start Fonds» en een «Twinning Groei Fonds» dit klimaat wil verbeteren. Voor de implementatie van de eerste fase van het Twinning Concept is een budget beschikbaar van f 70 mln. Deze eerste fase omvat: het eerste (in Amsterdam) en tweede Center (in Eindhoven), het Start Fonds en het Groei Fonds. Voor de financiering van de tweede fase (vergroting van de omvang van het Start Fonds en het Groei Fonds en de realisatie van twee additionele Twinning Centers) zal nog nadere besluitvorming plaatsvinden.

De overheid dient zelf meer gebruik te gaan maken van ICT. Het overheidshandelen kan hierdoor effectiever, efficiënter en klantvriendelijker worden. De overheid heeft een voorbeeldfunctie voor het gebruik van ICT. Een voorbeeld is het project Communicatie Overheid – Burger waarmee via Internet-aansluitingen in openbare bibliotheken een publieke toegang wordt geboden tot overheidsinformatie. Daarnaast wordt gedacht aan nieuwe initiatieven op de volgende terreinen:

stroomlijning van basisgegevens, opzetten van het overheidsintranet, toepassingen in de gezondheidszorg, sociale zekerheid en arbeidsvoorziening.

Nederland zal ook technisch aansluiting moeten zoeken bij de ontwikkelingen van de koplopers op ICT-gebied. De VS bepalen bij uitstek de ICT-standaarden en hebben een dominante rol bij de ontwikkelingen rondom Internet (Internet-2). Kennisinstituten, R&D-instituten en grote ondernemingen hebben voor geavanceerde toepassingen ook sterke behoefte aan een dergelijk geavanceerd netwerk. Een dergelijk netwerk kan tevens gebruikt worden als «testbed» voor experimenten met nieuwe toepassingen en producten. Tegelijkertijd creëert het een eigen dynamiek; bedrijven en toeleveranciers zoeken vestigingsplaatsen rond het netwerk op om te kunnen profiteren van innovatieve netwerktechnieken en diensten.

ICT is de basis waarop de informatiemaatschappij kan worden gebouwd. Het gaat voor de consument uiteindelijk vooral om de kwaliteit van de diensten en informatie (ook content genoemd).

De filmindustrie is een basisleverancier van «content» van de zich snel ontwikkelende informatiemaatschappij. Zowel vanuit cultureel als economisch oogpunt kan de filmsector aanzienlijk beter presteren. Investeerders zijn in de loop van de jaren afgehaakt, maar potentieel nog steeds geïnteresseerd in de sector. Nederland dreigt de aansluiting te missen met ons omringende landen, waar in het overheidsbeleid ook gestreefd wordt naar evenwicht tussen culturele en bedrijfsmatige aanpak. Het afgelopen jaar is daarom een samenhangend pakket maatregelen getroffen om de filmsector een impuls te geven. Het ministerie van EZ heeft f 15 mln. beschikbaar gesteld om durfkapitaal voor de filmproductie aan te trekken. Daarnaast worden fiscale maatregelen getroffen en wordt door onafhankelijke producenten en de publieke omroep het pilotproject Telefilm gestart.

Biotechnologie

Biotechnologie vormt een basistechnologie. Nederland heeft een uitstekende uitgangspositie voor ontwikkeling van nieuwe bedrijfsinitiatieven op het gebied van de biotechnologie of Life Sciences. De kennisinfrastructuur heeft internationaal vergeleken een hoog niveau en er zijn veel bedrijven die biotechnologie toepassen, zoals in de fijnchemie, farmacie en voedingsmiddelen. De groei van het aantal nieuwe biotech-bedrijven in Nederland is echter laag. Vergelijkbare landen vertonen op dit gebied een grotere dynamiek. Twee belangrijke factoren zijn: onvoldoende venture capital en gebrek aan strategisch management voor een startend biotech-bedrijf. Er wordt nieuw beleid ontwikkeld om deze knelpunten weg te nemen. Een element hiervan is dat de overheid meehelpt aan het leggen van nationale en internationale contacten tussen bedrijven, financiers en de kennisinfrastructuur. Uiteraard worden bij activiteiten op het terrein van de biotechnologie de bestaande nationale en internationale wettelijke kaders ten aanzien van de veiligheid van voedsel en milieu, de ethische aspecten en – in samenhang hiermee – het draagvlak voor biotechnologische producten in acht genomen.

Waardering en bescherming van kennis

In de huidige kenniseconomie neemt het belang van immateriële investeringen sterk toe. In de financiële verslaggeving wordt dit belang echter ondergewaardeerd omdat financiële instellingen relatief lage bedragen voor de productiefactor kennis op de bedrijfsbalans opnemen.

Ondernemingen die het vooral van deze productiefactor moeten hebben kunnen daarom slechts moeizaam aan externe financiering komen. Gevolg is dat de kapitaalmarkt een «bias» vertoont ten nadele van innovatieve bedrijven en ten gunste van traditionele bedrijven. EZ heeft dit jaar daarom een onderzoek gestart naar de mogelijkheden voor accountants om immateriële activa van bedrijven systematischer te waarderen. Ook is een pilot in gang gezet waarbij accountants ervaring op kunnen doen met alternatieve methoden voor het activeren van immateriële bedrijfsmiddelen. Tenslotte heeft de Adviesraad voor Wetenschap en Technologie het advies «De onschatbare waarde van kennis» uitgebracht over dit onderwerp.

Naast waardering is ook de bescherming van kennis belangrijk. Technische ontwikkelingen vragen om nieuwe vormen van bescherming van industrieel eigendom. De steeds grotere internationale verwevenheid van bedrijfsactiviteiten noopt tot harmonisatie van regelgeving en doet de behoefte van rechthebbenden groeien naar over de landsgrenzen reikende beschermingsmogelijkheden. Daarnaast brengt het belang van het vrije handelsverkeer met zich dat bij toekenning van beschermingsmogelijkheden de proportionaliteit tot het te beschermen belang in het oog wordt gehouden.

Op het gebied van de uitputting van intellectuele eigendomsrechten is thans de eerste tranche gaande van het door de Europese Commissie te houden onderzoek naar de effecten van het regime van uitputting. Deze tranche betreft het merkenrecht en moet in 1999 leiden tot een helder beeld van wat de effecten zijn van een regime van wereldwijde, dan wel Europese uitputting.

Op octrooigebied wordt in de Benelux en de EU overleg gevoerd om tot een Benelux- en een Gemeenschapsoctrooi te komen. In lijn met het Strategisch Plan van het Bureau voor de Industriële Eigendom in 1997 wordt veel informatie gegeven over het nut van octrooieren aan het bedrijfsleven, de kennisinfrastructuur en overheids- en intermediaire organisaties. Tenslotte blijft de bestrijding van namaakproducten aandacht vragen. Nederland stelt zich positief op ten aanzien van voorstellen van de Europese Commissie om de bestaande regelgeving aan te scherpen.

Een goed opgeleide beroepsbevolking

Leren en blijven leren

Een kennisintensieve economie als de Nederlandse is afhankelijk van een hoge scholingsgraad van de gehele bevolking. Een goed inzetbare beroepsbevolking is bij uitstek een gedeelde verantwoordelijkheid van bedrijfsleven en de overheid. Sociale partners zullen de komende jaren er voor moeten zorgen dat de inzetbaarheid van werknemers zowel binnen als buiten de onderneming vergroot wordt. In het akkoord Agenda 2002, agenda voor het collectieve arbeidsovereenkomst overleg in de komende jaren hebben werkgevers en werknemers op dit terrein afspraken gemaakt. In het Nationaal Actieprogramma «Een Leven Lang Leren» dat in januari 1998 aan de Kamer is gestuurd, is een aantal maatregelen opgenomen dat stimuleert dat werkenden, achterstandsgroepen onder werkenden en werkzoekenden op het gebied van (blijvend) leren in beweging komen. Deze maatregelen hebben betrekking op de knelpunten zoals die in het veld worden ervaren, namelijk het gebrek aan bewustwording, de kosten en de benodigde tijd, het gebrek aan differentiatie in het aanbod van leren en de belemmeringen in regelgeving. Naast maatregelen in het kader van de «employability» – het in staat stellen van werknemers zich aan te passen en te vernieuwen – dienen

leerlingen/studenten in het onderwijs goed te worden voorbereid voor de arbeidsmarkt. In het Actieprogramma zijn hiervoor maatregelen opgenomen op het gebied van vernieuwing van het onderwijs en het voorkomen en tegengaan van achterstanden en voortijdig schoolverlaten.

Aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt

Kennis en vaardigheden die zijn opgedaan in het initiële onderwijs sluiten op dit moment nog onvoldoende aan op de eisen van de arbeidsmarkt. De arbeidsmarkt vraagt om studenten met brede inzetbaarheid, flexibiliteit en goede vaardigheden om nieuwe kennis te verwerven. Het onderwijs zou meer brede opleidingen moeten kunnen aanbieden, ook omdat bij specialistisch opgeleiden de kennis snel verouderd. Daarnaast zal de aansluiting van het beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt een forse impuls krijgen door de bundeling van voorzieningen in zogenaamde technocentra.

Ook is de uitval in het Nederlandse onderwijs relatief hoog. Dit geldt zowel voor het voortgezet onderwijs, als het beroepsonderwijs en het hoger onderwijs. Van het totaal aan leerlingen en studenten dat jaarlijks het voltijdsonderwijs verlaat slaagt 20% er niet in het niveau van een primaire startkwalificatie te halen.

Bedrijven krijgen steeds meer te maken met tekorten op de arbeidsmarkt, met name voor technische functies. Exacte en technische studies en beroepen zijn onder leerlingen/studenten niet populair. De Stichting Axis die dit jaar is opgericht wil de aantrekkelijkheid van onderwijs én beroep in de techniek verbeteren. Zij wil haar doel bereiken door te makelen en schakelen met actoren uit onderwijs, bedrijfsleven en arbeidsvoorziening. Als kerntaken heeft de Stichting onder meer het bevorderen van samenwerking binnen en tussen onderwijs en bedrijfsleven, het verzamelen, uitwerken en verspreiden van «emerging practices» en sterke concepten en het (laten) ontwikkelen van innovatieve projecten ter uitvoering in samenwerkingsverbanden.

Onderwijs en ICT

Het is cruciaal dat kinderen van jongsaf leren omgaan met moderne ICT. De komende vier jaren zullen in het primair, voortgezet en beroepsonderwijs en in de lerarenopleidingen grote investeringen worden gepleegd om multimedia en ICT integraal onderdeel uit te laten maken van de onderwijspraktijk. Ook worden scholen in staat gesteld om computers aan te schaffen en wordt de ontwikkeling van multimediale, educatieve software gestimuleerd. Tenslotte worden ook de lerarenopleidingen aangepast. Zo kunnen nieuwe vormen van onderwijs tot stand komen en raken leerlingen meer vertrouwd met nieuwe media. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OC&W) «trekt» het project en werkt beleidsmatig daarbij nauw samen met de ministeries van LNV, BZK en EZ.

2.2. Ruimtelijk economisch beleid

Investeringen

Het kabinet heeft een duurzame economische ontwikkeling hoog in het vaandel staan. Daarvoor is versterking van de economische structuur een voorwaarde. Die versterking is nodig om de concurrentiepositie van de Nederlandse economie te verstevigen, zodat onze bevolking ook tot ver in de volgende eeuw kan werken, wonen, zich verplaatsen en recreëren in een schone en veilige omgeving.

De afgelopen jaren is met de Missiebrief (Kamerstukken II 1996/97, 25 017, nr.1), de Voortgangsrapportage Missiebrief (Kamerstukken II 1997/98, 25 017, nr. 2), en de brief Impuls voor de ruimtelijk-economische structuur (Kamerstukken II, 1997/98, 25 017, nr. 6) de versterking van de ruimtelijk-economische structuur op de agenda gezet, en een start gemaakt met de concrete invulling van de beleidspakketten tot en met 2010. Die invulling geschiedt met een afgewogen mix van enerzijds investeringen in openbaar vervoer, wegen, natuur, milieu, steden en kennis, en anderzijds flankerend beleid. Deze benadering wordt door Paars II voortgezet. Voor de periode tot en met 2010 is hiertoe een bedrag gereserveerd van ca. f 28 mld.

Met projecten als de Betuwelijn, de Hoge Snelheidslijn Zuid (HSL Zuid) en de beoogde capaciteitsvergroting van Schiphol alsmede investeringen in het verbeteren van het stadsgewestelijk openbaar vervoer (zoals die in de projecten Noord-Zuidlijn en de Sneltram IJburg) wordt de ruimtelijk-economische structuur versterkt.

In het Regeerakkoord is een aanzet gegeven tot het ontwikkelen van meerjarige breed samengestelde beleidspakketten voor de periode tot en met 2010 ten behoeve van een duurzame economische ontwikkeling. Voor de verbetering van de bereikbaarheid is ruim f 15,5 mld. geïdentificeerd, waarvan f 6 mld. voor openbaar vervoer en f 2 mld. voor inpassing van wegen, openbaar vervoer en vaarwegen. Voor versterking van de vitaliteit van de steden is f 4,8 mld. opgenomen. Verder zijn voor milieu, ruimtedruk en kennis pakketten van in totaal zo'n f 8,2 mld. samengesteld. Investeringsin kennis zijn van belang om de effectiviteit en efficiency van investeringen in fysieke infrastructuur te vergroten. De pakketten worden nu nader ingevuld.

In het demonstratieproject Hoogwaardig Openbaar Vervoer in Eindhoven investeert het kabinet ca. f 90 mln. Deze pilot moet bewijzen dat hogere kwaliteit van het OV kan samengaan met een hogere kostendekkingsgraad. Naast de centrale bereikbaarheidsdoelstelling gaat het ook om betere milieuprestaties, innovatieve aanbesteding, cluster-vorming tussen bedrijven en kennisinstellingen en technologische spin-offs.

Het spoor van publiek-private samenwerking (PPS) zal bij de nadere invulling van de pakketten meer dan in het verleden worden benut. Enerzijds door het verder vormgeven en uitwerken van (proef)projecten, bijvoorbeeld voor herstructurering van bedrijventerreinen, Nieuwe Sleutelprojecten (economische ontwikkeling rondom de nieuwe HSL stations in de grote steden) en het project Mainport Rotterdam (PMR). Anderzijds zal worden bekeken in welke mate de markt kan worden betrokken bij de vormgeving, uitvoering en exploitatie – inhoudelijk en financieel – van alle grote infrastructurele projecten.

In de bovengenoemde brieven over versterking van de economische structuur is ten dele aandacht besteed aan de investeringen in de Mainports (landzijdige ontsluiting). Daarnaast is nu voor de Mainport Rotterdam een Planologische Kern Beslissing-procedure (PKB-procedure) gestart, die onder andere zicht moeten geven op milieu- en economische effecten. Ook voor een aantal mogelijke locaties voor verdere groei van de luchtvaart wordt op dit moment een PKB-procedure voorbereid. Gezien de grote belangen die de mainports hebben voor onze economie en de effecten die uitbreiding op onze leefomgeving heeft, moet de besluitvorming zorgvuldig plaatsvinden. Afronding van deze PKB-procedures wordt dan ook pas in de tweede helft van de komende kabinetsperiode verwacht.

Ruimte voor economische dynamiek

In november 1997 is de ambtelijke discussienota Ruimte voor Economische Dynamiek uitgebracht. In essentie gaat deze nota over de vraag «waar» onze economie zich zal ontwikkelen en «hoe» de benodigde ruimte hiervoor tijdig beschikbaar kan komen. De waar-vraag kan worden beantwoord met het aangeven van onze economische hoofdstructuur: de mainports, stedelijke gebieden en de corridors naar het achterland. Op basis van de publicatie Economie en Fysieke Omgeving van het Centraal Planbureau uit 1997 is duidelijk dat de komende 20 jaar in Nederland als geheel behoefte bestaat aan 8 400 ha. (European Competition scenario) tot 26 000 ha. (Global Competition scenario) bedrijventerrein. Gezien het nu voorziene aanbod zal met name in de Randstad, maar ook in delen van Brabant, Limburg en Overijssel noodzaak bestaan om meer bedrijventerreinen te plannen.

Als mogelijke oplossing voor de hoe-vraag worden in de ambtelijke discussienota een andere, mogelijk flexibeler ruimtelijke regulering, meer marktconforme planning en het verder stroomlijnen van procedures genoemd.

Dit laat uiteraard onverlet dat er andere belangen zijn die hierbij in beschouwing moeten worden genomen. Ook zijn er al initiatieven die hieraan deels invulling kunnen geven. Zo kan een beheerste ontwikkeling van regionaal gedifferentieerde corridors zoals in het Regeerakkoord genoemd hieraan bijdragen.

Nadere uitwerking van oplossingen voor zowel de waar- als de hoe-vragen met betrekking tot ruimte voor economische dynamiek zal plaatsvinden in de nota Ruimtelijk-economisch beleid, die begin 1999 zal worden uitgebracht. Deze nota zal onder meer ingaan op de mogelijkheden en wensen ten aanzien van de ruimtelijke economie op weg naar een Vijfde Nota ruimtelijke ordening.

Ten aanzien van de financiering van bedrijventerreinen wijzen diverse studies op financiële tekorten, met name betreffende herstructurering, fysieke ontsluiting en saneringskosten. De Stimuleringsregeling Ruimte voor Economische Activiteit (StiREA) kan deels voorzien in een ondersteuning voor deze problemen. Jaarlijks is f 25 mln. beschikbaar voor herstructureringsprojecten, f 25 mln. voor ontwikkeling van strategische bedrijventerreinen en f 25 mln. voor de vier grote steden. Het kabinet heeft besloten om tot en met 2010 hiernaast nog een bedrag van f 445 mln. extra uit te trekken voor bedrijventerreinen. Nog dit jaar wordt de evaluatie van de StiREA afgerond. Het CPB heeft geadviseerd te onderzoeken in hoeverre een participatiefonds voor bedrijventerreinen de slagkracht van deze middelen kan vergroten. Tenslotte wordt dit najaar het convenant tussen EZ en het Interprovinciaal Overleg (IPO) inzake de planning en reservering van bedrijventerreinen geëvalueerd.

Regionaal beleid

Op 16 april jl. heeft het kabinet in het kader van het bestuurlijk overleg met het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) afspraken gemaakt. De daaruit resulterende afspraken zijn bevestigd in het Regeerakkoord. Het rapport van de commissie Langman en de visie van SNN «Kompas voor de toekomst» vormden de basis voor dit overleg.

Het regionaal toegespitst beleid voor het Noorden zal tot en met 2006 worden voortgezet. Hiermee is vanuit EZ een bedrag gemoeid van ca f 1,2 mld. De vormgeving van het regionaal toegespitst beleid wordt nader bepaald in de nota Ruimtelijk-economisch beleid, mede aan de hand van een aantal evaluaties die dit jaar worden gehouden.

Structuurfondsen

Op 18 maart 1998 zijn de concept-verordeningen voor de Structuurfondsen, periode 2000–2006, door de Europese Commissie gepresenteerd. De belangrijkste elementen van deze verordeningen zijn concentratie (zowel geografisch als in het aantal doelstellingen van het structuurbeleid) en een grotere nadruk op subsidiariteit.

Thans worden onder leiding van het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) de concept-verordeningen kritisch bezien. Vanuit Den Haag krijgt de permanente vertegenwoordiger (PV) in Brussel zijn instructies. De PV's van de 15 EU-landen onderhandelen met de Commissie over de teksten. De Europese Commissie streeft ernaar eind maart 1999 de verordeningen afgerond te hebben. Nederland is op hoofdlijnen inhoudelijk akkoord met het voorgestelde beleid, maar zet zich in voor vermindering van het totaalbeslag van de structuurfondsen en qua verdeling op een sterkere relatie met de relatieve welvaart van lidstaten. Dit betekent dat Nederland zich inzet voor een aandeel, vergelijkbaar met dat van landen die een vergelijkbare welvaartspositie hebben (de zogenaamde non-cohesielanden). Zowel het absolute bedrag dat Nederland zal ontvangen als de toedeling over de regio's die steun mogen ontvangen zullen in 1999 hun beslag krijgen.

Toerisme

Het toeristisch actieplan «Zee van Cultuur», dat op initiatief van EZ door het Nederlands Bureau voor Toerisme (NBT) en de Stichting Toerisme en Recreatie AVN (ANWB, VVV, NBT) is opgesteld, zal onder regie van deze organisaties verder worden uitgevoerd. EZ ondersteunt het plan onder meer door gerichte interventies bij andere ministeries (belemmerende regelgeving, recreatiemobiliteit), door inzet van het algemene EZ-instrumentarium (toerisme op de elektronische snelweg) en door financiële bijdragen aan een aantal innovatieve voorbeeldprojecten voor gebiedsgerichte aanpak (bijvoorbeeld integrale aanpak Westhoek Zuid-Holland en innovatiecoöperatie Walcheren). Daarnaast zal de herstructurering van de onderlinge relaties tussen de toeristische (spits)organisaties zélf in één «Toeristisch Huis» het komend jaar zijn beslag moeten krijgen.

Steden en economie

In het kader van het Grotestedenbeleid (GSB) is de aandacht voor de stadseconomie groeiende. BZK heeft in 1997 een éénmalige impuls van f 200 mln. bestemd voor projecten die de economische functie van de achterstandsgebieden van de G25 kunnen versterken. Het ministerie van VROM heeft in het kader van het Investeringsplan voor Stedelijke Vernieuwing (ISV) de steden duidelijker op het spoor gezet om de economische functie te betrekken bij het herstructureren van voor- en naoorlogse wijken. Ten aanzien van de Economische Stimuleringsgebieden (Kansenzones) zijn door de G4 concrete gebieden benoemd als voorlopers van eventuele wettelijke kansenzones. De eerste resultaten zijn bemoedigend. EZ heeft eind 1997 nog gezorgd voor een extra impuls van f 7 mln. voor het gebied Waalhaven/Charlois in Rotterdam ten behoeve van een experimenteel startersproject. De hier gevolgde aanpak lijkt perspectiefrijk.

De stadseconomie zal een grote rol moeten spelen bij de verdere invulling van het GSB en vereist een samenhangende inzet op een breed scala van onderwerpen, van fysieke infrastructuur tot startersbegeleiding en stimulering van (cultuur-)toerisme. In dit kader heeft de Sociaal-Economische Raad (SER) in «Samen voor de stad» geadviseerd de

middelen hiertoe te bundelen in een stadseconomiefonds. Ook de G21 hebben dit in hun memorandum inzake de voortzetting van het GSB geadviseerd. Het Regeerakkoord onderschrijft de noodzaak van economische structuurversterking van de steden en reserveert extra middelen, onder meer voor bedrijventerreinen en sleutelprojecten.

2.3. Economie, milieu en energie

Inleiding

De omvang en de aard van de economische groei is van grote invloed op de ontwikkeling van de milieukwaliteit en het energiegebruik. De uitdaging is om de maatschappelijk gewenste groei te verenigen met een vermindering van de milieudruk en beheersing van het verbruik van fossiele energie. In de Nota Milieu en Economie (NME) (Kamerstukken II, 1996/97, 25 405, nr.1) heeft de regering aangegeven dat daartoe wel degelijk realistische perspectieven bestaan en zijn ook acties geïnventariseerd om knelpunten weg te nemen en kansen te benutten. Deze paragraaf rapporteert slechts over enkele NME-acties op het gebied van milieu, technologie en «benchmarking». Een volledige voortgangsrapportage van de acties uit nota wordt gegeven in het Milieuprogramma 1999–2002. De kwalitatieve analyse uit de NME is dit jaar in het derde Nationaal Milieubeleids Plan (NMP3, Kamerstukken II, 1997/98, 25 887, nr.1) op een meer kwantitatieve manier uitgewerkt. Het blijkt dat voor de meeste milieuthema's de afgelopen tien jaar er inderdaad absolute ontkoppeling heeft plaats gevonden. Met een zekere beleidsintensivering blijken we die trend te kunnen voortzetten. Voor broeikasgassen is er echter «slechts» sprake van relatieve ontkoppeling.

Tabel 3: BBP en milieudruk (volume-indexcijfers; 1986=100)

	1988	1990	1992	1994*	1996*
Broeikaseffect	100	99	100	97	103
Verzuring	97	93	82	81	76
Vermesting	98	93	90	85	82
Afval	110	120	112	100	—
BBP	105	114	119	123	129

* voorlopige cijfers
Bron: CBS, NAMEA 1997.

Gezien de weerbarstige relatie tussen economische groei en energiegebruik, en in het licht van de recente klimaatafspraken in Kyoto, heeft de regering – naast het Actieprogramma duurzame energie in opmars (Kamerstukken II, 1996/97, 25 276, nr.1) – op 7 april 1998 de Nota Energiebesparing uitgebracht. Kern daarvan is dat door intensivering van het energiebesparingsbeleid een belangrijke bijdrage aan het realiseren van de Klimaatafspraken kan worden geleverd. Hierbij ligt een zwaar accent op energiebesparing in de gebouwde omgeving.

Het Derde Nationaal Milieubeleidsplan (NMP3)

Begin dit jaar heeft het kabinet het NMP 3 uitgebracht. Het bevat de strategie voor het milieubeleid voor de komende vier jaar, met een doorkijk voor de jaren daarna. In het NMP is – zoals hierboven al is aangegeven – geconstateerd dat het combineren van economische groei en vermindering van de milieudruk mogelijk is gebleken. Om die lijn voort te zetten en te verbeteren worden in het NMP tal van concrete maatregelen voorgesteld en verkend. Dat is nodig, want ondanks de geboekte

resultaten, wordt naar verwachting een aantal milieudoelstellingen voor het jaar 2010 niet op tijd gerealiseerd. Zelfs bij volledige inzet van alle NMP-opties zijn niet alle doelstellingen binnen bereik (o.a. NO_x, klimaat).

Met name de instrumentering van het milieubeleid krijgt de komende tijd veel aandacht. Zo worden in de brief «Belasting 21e eeuw; een verkenning» (Kamerstukken II, 1997/98, 25 810 nr. 7) voorstellen gedaan voor een verdergaande vergroening van het belastingstelsel, waarover in de komende kabinetsperiode beslissingen genomen zullen worden. Bovendien worden op dit moment mogelijkheden verkend en voorwaarden vastgelegd voor de introductie van het instrument «benchmarking» in het CO₂-beleid en de inzet van kostenverevening voor de aanpak van de Nox-problematiek voor stationaire bronnen. Bij deze instrumenten spelen kostenefficiëntie en marktwerking een belangrijke rol.

Milieu, kennis en technologie

Het stimuleren van kennis en technologie is op het gebied van milieu één van de belangrijkste middelen om meer synergie te bereiken tussen milieu en economie. De afgelopen jaren is hier een forse impuls aan gegeven. Het budget voor het stimuleren van onderzoek, kennisverspreiding en marktintroductie van milieutechnologie is de afgelopen jaren flink verhoogd en bedraagt in 1998 f 124 mln. Een groot deel daarvan gaat naar het EET-programma (Economie, Ecologie en Technologie), dat in 1996 werd geïntroduceerd. Ook is het vanaf mei 1998 mogelijk subsidie te verkrijgen voor zogenaamde kiemprojecten. Dit zijn prille projecten die nog onvoldoende gerijpt zijn om een meerjarig onderzoeks- en ontwikkelingstraject te starten. Met een ondersteuning gedurende maximaal 1 jaar kunnen dergelijke projecten uitgroeien tot een regulier EET-project.

Een samenwerkingsverband van bedrijven uit de aardolie- en biomassasector en kennis-instellingen gaat in een EET-project op experimentele schaal een soort aardolie produceren uit biomassa. Het doel is om een chemisch proces uit te voeren, dat vergelijkbaar is met de vorming van aardolie uit plantenresten in de aardkorst. De natuur heeft hier vele miljoenen jaren voor nodig gehad, in een reactorvat duurt het slechts een tiental minuten.

Daarnaast wordt dit jaar het onderzoek naar de first mover faciliteit afgerond, een instrument dat beoogt het risico voor de eerste afnemer van milieutechnologie te verkleinen.

Het milieutechnologiebeleid kent verschillende instrumenten specifiek voor het MKB. Ten behoeve van deze doelgroep is medio 1998 het integrale Programma Schoner Producteren van start gegaan. Dit Programma ondersteunt voorlichting en advisering aan het MKB over milieu en energie. Andere regelingen die zich specifiek richten op het MKB zijn de kredietregeling milieugericht productontwerp en de subsidieregeling referentieprojecten milieutechnologie.

Een jong MKB-bedrijf, Lasertec B.V., heeft in samenwerking met DSM een techniek ontwikkeld om met behulp van laserlicht kunststof te verkleuren in plaats van te bedrukken of labelen. De eerste toepassing zal bestaan uit het door middel van laser «bedrukken» van kunststof bestek en servies met markeringstekens en decoraties. Vergeleken met de traditionele technieken van bedrukken betekent toepassing van deze techniek vermindering van inkt- en oplosmiddelengebruik en een sterke vermindering van het energieverbruik. Tot slot leidt het tot levensduurverlenging (markering blijft veel langer goed zichtbaar), waarmee langdurige garantie op producten kan worden verleend.

Overigens blijkt uit gegevens die tot nu toe beschikbaar zijn gekomen over het EET-programma dat het MKB ook goed scoort in de EET-regeling. In 70% van de EET-projecten participeren één of meer MKB-bedrijven. Circa 20% van alle deelnemers in EET-projecten behoort tot het MKB.

Tenslotte draagt fundamenteel-strategisch onderzoek bij de technologische topinstituten (TTI's) bij aan oplossingen van milieudoelstellingen zoals duurzaamheid, dematerialisatie, duurzame energie en energiebesparing.

Dit voorjaar is het topinstituut voor metaaltechnologie van start gegaan. Dit topinstituut doet onderzoek naar duurzame, lichtere en sterkere materialen met goede oppervlaktekwaliteit en langere levensduur. Dit TTI draagt daarmee bij aan zowel een goede marktpositie van de Nederlandse metaalindustrie als aan verbetering van milieuprestaties via duurzamere producten en efficiencyverbetering in grondstof- en energiegebruik.

De Energiebesparingsnota: een hoog ambitieniveau

De Derde Energienota (Kamerstukken II, 1995/96, 24 525, nr.1–2) had als ambitie in de periode 1995–2020 een verbetering van de energie-efficiency van 33% te bereiken. De klimaatconferentie in Kyoto, waar de deelnemende landen een resultaatsverplichting op zich hebben genomen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, geeft aanleiding de beleidsinzet voor energiebesparing te heroverwegen. Bovendien vormt de noodzaak om de wenselijke economische groei samen te laten gaan met CO₂-reductie, reden voor het kabinet om het energiebesparingstempo voor de periode 1998–2010 te verhogen.

Hiertoe zijn mogelijkheden verkend in de Energiebesparingsnota. In deze agenderende nota wordt de CO₂-reductie van de geschetste opties geraamd op 10–15 Mton in 2010. In het Regeerakkoord is besloten het besparingsbeleid te intensiveren. Met de beleidsopties uit de Energiebesparingsnota zal dit tot forse investeringen – f 3 à 4 mld. per jaar – door alle energieverbruikers leiden.

De nota noemt daarnaast nog de volgende extra inspanningen:

- een verhoging van de energieheffingen met f 3,4 mld. per jaar
- positieve fiscale prikkels voor energiebesparing en duurzame energie van f 500 mln. per jaar
- een verschuiving van vrijwilligheid en subsidiëring naar meer normstelling en regelgeving, met name voor de bestaande gebouwde omgeving.

In het Regeerakkoord is in een verdubbeling van de energiebelastingen voorzien. Hieruit zal f 500 mln. worden aangewend om burgers en bedrijven via fiscale faciliteiten te stimuleren tot energiebesparing. Bij de nadere invulling van dit bedrag zijn met name de beleidsopties uit de Energiebesparingsnota aan de orde.

Volgens deze nota moet energiebesparing een kerntaak worden voor alle energiegebruikers, intermediaire organisaties, departementen en andere overheden. Gemeenten en provincies zullen nadrukkelijk hun verantwoordelijkheid moeten nemen om een betere energie-kwaliteit te realiseren; de minister zal een meer initiërende en coördinerende rol krijgen.

De Energiebesparingsnota gaat dieper in op mogelijke besparingsopties voor de industrie, de gebouwde omgeving en overige gebruikssectoren, als land- en tuinbouw, verkeer en vervoer en de energiesector.

De kern van het huidige industriële energiebesparingsbeleid wordt gevormd door de meerjarenafspraken (MJA's) energiebesparing. Eén van de belangrijkste elementen van het nieuwe beleid is «benchmarking». De energie-intensieve industrie heeft de intentie uitgesproken om op het punt van energie-efficiency tot de besten van de wereld te willen behoren. Hiertoe wordt dit jaar een protocol opgesteld, waarin aandacht wordt besteed aan vaststelling van de wereldtop, de positie van het bedrijf ten opzichte van deze top, de opstelling van een Energiebesparingsplan per inrichting en een monitoringsysteem. De overheid zal als tegenprestatie geen aanvullende specifieke nationale maatregelen gericht op verdere energiebesparing of CO₂-reductie nemen. Elke vier jaar zal de wereldtop opnieuw worden vastgesteld en zal zo nodig het Energiebesparingsplan worden aangepast. Eén en ander zal in de structuur van de MJA's worden ingepast.

Daarnaast zullen na het jaar 2000 «tweede generatie MJA's» met industriële sectoren worden afgesloten, waarin thema's als procesverbetering (o.a. technologiedoorbraken), productefficiency (energie-inhoud product/hergebruik) en industriële samenwerking (bedrijventerreinen en ketenbeheer) een belangrijke rol spelen. Voor de niet-MJA bedrijven zal een meer verplichtende aanpak worden gevolgd.

Voor de gebouwde omgeving – woninggebouw – is de Energie Prestatie Norm (EPN) voor nieuwbouw op 1-1-1998 aangescherpt. De aanscherping voor utiliteitsbouw zal op 1-1-1999 ingaan. Een volgende aanscherping zal in 2000 aan de orde zijn. In relatie daarmee zal bekeken worden of de Energieprestatienorm op Lokatie (EPL), een uniforme energiemaatstaf die gemeenten en andere betrokken partijen helpt bij het bepalen van een optimale energie-infrastructuur, een regelgevingsinstrument moet worden. Vooral bij de bestaande woningvoorraad en utiliteitsbouw moet een forse inhaalslag worden gemaakt. Daartoe is in de nota de mogelijkheid verkend om een energieprestatiekeuring (EPK) in te voeren, waarmee alle bestaande woningen ten aanzien van energiebesparing minimaal in dezelfde staat kunnen worden gebracht als vanaf 1985 wettelijk voor nieuwbouwwoningen is voorgeschreven. Voor de ruim 3 mln. woningen van vóór 1985 komen de maatregelen neer op een bedrag van f 15 mld. aan investeringen tot het jaar 2010 door alle eigenaren. Na een fase van pilotprojecten en grootschalige demonstratieprojecten zal een beslissing worden genomen of en op welke wijze verplichtingen zullen moeten worden opgelegd, bijvoorbeeld door verplichtstelling van de EPK op het niveau van minimaal 1985. Streefdatum is 2004.

Ook wordt in de Energiebesparingsnota ingegaan op besparingsmogelijkheden van overige eindverbruikers: de agrarische sector, met name de glastuinbouw, het MKB, verkeer en vervoer en de energiesector. Met de elektriciteitsproductiesector zullen afspraken worden gemaakt over efficiency-verbetering en emissiereductie van de productie. Met de distributiesector zullen voor de periode 2001–2007 nadere afspraken worden gemaakt over het bevorderen van energiebesparing bij beschermde afnemers.

De nadere invulling van het energiebesparingsbeleid op basis van de Energiebesparingsnota zal in een voorjaar 1999 te verschijnen actieplan worden opgenomen.

Energie-onderzoek

Op 1 april 1998 is aan de Tweede Kamer de notitie «Energie-onderzoek in Nederland, organisatie en prioriteiten» (Kamerstukken II, 1997/98, 25 967, nr.1) aangeboden. Deze notitie geeft inzicht in het huidige energie-

onderzoek en schetst het beleid ten aanzien van energie-onderzoek voor de komende jaren. De hoofdpunten uit deze notitie zijn:

- versterken lange termijn onderzoek naar een duurzame energiehuishouding;
- versterken niet-technologische component in het energie-onderzoek;
- versterken samenwerking kennisinfrastructuur – bedrijfsleven – overheid.

De actiepunten uit deze notitie zullen de komende jaren worden uitgewerkt.

Duurzame energie

De doelstelling uit de Derde Energienota om de bijdrage van duurzame energie aan de Nederlandse energievoorziening te doen toenemen van 1% van het energiegebruik naar 10% in 2020, is nader geconcretiseerd. In het jaar 2000 zal het aandeel duurzame energie in het totale energieverbruik 3% zijn. Acties daartoe zijn uitgezet in het Actieprogramma Duurzame Energie in Opmars.

Naar huidige inzichten zijn deze acties echter onvoldoende om deze doelstelling te halen. Daarom zal duurzame energie een extra impuls moeten krijgen. In verband hiermee is in het Regeerakkoord besloten f 400 mln. te reserveren voor de stimulering van duurzame energie waarvan f 80 mln. voor de komende vier jaar. Daarnaast zal de verhoging van de regulerende energiebelasting positief uitwerken op de concurrentiepositie van duurzame energie ten opzichte van conventionele energie.

Het komende jaar zal onder meer geïnvesteerd worden in technologische ontwikkeling om de prijs-prestatieverhouding te verbeteren. Onderzoek, ontwikkeling en demonstratie van duurzame energietechnieken zullen nu en in de toekomst essentieel zijn. Dit geldt met name voor zon fotovoltaïsch (pv), bio-energie en windenergieprojecten.

In Nederland is zowel de maatschappelijke belangstelling als de interesse van een aantal toonaangevende bedrijven voor zon-pv toegenomen. Dit leidt er – samen met de sterke positie die Nederland heeft op het gebied van onderzoek en ontwikkeling van zon-pv – toe dat Nederland de potentie heeft om één van de sterkste «pv-landen» van de wereld te worden.

De toepassing van zon-pv is in het afgelopen jaar weer sterk toegenomen. Een toenemend aantal wijken, zoals bijvoorbeeld in Amersfoort, maar ook kantoren en geluidsschermen wordt met pv uitgerust. Dit maakt dat de betrokken partijen veel ervaring kunnen opdoen met de toepassing van pv en in staat zijn om kinderziektes te verhelpen, voordat zeer grootschalige introductie aan de orde is. Om de prijs van pv snel te laten dalen, is een aanzienlijk productievolume vereist. Eén van de manieren om de productie te bevorderen, is het zorgen voor export. Samen met het bedrijfsleven zoekt de overheid naar mogelijkheden om pv naar – met name – ontwikkelingslanden te exporteren. Op die manier is er sprake van een «twee snijdend zwaard». Door de introductie van pv kunnen de levensomstandigheden in die landen verbeteren, zonder dat het milieu onder druk komt te staan. Tegelijkertijd stijgt het productievolume, waardoor de prijs daalt.

Daarnaast wordt het kostprijsverschil tussen op termijn – rendabele duurzame energie-opties en fossiele energie verminderd met behulp van subsidies en de inzet van fiscale instrumenten, zoals de regeling Vroegde Afschrijving MILieu-investeringen (VAMIL), de Energie-InvesteringsAftrek (EIA) en de regeling Groen Beleggen.

In 1997 is EZ gestart met het contracteren van 25% groene stroom voor eigen gebruik. In de komende jaren gaat EZ hiermee door. Meer bekend-

heid rond duurzame energie kan leiden tot een groter gebruik hiervan. In 1998 start EZ daarom een tweejarige bekendheid- en bewustwordings-campagne voor duurzame energie.

Het succes van duurzame energie ligt tenslotte ook op bestuurlijk vlak. Het implementeren van duurzame energie-opties, met name windenergie en biomassa, kan aanleiding geven tot bestuurlijke knelpunten op gemeentelijk en provinciaal niveau. De aandacht moet zich richten op het wegnemen van die knelpunten. Daarbij kan worden gedacht aan de bevordering van regionale optimalisatie van de ruimte van natuur en landschap enerzijds en windenergie anderzijds in gezamenlijk overleg tussen het rijk en de provincies. Wat betreft biomassa wordt momenteel gewerkt aan een specifiek emissieregime, waarmee de thans nog bestaande, voor initiatiefnemers hinderlijke, onduidelijkheden worden weggenomen. Het recent opgerichte Projectbureau Duurzame Energie zal hierin een rol spelen.

Onlangs zijn de ruimtelijke procedures in gang gezet voor de bouw van twee windparken. De provincies Friesland en Noord-Holland hebben gezamenlijk het initiatief genomen om de realisatie van een mega-windpark van 100–300 MW voor te bereiden op – of langs – de Afsluitdijk. Dit megapark zal bij positief verloop van de procedures rond 2001 in gebruik genomen kunnen worden.

Groot perspectief voor de toepassing van windenergie is er verder op zee. In juli dit jaar heeft EZ samen met VROM een PKB-procedure, inclusief milieu-effectrapportage, gestart om de lokatie te bepalen voor een eenmalig demonstratie-windpark van 100 MW near shore (ca. 8 km van de Nederlandse kust). Dit proefpark, dat financiële steun krijgt via het CO₂-reductieplan, is van grote betekenis, omdat het de kennis en ervaring genereert die nodig zijn om in de toekomst grootschalige windparken off shore (verder op zee) mogelijk te maken.

Energie en klimaat

In Nederland was het afgelopen decennium sprake van een relatieve ontkoppeling tussen economische groei, energiegebruik en CO₂-emissies. In de Milieubalans 1998 wordt aan de periode 1990–1997 een stijging van de CO₂-emissies met 10,8% toegeschreven. Deze stijging wordt toegeschreven aan de sterke groei van de energie-intensieve industrie, de elektriciteitsproductie en het wegverkeer. Zowel op nationaal als internationaal niveau worden inspanningen geleverd om CO₂-emissies te reduceren. De Algemene Energie Raad heeft in juli over de EU-lastenverdeling en de mogelijke opties om in Nederland CO₂ te reduceren een advies uitgebracht, «De Kyoto-afspraken, gevolgen voor Nederland op energiegebied».

Nationale inspanningen

In het kader van het nationale klimaatbeleid is f 1,5 mld. vrijgemaakt, waarvan f 1 mld. ter beschikking is gesteld aan het CO₂-reductieplan. Uit dit plan worden projecten gesubsidieerd, die een bijdrage leveren aan het reduceren van CO₂-emissies. De uitvoering van de EZ-clusters van het CO₂-reductieplan verloopt grotendeels via de subsidieregeling «Besluit Subsidies CO₂-reductieplan». De resterende f 500 mln. wordt onder meer besteed aan Joint Implementation (JI), energiebesparingsbeleid en onderzoek naar nieuwe gasvormige en vloeibare energiedragers.

Internationale inspanningen

In december 1997 zijn in Kyoto afspraken gemaakt over reducties van zes broeikasgasemissies. In het protocol is de mogelijkheid geboden om de reductiedoelstelling binnen bereik te halen door het realiseren van reducties in het buitenland, via het toepassen van flexibele instrumenten. JI, Emissions Trading (ET) en het Clean Development Mechanism (CDM) zijn de belangrijkste flexibele instrumenten. Tijdens de volgende Conferentie der Partijen bij het Klimaatverdrag (CoP 4), die in november 1998 in Buenos Aires zal plaatsvinden, komt onder meer de nadere invulling van deze flexibele instrumenten aan de orde.

Burden Sharing

In december 1998 is in Kyoto afgesproken dat de EU-landen gezamenlijk een reductiedoelstelling van 8% van emissies van zes broeikasgassen in de periode 2008–2010 ten opzichte van het niveau van 1990 zullen realiseren. Tijdens de Milieuraad van 17 juni 1998 is de lastenverdeling voortvloeiend uit het Kyoto-protocol binnen de EU besproken. Voor Nederland is een reductie van broeikasgasemissies met 6% vastgesteld. Belangrijke voorwaarden zijn daadwerkelijke implementatie van EU-beleid, met name de introductie van een EU-energieheffing in 2002, en voldoende ruimte voor de inzet van flexibele instrumenten (JI, ET en CDM). Tevens is het noodzakelijk dat zowel de VS als Japan het Kyoto-protocol ratificeren.

Flexibele instrumenten

Met het besparingsbeleid, zoals in de Energiebesparingsnota uiteen is gezet, kan slechts een deel van de Kyoto-verplichting worden ingevuld. De kosten per ton CO₂ zouden bij verdergaand beleid sterk oplopen. Daarom komen opties als JI, ET en CDM nadrukkelijk in beeld. Een gezamenlijke overheidsvisie op het gebruik van deze flexibele instrumenten zal in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid, die voorjaar 1999 zal verschijnen, worden gepresenteerd. Gegeven de goede mogelijkheden om met toepassing van deze instrumenten kosteneffectieve reducties te realiseren, moet Nederland hiervan optimaal gebruik maken. Ten laste van HGIS (Homogene Groep Internationale Samenwerking) is f 800 mln. gereserveerd om de flexibele instrumenten te bekostigen. Hiervan zal f 300 mln. aan JI en f 500 mln. aan CDM worden besteed. Daarnaast heeft het vorige kabinet in het kader van het CO₂-reductieplan reeds f 100 mln. beschikbaar gesteld voor JI-projecten in Midden- en Oost-Europa.

Door middel van Joint Implementation wordt de deelnemende partijen aan het Kyoto-protocol de mogelijkheid geboden om gezamenlijk projecten uit te voeren om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren. Belangrijke voordelen van JI zijn kosteneffectieve reductie van broeikasgassen en overdracht van technologie, kennis en kapitaal. Vanaf 2000 kunnen JI-projecten worden gestart waarvan de reducties in de periode 2008–2012 kunnen meetellen bij het behalen van de nationale taakstelling.

Tot 2000 loopt een proefperiode voor JI-projecten. Tijdens deze periode, waarin JI «Activities Implemented Jointly» heet, mogen reducties die met investering van het donorland in het gastland zijn bereikt niet van de stabilisatieverplichting in 2000 onder het Klimaatverdrag worden afgetrokken. In 1996 is in dit verband het Nederlandse Proefprojecten Programma JI (PPP-JI) opgezet. Hiervoor is in totaal f 84 mln. beschikbaar gesteld en inmiddels zijn 24 projecten opgestart in Midden- en Oost-Europa en ontwikkelingslanden. De uitvoering van JI-projecten in de afgelopen periode heeft bijdragen aan het opdoen van ervaringen op het gebied van monitoring en kostenindicatie voor de reductie van CO₂-emissie.

Een ander flexibel instrument dat tijdens CoP 4 nader wordt besproken is het CDM, waarbij geïndustrialiseerde landen die projecten in ontwikkelingslanden uitvoeren, de daarbij gerealiseerde emissiereducties mogen gebruiken voor het voldoen aan hun verplichtingen. Hierbij geldt dat reducties gerealiseerd vanaf 2000 voor dit doel kunnen worden gebruikt.

Ook ET zal tijdens CoP 4 verder moeten worden uitgewerkt. Met dit instrument kunnen de landen die onder het Kyoto-protocol verplichtingen zijn aangegaan (de zgn. Annex I-landen) onderling emissierechten verhandelen, zodat emissiereducties daar worden gerealiseerd waar zij het goedkoopst zijn. Onderwerpen die tijdens CoP 4 aan de orde zullen komen zijn de rapportage en monitoring van emissiegegevens en sancties op het niet nakomen van verplichtingen en afspraken (non-compliance).

Energierapport

In de Elektriciteitswet is vastgelegd dat er éénmaal per kabinetsperiode een Energierapport wordt uitgebracht. Dat wordt een strategische nota, waarin zowel een evaluatie van het nationale energiebeleid opgenomen wordt als hoofdlijnen voor toekomstige beleid. In het eerste Energierapport, dat in 1999 zal worden uitgebracht, zal onder andere aandacht worden geschonken aan marktindicatoren, die de voortgang van marktwerking in leidinggebonden energiesectoren meten. Ook zal de nota ingaan op de sturingsfilosofie: welke instrumenten kan EZ inzetten bij het voeren van het energiebeleid in een geliberaliseerde omgeving.

HOOFDSTUK 3: DYNAMIEK

3.1. Marktwerking nationaal

Inleiding

Meer welvaart en werkgelegenheid vereisen een marktsector die voldoende wordt geprikkeld om te vernieuwen. De overheid moet zich afvragen of er voldoende ruimte is voor nieuw en slagvaardig ondernemerschap en zij moet waarborgen dat markten zo functioneren dat de belangen van de consument voorop staan. Nieuwe ondernemers moeten gemakkelijk kunnen toetreden tot de markt. Dat prikkelt bestaande concurrentieverhoudingen en zorgt voor vernieuwing. Daarom moeten toe- en uittredingsbarrières minder worden. De overheid moet daarbij de eigen regelgeving durven herbezien, zoals de Vestigingwet en de faillissementswetgeving. Ook zal de overheid moeten waarborgen dat daar waar er meer ruimte wordt gemaakt voor de markt, er ook gezonde concurrentie is. De Mededingingswet bevat hiervoor duidelijke spelregels. Daarop wordt krachtig toezicht uitgeoefend door de Nederlandse Mededingingsautoriteit. Voorkomen wordt dat versnippering van dit toezicht plaatsvindt.

Ook de overheid zelf zal haar prestaties moeten verbeteren en moet gestreefd worden naar een zo groot mogelijke klantgerichtheid tegen zo laag mogelijke kosten. De ervaring leert dat publieke doelen en de belangen van belasting- en premiebetaler gediend zijn indien uitvoerders nadrukkelijk geconfronteerd worden met de consequenties van hun handelen. Marktprikkels zijn daarvoor bij uitstek het geschikte middel. Daar waar – zonder aantasting van de publieke verantwoordelijkheden – uitvoerders in concurrentie kunnen worden geplaatst met elkaar of met derden (door privatisering of uitbesteding) moet dit niet worden nagelaten. Bij het overlaten van zaken aan de markt zal de overheid wel een voldoende kennishoogte moeten behouden om te kunnen beoordelen of publieke doelstellingen inderdaad beter worden gerealiseerd.

Mededingingswet

Per 1 januari 1998 is de nieuwe Mededingingswet in werking getreden. Deze wet is van toepassing op alle sectoren. Toezicht op naleving van de Mededingingswet is opgedragen aan een nieuw opgerichte toezichthouder, de NMa. De directeur-generaal van de NMa brengt vóór 1 mei 1999 het eerste jaarverslag uit. Een belangrijk beleidsvraagstuk dat in de komende jaren zal spelen is de relatie tussen het algemene mededingingsbeleid en sector-specifieke regulering van marktgedrag en marktresultaten. Het vorige kabinet heeft in dit verband een aantal principes geformuleerd voor het toezicht op nutsvoorzieningen (Kamerstukken II, 1997/98, 24 036, nr. 73H).

Het bereik van het algemene mededingingsregime moet, ook om rechtsongelijkheid en «forum-shopping» te voorkomen, zo groot mogelijk zijn. Sector-specifieke mededingingsregels zijn alleen wenselijk als toezicht op basis van de Mededingingswet niet volstaat. In concreto betekent dit dat terughoudendheid betracht moet worden bij het creëren van aparte, los van de Mededingingswet staande, mededingingsregimes. Een voorbeeld is tijdelijke tariefregulering om potentiële toetreders zekerheid te verschaffen over de ontwikkeling van tarieven. Daarbij verdienen «lichte» vormen van regulering (kwaliteitseisen) de voorkeur boven «zware» regelingen (vergunningstelsels). Indien sector-specifieke mededingingsregels nodig zijn, is het tenslotte noodzakelijk dat versnippering van het algemene mededingingstoezicht wordt voorkomen.

Voor de komende jaren is het van groot belang dat bij nog te liberaliseren sectoren als de gassector, de post en drink- en afvalwater, bovenstaande principes worden gehanteerd. Ook bij de uitvoering van de sociale zekerheid en arbeidsbemiddeling zullen – voor de mededingingsaspecten – deze principes het uitgangspunt vormen.

Toetredingsdrempels

Voor een goed functionerende markt is het essentieel dat deze zich voldoende vernieuwt en nieuwkomers niet onnodig worden buitengesloten. In dit verband speelt de vestigingswetgeving een belangrijke rol. Bij de behandeling van de EZ-begroting 1998 door de Tweede Kamer in november 1997 (HTK 1997/98, nr. 7) is toegezegd dat in 1998 een fundamentele evaluatie van effectiviteit en efficiëntie van de vestigingswetgeving zal plaatsvinden. Toetsing van de nog resterende toetredingsbelemmeringen van deze wetgeving vormt een essentieel onderdeel van deze evaluatie. De evaluatie is nu in volle gang en zal zo mogelijk nog in 1998 worden afgerond.

Ook zal – overeenkomstig het bepaalde in de Wet tot wijziging van de Wet op de registeraccountants en de Wet op de Accountant-Administratieconsulenten uit 1993 (Stb. 465) – de accountantswetgeving geëvalueerd worden. Een rapportage over de uitkomsten van deze evaluatie en een kabinetsstandpunt hierover zullen in het najaar 1999 aan de Kamer worden gezonden.

Winkeltijdenwet

Zoals toegezegd bij de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel Winkeltijdenwet (HTK 1995/96, nr.11) wordt dit jaar een evaluatie van de effecten van de verruiming van de winkeltijden uitgevoerd. Hiertoe is een inventarisatie van de opgetreden effecten gemaakt. Deze inventarisatie is op 23 juni van dit jaar aan de Tweede Kamer aangeboden en voor commentaar aan tal van maatschappelijke groeperingen voorgelegd. Nog dit jaar zal de evaluatie, inclusief eventuele voorstellen voor wijzigingen in de Winkeltijdenwet, aan de Kamer worden aangeboden.

Nuts- en (semi-)publieke sectoren

Algemeen

Door technische innovaties (bijvoorbeeld mobiele telefonie) of door innovatie in de economische ordening (bijvoorbeeld splitsing van elektriciteitsproductie en -distributie) kan concurrentie tussen aanbieders ontstaan. Die leidt er dan toe dat de efficiëntie en de prijs/kwaliteitsverhouding van de aangeboden voorzieningen toeneemt en dat meer aandacht ontstaat voor productinnovatie en -differentiatie. Hierbij moet de overheid ervoor zorgen dat goederen en diensten in kwestie tegen maatschappelijk aanvaardbare condities beschikbaar zijn voor alle inwoners.

In de afgelopen jaren is langs deze lijn veel voortgang geboekt. Te noemen zijn telecom, elektriciteit, openbaar vervoer en enkele delen van de gezondheidszorg. Het kabinet is voornemens voorstellen te ontwikkelen voor gas, post en drink- en afvalwater. Ook bij de uitvoering van de sociale zekerheid en arbeidsbemiddeling zal meer ruimte worden gemaakt voor private uitvoering.

Zo zal voor de vergroting van de effectiviteit van de uitvoering van de sociale zekerheid ruimte worden gegeven voor de private uitvoering van

werkzaamheden. Door de invoering van een zekere mate van concurrentie kan de effectiviteit voor werkzoekenden, werkgevers en werknemers worden vergroot. Het gaat om de vergroting van kansen op werk, het realiseren van efficiencybesparing op de uitvoeringskosten en verlichting van de administratieve lasten van werkgevers. De feitelijke reïntegratie en de uitkeringsverzorging zullen plaatsvinden door diverse uitvoerders, die de opdracht in concurrentie moeten verwerven van de opdrachtgevers.

Ook in de gezondheidszorg kan de invoering van bepaalde vormen van concurrentie dienstig zijn bij een zo doelmatig mogelijke besteding van de opgebrachte premiegelden. Het Regeerakkoord bevat hiervoor concrete voornemens ten aanzien van kunst- en hulpmiddelen, de distributie van geneesmiddelen, de facilitaire inkoop van instellingen, de uitvoering van de Wet toegang ziektekostenverzekeringen, de deregulering van de Wet ziekenhuisvoorzieningen en de uitbreiding van het persoonsgebonden budget.

In het openbaar vervoer zal het afgesproken beleid ten aanzien van marktwerking in het stads- en streekvervoer worden uitgevoerd. Bij het spoorvervoer wordt een scheiding ingevoerd tussen het regionaal spoorvervoer en het kernnet, waarbij het regionale spoorvervoer zal worden toegevoegd aan het budget voor stads- en streekvervoer. Voor dat totale budget geldt als streven dat in 2003 1/3 deel wordt aanbesteed. Regio's die verder willen gaan dan 1/3 krijgen daarvoor de gelegenheid.

Bij het milieubeleid blijven marktconforme instrumenten centraal staan. Producenten en consumenten worden door financiële prikkels aangemoedigd tot milieuvriendelijk gedrag. De administratieve lastendruk voor bedrijven voortvloeiend uit de Wet Milieubeheer zal worden teruggebracht zonder afbreuk te doen aan het vereiste beschermingsniveau. Ook de bouwregelgeving zal verder worden vereenvoudigd.

Liberalisering elektriciteitsmarkt

Op 30 juni 1998 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het voorstel voor een nieuwe Elektriciteitswet. Deze wet scheidt de juridische kaders voor de liberalisering van de elektriciteitsmarkt. De concurrentie bij de levering van elektriciteit aan afnemers zal geleidelijk toenemen, waarbij de nutstaken, levering aan beschermde afnemers en het netbeheer, gewaarborgd blijven.

Een aantal bepalingen van de nieuwe wet zijn op 1 augustus 1998 in werking getreden. Deze richten zich onder andere op de toezichthouder, de verlening van leveringsvergunningen en de aanwijzing van de netbeheerder. Vervolgens zullen in 1999 de resterende bepalingen worden ingevoerd, in afstemming met een aanvullend wetsvoorstel dat met name de tariefstructuur en het tariefmutatiebeleid voor de netwerken en beschermde afnemers nader regelt.

De liberalisering is aanleiding voor een omvangrijk veranderingsproces binnen de elektriciteitssector. De bedrijven moeten voor het eerst echt dingen naar de gunsten van de vrije klanten. Bovendien moeten zij zich voorbereiden op de concurrentie met buitenlandse bedrijven, aangezien de Europese markt als gevolg van de Elektriciteitsrichtlijn wordt geliberaliseerd. Buitenlandse handelaren en leveranciers proberen nu al contracten te sluiten met afnemers, veelal de huidige bijzondere grootverbruikers.

De opening van de markt en de toenemende concurrentie maken herstructurering van de sector noodzakelijk. Nu de fusie van de vier productiebedrijven in het Grootchalig Productiebedrijf niet is doorge-

gaan, zoeken de bedrijven vooralsnog ieder afzonderlijk naar wegen om een goede uitgangspositie in een geliberaliseerde Europese elektriciteitsmarkt te verkrijgen. Dit betekent dat de huidige samenwerking tussen de bedrijven ontbonden zal worden. De bedrijven moeten overigens wel zorg dragen voor een ordelijke afwikkeling van de verplichtingen uit de Overeenkomst van Samenwerking (OvS). Het betreft met name verplichtingen die in het verleden voor de landelijke voorziening zijn aangegaan en die in een aantal gevallen leiden tot niet-marktconforme kosten in een geliberaliseerde elektriciteitsmarkt. Indien de bedrijven met een perspectiefvol plan hiervoor komen, zal de overheid haar positie in de financiële afwikkeling opnieuw bepalen.

Eén van de mogelijkheden om de uitgangspositie van de bedrijven in de sector, producenten, vergunninghouders en netbeheerders te verbeteren is privatisering. Tot 2003 moet de minister van EZ toestemming geven voor de wijziging van de eigendom van aandelen. Uitgangspunt is dat de minister aandelenvervreemding beperkt zal toestaan, nadat een goede regeling is getroffen voor de afwikkeling van de verplichtingen, die zijn aangegaan onder de OvS. Voor de productiebedrijven, die overigens ook eigenaar zijn van het landelijk hoogspanningsnet, is volledige privatisering pas toegestaan als het landelijk netwerkbedrijf goed gepositioneerd is.

De minister zal bij het verlenen van toestemming voor privatisering van de huidige distributiebedrijven – in de toekomst regionale netbeheerders en vergunninghouders – bezien wat de gevolgen hiervan zijn voor het uitvoeren van de publieke taak. Een bescheiden privatisering is daarbij geen bezwaar. In ieder geval tot 2002 is vervreemding van meer dan 49% van de aandelen in distributiebedrijven niet toegestaan

Liberalisering geeft producenten, leveranciers en vrije afnemers niet alleen de mogelijkheid om op de Nederlandse markt actief te zijn, maar zij kunnen ook elders binnen de Europese Unie stroom aanbieden of inkopen. Voor een daadwerkelijke Europese elektriciteitsmarkt zijn transparante en non-discriminatoire toegang tot de netten en de tarieven voor transport cruciaal. Als de systemen van toegang en berekening van transportkosten binnen Europa sterk verschillen zullen deze een hinderpaal voor het ontstaan van een interne markt vormen.

Door het liberaliseren van de markt zal derhalve op het punt van transport en ook op andere terreinen de noodzaak van afstemming tussen de lidstaten toenemen. Een eerste voorbeeld hiervan is duurzame energie. Omdat met het oog op de uitvoering van de afspraken in Kyoto duurzaam opgewekte elektriciteit de komende jaren een prominenter rol op de elektriciteitsmarkt zal gaan spelen heeft de Europese Commissie aangekondigd voor de stimulering van duurzame energie met een voorstel te zullen komen.

Voor het welslagen van de liberalisering is regelgeving alleen echter niet voldoende. Het zijn juist de marktpartijen die de markt van de grond zullen moeten tillen. Het feit dat elektriciteitsbedrijven zich herpositioneren en aparte handelsbedrijven hebben opgericht en dat nu al contracten voor levering aan vrije klanten worden afgesloten, zijn positieve tekenen voor de verandering die op stapel staat. In 1999 start bovendien de Amsterdam Power eXchange (APX). Dit initiatief van energiesector, grote afnemers en AEX, zal het ontstaan van handel in een vrije markt bevorderen.

Liberalisering gasmarkt

In de Derde Energienota is gesteld dat liberalisering van de gassector in belangrijke mate door de EU-richtlijn bepaald zal worden. In die richtlijn wordt de geleidelijke liberalisering van de gasmarkt geregeld. De

Gasrichtlijn is inmiddels op 22 juni 1998 definitief vastgesteld en (in het Publikatieblad van 21 juli 1998, L 204), gepubliceerd.

Eind 1997 is de discussienota «Gasstromen» uitgekomen en aan de Tweede Kamer gezonden. In deze nota worden voorstellen gedaan voor een stapsgewijze vrijmaking van de Nederlandse markt en voor de spelregels die gelden voor toegang tot het gasnet. Dit echter wel met inachtneming van een aantal uitgangspunten, te weten een geleidelijke overgang naar een geheel vrije markt, het behoud van een hoge mate van voorzieningszekerheid en een gezond en stabiel mijnbouwklimaat, en tot slot rekening houdend met het Europees speelveld en de richtlijn.

Voor wat betreft vrijmaking van de markt is in de Derde Energienota al aangekondigd dat de gasmarkt geleidelijk zal worden vrijgemaakt. Redenen hiervoor waren het beschermen van de kleinverbruikers en de wens om de spelers in de markt de tijd te geven zich aan te passen aan de nieuwe situatie. In de Derde Energienota is vervolgens een onderscheid gemaakt tussen gebonden en niet-gebonden klanten. Verbruikers die per jaar meer dan 10 miljoen m² gas gebruiken, zullen worden beschouwd als niet-gebonden klanten die zelfstandig gas kunnen inkopen. Vanaf 2002 zullen ook gebruikers die meer dan 170 000 m² gas afnemen vrij kunnen inkopen en de kleinverbruikers worden tenslotte per 1 januari 2007 vrij. Gebonden klanten zijn ook beschermde klanten. Zij dienen beschermd te worden tegen mogelijk misbruik van de leverancier; bescherming in de zin van leveringszekerheid en leveringsvoorwaarden. Om de bescherming en geleidelijke vrijmaking vorm te geven, zal gebruik gemaakt worden van een vergunningsstelsel. Belevering van de gebonden klanten zal slechts mogelijk zijn door vergunninghouders. Deze benadering uit de Derde Energienota is in «Gasstromen» gehandhaafd en verder uitgewerkt.

Voor wat betreft de toegang tot de netten biedt de Gasrichtlijn de keuze uit een systeem van toegang op grond van onderhandelingen of gereguleerde toegang. Naar verwachting zullen de meeste EU-lidstaten een keuze maken voor onderhandelde toegang. In «Gasstromen» worden dan ook voorstellen gedaan voor een systeem van onderhandelde toegang.

De notitie «Gasstromen» is voor commentaar voorgelegd aan relevante marktpartijen en andere belanghebbenden. In januari dit jaar heeft de Algemene Energie Raad het advies «Liberalisatie van de gasector» uitgebracht. Zowel het advies van de Raad als de overige commentaren hebben veel nuttige aandachtspunten geboden voor de verdere voorbereiding van de wetgeving. Naar verwachting zal de nieuwe Gaswet begin 1999 bij de Tweede Kamer worden ingediend en kan de wet begin 2000 in werking treden.

Markt en Overheid

In 1996 heeft het kabinet de werkgroep «Markt en Overheid» ingesteld met als taak spelregels te ontwikkelen voor het marktoptreden van (semi-)overheidsorganisaties die in concurrentie treden met derden. Op 20 februari 1997 heeft de werkgroep haar eindrapport aan het kabinet aangeboden (Kamerstukken II, 1996/97, 24 036, nr. 45). Aan de hand van een aantal implementatielijnen worden de spelregels uitgewerkt in hun concrete toepassing. De eerste lijn – doorlichting van ambtelijke diensten – heeft geresulteerd in Aanwijzingen voor de Rijksdienst (Kamerstukken II 1997/98, nr. 24 036, nr. 91). Het accent in de tweede en derde lijn ligt op respectievelijk organisaties buiten de rechtspersoon Staat en de mede-overheden. De Kamer is onlangs geïnformeerd over de tweede lijn doorlichting (Kamerstukken II, 1997/98, 24 036, nr. 98). Hieruit zijn regels afgeleid voor het gebruik van publieke gegevensbestanden om

concurrentieverstoring te voorkomen. Thans worden de doorlichtingen uit de derde lijn uitgevoerd, waarover de Kamer dit najaar zal worden geïnformeerd. Door middel van wetgeving zullen de spelregels voor het marktoptreden van de overheid afdwingbaar worden gemaakt voor belanghebbenden

Marktwerving, deregulering en wetgevingskwaliteit (MDW)

Door het wegnemen van belastende regelgeving en concurrentie-belemmeringen wordt ruimte gecreëerd voor nieuwe werkgelegenheid en nieuwe ondernemingen, met name in het MKB. Door concurrentieprikkels te gebruiken en regelgeving effectiever en efficiënter te maken, kunnen doelmatigheid en kwaliteit van maatschappelijke voorzieningen worden bevorderd. Deregulering kan bijdragen aan vergroting van de kwaliteit en diversiteit van de samenleving. Zo zullen bij voorbeeld in het onderwijs de autonomievergroting en deregulering worden voortgezet en zullen belemmeringen voor startende ondernemers, bijvoorbeeld specifiek voor allochtonen, worden weggenomen. Ten slotte zal bij deregulering ook de Europese regelgeving moeten worden betrokken.

Conform het Regeerakkoord wordt thans een nieuwe tranche van MDW-projecten voorbereid. In het MDW-project worden brokken wetgeving doorgelicht op concurrentie-belemmeringen, knellende regels en mogelijkheden voor verbetering van de wetgevingskwaliteit. Het kritisch tegen het licht houden van ook nieuwe regels blijft onverminderd noodzakelijk. Ook de OESO onderstreept deze noodzaak.

De projectmatige aanpak waarin verschillende disciplines bij elkaar worden gebracht, met de nadruk op de combinatie van de economische en juridische invalshoek, heeft zijn waarde bewezen. Het op deze wijze binnen een redelijk kort tijdsbestek formuleren van concrete voorstellen voor vaak ingewikkelde beleidsmatige problemen werkt goed. Dit komt ook door de strakke regie met een sterke politieke inbedding door een eigen ministeriële commissie en twee coördinerende bewindspersonen en een ambtelijke commissie op hoog niveau die voor de ambtelijke sturing zorgt. Ook de onthechtheid in de analyse-fase («broedende kip») waarin onder leiding van onafhankelijke voorzitters de onderwerpen onder de loep worden genomen, draagt bij aan het positieve resultaat.

Er zijn ook elementen in de aanpak die kunnen verbeteren. Twee voorbeelden:

- De weg van halffabrikaat naar eindproduct duurt te lang. Met behoud van de zorgvuldige procedures moet het mogelijk zijn MDW-voorstellen sneller in de praktijk te brengen.
- De onthechtheid van de aanpak heeft soms geleid tot een te beperkte transparantie van het proces. Meer «glasnost», zonder de onthechtheid weg te gooien, is nodig zowel voor het draagvlak voor de voorstellen als voor de implementatiesnelheid.

Uit de ervaringen met het MDW-project tot nu toe is een aantal lessen te trekken. Deze lessen zijn ook aan de orde geweest op een bijeenkomst die 11 juni 1998 over het MDW-project is gehouden met vertegenwoordigers van wetenschap, organisaties van werkgevers en werknemers, beleidsmakers en anderen die bij MDW betrokkenen zijn. De agenda voor onderwerpen van MDW hoort bij de burger en de bedrijven. Zij kunnen het best beoordelen waar regelgeving onevenredig knelt of belastend is. Tijdens de conferentie zijn enkele onderwerpen gesuggereerd waar op dit vlak nog verbeteringen mogelijk zijn. Het gaat vooral om onderwerpen in de dienstverlenende sector en vraagstukken rond de semi-publieke sector.

Administratieve lasten

De doelen die voor de afgelopen kabinetsperiode waren gesteld op het gebied van de administratieve lasten zijn bereikt (zie bijlage 11), maar er is op dit gebied nog veel te verbeteren. Bij de behandeling van de EZ-begroting vorig jaar november heeft de Tweede Kamer aangedrongen op een fors verdergaande vermindering van de administratieve lasten (HTK 1997/98, nr. 7). Bij brief van 14 april 1998 is de Kamer geïnformeerd over de wijze waarop het kabinet dit denkt te kunnen bereiken. De belangrijkste aangrijpingspunten liggen in het terugdringen van het aantal verplichte meldingen, het meer en beter gebruik van informatie- en communicatietechnologie en het onderling uitwisselen van al aangeleverde gegevens. Ook in het Regeerakkoord worden verschillende concrete voorbeelden genoemd waar administratieve lasten verminderd kunnen worden, zoals bij de uitvoering van de sociale zekerheid, bij de sturing en toezicht op de volksgezondheid en bij de Wet milieubeheer.

In de brief van 14 april jl. zijn als de belangrijkste opties genoemd om aan de door de Kamer gevraagde 25% lastenreductie te geraken:

- één standaardprocedure voor meldingen aan de overheid en waar mogelijk vermindering van het aantal meldingen;
- een standaardformulier voor alle regelingen waarin de overheid informatie van burgers of bedrijven vraagt;
- het optimaliseren van het gebruik van informatie- en communicatietechnologie;
- het stroomlijnen van de diverse vergunningsprocedures;
- nog beter vat krijgen op de effecten van nieuwe regels, mede door ondernemers vooraf een oordeel te laten geven over de administratieve-lastengevolgen;
- het door meerdere overheidsinstanties gebruiken van eenmaal aan de overheid aangeleverde data; het blijven betrekken van de mede-overheden bij het streven naar administratieve-lastenreductie.

Daarnaast worden ook het bedrijfsleven en de consument zelf aangesproken om ideeën en suggesties te leveren aan een commissie (uit het bedrijfsleven) op hoog niveau. Hiermee bestaan in andere landen goede ervaringen.

Eén en ander zal leiden tot een pakket van concrete maatregelen die een verdere substantiële verlichting van de administratieve lasten binnen handbereik zullen brengen.

3.2. Ondernemerschap

De ondernemer moet in Nederland een vruchtbaar klimaat aantreffen om zijn of haar plannen en ideeën uit te kunnen voeren. Een voortdurende aanwas van nieuwe en jonge bedrijven is noodzakelijk voor de groei van de werkgelegenheid en het innovatievermogen van de Nederlandse economie. Juist nieuwe startende en dochterondernemingen spelen immers een belangrijke rol bij het op de markt te brengen van nieuwe ideeën en technieken.

Het aantal starters is in het afgelopen decennium flink toegenomen: in 1987 startten 25 000 ondernemers, in 1996 maar liefst 41 000. In de periode 1990–1994 zijn jonge bedrijven (starters en dochterondernemingen < 5 jaar) verantwoordelijk voor een zeer belangrijk deel van de totale banencreatie (zo'n 1 miljoen banen). Jonge nieuwe bedrijven nemen zo'n 40% voor hun rekening.

Hoewel het aantal starters sinds 1985 bijna is verdubbeld, is het niveau van het aantal zelfstandigen als percentage van de beroepsbevolking nog

steeds hetzelfde als in 1972. Daarnaast kent Nederland nog steeds relatief weinig innovatieve starters, zoals bleek uit de analyse die ten grondslag ligt aan het Twinning Netwerk. Tenslotte groeien startende bedrijven relatief weinig door, zeker in vergelijking met sommige andere landen.

In de meeste landen zijn snelgroeiende bestaande ondernemingen de meest prominente banenscheppers. Ook in Nederland zorgde 8% van het totale aantal ondernemingen voor ca. 50% van het totale aantal nieuwe banen tussen 1990 en 1995. In vergelijking met andere landen kent Nederland relatief weinig echte snelle groeiers. In de periode 1990–1993 groeide in Nederland slechts 3% van de middelgrote bedrijven substantieel (60% werkgelegenheidsgroei in drie jaar) tegen 7% in het Verenigd Koninkrijk en 13% in Denemarken (Verhoeven, W.H.J., International comparison of high performance enterprises; a benchmark study, EIM, 1998).

Starters en doorgroeiers komen dus nog steeds problemen tegen. Er zijn bijvoorbeeld aanwijzingen dat beginnende en kleinschalige ondernemers nog steeds moeilijk aan kapitaal kunnen komen. Om te bezien of het Besluit Borgstelling MKB-Kredieten voldoende effectief is, wordt deze regeling dit jaar geëvalueerd. Voor innovatieve starters is juist een voldoende beschikbaarheid van risico-kapitaal in de pre-start en startfase van levensbelang (denk aan ICT).

De relatief geringe doorgroei van bedrijven kan ook samenhangen met een zekere terughoudendheid van startende en jonge bedrijven om personeel aan te nemen. Zowel de hoge kosten als de soms ingewikkelde regelgeving voor het aannemen van personeel (en ook het weer ontslaan van dat personeel) kunnen hier een rol spelen. Er is onderzoek verricht naar de belemmeringen die ondernemers ondervinden om werknemers in dienst te nemen. Uit dit onderzoek blijkt dat van de bedrijven met 0 – 50 werknemers 17% gedurende de afgelopen jaren behoefte heeft gehad om personeel aan te nemen maar dat niet heeft gedaan. Naast de kosten van arbeid speelt hierbij ook een rol een vaak onjuiste inschatting van de plichten die men als werkgever heeft.

De indruk bestaat dat het voor ondernemers op dit moment nog steeds niet goed mogelijk is om na het beëindigen van een bedrijf – bijvoorbeeld wegens een faillissement – opnieuw te starten. Dit jaar zal worden bezien of het mogelijk is om het herstarten in Nederland te stimuleren, bijvoorbeeld door het verbeteren van het imago van gefailleerden.

3.3. Marktwerking internationaal

Interne Markt

Bevordering van economische groei en werkgelegenheid vereist ook buiten onze landsgrenzen economische dynamiek en een efficiënte werking van markten. Een van de centrale doelstellingen van het economisch beleid van de EU is het creëren van een Europese economische orde die marktgericht is en kan worden uitgebreid via een realistische en stabiel verloopende integratie van Midden- en Oost-Europese landen.

De Europese Interne Markt vormt in toenemende mate de thuismarkt voor het Nederlandse bedrijfsleven: ca. 80% van de Nederlandse uitvoer wordt binnen de EU afgezet. Om zo goed mogelijk te profiteren van de voordelen die de Interne Markt biedt is het van groot belang dat de Interne Markt optimaal functioneert. Met het actieprogramma Interne Markt zal de nadruk verder verschuiven naar handhaving van afspraken en waar nodig

ook deregulering. Op een beperkt aantal terreinen – zoals bij regelgeving voor de dienstensector en fiscale wet- en regelgeving – kan aanvullende harmonisatie aan de orde komen. De EMU en de introductie van de euro tenslotte zijn onmisbaar voor het optimaal functioneren van de Interne Markt.

Naast initiatieven op communautair niveau zijn ook op nationaal niveau maatregelen getroffen om onvolkomenheden in het functioneren van de Interne Markt te traceren en vervolgens weg te nemen. Een binnen EZ opgerichte Projectgroep Interne Markt spoort in samenspraak met het bedrijfsleven knelpunten in het functioneren van de Interne Markt op. Ook het door EZ in maart 1997 opgerichte Klachtenloket voor de Europese Markt is hiervoor een belangrijk instrument. In maart 1998 is het Klachtenloket uitgebreid tot de Wereldmarkt.

In het eerste jaar van het bestaan van het Klachtenloket zijn ruim 50 klachten binnengekomen over belemmeringen waarmee het bedrijfsleven op de Interne Markt werd geconfronteerd. Van deze klachten was ongeveer de helft gegrond. Een derde van deze klachten werd binnen twee tot vier maanden opgelost (meestal bilateraal). De meeste klachten betroffen problemen op het gebied van vrij verkeer van werknemers in de bouw, douanecontroles, wederzijdse erkenning en openbare aanbestedingen. Over onze grootste handelspartner Duitsland (m.n. deelstaat Nordrhein-Westfalen) kwamen ook de meeste klachten binnen. Met de toenemende bekendheid van het Klachtenloket neemt het aantal klachten toe.

Uitbreiding EU

In 1998 is het toetredings- en onderhandelingsproces met de kandidaat-lidstaten in Midden- en Oost-Europa van start gegaan. Met vijf Midden-Europese landen en met Cyprus is een intergouvernementele conferentie geopend. De Commissie is doende een gedetailleerde «screening» van het acquis met de betrokken landen te maken. Zodra dit proces is voltooid, zal een goed beeld zijn gevormd van de mate waarin de toetredingskandidaten aan de toelatingscriteria voldoen. Belangrijkste obstakels voor de integratie van de landen van Midden- en Oost-Europa in de Europese Unie zijn de kwaliteits- en capaciteitsproblemen bij de overheden in deze landen. Deze vormen tevens concrete hindernissen voor het Nederlandse bedrijfsleven dat actief is in deze landen.

Dit heeft er toe geleid dat in het EU pre-accessie-instrumentarium de nadruk wordt gelegd op «institution building». Ook in de Nederlandse bilaterale contacten op politiek en ambtelijk niveau zal daar nog intensiever aandacht aan worden besteed. Eveneens zal worden bezien op welke wijze binnen of buiten het bestaande hulpinstrumentarium mogelijkheden kunnen worden gevonden om in dit opzicht een positieve bijdrage te leveren. Hierbij wordt gedacht aan studiebezoeken, seminars en intensivering van de op pre-accessiegerichte hulp onder het Programma Samenwerking Oost-Europa (PSO). Op deze wijze worden zowel het toetredingsmomentum als de Nederlandse handels- en investeringsbelangen gediend.

Handelspolitiek en World Trade Organization (WTO); Multilateraal Akkoord inzake Investeringen (MAI)

De handelspolitiek zal in 1999 vooral in het teken staan van de voorbereiding van belangrijke nieuwe onderhandelingen in het kader van de wereldhandelsorganisatie WTO. Volgens de bestaande WTO-afspraken zal vanaf 2000 o.a. moeten worden onderhandeld over verdere liberalisering

van de handel in landbouwproducten en over verdere liberalisering in de dienstensector. De regering en de EU willen deze onderhandelingen inpassen in een bredere aanpak, waarbij ook kan worden onderhandeld over andere onderwerpen. Door te kiezen voor een breed onderhandelingspakket ontstaan meer afruilmogelijkheden en een grotere kans op een voor alle deelnemers aanvaardbaar resultaat.

Tijdens de Tweede Ministeriële WTO-conferentie (18–20 mei jl. te Genève) lag de nadruk op implementatie van de bestaande WTO-verplichtingen. Over het toekomstig werk van de WTO waren de meningen nog zeer verdeeld. In september 1998 zal op een speciale bijeenkomst van de Algemene Raad van de WTO een voorbereidingsproces worden gestart in aanloop naar de volgende Ministeriële Conferentie eind 1999.

Bij de nadere selectie van thema's zal het kabinet zich ervoor inzetten dat voldoende rekening wordt gehouden met de belangen van de ontwikkelingslanden, en vooral van de minst ontwikkelde landen. Hun integratie in het wereldhandelsstelsel moet een punt van voortdurende aandacht zijn. Meer markttoegang en technische hulp zijn nodig. Daarnaast wil de regering bijzondere aandacht besteden aan de belangen van de consument. Daarbij gaat het enerzijds om vormen van handelsliberalisatie die merkbaar aan de consument ten goede komen in de vorm van een groter aanbod aan goederen en diensten tegen lagere prijzen. Anderzijds moet aandacht worden besteed aan de zorgen die bij consumenten bestaan over het milieu, de naleving van arbeidsnormen, volksgezondheid, dierenwelzijn en mensenrechten.

In de loop van 1999 zal tijdens de derde Ministeriële WTO-conferentie een besluit moeten vallen welke terreinen daadwerkelijk onderwerp van onderhandeling zullen worden.

Om het draagvlak voor de WTO te versterken en om te voorkomen dat bij handelsbeslissingen onvoldoende rekening wordt gehouden met wat er leeft bij het publiek is een permanente dialoog vereist tussen handelspolitici en maatschappelijke organisaties. Transparantie is daarbij een vereiste. In Nederland is inmiddels een structurele dialoog van start gegaan.

Tijdens de top tussen de EU en de VS in Londen (18 mei jl.) is een nieuwe impuls gegeven aan de bilaterale economische betrekkingen tussen beide partners. In een gezamenlijke verklaring over Transatlantisch Economisch Partnerschap is een veelheid aan terreinen geïdentificeerd die zich lenen voor intensivering van de samenwerking. Hieraan zal nu nader invulling worden gegeven. Overeenkomstig de Nederlandse wensen richten de voornemens zich zowel op bilaterale samenwerking, vooral op gebied van wederzijdse erkenning van normen en voorschriften, als op gezamenlijke voorbereiding van de multilaterale agenda van de komende jaren. De top heeft eveneens overeenstemming bereikt over een aantal principes en disciplines ten aanzien van sanctiewetgeving. Dit heeft ertoe bijgedragen dat de dreiging van unilaterale Amerikaanse sancties tegen Europese en Nederlandse bedrijven is verminderd.

Op 3 en 4 april jl. heeft in Londen ook de tweede topontmoeting plaatsgevonden tussen EU en Aziatische partners in het kader van de Asia-Europe Meeting (ASEM). Op economisch terrein heeft deze top twee actieplannen vastgesteld met betrekking tot respectievelijk handelsfacilitatie en investeringsbevordering. Deze worden in de aanloop naar een bijeenkomst van ministers van Economische Zaken van de ASEM-partners in oktober 1999 nader uitgewerkt.

Het kabinet acht het wenselijk, gezien de zeer sterk gegroeide investeringsstromen, eenduidige en afdwingbare multilaterale regels en bij voorkeur een wereldwijd investeringsakkoord tot stand te brengen. Onderhandelingen in WTO-verband hierover zijn vooralsnog niet mogelijk vanwege de weerstand bij een aantal leden om in WTO-kader verplichtingen over bescherming van investeringen aan te gaan. Nederland heeft daarom in OESO-verband het besluit gesteund om de onderhandelingen over het MAI te starten. Nederland steunt daarnaast de pogingen om in breder kader (United Nations Conference on Development and Trade, WTO) multilaterale regels ten aanzien van internationale investeringen te ontwerpen. Nederland is voorstander van openstelling van het MAI voor bredere participatie.

De MAI-onderhandelingen bouwen voort op de bestaande OESO-investeringsinstrumenten en incorporeren de basisprincipes van non-discriminatie ten aanzien van investeringen die onder meer in de bilaterale investeringsbeschermingsverdragen, het Energiehandvestverdrag en het EU-Verdrag zijn neergelegd. In de OESO-Ministerraad van april 1998 is besloten het onderhandelingsmandaat van het MAI te verlengen teneinde bijzondere aandacht te besteden aan onderwerpen als de relatie met arbeids-, milieu- en culturele vraagstukken, de balans die moet worden gevonden in de uitzonderingen op het verdrag en de contacten met niet-OESO landen.

EZ voert in dit verband een dialoog met Non Gouvernementele Organisaties (NGO's) die op de genoemde terreinen actief zijn. Het afgelopen jaar heeft EZ de contacten met de niet-traditionele achterban, de NGO's en consumentenorganisaties, opgebouwd in het kader van het project «maatschappelijk verantwoord ondernemen over de grenzen heen». De opgebouwde contacten zullen worden benut bij de verdere ontwikkeling en uitvoering van internationaal economisch beleid, waaronder het MAI.

3.4. Internationale handel en investeringen

Hoofdlijnen

De afgelopen jaren heeft EZ in het kader van de herijking van het buitenlands beleid een aantal nieuwe accenten in de beleidsvorming gelegd om een centrale inhoudelijke doelstelling van de herijking – de versterking van het economisch belang in het buitenlandbeleid – te realiseren. Inmiddels heeft het nieuwe beleid, mede door de samenhangende inspanningen vanuit de diverse betrokken departementen en de geïntensiveerde publiek-private samenwerking, de nodige vruchten afgeworpen.

Het instrumentarium ter bevordering van export- en investeringen op buitenlandse markten dat over verschillende ministeries en instellingen is verspreid, is beter op elkaar afgestemd, uitgebreid en van ruimere middelen voorzien. De bekendheid van het instrumentarium is ook, zo blijkt uit reguliere contacten met het bedrijfsleven, toegenomen. Nieuwe impulsen zijn gegeven aan de bevordering van Nederlandse investeringen in ontwikkelingslanden. Op diverse specifieke terreinen zijn task forces tot stand gekomen, waarin bedrijven samen met de overheid hun krachten bundelen en daardoor sterker staan op buitenlandse markten. Door EZ zijn initiatieven genomen om het exportpotentieel van het MKB te vergroten. In nauwe samenspraak met BZ, is zorg besteed aan een kwalitatieve en kwantitatieve versterking van het netwerk van diplomatieke posten en steunpunten. Tenslotte is de aanpak van bezoeken en missie verder gestructureerd.

Dit alles laat onverlet dat het tijdens het vorige kabinet ingezette nieuwe beleid nog niet is voltooid. Een belangrijk onderwerp van dit beleid is de verdere beperking van de loketten voor het bedrijfsleven. Deze discussie moet nog worden afgerond in samenwerking met andere departementen.

Financieel instrumentarium

Het exportinstrumentarium is het afgelopen jaar beter gestroomlijnd. De exportfinancieringsfaciliteiten van EZ zijn per 1 januari 1998 onder één kader samengevoegd, te weten het Besluit Subsidies Exportfinancieringsarrangementen (BSE) dat wordt uitgevoerd door Senter. De aandacht wordt nu gericht op verdere inhoudelijke verbeteringen van dit instrumentarium. Hiertoe zijn naar aanleiding van het kabinetsbesluit inzake het rapport van het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) «Samenhang Exportinstrumentarium», onderzoeken gestart naar de mogelijkheden tot uitbreiding van de Rente Overbruggings Faciliteit (ROF) alsmede de opportuniteit van de invoering van een rentepositiestelsel.

Daarnaast bezint EZ zich op de belangrijkste financieringstrend van de laatste tijd: de projectfinanciering. Zo wordt de laatste jaren duidelijk dat afnemers bij bepaalde projecten een intensievere financiële betrokkenheid van exporteurs vragen. Ook vergt het meedoen in de voorbereidingsfase een grote financiële inspanning. EZ onderzoekt of nadere ondersteuning wenselijk en mogelijk is.

Op het terrein van de alternatieve exportkredietverzekering is de Garantiefaciliteit Opkomende Markten (GOM) eind 1997 opgezet om de aansluiting tussen het ORET/MILIEV-programma en de Export Krediet Verzekering (EKV) te verbeteren. De GOM biedt verzekering voor opkomende markten waarop de Nederlandse Credietverzekeringsmaatschappij – EKV niet open is. Hoewel de GOM inhoudelijk op enkele punten afwijkt van de bestaande garantiefaciliteit voor Oost-Europa (ook bekend als de SENO-faciliteit) zal op termijn worden gezien in hoeverre beide faciliteiten samengevoegd kunnen worden, opdat één alternatief exportkredietverzekering-instrument ontstaat voor landen waar het reguliere beleid dicht is.

Ook op het terrein van de economische samenwerkingsinstrumenten wordt gestreefd naar een geïntegreerde inzet van instrumenten. Daar het bij het bilaterale PSO en de multilaterale instrumenten (co-financiering) in principe om het zelfde type projecten gaat, is besloten deze bij dezelfde uitvoerder onder te brengen. Een bijdrage aan de samenhang van het buitenland-instrumentarium is ook het feit dat het PSOM-programma van Ontwikkelingssamenwerking wordt uitgevoerd door dezelfde uitvoerder die het PSO doet (Senter).

Op het terrein van de investeringsverzekering is al eind 1997 via de Regeling Herverzekering Investerings (RHI) – een uniforme regeling voor transitie- en ontwikkelingslanden gerealiseerd. Voor de instrumenten die betrekking hebben op de overige elementen van een investeringscyclus zal door middel van het wegwerken van dubblures en afstemming van landenbeleid tussen departementen de samenhang worden vergroot.

Een eerste belangrijke stap in die richting betreft het in elkaar schuiven van de programma's voor Investeringsbevordering en Technische Assistentie (IBTA) van respectievelijk EZ (voor alle landen in Midden- en Oost-Europa) en BZ (voor ontwikkelingslanden). Waar nodig zullen de instrumenten ook inhoudelijk worden aangepast. Zo is het voornemen om, na een Brusselse notificatie procedure, de Investeringsfaciliteit voor Midden- en Oost-Europa te verruimen naar een aantal andere opkomende markten. Samen met BZ zal – met inachtneming van de Europese kaders –

worden gezien in hoeverre verdere mogelijkheden voor verbetering en integratie van het investeringsinstrumentarium tot stand kunnen worden gebracht.

Om de effectiviteit van de overdracht van managementtechnieken te vergroten, is besloten tot concentratie op programma's met een meer gerichte inzet (met name de management- cursussen van De Baak en het Programma Uitzending Managers, naast de mogelijkheden voor projectgerelateerde trainingen onder bijvoorbeeld IBTA en PSO). De subsidie-regeling Passage kent zo'n gerichte inzet niet (cursusinhoud varieert sterk per aanvrager) en zal daarom per 1 januari 1999 worden beëindigd.

Bij dit alles mag de complementariteit tussen met name de samenwerkings- en investeringsinstrumenten niet over het hoofd worden gezien. Zo kan bijvoorbeeld de inzet van het Programma Uitzending Managers (PUM) katalyserend werken wat betreft de verdere ontwikkeling van specifieke projecten. Zwaluwstaarten tussen instrumenten en de daarbij behorende uitvoerders zal dus nog meer de regel moeten worden.

Opkomende markten

Bijzondere aandacht zal ook volgend jaar worden besteed aan de verdere versterking van de positie van het Nederlandse bedrijfsleven in ontwikkelings- en transitielanden die in de afgelopen jaren een grote economische dynamiek vertoonden. Het feit dat een aantal van deze landen thans worstelt met een ernstige economische crisis, leidt niet tot een verslapping van de aandacht voor deze landen. De lange termijn perspectieven van deze landen bieden kansen voor uitbreiding van de economische betrekkingen.

Hiervoor is al aangegeven dat de landen in Midden-Europa volop betrokken zijn in het proces van aansluiting bij de EU via een lidmaatschap op hetzij korte dan wel middellange termijn. In die regio is in politiek en economisch opzicht sprake van een geslaagde eerste fase van transitie. Mede om die reden en vanwege de regionale nabijheid vormen deze landen voor het Nederlandse bedrijfsleven interessante opkomende markten. Veel grote ondernemingen hebben inmiddels hun weg naar deze markten gevonden, maar voor het MKB, waar nog sprake is van een fors onbenut export- en investeringspotentieel, geldt dat helaas nog niet. Daarom is besloten om het investeringsinstrumentarium verder toe te spitsen op deze sector.

Gelet op de turbulente politieke en economische ontwikkelingen in Zuid-Oost-Azië wordt nader gezien op welke wijze het instrumentarium voor deze regio kan worden geoptimaliseerd.

MKB; marktinnovatie

Het MKB maakt nog te weinig gebruik van de mogelijkheden die het internationaliseringsproces biedt. Overheid, intermediaire organisaties en het bedrijfsleven zelf bieden tal van instrumenten die het MKB kunnen ondersteunen bij het overwinnen van knelpunten en het ontwikkelen van het exportpotentieel die de MKB-bedrijven hebben. Toch weet het MKB de weg naar die diensten in beperkte mate te vinden.

Publieke en private organisaties zullen daarom moeten gaan samenwerken om het exportpotentieel onder het MKB te mobiliseren. De exportconsulenten van de Kamers van Koophandel en de (overkoepelende) brancheorganisaties werken daarbij samen met de Economische Voorlichtingsdienst (EVD), die een spilfunctie vervult voor de overheids-

diensten ten behoeve van het internationaliserende MKB. Vanuit dit «binnenlandnetwerk» wordt nauw samengewerkt met private intermediaire organisaties als de Federatie voor de Nederlandse Export (Fenedex), het Nederlands Centrum voor handelsbevordering (NCH), de Nederlandse Export Combinatie (NEC) en bilaterale buitenlandkamers. Van het binnenlandnetwerk wordt een pro-actieve benadering van starters op buitenlandse markten verwacht. Daarnaast zal het netwerk ook commerciële dienstverleners zoals banken beter bekend moeten maken met exportinstrumenten en hen een doorverwijzingsfunctie geven.

Ook moet er meer maatwerk worden geleverd voor startende exporteurs. Onder het lopende Programma Starters Buitenlandse markten (PSB) wordt door de ondernemer met de exportconsulent al een grove opzet van een exportplan opgesteld. Op deze aanpak zal in het nieuwe PSB worden voortgebouwd. Exportconsulenten van de KvK's en koepelorganisaties krijgen de opdracht actief startende en nog niet exporterende bedrijven te werven en te begeleiden bij het opstellen van een bredere en verder uitgewerkte marktinnovatiestrategie. Daarbij wordt geïnventariseerd welke knelpunten er zijn en welke stappen nodig zijn om deze op te lossen teneinde te kunnen gaan exporteren. Deze stappen kunnen zo nodig worden ondersteund met de publieke- en private exportinstrumenten. De hoofdlijnen van deze aanpak zijn door de staatssecretaris geschetst in haar brief aan de Tweede Kamer van 22 april 1998 getiteld «Marktinnovatie: het Nederlandse MKB op de Europese markt» (Kamerstukken II, 1997/98, 26 022, nr. 1).

Van de ongeveer 450 000 bedrijven die het Nederlandse MKB met minder dan 100 werknemers telt zijn er zo'n 50 000 actief op buitenlandse markten. Het grootste gedeelte van de overige groep, zoals de detailhandel, zal nooit tot exporteren overgaan. Toch zijn er nog ongeveer 50 000 ondernemingen die, gemeten naar geleverde producten en diensten, kansen zouden hebben op buitenlandse markten. EZ zet zich komend jaar extra in om dit onbenut exportpotentieel aan te boren. Behalve met exportconsulenten zal worden samengewerkt met de accountmanagers van de banken en met accountants, die door hun intensieve contact met ondernemingen het exportpotentieel kunnen opsporen. Zij kunnen ondernemingen attenderen op de mogelijkheden om begeleiding en ondersteuning te krijgen.

Marktinformatie en promotie

Het is van groot belang dat de bovengenoemde pro-actieve aanpak wordt ondersteund door een toegankelijke digitale infrastructuur. Het aanbod van relevante diensten op het gebied van marktinformatie, matchmaking e.d. groeit snel. Nederlandse intermediaire organisaties zijn op dit terrein zeer actief. Ook in deze virtuele wereld geldt evenwel dat de doorsnee ondernemer, voorzover al aangesloten op het net, zijn weg in het aanbod vaak nog moeilijk kan vinden. Informatievergaring is tijdrovend en het elektronisch handelsverkeer met veel onzekerheden omkleed.

De EVD, bijna een jaar aanwezig met een eigen site, ontwikkelt op korte termijn in nauwe samenwerking met de KvK's en andere intermediairs een speciale interactieve wegwijzer (internet en CD-rom) voor starters op buitenlandse markten met relevante informatie en links (internet) met commerciële diensten en marktplaatsen voor elektronisch handelsverkeer. Doelstelling is tenminste 5 000 bedrijven uit de doelgroep per jaar via deze site «aan te sluiten» en tot de klantenkring van de EVD en haar binnenlandnetwerk toe te laten treden. De introductie van de exportkoffer en daarmee de start van het pro-actieve benadering van de starters buitenlandse markten, zal worden ondersteund met een mediacampagne.

Deze campagne zal onderdeel uitmaken van de bredere EZ-campagne (eind 1998/begin 1999) die het MKB informeert over het regionale Voorlichtings- en Advies netwerk.

Diplomatieke posten en andere economische steunpunten

Met de herijking van het buitenlands beleid is de behartiging van onze economische belangen in het buitenland veel nadrukkelijker een kerntaak van ons diplomatieke postennetwerk geworden. De daaruit voortvloeiende behoefte aan kwalitatieve en kwantitatieve versterking van het netwerk van economisch relevante posten en steunpunten zal ook volgend jaar onverminderde aandacht krijgen.

Ter kwalitatieve versterking zal vanuit EZ samen met BZ met name aandacht worden besteed aan werving/selectie, training/opleiding, functieprofielen en plaatsingen. De kwantitatieve versterking van het postennet behelst een deels al gerealiseerde economische versterking van bestaande posten van de Dienst Buitenlandse Zaken (DBZ) en de oprichting van nieuwe economische steunpunten.

Bezoeken en missies

In het afgelopen jaar is de aanpak (planning, voorbereiding, uitvoering en follow-up) van buitenlandse bezoeken en missies van de bewindslieden verder gestructureerd. De inspanningen op dit terrein zullen volgend jaar worden voortgezet. Daartoe zijn doelstellingen en economische belangen scherper gedefinieerd teneinde een gefundeerde prioriteitsstelling te maken en ook beter samenspel tussen de betrokken bewindslieden te kunnen realiseren. Concrete invulling van de jaarprogramma's is mede afhankelijk van de politieke en economische ontwikkelingen en de agenda's van de bewindspersonen. De bezoeken en missies zullen zowel direct na afloop als na een half jaar worden geëvalueerd op hun resultaat en eventueel te nemen vervolgacties.

De staatssecretaris van EZ zal – samen met een zware handelsdelegatie van Nederlandse «captains of industry» – van 22 november tot en met 2 december de premier vergezellen op een bilateraal bezoek aan Argentinië, Brazilië en Chili. Het bezoek heeft vooral tot doel de politieke en economische betrekkingen te verbeteren met de belangrijkste landen van de Mercosur, een handelsblok van Brazilië, Argentinië, Uruguay en Paraguay. Chili en Bolivia zijn geassocieerd lid. Mercosur geldt na Nafta, de Europese Unie en Japan als de vierde markt ter wereld met een gemiddelde groei van 5,7% afgelopen jaar.

HOOFDSTUK 4: BEHEER EN BESTUUR

4.1. Personeel, organisatie en informatiemanagement

Technologische ontwikkelingen en informatisering hebben gevolgen voor de EZ-organisatie. Duidelijk merkbaar is dat onder meer bij de EVD en het CBS waar thans forse reorganisaties plaatsvinden. Het einde van de ontwikkelingen is zeker nog niet in zicht. Zo zal een proef worden gedaan met het digitaliseren van de papierstromen. Een ontwikkeling die consequenties heeft voor het logistieke proces en ook de mogelijkheden voor het tijd en plaats onafhankelijk werken zal vergroten.

Ter vergroting van de slagvaardigheid komt de verantwoordelijkheid voor de inzet van mensen en middelen in toenemende mate in de lijn te liggen. In dat kader wordt:

- een nieuwe, meer transparante budgetteringsmethodiek voor het P-terrein ingevoerd;
- de managementinformatie uit het nieuwe personeelsinformatiesysteem verbeterd;
- de betekenis van de planning & control cyclus vergroot door een strakke relatie te leggen tussen de personele en de financiële component.

Ontgroening en vergrijzing treden ook bij EZ op. Dat vraagt extra investeringen in medewerkers en management. Verschillende instrumenten worden daarvoor ingezet: management-development, opleidingen, detachering, interim-functie vervulling en Emplooi EZ, het EZ-centrum voor loopbaanadvies. Ook trainen leidinggevendenden in het voeren van functioneringsgesprekken, gericht op het vergroten van de employability. Waar nodig vinden onderdeel-brede employability onderzoeken plaats. De instroom van jonge academici wordt bevorderd door deelname aan het rijksbrede project «instroom jongeren in de rijksdienst».

De arbeidsmarkt waarop EZ opereert is gespannen. Daarop een aantrekkelijke partij zijn, vergt extra aandacht voor de verbetering van het pakket arbeidsvoorwaarden dat EZ biedt. De mogelijkheden in de primaire sfeer zijn beperkt. Reden dat de verbeteringen vooral in de secundaire sfeer gezocht worden: verruimen van de kinderopvang, aanbieden van gratis medische check-ups, verstrekken van een persoonlijk inkomenoverzicht per medewerker en het aanbieden van een uitgekende PC-privé regeling.

Aan de integriteit van EZ(-medewerkers) mag niet hoeven te worden getwijfeld. Om dat goed duidelijk te maken, wordt een integriteitsbeleid geïmplementeerd:

- privé-beleggingstransacties worden aan regels onderworpen;
- bij indiensttreding wordt het afleggen van de eed of de belofte verplicht;
- nevenwerkzaamheden worden aan voorwaarden gebonden;
- het aannemen van geschenken wordt gemaximeerd tot f 100,- . Bovendien geldt een meldingsplicht.

De millenniumproblematiek raakt ook EZ. De planning is dat de systemen die vitale producten en diensten leveren voor het einde van 1998 millenniumbestendig zijn. Te denken valt daarbij aan systemen bij het CBS (productie van statistieken), bij het CPB (productie van analyses en prognoses) en bij Senter (uitvoering van stimulerings-maatregelen). Het eveneens vitale systeem voor het beheersen van een energiecrisis is reeds millenniumbestendig gemaakt.

Planning is dat de niet-vitale objecten per 31 juli 1999 millenniumbestendig zijn. Het datacommunicatienetwerk zal millenniumbestendig

worden gemaakt door in 1999 een nieuw netwerk in gebruik te nemen. Conform het door het kabinet genomen besluit zullen geen nieuwe projecten worden gestart alvorens alle objecten millenniumbestendig zijn. De enige uitzondering die EZ hierop maakt, zijn de projecten die een bijdrage leveren aan de reeds in gang gezette overgang op Windows NT.

Bij de aanpak van de millenniumproblematiek worden de decentrale onderdelen (bijvoorbeeld CBS, CPB en Senter) integraal meegenomen met het kerndepartement. De voortgang in de energiesector wordt gevolgd via het Energie Millennium Platform waarin EZ zitting heeft. Over de vitale objecten van de decentrale onderdelen en de energiesector rapporteert EZ elk kwartaal aan de Ministerraad en de Tweede Kamer. De stand van zaken bij de overige ZBO's en PBO's en relevante organisaties voor het EZ-beleidsterrein is in april 1998 door EZ geïnventariseerd en BZK is hiervan op de hoogte gebracht als coördinator voor de aanpak bij de overheid. Uit de inventarisatie kan geconcludeerd worden dat alle organisaties een start hebben gemaakt met de aanpak van het millenniumprobleem en dat er momenteel geen aanleiding is voor aanvullende beheersmaatregelen van de kant van EZ in de richting van deze organisaties. Daarnaast heeft EZ alle organisaties ondersteund door het verstrekken van een model voor een millenniumtoets. Vanzelfsprekend zal EZ de voortgang bij deze organisaties actief blijven volgen door halfjaarlijks de stand van zaken te inventariseren.

4.2. Voorlichting

De centrale boodschap in de EZ-voorlichting blijft draaien om de volgende kernthema's:

- EZ staat voor het scheppen van randvoorwaarden waarbinnen welvaart en werkgelegenheid tot stand komt (meer marktwerking en deregulering);
- EZ staat voor het stimuleren van ondernemerschap (ambities hebben, risico's nemen, kansen grijpen);
- EZ staat voor het stimuleren van (technologische) innovatie;
- EZ staat voor het evenwicht tussen economie en ecologie;
- EZ staat voor de overheid als katalysator in markten die zich bevinden in de fase «in ontwikkeling».

Deze thema's worden jaarlijks concreet uitgewerkt in verschillende producten en diensten zoals brochures, folders, symposia, werkconferenties, het servicemagazine Economische Zaken en de EZ-winkel op Internet. Die producten en diensten richten zich vooral op (groepen uit) het bedrijfsleven. Daarbij wordt veelvuldig samengewerkt met intermediaire organisaties. Het MKB is daarbij een doelgroep van toenemend belang.

In 1999 wordt de campagne duurzame energie voortgezet en zal naar verwachting een herstart plaatsvinden van de campagne «*Onderneem 't maar*». Het accent van die laatste campagne zal, sterker dan enige jaren geleden, liggen op «durven ondernemen» (en dus minder op het accent «bezint eer ge begint»).

De voorlichting over het millennium en de euro zal in 1999 veel tijd en aandacht vergen. Op beide terreinen wordt nauw samengewerkt met derden, enerzijds in het Millennium Platform en anderzijds in het Nationaal Forum voor de introductie van de euro. Via metingen die onder de verantwoordelijkheid van die derden worden uitgevoerd, worden aspecten van kennis, houding en gedrag in de samenleving (bedrijven,

personen) gevolgd. Afhankelijk van deze uitkomsten worden strategie en de inzet van middelen, media en kanalen waar nodig aangepast.

Voor de voorlichting over de euro aan ondernemers is in het Nationaal Forum voor de introductie van de euro onder leiding van het ministerie van EZ een aparte werkgroep in het leven geroepen. Daarin hebben zitting MKB-Nederland, VNO-NCW, Land- en Tuinbouworganisatie Nederland, Vereniging Kamers van Koophandel, Koninklijk Nederlands Instituut van Registeraccountants, Nederlandse Orde van Accountants-Administratieconsulenten en het ministerie van Financiën. Dit jaar heeft de werkgroep communicatieactiviteiten ontwikkeld om de ondernemers te attenderen op de komst van de euro en de rol die branche- en intermediaire organisaties daarbij kunnen spelen.

Daarvoor zijn, in samenwerking met het secretariaat van het Nationaal Forum, diverse voorlichtingsmiddelen ontwikkeld zoals brochures, advertenties, regionale bijeenkomsten en een landelijke bijeenkomst voor branche-organisaties. De voorlichting beperkt zich tot het geven van feitelijke, overkoepelende informatie over de euro. Brancheorganisaties kunnen een stap verder gaan. Zij kunnen zorg uitspreken, opiniërend zijn, concreet advies geven en ondernemers aansturen op gedrag.

Naast de praktische euro-informatie, zal vanaf het najaar 1998 informatie worden gegeven over zaken die per 1 januari 1999 zullen ingaan zoals de mogelijkheid van giraal betalen in euro's, het kunnen betalen van belasting in euro, beleggen in euro's en waarde van de euro. Verder staat op het programma: de ontwikkeling van een gemeenschappelijke brochures, kant en klare artikelen voor vakbladen, advertenties en een mailing aan branche-organisaties. Waar mogelijk wordt voorts aangesloten op bijeenkomsten en congressen die voor ondernemers worden georganiseerd zoals o.a. van het Millennium Platform en de KvK's om op die wijze aandacht te vragen voor de praktische consequenties van de komst van de euro.

De EZ-winkel op Internet blijft in de communicatie met het bedrijfsleven toenemen in belang. De vormgeving en inhoudelijke structuur zal dit najaar zijn verbeterd. En de inhoud zal verder worden uitgebreid. Interactiviteit met gebruikers (waar het betreft abonnementen op E-zines, informatieprofielen, bestellen van gedrukte publicaties en het stellen van vragen) is al standaard. In 1999 zullen naar verwachting op kleine schaal experimenten worden uitgevoerd met externe beleidsdiscussies (ter voorbereiding van nieuw beleid).

Intern heeft EZ sinds mei 1998 een intranet, het EZ-Web. Met het EZ-Web zal kennis- en informatie-uitwisseling binnen het departement gebaat zijn, hetgeen op termijn ten goede moet komen aan de EZ-diensten en producten.

4.3. Financieel beleid en beheer

Financieel beheer

In 1998 is een reorganisatie voltooid van de directie Financiën. Deze reorganisatie heeft, naast een nieuwe taakafbakening binnen de directie en een naamswijziging in Centrale Directie Financieel Economische Zaken (CD FEZ), ook consequenties voor de toezichtsfunctie binnen EZ. Omdat het toezicht op de rechtmatigheid van uitgaven sinds enige jaren een bevredigend beeld vertoont en EZ het financieel beheer in algemene zin op orde heeft, is het verantwoord dat de controller CD FEZ een groter accent legt op het toezicht op doelmatigheid. In dat licht is er in 1998 toe besloten om, voor een geselecteerd aantal dossiers, de toetsing op rechtmatigheid van een financieel dossier voorafgaand aan het moment waarop de financiële feiten hun beslag krijgen (het ex-ante toezicht) van CD FEZ te verschuiven naar de financiële stafbureau's van Directoraten-Generaal. In voorkomende gevallen vervangt CD FEZ haar ex ante-toezicht

door ex post-toezicht. Deze accentverschuiving in het toezichtsveld vindt in drie fases plaats, waarbij in overleg met de Departementale Accountantsdienst telkens bezien wordt in welke gevallen het rechtmatigheidstoezicht voldoende gewaarborgd is om deze verschuiving te effectueren. Naar verwachting wordt in 1999 de laatste fase afgerond.

Misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O)

Om veilig te stellen dat ten aanzien van het financiële instrumentarium van EZ een doeltreffende bestrijding van M&O gewaarborgd blijft, wordt sinds 1996 jaarlijks een risicoanalyse op M&O uitgevoerd door de directie Financiën, de financiële stafbureau's van de dienstonderdelen en de departementale accountantsdienst van EZ. Op basis van de uitgevoerde analyses bleken geen noemenswaardige aanvullende acties en voorzieningen nodig.

De planning en control cyclus

De apparaatsuitgaven van EZ zijn onderworpen aan een planning en control cyclus. Deze cyclus van werkplannen, halfjaarrapportages en jaarrapportages is er op gericht om aan de coördinerende verantwoordelijkheid van de Secretaris-Generaal voor het apparaatsbeleid en -beheer op transparante wijze invulling te geven. Naast het inzichtelijk maken van de processen en daarmee samenhangende kosten binnen de dienstonderdelen, wordt expliciete aandacht besteed aan ontwikkelingen in de omgeving, kritische succesfactoren, interne organisatie, automatisering en kengetallen.

In 1999 zullen de koppeling tussen de apparaatsuitgaven en de processen en producten nog verder verbeterd worden, evenals de toepassing van kengetallen. Daarnaast zal in 1999 verdere aandacht worden besteed aan de inrichting van hoogwaardiger ondersteuning van managementverantwoordelijkheden via een geautomatiseerd en gemeenschappelijk beheerd systeem. Tenslotte zal in 1999 worden bezien of het mogelijk is om via een pilot ervaringen op te doen met de toevoegende waarde voor de sturing en beheersing binnen EZ van apparaatskosten, met een systeem van productbudgettering.

Beleidsbeoordelingen

De programmering van in 1999 uit te voeren beleidsbeoordelingen is opgenomen in bijlage 7. In deze bijlage is voorts de stand van zaken van de vanaf 1994 geprogrammeerde (en deels uitgevoerde) beoordelingen gegeven en is gerapporteerd over de sinds de vorige ontwerpbegroting beschikbaar gekomen beoordelingsresultaten. De artikelsgewijze toelichting van deze begroting geeft bij de betreffende instrumenten in beknopte vorm de beoordelingsresultaten en het gebruik van de beoordelingsresultaten weer.

Voor 1999 zijn 28 nieuwe beoordelingen geprogrammeerd. Voor de inhoud van het beoordelingsplan wordt korthedshalve verwezen naar bijlage 7.

Kengetallen

Overeenkomstig het rijksbreed gevolgde ontwikkelingstraject voor kengetallen heeft EZ de afgelopen jaren met name ramings- en doelmatigheidskengetallen ontwikkeld. Het ontwikkelingstraject voor deze typen kengetallen is inmiddels afgerond. Ook voor het CBS, het CPB en het NMa zijn in de nu voorliggende begroting kengetallen opgenomen.

Voorta is een stroomlijning van de tot nu toe gepresenteerde kengetallen doorgevoerd. Kleinere, minder relevante, kengetallen zijn verwijderd. Daarentegen zijn kengetallen die betrekking hebben op omvangrijker posten beter toegelicht.

Daarnaast is de afgelopen periode gewerkt aan de ontwikkeling van doeltreffendheidskengetallen om in de begroting een beter inzicht te kunnen bieden in de mate van doelbereik en doeltreffendheid van beleid. In 1998 hebben vier «pilots» voor de toepassing van doeltreffendheidskengetallen plaatsgevonden. Naar verwachting zullen deze «pilots» dit najaar afgerond worden.

Het Financieel Administratief Systeem (FAS)

In 1997 is programmatuur voor specifieke regelgeving bij de Nederlandse overheid aangebracht. Het Fas functioneert nu tot volle tevredenheid. In 1998 zijn diverse kleinere gebruikerswensen uitgevoerd, zijn verdere optimalisaties aan het systeem zijn verricht en is de eerste stap gezet in het onderbrengen van een deel van het personeelsbeheer in hetzelfde geautomatiseerde systeem.

De mogelijkheid om financieel gerelateerde processen in de personele sfeer in de personele module van het systeem te gaan voeren en die te koppelen aan de financiële administratie zal in 1999 worden onderzocht en zo mogelijk worden uitgevoerd. In 1999 zal verder een verdere inzet van het systeem bij diensten van het ministerie, die nu nog eigen systemen hebben, plaatsvinden. Daarbij zal het afwikkelen in het geautomatiseerde systeem van andere bedrijfsprocessen die aan het financiële proces zijn gelieerd, een belangrijk aandachtspunt zijn. Hierbij moet bijvoorbeeld worden gedacht aan het voorzien in functies en rapportages ter ondersteuning van het concept van integraal management.

De leverancier van de standaardprogrammatuur heeft gegarandeerd dat zijn software millenniumproof is. Aangezien het FAS gedeeltelijk ook bestaat uit maatwerkprogrammatuur en interactie heeft met andere computerapparatuur en netwerken, zal het FAS dit jaar – met een kleine doorloop naar 1999 – getest worden op mogelijke millenniumproblematiek.

Budgetteringsafspraken

Gezien de waarde van de budgetteringsafspraken voor de doelmatigheid van het begrotingsoverleg wordt genoemde afspraak tussen de ministeries van Financiën en EZ voortgezet. De reikwijdte van de budgetteringsafspraken is vermeld in de inleiding van de artikelsgewijze toelichting.

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

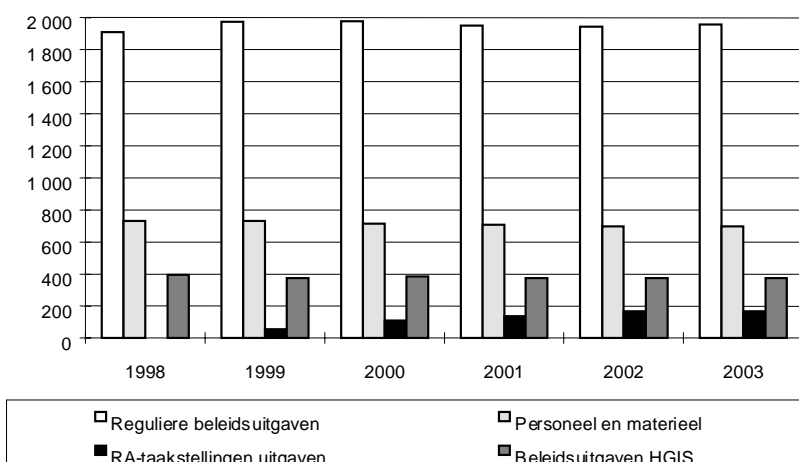
Inleiding

Deze inleiding schetst de hoofdlijn van de mutaties in de EZ-begroting en vermeldt de gevolgen van het Regeerakkoord. Voorts is een specificatie opgenomen van de EZ-uitgaven die deel uitmaken van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS). Ook wordt inzicht gegeven in het EZ-instrumentarium dat primair gericht is op het MKB en is een specificatie opgenomen van de budgetteringsafpraak die bestaat tussen het Ministerie van Financiën en EZ. Tot slot is ingegaan op de in de artikelsgewijze toelichting gehanteerde begrotingspresentatie.

1. Begrotingstotalen en verdeling naar beleidsvelden

De aansluitende grafiek geeft inzicht in de omvang van de EZ-meerjarenbegroting. Enkele beleidsmatig irrelevante posten¹ zijn buiten beschouwing gebleven. De cijfers voor de reguliere beleidsuitgaven en de personele & materiële uitgaven zijn verlaagd met de taakstellingen die uit het Regeerakkoord voortvloeien. Deze taakstellingen op de uitgavenbegroting zijn in de grafiek apart zichtbaar gemaakt. Als gevolg van de taakstellingen wordt de lichte groei van de reguliere beleidsuitgaven ten opzichte van het niveau 1998² afgevlakt en dalen de uitgaven voor personeel & materieel. De HGIS-uitgaven blijven vanaf 1999 op een stabiel niveau.

Kasuitgaven Economische Zaken in 1998–2003 (mln. gulden)

¹ Buiten beschouwing bleven: incidentele uitgaven NedCar (03.08), afwikkeling WIR (08.01) en doorsluisposten (09.21 en 09.22).

² De meerjarencijfers vertoonden enige groei als gevolg van een oploep van de gelden voor prioriteitclusters (Kamerstukken II 1997/98, 25 600-XIII, nr. 2, blz. 65).

2. Verwerking van het Regeerakkoord

Uit het Regeerakkoord vloeien voor EZ de volgende taakstellingen voort:

RA-taakstellingen m.b.t. EZ-begroting

(Kasbedragen x f 1 mln)	1999	2000	2001	2002
1a. Arbeidsproductiviteit EZ-dienst	2,5	5,3	8,2	11,1
1b. Arbeidsproductiviteit instellingen g&g-sector	1,6	3,2	5,1	6,8
2. Volumetaakstelling departementen	5,5	10,9	16,4	22,0
3. Budgettering incidentele loonontwikkeling	p.m	p.m	p.m	p.m
4. Vergroting doelmatigheid departementale aankoop	3,4	6,8	10,2	13,6
5. Externe advisering	0,9	2,0	2,8	2,8
6. Nieuw contract gasprijns tuinders ¹	35,0	70,0	110,0	150,0
7. Vermindering subsidies en kredieten	40,0	80,0	95,0	110,0
8. Algemene indexatie eigen bijdragen	0,8	1,7	2,5	3,3
TOTAAL	89,7 + pm	179,9 + pm	250,2 + pm	319,6 + pm

¹ Opgenomen reeks bestaat voor 1/3 uit vennootschapsbelasting, die niet geraamd wordt op de EZ-begroting.

Zoals aangegeven in paragraaf 1.5 van de Memorie van Toelichting kon een gedeelte van de taakstellingen reeds concreet verwerkt worden in het nu voorliggende stuk. Omdat enkele andere taakstellingen nadere (allocatie-) keuzes vergen, zijn deze vooralsnog geparkeerd op de EZ-begroting. Door deze verwerkingswijze zijn de begrotingstotalen van de EZ-begroting volledig bijgewerkt voor wat betreft de taakstellingen uit het Regeerakkoord. Aansluitend is aangegeven op welke wijze de taakstellingen verwerkt zijn in de begroting.

- Taakstellingen 1a, 2, 3 en 7: Deze vergen nadere (allocatie-) keuzes en zijn geparkeerd op artikel 01.08. Zoals aangekondigd in paragraaf 1.5 van de Memorie van Toelichting wordt er naar gestreefd om de daadwerkelijke allocatie van de taakstellingen te verwerken in een Nota van Wijziging op de nu voorliggende ontwerp-begroting.
- Taakstellingen 1b: Het deel van de arbeidsproductiviteitskorting dat betrekking heeft op de gepremieerde & gesubsidieerde sector is omgeslagen over instituten die van EZ bijdragen ontvangen (artikelen 02.05, 02.06, 02.12, 04.11, 05.02, 05.22, 09.05, 09.06), danwel over de gereserveerde loonbijstellingsruimte voor instituten (artikel 01.03).
- Taakstelling 4: De taakstelling gericht op de «aankoopfunctie» is verwerkt op artikel 01.01.
- Taakstelling 5: De taakstelling «externe advisering» is verwerkt door verlaging van budgetten voor onderzoek, inhuur van externe deskundigheid etc. (artikelen 02.02, 02.12, 04.10, 05.02, 05.21, 09.04).
- Taakstelling 6: De gasbatenraming (ontvangstartikel 09.01) is verhoogd met de geraamde meeropbrengst als gevolg van de nieuwe gascontracten voor de tuinbouwsector.
- Taakstelling 8: De raming van ontvangsten uit hoofde van de Rijks-octrooiwet is verhoogd met de taakstelling (ontvangstartikel 01.11).

3. Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS)

Sinds 1997 valt een deel van de EZ-begroting onder de HGIS en daarmee onder een ander budgettair regime dan de rest van de EZ-begroting. Onderstaand overzicht bevat de HGIS-relevante posten in de EZ-begroting.

Meerjarenramingen HGIS

(Kasbedragen x f 1 mln)	1998	1999	2000	2001	2002	2003
<i>Uitgaven</i>						
01.01-050 Ambtelijk personeel TWA	4,7	4,6	4,7	4,7	4,8	4,8
01.01-111 Materieel voorlichting DG BEB	0,0					
01.55-040 Bijdrage DG BEB aan Senter	15,4	6,7	5,7	5,7	5,7	5,7
02.02-760 Specifieke bedrijfsgerichte techn. stim.	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4
02.03-011 BIT / opkomende markten	5,6	9,7	7,8	5,1	4,2	4,2
05.12-040/04.11-040 Toeristisch beleid, WTO	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3
07.01 Internationale organisaties (excl. Benelux)	8,6	10,1	10,1	10,1	10,1	10,1
07.02 Bevordering buitenlandse ec. betrekkingen	36,2	19,5	20,8	24,5	22,4	22,6
07.03 Stimulering exportactiviteiten	107,7	122,2	110,4	102,5	92,2	92,2
07.04 EVD	29,7	27,8	27,2	27,2	27,2	27,2
07.05 Economische hulp Oost-Europa	183,8	171,9	196,6	192,9	206,2	206,1
Totaal HGIS-uitgaven	393,4	374,1	385,1	374,5	374,6	374,6
<i>Ontvangsten</i>						
07.01 BEB	5,2	5,2	4,1	3,0	3,0	3,0
07.02 EVD	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Totaal HGIS-ontvangsten	7,5	7,5	6,3	5,2	5,2	5,2

Ten opzichte van de ontwerp-begroting 1998 is het HGIS-relevante deel van de EZ-begroting op hoofdlijnen nauwelijks gewijzigd. Dit blijkt ook uit het volgende overzicht waarin is aangegeven welke mutaties het totaal van de HGIS-relevante middelen op de EZ-begroting heeft ondergaan.

Mutaties HGIS-relevante middelen ten opzichte van ontwerp-begroting 1998

(Kasbedragen x f 1 mln)	1998	1999	2000	2001	2002	2003
<i>Uitgaven</i>						
Stand MN 1998	393,7	373,9	371,3	373,4	373,4	
Verdeling eindejaarsmarge 1997	- 1,0	- 0,5	12,8			
Overboeking naar BuiZa (attaché)	- 0,1					
Loon- en prijsbijstelling uit intensiveringsruimte	0,9	0,7	0,9	1,0	1,1	
Stand HGIS-uitgaven MN 1999	393,4	374,1	385,1	374,5	374,6	374,6
<i>Ontvangsten</i>						
Stand MN 1998	7,5	7,5	6,3	5,2	5,2	
Stand HGIS-ontvangsten MN 1999	7,5	7,5	6,3	5,2	5,2	5,2

4. Majeure mutaties in ontwerp-begroting 1999

Onderstaande tabellen bevatten de belangrijkste mutaties ten opzichte van de ontwerp-begroting 1998. Voor een toelichting op de afzonderlijke posten wordt verwezen naar het betreffende artikel. Een deel van de in deze tabel opgenomen mutaties is reeds toegelicht in de eerste suppletore begroting 1998.

Majeure mutaties

Verplichtingenbedragen x f 1 mln	1999	2000	2001	2002	2003
Stand MN 1998	4 558,4	4 238,9	4 160,4	4 225,0	
01.01 Diverse bijstellingen apparaatskosten	31,8	28,9	28,9	29,1	
01.01 Toevoeging Huisvestingsbudget	45,0	44,7	44,7	44,7	
01.03/01.04 Toevoeging loon- en prijsbijstelling	24,6	27,2	28,3	28,9	
01.08+diverse andere artikelen: Taakstellingen RA	- 53,9	- 108,2	- 137,7	- 166,3	
02.08 NIVR (JSF en Airbus)	41,5	60,0	60,0	60,0	
03.05 Steun scheepsbouw	55,0	55,0			
Temporisaties tussen jaren	- 42,2	- 5,2	29,9	- 87,1	
Desalderingen*	- 19,6	- 21,8	- 22,8	- 22,8	
Overig	9,7	6,1	2,1	2,4	
Stand MN 1999	4 650,1	4 325,8	4 193,9	4 114,0	4 121,9

Ontvangsten x f 1 mln	1999	2000	2001	2002	2003
Stand MN 1998	5 074,4	4 413,2	3 979,4	3 973,8	
02.02 TOK-ontvangsten	15,0	10,0	10,0	10,0	
03.01 Dividend Hoogovens		5,0	5,0	5,0	
05.12 Ontvangsten casino's	17,0	30,0	35,0	50,0	
09.01 Aardgasbaten: o.a. lagere olieprijs (deels in VJN)	- 1 400,0	- 1 100,0	- 1 000,0	- 1 200,0	
09.01 Aardgasbaten: Tuindersgas	23,0	47,0	73,0	100,0	
09.01 Aardgasbaten: doorberekening aan Fes	- 745,0	- 455,0	- 224,0	- 153,0	
09.04 Dividend UCN	14,0	14,0	14,0	14,0	
Desalderingen*	- 29,2	- 39,0	- 22,8	- 21,8	
Overig	- 7,5	- 2,0	1,7	5,5	
Stand ontvangsten MN 1999	2 961,8	2 923,3	2 871,3	2 783,5	2 777,3

* desalderingen (verplichtingen en ontvangsten) sluiten in kastermen op elkaar aan.

5. Budgetteringsafspraken

Voor het grootste deel van de EZ-begroting bestaat tussen het Ministerie van EZ en het Ministerie van Financiën een budgetteringsafpraak. Daarmee wordt beoogd het doelmatig beheer te stimuleren en het overleg tussen vakdepartementen te versnellen en te vereenvoudigen. Voor de artikelen vallen onder de HGIS geldt een afwijkend regime. Alle niet-HGIS artikelen vallen onder de budgetteringsafpraak, met uitzondering van de volgende artikelen:

Uitgaven

- 02.13 Projecten gefinancierd uit het Fes
- 08.01 Investeringsbijdragen en toeslagen WIR
- 09.21 COVA
- 09.22 Uitkering aan houder certificaten EBN B.V.

Ontvangsten

- 02.05 Ontvangsten uit het Fes
- 03.01 Ontvangsten staalindustrie (voorzover het dividendontvangsten betreft)
- 03.03 Ontvangsten uit bijdragen aan de industrie (voorzover het dividendontvangsten betreft)
- 04.03 Diverse ontvangsten regionaal beleid (voorzover het dividendontvangsten betreft)
- 05.12 Opbrengst casino's
- 08.01 Ontvangsten WIR
- 09.01 Aardgasbaten
- 09.02 Uitkeringen EBN B.V.
- 09.03 COVA
- 09.04 Dividend UCN N.V.

6. Overzicht MKB-instrumenten

Zoals toegezegd tijdens het Begrotingsonderzoek van 29 oktober 1997, bevat de EZ-begroting 1999 een overzicht van EZ-instrumenten die primair¹ gericht zijn op het MKB. Voor een nadere toelichting op de afzonderlijke instrumenten wordt verwezen naar de financiële stimulansen bijlage (bijlage 6).

EZ-regelingen	Verplichtingen 1999 (x f 1mln)	Artikel (sub)
• Referentieprojecten milieu	4,0	02.02.710
• Twinning	20,0	02.02.745
• Haalbaarheidsprojecten MKB	6,0	02.02.810
• TNO/MKB-initiatief	6,0	02.02.811
• Syntens	70,9	02.05.030
• Kredietregeling milieugerichte productontwikkeling (TOK-MPO)	5,0	02.09.130
• Subsidieregeling Kennisdragers in het MKB (KIM)	20,0	02.12.070
• Economisch instituut MKB (EIM)	8,7	05.02.010
• Ondernemersonderwijs & scholing	0,6	05.02.210
• Projecten MKB en ondernemerschap (PMO)	1,5	05.02.010
• Borgstellingsregelingen	850,7	05.03
• Bedrijfsbeëindigingshulp (gesloten voor nieuwe toetreders)	14,6	05.05
• Subsidieregeling exportmedewerkers MKB (SEM)	1,0	07.02.130
• Programma starters buitenland (PSB)	2,0	07.02.150

7. Begrotingspresentatie

Om de compactheid en leesbaarheid van de begroting te vergroten zijn in deze begroting alleen belangrijke en grote mutaties toegelicht. Concreet is bij de toelichting van mutaties de volgende hoofdlijn gehanteerd:

- Verplichtingen- en ontvangstenmutaties die beleidsmatig relevant zijn of die groter zijn dan f 0,5 mln worden separaat gepresenteerd in de specificatietabel bij de artikelen en zo nodig nog nader toegelicht, waarbij mutaties groter dan f 2,5 mln in ieder geval nader worden toegelicht.
- De overige verplichtingen- en ontvangstenmutaties worden geclusterd gepresenteerd en alleen nader toegelicht wanneer het saldo van het cluster groter is dan f 2,5 mln.

¹ Instrumenten die niet primair gericht zijn op het MKB, maar waarvan het MKB wel gebruik maakt, blijven dus buiten beschouwing. Ook fiscale instrumenten vallen buiten dit overzicht.

TOELICHTING BIJ WETSARTIKEL 1 (UITGAVEN/VERPLICHTINGEN)

01.00 ALGEMEEN

Op dit hoofdbeleidssterrein zijn de apparaatsuitgaven van EZ geraamd, enkele parkeerartikelen, de uitgaven voor het Europees Octrooibureau, Adviescolleges en de bijdrage aan het agentschap Senter.

01.01 Apparaatsuitgaven EZ

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden de apparaatsuitgaven geraamd van het kernministerie en de diensten. Ten behoeve van het inzicht in de apparaatsuitgaven wordt per dienstonderdeel van EZ (kernministerie en diensten) het apparaatsbudget in beeld gebracht. De budgetten zijn hierbij verdeeld over de onderdelen «ambtelijk personeel», «overig personeel» en «materieel».

Kengetallen kernministerie en diensten

Hierna worden twee tabellen met kengetallen gepresenteerd. De eerste tabel geeft inzicht in de opbouw van de totale personele raming voor EZ en de tweede tabel in de verdeling van de personele en materiële budgetten over de dienstonderdelen van het kernministerie en de diensten. Tot het kernministerie worden gerekend de algemene leiding, de diensten voor de beleidsontwikkeling en -uitvoering en de ondersteunende diensten. Zie ook bijlage 1 voor het aantal begrotingsplaatsen per organisatie-eenheid. In de aansluitende toelichting na de tabel wordt ingegaan op de afzonderlijke dienstonderdelen die geraamd zijn op artikel 01.01. Daar waar mogelijk en zinvol zijn per dienstonderdeel kengetallen toegevoegd.

Opbouw van de personele raming voor geheel EZ¹

(Bedragen x f 1 000)	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Gemiddelde bezetting in fte's	4 239,3						
Gemiddelde gerealiseerde prijs per fte	95,067						
Gemiddelde begrotingssterkte in fte's		4 401,1	4 331,1	4 256,1	4 246,1	4 236,1	4 236,1
Gemiddelde geraamde prijs per fte		96,830	97,930	99,692	100,950	101,234	101,234

¹ Het verschil van de totalen in deze tabel met de totalen in de bijlage 1 (personeel) wordt veroorzaakt doordat in deze tabel niet de begrotingssterkte van de Senter en de Wachtgelddienst zijn opgenomen (resp. 224,5 fte en 6,1 fte).

Verdeling van budgetten personeel en materieel en het aantal fte over de EZ-onderdelen

Kernministerie en diensten (bedragen x f 1 mln)	Budget personeel ²			Budget materieel ²			Totaal apparaatsuitg.		
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	1997	1998	1999
Algemene leiding¹	1,7	2,2	2,2	1,6	1,1	1,0	3,3	3,3	3,2
Beleidsontwikkeling en uitvoering:									
– Industrie en diensten	24,2	27,7	27,7	12,5	11,4	10,9	36,7	39,1	38,6
– Economische structuur	22,2	25,2	24,8	9,3	9,5	8,9	31,5	34,7	33,7
– Energie	13,3	14,9	14,9	5,3	5,8	5,5	18,6	20,7	20,4
– Buitenlandse economische betrekkingen (incl. herijking)	17,0	18,7	18,7	6,9	6,6	6,2	23,9	25,3	24,9
Ondersteuning:									
– algemene economische politiek	3,6	4,5	4,5	1,0	1,3	1,2	4,6	5,8	5,7
– voorlichting	3,6	4,3	4,3	4,4	4,1	4,0	8,0	8,4	8,3
– interne zaken	8,8	10,9	10,9	5,4	5,8	5,4	14,2	16,7	16,3
– FEZ	4,1	5,1	5,1	1,2	1,7	1,5	5,3	6,8	6,6
– F&D	2,7	3,0	3,0	0,8	1,0	0,9	3,5	4,0	3,9
– accountantsdienst ³	3,2	3,7	3,7	1,3	1,9	1,8	4,5	5,6	5,5
– personeel, organisatie en informatie	9,3	10,3	10,0	3,8	4,0	3,8	13,1	14,3	13,8
– juridische zaken	4,0	4,5	4,5	2,1	1,9	1,8	6,1	6,4	6,3
Diensten:									
– ECD ⁷	18,4	21,8	22,8	8,3	6,8	7,5	26,7	28,6	30,3
– CDIU ⁴	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
– CPB	16,8	19,0	18,6	4,6	4,9	4,9	21,4	23,9	23,5
– Bureau IE	13,4	16,3	15,8	10,5	8,2	8,2	23,9	24,5	24,0
– SodM	5,3	5,8	5,8	1,5	1,6	1,5	6,8	7,4	7,3
– CBS	207,5	230,0	227,4	65,1	50,6	50,4	272,6	280,6	277,8
– EVD	10,7	11,6	11,4	4,6	4,6	5,0	15,3	16,2	16,4
– RGD ⁴	12,3	0,0	0,0	7,2	0,0	0,0	19,5	0,0	0,0
– NMa	3,4	10,5	10,3	3,6	9,2	8,7	7,0	19,7	19,0
Overig:									
– Overige personeelsuitgaven ⁵	44,2	35,4	26,3				44,2	35,4	26,3
– Onverdeelde personeelsuitgaven		1,6	1,2					1,6	1,2
– Overige materiële uitgaven ⁶				2,8	13,5	44,8	2,8	13,5	44,8
Totaal	450,0	487,1	473,9	163,8	155,6	184,1	613,8	642,7	658,0

¹ Incl. Minister en Staatssecretaris.

² De personele respectievelijk materiële uitgaven in 1997 e.v.j. zijn geraamd op artikel 01.01. Als gevolg van de verdeling van de artikelsubs Materieel Kernministerie, Automatisering en Voorlichting over de budgetten van de dienstonderdelen, wijken de materiële budgetten per artikelsub (geraamd bij «De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen») af van de in deze tabel geraamde materiële budgetten.

³ Excl. externe accountants.

⁴ Omdat de CDIU m.i.v.1 januari 1997 is overgegaan naar het Ministerie van Financiën en de RGD m.i.v. 1 september 1997 is gefuseerd met TNO-GG bedragen de voor deze twee diensten opgenomen ramingen nul.

⁵ Voor de jaren 1998 en verder zijn als gevolg van het per 1 januari 1998 invoeren van integraal management hier nog slechts de budgetten opgenomen die niet specifiek toebehoren aan een dienstonderdeel.

⁶ Incl. aan de EZ-begroting toegevoegde middelen voor het oplossen van de millenniumproblematiek. Deze middelen zullen in een later stadium worden verdeeld. Daarnaast bevat deze raming de huisvestingsbudgetten van de Rijksgebouwendienst en de (geparkeerde) taakstelling uit hoofde van doelmatig aankoopbeleid. Deze taakstelling zal later verdeeld worden.

⁷ Excl. toegekende middelen t.b.v. opsporing horizontale fraude.

Automatisering kerndepartement (01.01–100)

(Bedragen x f 1 000)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Exploitatie (in guldens)	9 355	11 415	11 415
2. Nieuwe ontwikkelingen (in guldens)	6 937	17 406	5 573
3. Exploitatie (als %)	57%	40%	67%
4. Nieuwe ontwikkelingen (als %)	43%	60%	33%

Bij de beheersing van het automatiseringsbudget voor het kern-departement wordt een onderscheid gemaakt in uitgaven ten behoeve

van exploitatie en uitgaven ten behoeve van nieuwe ontwikkelingen. Alle uitgaven voor onderhoud en vervanging van apparatuur worden geclassificeerd als exploitatie. De overige uitgaven betreffen nieuwe ontwikkelingen. De forse stijging voor nieuwe ontwikkelingen in 1998 is het gevolg van extra uitgaven voor de migratie naar een nieuw Windows platform alsmede van extra uitgaven om het millenniumprobleem op te lossen.

Millennium

Met betrekking tot het millenniumvraagstuk wordt in 1998 aandacht besteed aan het analyseren van objecten en het vervolgens millenniumbestendig maken van die objecten die nodig zijn voor de vitale producten en diensten die EZ levert aan de externe omgeving (energiecrisis beheersing, statistieken, prognoses/analyses en uitvoering van stimuleringsmaatregelen). Met het testen en invoeren van aanpassingen in vitale objecten wordt reeds in 1998 gestart. Deze testen en aanpassingen zullen uiterlijk in het eerste kwartaal van 1999 zijn afgerond (met uitzondering van een klein deel van de bestanden van het CBS), zodat nog voldoende tijd aanwezig is voor een eventuele uitloop in verband met onverwachte knelpunten. In 1999 ligt het accent op het millenniumbestendig maken van de overige objecten. Tevens zal in 1999 aandacht besteed worden aan de zogenaamde integrale eindtesten, waarin de samenhang tussen individuele objecten wordt getest in een gesimuleerde «jaar 2000 situatie».

Onderstaand wordt nader ingegaan op de verschillende diensten van EZ.

Bureau voor de Industriële Eigendom (Bureau IE); 162,8 fte en budget f 23,977 mln

Het Bureau IE is belast met de uitvoering van de Rijsoctrooiwet. Uit deze taak vloeien de twee hoofdactiviteiten van het Bureau voort, te weten:

- beschermen: het verlenen van octrooien conform de Rijsoctrooiwet (oude en nieuwe wet) en het bijhouden van een openbaar register van geldende octrooien;
- verspreiden: het actief verspreiden van octrooi-informatie.

Daarnaast is de directeur van het Bureau IE belast met de vertegenwoordiging van de Staat der Nederlanden in internationale organisaties die bij internationale verdragen op het gebied van de intellectuele eigendom zijn opgericht. Deze zijn het Benelux Merkenbureau, de World Intellectual Property Organization (WIPO), het Europees Octrooibureau (EOB) en het Europees Merkenbureau.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de activiteiten en producten die binnen de kerntaken «beschermen» en «verspreiden» plaatsvinden ofwel worden voortgebracht. Tevens zijn de apparaatsuitgaven aangegeven die met deze kerntaken samenhangen.

Kengetallen BIE

	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Beschermen			
2. Aantal indieningen Nederlandse octrooi-aanvragen	3 026	3 000	3 000
3. Aantal indieningen VNO (verzoek nieuwheidsonderz.)	2 176	2 135	2 135
4. Aantal NL en Europese octrooien	23 808	24 100	24 000
5. Aantal registraties van instandhoudingstaksen	97 157	100 000	100 000
6. Aantal indieningen PCT octrooi-aanvragen als ontvangend bureau	729	800	700
7. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	11 542	12 484	12 092
8. Aantal fte's	94	93,5	89,5
9. Apparaatsuitgaven per fte	122 787	133 519	135 106
10. Verspreiden			
11. Aantal gepubliceerde octrooigeschriften	3 516	3 600	3 500
12. Aantal publicaties Hoofd / Bijblad / CD ROM	35	39	39
13. Aantal bezoekers leeszaal	7 800	7 300	7 050
14. Aantal kopieën en octrooiliteratuur voor derden (*1 000)	1 458	1 460	1 410
15. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	14 307	11 943	11 885
16. Aantal fte's	77	78	77
17. Apparaatsuitgaven per fte	185 805	153 115	154 350

Toelichting: De stijging van het geraamde apparaatsuitgavenbudget voor de kerntaak «beschermen» (7) wordt veroorzaakt door een gerealiseerd overschot op het materiële budget in 1997 en een stijging van het personele budget in 1998. De apparaatsuitgaven voor de kerntaak «verspreiden» (15) zijn in 1998 gedaald in verband met een eenmalige verhoging van het materiële budget in 1997 voor een automatiseringsproject. De kosten per fte van de kerntaak «verspreiden» zijn hoger dan die van de kerntaak «beschermen», omdat de eerste meer materiële kosten met zich meebrengt.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS); 2 250 fte en budget f 277,777 mln

Het CBS is op grond van het koninklijk besluit van 9 januari 1899 (Stb. 1899, 43), laatstelijk gewijzigd bij koninklijk besluit van 21 januari 1967 (Stb. 1967, 89), belast met het verzamelen, bewerken en publiceren van alle statistische opgaven, die voor de praktijk of de wetenschap nuttig worden geacht. Sinds 1997 wordt gewerkt aan de uitvoering van het businessplan met als doel het aanpassen van de werkwijze en het personeelsbestand, zodat kan worden voldaan aan de toenemende vraag naar meer (samenhangende) informatie en afnemende enquêtedruk. Tevens wordt ingespeeld op de ontwikkeling van de informatietechnologie. De definitieve omvang van de daarvoor noodzakelijke investeringen is inmiddels vastgesteld op f 19,0 mln en toegevoegd aan het voor CBS beschikbare budget. Voor een toelichting op het werken in opdracht wordt verwezen naar ontvangstenartikel 01.31 Ontvangsten Centraal Bureau voor de Statistiek.

In onderstaande tabel zijn kengetallen van het CBS opgenomen. De personele en materiële uitgaven zijn toegerekend aan de verschillende activiteiten. Omdat de invoering van het nieuwe management-informatiesysteem pas per medio 1998 operationeel is, zal voor de begroting 2000 een verfijning van deze kengetallen plaatsvinden.

Kengetallen CBS

	raming 1997	raming 1998	raming 1999
1. Landbouw & milieu statistieken			
1a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	30 044	30 542	29 718
1b. Ontvangsten (x f 1 000)	3 581	2 176	2 311
1c. Aantal fte's	303	295	287
2. Handels- en dienstverlenende statistiek			
2a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	37 988	36 123	34 785
2b. Ontvangsten (x f 1 000)	5 124	2 574	2 705
2c. Aantal fte's	412	408	388
3. Sociaal culturele statistieken			
3a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	25 182	22 811	23 350
3b. Ontvangsten (x f 1 000)	3 072	1 625	1 816
3c. Aantal fte's	233	230	224
4. Sociaal economische statistieken			
4a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	35 860	36 430	35 805
4b. Ontvangsten (x f 1 000)	3 669	2 596	2 784
4c. Aantal fte's	381	369	362
5. Nationale en regionale rekening			
5a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	12 868	12 577	12 402
5b. Ontvangsten (x f 1 000)	1 926	896	964
5c. Aantal fte's	74	72	71
6. Gegevensverzameling *			
6a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	38 542	41 818	41 285
6b. Ontvangsten (x f 1 000)	1 228	2 980	3 210
6c. Aantal fte's	318	311	306
7. Ondersteunende diensten			
7a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	101 385	100 385	100 432
7b. Ontvangsten (x f 1 000)	8 835	7 153	7 810
7c. Aantal fte's	639	630	612
8. Niet toegelicht begrotingsbedrag (x f 1 000)	–	–	–

* Inclusief de uitgaven voor de veldmedewerkers.

Toelichting: De uitvoering van het businessplan heeft een inhoudelijke verandering van de statistische processen tot gevolg. De efficiency verbetering die daarmee wordt gerealiseerd, brengt een verandering met zich mee in de omvang en samenstelling van de formatie. Dezelfde statistiek-productie wordt gerealiseerd met een hogere automatiseringsgraad en kleinere maar hoogwaardiger formatie. Voor 1999 betekent dit een daling van het aantal formatieplaatsen met 65 fte's ten opzichte van 1998 en 110 fte's ten opzichte van 1997.

De apparaatsuitgaven per fte vertonen met f 0,119 mln (1997), f 0,121 mln (1998), f 0,123 mln (1999) een beperkte stijging van circa f 0,002 mln per jaar. Deze wordt veroorzaakt door zowel algemene salarismaatregelen als de hiervoor genoemde verandering van de samenstelling van de formatie.

Centraal Planbureau (CPB); 136 fte en budget f 23,557 mln

De taak van het CPB is het maken van onafhankelijke analyses en prognoses die wetenschappelijk verantwoord en up-to-date zijn en die relevant zijn voor het beleid van de regering, parlement en andere maatschappelijke organisaties, zoals politieke partijen en bedrijfsleven. Voor aanvullende projecten, waarbij de uitgaven gedekt worden door de inkomsten zijn, naast de reguliere formatie, 15 fte geraamd. De ontvangsten van het CPB worden op het ontvangstenartikel 01.21 Ontvangsten Centraal Planbureau geraamd.

Kengetallen CPB

	realisatie 1997	raming 1998	raming 1999
1. Aantal centraal economisch plan	1	1	1
1a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	1 157	1 202	1 188
1b. Aantal fte's	8,0	8,0	8,0
2. Aantal macro-economische verkenning	1	1	1
2a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	651	751	743
2b. Aantal fte's	4,5	5,0	5,0
3. Aantal tussenrapportage /CPB report	4	4	4
3a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	289	301	297
3b. Aantal fte's	2,0	2,0	2,0
4. Aantal conjunctuursignalering	2	2	2
4a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	289	301	297
4b. Aantal fte's	2,0	2,0	1,0
5. Aantal onderzoeksprojecten waarvan resulterend in memorandum	35	35	35
5a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	7	9	8
5b. Aantal fte's	6 218	7 364	7 279
6. Aantal aanvullende projecten	43,0	49,0	49,0
6a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	16	12	15
6b. Aantal fte's	2 803	3 438	3 280
7. Aantal externe notities (advisering)	14,0	15,0	15,0
7a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	58	150	50
7b. Aantal fte's	651	902	743
8. Ondersteuning en overige niet toegelichte activiteiten	4,5	6,0	5,0
- Aantal werkdocumenten	8	9	10
- Aantal interne notities	120	120	120
- Aantal bijzondere publicaties	7	3	2
8a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	10 050	9 693	9 730
8b. Aantal fte's	69,3	64,5	65,5

Toelichting: De toename van de apparaatsuitgaven die gemoeid is met onderzoeksprojecten (5a) is het gevolg van een accentverschuiving naar lange termijn structurele vraagstukken. Daarmee komt het CPB tegemoet aan de toegenomen vraag naar beleidsrelevant onderzoek.

De stijging in 1998 van de apparaatsuitgaven in verband met aanvullende projecten (6a) vloeit voort uit de toegenomen vraag van met name andere departementen om projecten uit te voeren en gericht onderzoek te verrichten. De toename van het aantal externe notities (7) in 1998 hangt samen met de doorrekening van verkiezingsprogramma's, advisering via CEC en SER voor de komende kabinetsperiode en berekeningen ten behoeve van het Regeerakkoord.

Economische Controledienst (ECD); 249 fte en budget f 32,500 mln

De ECD is belast met de uitvoering van taken op het gebied van het voorkomen en bestrijden van economische (bedrijfs-)criminaliteit.

Daarnaast voert de ECD specifieke onderzoeksopdrachten uit op verzoek van de Minister van EZ of andere ministers.

Kengetallen ECD

	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Strategische goederen en sancties			
1a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	1 685,0	1 692,0
1b. Aantal fte's	n.v.t.	12,5	12,5
2. CW-verdrag en precursoren			
2a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	4 111,4	4 128,2
2b. Aantal fte's	n.v.t.	30,5	30,5
3. EU-fraude			
3a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	1 617,6	1 624,2
3b. Aantal fte's	n.v.t.	12,0	12,0
4. Intellectuele eigendom			
4a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	1 887,2	1 759,6
4b. Aantal fte's	n.v.t.	14,0	13,0
5. Criminele inlichtingen en analyse			
5a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	1 078,4	1 218,2
5b. Aantal fte's	n.v.t.	8,0	9,0
6. Assurantie en consumentenkrediet			
6a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	2 375,0	2 514,0
6b. Aantal fte's	n.v.t.	19,0	20,0
7. Gezondheidszorg			
7a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	1 812,5	1 822,7
7b. Aantal fte's	n.v.t.	14,5	14,5
8. Misbruik ondernemingsvormen			
8a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	1 937,5	1 948,4
8b. Aantal fte's	n.v.t.	15,5	15,5
9. Overige ordening			
9a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	2 375,0	2 388,3
9b. Aantal fte's	n.v.t.	19,0	19,0
10. Effecten- en kredietwezen			
10a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	3 185,5	4 702,5
10b. Aantal fte's	n.v.t.	23,0	33,0
11. Faillissementsfraude			
11a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	2 105,2	2 422,5
11b. Aantal fte's	n.v.t.	15,2	17,0
12. Overige financieel economische ordening			
12.a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	526,3	1 132,2
12.b. Aantal fte's	n.v.t.	3,8	8,0
13. Niet toegelicht begrotingsbedrag			
13.a. Apparaatsuitgaven (x f 1 000)	n.v.t.	3 903,0	2 947,0
13.b. Aantal fte's	n.v.t.	43,0	40,0

N.B.: In het laatste stadium van de begrotingsvoorbereiding zijn gelden (1999: f 2,2 mln, vanaf 2000: f 4,8 mln) toegevoegd aan de ECD-raming t.b.v. opsporing van horizontale fraude. Verdeling en inzet van deze gelden zal nader uitgewerkt worden in een plan van aanpak. Deze gelden zijn daarom in de kengetallentabel buiten beschouwing gebleven.

Toelichting: Sinds 1998 wordt bij de ECD gestuurd op inzet per aandachtsgebied. Dit heeft ook consequenties voor de kengetallen. In plaats van aantallen onderzoeken wordt de inzet in fte's (inclusief ondersteuning) per aandachtsgebied weergegeven, alsmede de daarmee gemoeide apparaatsuitgaven. De toename van het aantal fte's bij de aandachtsgebieden effecten- en kredietwezen en de anti witwaswetgeving («overige financieel economische ordening») vloeit voort uit de nota Integriteit Financiële sector (Kamerstukken II 1997/98, 25 380, nr. 2, blz. 24). Daarin is bepaald dat de formatie van de ECD met 15 fte uitgebreid wordt ten behoeve van de opsporing in de financiële sector.

Staatstoezicht op de Mijnen (SodM); 47,5 fte en budget f 7,251 mln
Het SodM houdt toezicht op de naleving van wettelijke regelingen die van toepassing zijn op het opsporen en het winnen van delfstoffen. Het gaat daarbij vooral om gas, aardolie en zout in Nederland en het Nederlandse deel van het continentaal plat. De taak van de dienst richt zich voornamelijk op de terreinen veiligheid, gezondheid en milieu, alsmede op de bescherming van delfstoffen en het voorkomen van schade of hinder. De dienst voert zijn taken uit krachtens het Mijnreglement 1964, het Groeven-

reglement 1947, het Mijnreglement Continentaal plat en een aantal andere wetten. De werkzaamheden van SodM zijn ondergebracht in vier primaire processen: toezicht, beleidsadvisering, opsporing en meewerken aan de uitvoering. Dit laatste proces betreft het uitvoeren van alle in de mijnreglementen genoemde beschikkingen waarvoor de Inspecteur-Generaal der Mijnen is gemandateerd.

Kengetallen SodM

	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Aantal Zorgsysteem documenten	12	5	5
1a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	4,667	12,304	12,079
2. Aantal Bedrijfsinterne audits	10	10	10
2a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	12,300	10,253	10,066
3. Aantal audits (intern)	4	7	7
3a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	73,000	41,013	40,262
4. Aantal VGD's en BMP's *	76	200	200
4a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	2,500	1,128	1,107
5. Aantal Projectmatige inspecties	7	9	9
5a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	44,300	30,760	30,197
6. Aantal Overige inspecties	852	800	800
6a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	0,850	1,025	1,007
7. Aantal Incidenten onderzoeken	125	170	170
7a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	2,450	1,568	1,539
8. Aantal Mijnwetgevingen	3	–	–
8a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	179,670	–	–
9. Aantal Opsporingen	11	8	8
9a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	14,800	19,225	18,873
10. Aantal Beschikkingen	151	265	265
10a. Uitgaven per prestatie (x f 1 000)	0,770	0,862	0,841
11. Niet toegelicht begrotingsbedrag (x f 1 mln)	4,124	4,992	4,874
12. Aantal fte	47,5	47,5	47,5
13. Uitgaven per fte (x f 1 mln)	0,146	0,156	0,153

* Veiligheids- en gezondheidsdocumenten en Bedrijfsmilieuplannen.

Toelichting: Bij de bedrijfsinterne audits, zelf auditen en projectmatige inspecties wordt een daling van de uitgaven per prestatie voorzien als gevolg van voorgenomen efficiëncymaatregelen. De toename van de uitgaven per zorgsysteemdocument vloeit voort uit het feit dat met ingang van 1998 tevens de vervolgactiviteiten, bijvoorbeeld de vervolgbesprekingen met mijnondernemingen, worden toegerekend aan deze prestatie.

De sterke toename van het aantal veiligheids- en gezondheidsdocumenten (de VGD's) wordt veroorzaakt doordat ook zogenaamde «lokatie-specifieke VGD's» worden meegenomen bij een beoordeling. Deze lokatie-specifieke VGD's vergen minder tijd dan de reguliere VGD's waardoor de uitgaven per prestatie dalen.

EVD; 126 fte en budget f 16,412 mln

Op artikel 01.01 worden de apparaatsuitgaven van de EVD geraamd en het beleidsbudget op artikel 07.04 Economische voorlichting en exportpromotie. Zie voor een nadere toelichting op de EVD en de kengetallen, artikel 07.04 Economische voorlichting en exportpromotie.

Nederlandse mededingingsautoriteit (NMa); 71 fte en budget f 19,045 mln

De NMa, opgericht per 1 januari 1998, houdt toezicht op naleving van de Mededingingswet (Stb. 1997, 242). De wet verbiedt concurrentiebeperkende afspraken en misbruik van economische machtspositie. Daartoe moeten onder andere concentraties van ondernemingen met een gezamenlijke omzet boven een bepaalde grens worden getoetst. Er is gekozen voor administratiefrechtelijke handhaving door een aparte uitvoeringsorganisatie met een adequate sanctiebevoegdheid.

De taken van de NMa zijn:

- het nemen van beslissingen op aanvragen om ontheffing van het kartelverbod;
- het opsporen en sanctioneren van overtredingen van de Mededingingswet;
- het behandelen van klachten over (vermeende) overtredingen van de Mededingingswet;
- het toetsen van voorgenomen concentraties en vervolgens het toestaan dan wel verbieden ervan;
- het behandelen van bezwaar- en beroepszaken.

Kengetallen NMa

	Realisatie 30-06-1998	Raming 1998	Raming 1999
1a. Aantal (reguliere) ontheffingsverzoeken kartelverbod	90	150	120
1b. Aantal ontheffingsverzoeken kartelverbod in het kader van de overgangsregeling	1 040	1 040	n.v.t.
2. Aantal (ex officio) onderzoeken naar kartels	4	6	5
3. Aantal ingediende klachten	187	250	250
4. Aantal gemelde concentratievoornemens	80	160	180
5. Aantal vergunningsaanvragen ten behoeve van een concentratie	4	10	12
6. Aantal sanctiebeschikkingen	1	15	20
7. Aantal bezwaarzaken	12	30	50
8. Aantal beroepszaken	2	10	20
9. Aantal aanvragen tot lasten onder dwangsom	6	16	25
10. Aantal ondersteunen en adviseren EC	0	1	4

Toelichting: Bovenstaande tabel geeft een overzicht van de belangrijkste activiteiten van de NMa. Naast de stand van het aantal ingediende verzoeken en aanvragen per ultimo juni 1998 is tevens een raming voor geheel 1998 en 1999 opgenomen. Deze raming heeft echter een onzeker karakter door het ontbreken van historische gegevens. In de begroting 2000 zullen ook de apparaatsuitgaven per product of activiteit vermeld worden.

De «ontheffingsverzoeken voor het kartelverbod in het kader van de overgangsregeling» (1b) betreffen de verzoeken die in het kader van de overgangsregeling ingediend konden worden tot 1 april 1998. Omdat de Mededingingswet voor deze verzoeken afwijkende termijnen kent, zijn deze apart vermeld.

Dienst Toezicht Elektriciteit (DTE); formatie en budget nog te bepalen

De Dienst Toezicht Elektriciteit vloeit voort uit de Elektriciteitswet 1998 (Stb. 1998, 427) die voor een aantal artikelen op 1 augustus 1998 in werking is getreden. Daarmee is de DTE op 1 augustus ingesteld als nieuwe dienst van EZ. De DTE zal toezicht uit gaan oefenen op de tarieven en technische voorwaarden waaronder van de elektriciteitsnetwerken gebruik kan worden gemaakt. Daarnaast wordt toezicht gehouden op de leveringsvoorwaarden waaronder elektriciteit wordt geleverd aan afnemers die geen keuzevrijheid hebben ten aanzien van hun leverancier. Enkele concrete taken van de DTE worden: het vaststellen van transporttarieven en de technische voorwaarden, het beoordelen van de netcapaciteit, het voorbereiden van vergunningverlening, de vaststelling van de leveringstarieven en het toezicht op de naleving van de wet in het algemeen. De voor 1998 geraamde uitgaven hebben betrekking op voorbereidingskosten. Na formalisatie van de DTE zal een structureel bedrag geraamd worden voor de apparaatsuitgaven (circa f 3,5 mln). Van de apparaatsuitgaven zal 60% gedekt worden door een bijdrageregeling ex artikel 65 van de Elektriciteitswet 1998.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			596 181	585 164	584 012	589 115	588 723	
1e suppl. wet 1998			12 081	4 602	3 414	3 684	3 880	
Mutatie			34 436	70 452	66 781	64 848	63 153	
Ontwerp-begr. 1999		613 818	642 698	660 218	654 207	657 647	655 756	655 756
Waarvan te betalen		612 582	642 698	660 218	654 207	657 647	655 756	655 756

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			596 136	585 709	583 822	589 385	588 357	
1e suppl. wet 1998			11 976	4 797	3 234	3 864	3 805	
Mutatie			35 421	69 434	68 838	65 104	63 153	
Ontwerp-begr. 1999		595 731	643 533	659 940	655 894	658 353	655 315	655 741

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Centraal personeelsbudget	11 414	23 747	16 225	10 735	24 426	16 225	11	11.0
020 Personeel buitenland	5 802	3 865	3 865	5 802	3 865	3 865	12	11.3
030 Wachtgeld	2 314	2 685	1 231	2 314	2 685	1 231	11	11.0
040 Inhuur AD	1 029	430	430	633	826	430	12	11.0
050 Ambt. pers. TWA	3 426	4 703	4 550	3 426	4 703	4 550	11	11.0
100 Mat.kernm.automatisering	16 292	28 821	16 988	8 163	26 515	16 070	12	11.0
110 Mat.kernm.voorlichting	8 037	7 469	7 389	4 230	8 286	7 413	12	11.0
111 Mat. voorlichting DG BEB	110			89	21		12	11.0
120 Mat.AD algemene uitgaven	710	728	748	710	728	748	12	11.0
130 Mat.externe opdrachtg.	1 003	445	445	931	347	360	12	11.0
140 Mat.AEP en SG	1 838	1 896	1 096	904	1 314	1 595	12	11.0
200 Ambt. pers. kernm.	117 848	133 202	132 260	117 848	133 202	132 260	11	11.0
210 Overig pers. kernm.	5 735	3 389	3 249	5 735	3 389	3 249	12	11.0
220 Materieel kernministerie	30 431	27 264	27 954	30 232	27 264	27 954	12	11.0
221 Materieel huisvesting			44 969			44 969	12	01.34
250 Ambt. pers. ECD	18 359	21 261	24 503	18 359	21 261	24 503	11	11.0
260 Overig pers. ECD	627	516	516	627	516	516	12	11.0
270 Materieel ECD	8 331	6 824	7 481	8 331	6 824	7 481	12	11.7
300 Ambt. pers. CDIU	307			307			11	11.0
350 Ambt. pers. CPB	16 817	18 534	18 139	16 817	18 534	18 139	11	11.0
360 Overig pers. CPB	729	472	472	710	472	472	12	11.0
370 Materieel CPB	4 562	4 946	4 946	4 464	4 946	4 946	12	01.32
400 Ambt. pers. BIE	13 417	15 807	15 357	13 417	15 807	15 357	11	11.0
410 Overig pers. BIE	1 952	461	461	1 952	461	461	12	11.0
420 Materieel BIE	10 480	8 159	8 159	8 332	9 708	8 159	12	11.1
450 Ambt. pers. SodM	5 253	5 659	5 636	5 253	5 659	5 636	11	11.0
460 Overig pers. SodM	193	145	145	193	145	145	12	11.0
470 Materieel SodM	1 484	1 610	1 470	1 348	1 610	1 470	12	09.1
500 Ambt. pers. CBS	207 521	212 208	210 972	207 521	212 208	210 972	11	11.0
510 Overig pers. CBS	9 245	17 905	16 362	9 245	17 905	16 362	12	11.0
520 Materieel CBS	65 105	50 573	50 443	65 104	50 573	50 443	12	01.32
550 Ambt. pers. EVD	10 717	11 319	11 152	10 716	11 319	11 152	11	11.0
560 Overig pers. EVD	693	282	282	693	282	282	12	11.0
570 Materieel EVD	4 608	4 640	4 978	4 608	4 640	4 978	12	11.0
600 Ambt. pers. RGD	12 293			12 293			11	11.0
620 Materieel RGD	7 151			7 151			12	11.2
650 Ambt. pers. NMa	3 434	8 167	8 327	3 434	8 167	8 327	11	11.0
660 Overig pers. NMa	559	2 362	1 969	455	2 466	1 969	12	11.0
670 Materieel NMa	3 588	9 204	8 749	2 467	9 237	8 951	12	11.7
730 Voorbereiding DTE	404	3 000		182	3 222		12	11.7
999 Nog te verdelen RA-korting			- 1 700			- 1 700	01	11.9
Totaal art. 01.01	613 818	642 698	660 218	595 731	643 533	659 940		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Desaldering met O-01.21 CPB		3 147			
2: Kosten Millennium	11 740	850			
3: Budgetnota/ ILO	7 415	7 415	7 415	7 415	7 415
4: Loonbijstelling	11 020	10 845	11 752	11 519	11 584
5: Huisvestingsbudget		44 969	44 719	44 719	44 719
6a: Regeerakkoord: taakstelling u.h.v. doelmatigheid aankoop		- 3 400	- 6 800	- 10 200	- 13 600
6b: Compensatie 50% Regeerakkoordtaakstelling		1 700	3 400	5 100	6 800
7: Voorbereiding DTE	3 000				
8: Bestrijding horizontale fraude	-	2 200	4 800	4 800	4 800
9: Verhuizing ECD		854			
10: Diverse beleidsmatig niet-relevante mutaties	1 261	1 872	1 495	1 495	1 435
Totaal	34 436	70 452	66 781	64 848	63 153

- ad 1: Desaldering met ontvangsten artikel 01.21 in verband met werken in opdracht door het CPB.
- ad 2: Kosten van het oplossen van de EZ-interne millenniumproblematiek. De kosten worden deels (f 8,2 mln) gedekt uit een overheveling uit de aanvullende post op de rijksbegroting. Het restant (f 4,390 mln) is vrijgemaakt binnen het totaal van de EZ-begroting.
- ad 3: Betreft aanpassing in verband met een aangebrachte wijziging in de (interne) budgettering van de personeelskosten en een aanpassing vanwege de doorwerking van de loonkostenontwikkeling uit 1997.
- ad 4: Overheveling van artikel 01.03 Loonbijstelling.
- ad 5: Overheveling van VROM/RGD in verband met stelselherziening Rijkshuisvesting.
- ad 6: Betreft de uit het Regeerakkoord voortvloeiende taakstelling «vergroting doelmatigheid departementale aankoop». De taakstelling is cumulatief 1%, te realiseren met efficiencyverbeteringen bij de aankoop van goederen en diensten. De raming van artikel 01.01 is met deze taakstelling verlaagd. Bij de huidige – voorlopige – inzichten lijkt het slechts mogelijk om 50% van de taakstelling daadwerkelijk te besparen op de inkoopfunctie binnen de EZ-dienst. De mogelijkheden zijn beperkt omdat de inkoopfunctie bij het kernministerie reeds gecentraliseerd is, zodat geen efficiencywinst geboekt kan worden uit schaalvergroting. Voorts past EZ haar budgetten voor aanschaffingen niet automatisch aan conform de algemene loon- en prijsontwikkeling, maar stelt EZ deze budgetten aan de hand van werkplannen jaarlijks vast op het niveau van de daadwerkelijke behoefte. Op deze wijze wordt eventuele «lucht» telkens uit de raming verwijderd. In verband met de beperkte mogelijkheid om de taakstelling te realiseren, is binnen het geheel van de EZ-begroting ruimte vrijgemaakt ter compensatie van het deel van de taakstelling (50%) dat niet opgebracht kan worden door een besparing op de inkoopfunctie binnen de EZ-dienst.
- ad 7: Als uitvloeisel van de Elektriciteitswet is de Dienst Toezicht Elektriciteit (DTE) opgericht. Het betreft hier de voorbereidingskosten voor oprichting van deze dienst.
- ad 8: Betreft de aan de EZ-begroting toegevoegde gelden ten behoeve van de opsporing van horizontale fraude. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de brief van de Minister van Justitie over misbruik en oneigenlijk gebruik (Kamerstukken II 1997/98, 17 050, nr. 203).

01.03 Loonbijstelling

a) De grondslag van het artikel

Dit artikel wordt gebruikt als parkeerpost voor de loonbijstelling.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			3 481	6 566	5 059	5 317	5 314	
1e suppl. wet 1998			3 965	4 259	4 502	4 592	4 625	
Mutatie			- 1 889	- 2 090	- 2 334	- 2 763	- 3 101	
Ontwerp-begr. 1999			5 557	8 735	7 227	7 146	6 838	7 089
Waarvan te betalen			5 557	8 735	7 227	7 146	6 838	7 089

Economische code: 01 Functionele code 11.9

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Overboeking van Ministerie van Financiën	15 148	15 278	16 514	16 557	16 786
2: Verdeling loonbijstelling over de artikelen	- 17 037	- 16 882	- 17 926	- 17 818	- 18 126
3: Regeerakkoord: arb.productiviteitskorting G&G-sector		- 486	- 922	- 1 502	- 1 761
Totaal	- 1 889	- 2 090	- 2 334	- 2 763	- 3 101

ad 1: Betreft de toevoeging aan de EZ-begroting van de loonbijstelling.

ad 2: De verdeling van de loonbijstelling over de verschillende artikelen is als volgt:

(x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
01.01 Apparaatsuitgaven EZ	- 11 020	- 10 845	- 11 752	- 11 519	- 11 584
01.06 Post-actief personeel	- 276	- 250	- 274	- 238	- 238
01.55 Bijdrage aan Senter	- 833	- 814	- 864	- 841	- 900
02.05 Syntens	- 986	- 958	- 885	- 885	- 885
02.06 NNI	- 23	- 28	- 28	- 28	- 28
02.06 Marin	- 39	- 39	- 39	- 39	- 39
02.06 TNO	- 1 120	- 1 120	- 1 120	- 1 120	- 1 120
02.12 STW		- 41	- 187	- 370	- 554
05.02 EIM	- 188	- 188	- 188	- 188	- 188
05.12 NBT	- 444	- 455	- 455	- 455	- 455
05.22 NMi	- 406	- 446	- 454	- 455	- 455
09.05 ECN	- 1 084	- 1 107	- 1 089	- 1 089	- 1 089
09.06 NITG-TNO	- 618	- 591	- 591	- 591	- 591
Totaal verdeeld	- 17 037	- 16 882	- 17 926	- 17 818	- 18 126

ad 3: De in het Regeerakkoord opgenomen taakstelling uit hoofde van arbeidsproductiviteit heeft deels betrekking op de gepremieerde &

gesubsidieerde sector. De taakstelling is dan ook omgeslagen over instituten die van EZ door middel van een korting op de geraamde bijdragen aan deze instituten, danwel een korting op de voor instituten gereserveerde loonbijstellingsruimte.

01.04 Prijsbijstelling

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel wordt de prijsbijstelling geparkeerd.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			5 432	11 944	17 196	21 080	20 858	
Mutatie			- 5 432	- 8 540	- 13 897	- 17 802	- 17 255	
Ontwerp-begr. 1999				3 404	3 299	3 278	3 603	3 492
Waarvan te betalen				3 404	3 299	3 278	3 603	3 492

Economische code: 01 Functionele code 11.9

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Overboeking van Ministerie van Financiën	3 197	4 304	5 299	6 078	6 403
2: Verdeling prijsbijstelling	- 1 326	- 2 234	- 3 591	- 4 508	- 4 887
3: Oplossen EZ-problematiek	- 7 303	- 10 610	- 15 605	- 19 372	- 18 771
Totaal	- 5 432	- 8 540	- 13 897	- 17 802	- 17 255

ad 1: Betreft de toevoeging aan de EZ-begroting van de prijsbijstelling.

ad 2: Betreft de verdeling van de prijsbijstelling over de artikelen.

ad 3: Een deel van nog niet-uitgedeelde prijsbijstelling is ingezet om EZ-brede problematiek op te lossen.

01.05 Onvoorzien

a) De grondslag van het artikel

Op deze post zijn middelen geraamd voor onvoorziene uitgaven.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			749	749	749	749	749	
Ontwerp-begr. 1999			749	749	749	749	749	749
Waarvan te betalen			749	749	749	749	749	749

Economische code: 01 Functionele code 11.9

01.06 Uitgaven post-actief personeel

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden de uitgaven geraamd ten behoeve van personeel dat niet langer voor EZ actief is, waarbij het voornamelijk gaat om wachtgelden. Sinds 1997 worden, als gevolg van de gewijzigde interne toerekeningssystematiek, tevens uitgaven voor post-actief personeel geraamd op artikel 01.01 Apparaatsuitgaven EZ. Op artikel 01.06 blijven alleen de uitgaven geraamd, die samenhangen met de post-actieven conform de oude systematiek. Het gevolg is dat de raming voor post-actieven op artikel 01.06 op de lange termijn zal dalen en dat de raming op 01.01 geleidelijk zal stijgen. Onderstaande tabel geeft een indicatie van de ontwikkeling van het aantal wachtgelders en het budget dat er mee is gemoeid.

Ramingskengetallen wachtgeld

	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Wachtgeld (uitgaven x f 1 000) ¹	19 906	19 657	15 840
2. Aantal wachtgelders ultimo van het jaar	375	306	242
3. Rekenkundig gemiddeld uitgekeerd bedrag ²	53 083	64 239	65 455

¹ Betreft totaal van 0106-020 en 0101-030 incl. apparaatsuitgaven USZO.

² De feitelijk gemiddelde uitkering zal van dit bedrag afwijken omdat onder 1 de totale uitgaven zijn opgenomen en onder het aantal wachtgelders per ultimo van elk jaar.

Toelichting: De oploop van het (rekenkundig) gemiddeld uitgekeerd bedrag hangt samen met de introductie van de regeling Flexibel Pensioen en Uittreden (FPU) per 1 april 1997. Deze regeling kent andere aanspraken en garanties dan de VUT regeling, onder andere ten aanzien van uitkeringshoogte, pensioenopbouw en het Besluit Tegemoetkoming Ziektekosten Rijkspersoneel (BTZR). Omdat aan de wachtgelders die het gevolg zijn van de Grote Efficiency Operatie de garantie is gegeven dat deze na het wachtgeld met VUT zouden kunnen, wordt het verschil tussen de flexibele pensionering en de VUT-regeling vanuit dit artikel aangevuld.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			16 696	15 859	15 574	14 530	14 530	
Mutatie			276	- 1 250	- 1 726	- 1 762	- 1 762	
Ontwerp-begr. 1999		17 592	16 972	14 609	13 848	12 768	12 768	12 768
Waarvan te betalen		17 592	16 972	14 609	13 848	12 768	12 768	12 768

Economische code: 11 Functionele code 11.0

c) De toelichting bij de cijfers

De mutatie betreft een neerwaartse bijstelling van de raming op basis van gewijzigde inzichten omtrent uitstroom.

01.08 Nog te verdelen bedragen

a) De grondslag van het artikel

Betreft de parkeerpost voor bijvoorbeeld eventueel nog door EZ in te vullen ombuigingen of nog te verdelen ruimte.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			3 785	3 742	3 629	3 742	3 742	
1e suppl. wet 1998			2 389	5 416	7 916	10 416	17 916	
Mutatie			- 6 174	- 57 158	- 107 745	- 133 758	- 164 758	
Ontwerp-begr. 1999				- 48 000	- 96 200	- 119 600	- 143 100	- 143 100
Waarvan te betalen				- 48 000	- 96 200	- 119 600	- 143 100	- 143 100

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			3 185	3 742	3 629	3 742	3 742	
1e suppl. wet 1998			- 14 111	- 2 084	7 916	10 416	17 916	
Mutatie			10 926	- 49 658	- 107 745	- 133 758	- 164 758	
Ontwerp-begr. 1999				- 48 000	- 96 200	- 119 600	- 143 100	- 143 100

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Oplossen EZ-brede problematiek	- 6 174	- 9 158	- 11 545	- 14 158	- 21 658
2a: Parkeren Regeerakkoordtaakstelling doelmatigheid		- 8 000	- 16 200	- 24 600	- 33 100
2b: Parkeren Regeerakkoordtaakstelling subsidies/kredieten		- 40 000	- 80 000	- 95 000	- 110 000
Totaal	- 6 174	- 57 158	- 107 745	- 133 758	- 164 758

- ad 1: Het budget dat op dit artikel nog beschikbaar was, is ingezet om EZ-brede problematiek op te lossen.
- ad 2: Implementatie van de Regeerakkoordtaakstellingen vergt het maken van een aantal keuzes over de doelmatigheidskortingen, alsook over de allocatie van de ombuigingstaakstelling op het EZ-beleidsinstrumentarium. De tijd die na het verschijnen van het Regeerakkoord nog restte voor het opstellen van de ontwerp-begroting was onvoldoende voor zorgvuldige afwegingen. Deze taakstellingen zijn daarom vooralsnog geparkeerd op dit artikel. Uiteraard is de voorbereiding van de te treffen maatregelen naar aanleiding van deze taakstellingen direct na het verschijnen van het Regeerakkoord gestart. Er wordt naar gestreefd om de Staten-Generaal in een Nota van Wijziging op deze ontwerp-begroting te informeren over de voorgestelde invulling van de taakstellingen, opdat deze keuzes betrokken kunnen worden bij de beraadslagingen over de begroting 1999.

01.12 Europees Octrooibureau

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden de uitgaven aan het Europees Octrooibureau (EOB) geraamd. Nederland neemt op grond van het verdrag van München (1973) deel in het Europees Octrooiverdrag. Dit verdrag voorziet in een octrooiverleningsprocedure waarbij de verleende octrooien geldig zijn binnen de bij het verdrag aangesloten landen.

Bijdrage pensioenen EOB; budget f 2,009 mln

Gepensioneerde medewerkers van het EOB hebben recht op teruggave van een deel van de, in het vestigingsland, op hun pensioenen geheven belastingen. Het gaat hierbij om circa 140 pensioengerechtigden. De teveel geheven belastingen worden door het EOB aan haar voormalige werknemers terugbetaald en later met het betreffende land verrekend (tax-adjustments). Het Ministerie van Financiën (de Belastingdienst) voert controle uit op de te verrekenen tax-adjustments.

Adviezen door het EOB; budget f 5,3 mln

Volgens internationale verdragen is het Bureau IE verplicht om internationale nieuwheidsonderzoeken uit te besteden aan het Europees Octrooibureau. Onder meer als gevolg van gebrek aan specifieke kennis op bepaalde technologiegebieden kan het Bureau IE daarnaast ook genoodzaakt zijn tot uitbesteding van nationale aanvragen aan het EOB. De totale jaarlijkse uitgaven voor door het EOB te verrichten nieuwheidsonderzoeken staan in nauw verband met exogene factoren als tariefstelling en productiecapaciteit van het EOB. De uitgaven over 1997 en de te verwachten ontwikkeling voor de jaren 1998 en 1999 zijn in de onderstaande tabel gespecificeerd.

Ramingskengetallen EOB

	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Budget (verplichtingen x f 1 000)	6 800	5 300	5 300
2. Aantal nieuwheidsonderzoeken	1 826	1 432	1 432
3. Tarief per onderzoek	3 724	3 700	3 700

Toelichting: Het aantal onderzoeken heeft de laatste jaren sterk gefluctueerd, voornamelijk als gevolg van de overgang van de oude (1910) naar de nieuwe Rijksoctrooiwet (1995). Tot 1996 kon nog gebruik worden gemaakt van de onder de oude wet vallende mogelijkheid tot het indienen van verzoeken tot vooronderzoek naar de stand van de techniek (VVO's), hetgeen tot een grote toestroom heeft geleid waarvan de gevolgen tot in 1997 hebben doorgewerkt. Voor wat betreft de nieuwe wet zijn nog geen ervaringscijfers opgebouwd. Wel kan worden vastgesteld dat het aantal aangevraagde onderzoeken in 1997 groter was dan verwacht, een trend die zich in de komende jaren mogelijk zal voortzetten.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			5 658	5 909	6 009	6 009	6 009	
1e suppl. wet 1998			1 500					
Mutatie			185	1 400	1 300	1 300	1 300	
Ontwerp-begr. 1999		8 874	7 343	7 309	7 309	7 309	7 309	7 309
Waarvan te betalen		8 874	7 343	7 309	7 309	7 309	7 309	7 309

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Bijdragen pensioenen EOB	2 074	2 043	2 009	2 074	2 043	2 009	43G	11.1
020 Adviezen door EOB	6 800	5 300	5 300	6 800	5 300	5 300	12	11.1
Totaal art. 01.12	8 874	7 343	7 309	8 874	7 343	7 309		

c) De toelichting bij de cijfers

De totale jaarlijkse uitgaven voor door het EOB te verrichten nieuwheidsonderzoeken staan in nauw verband met exogene factoren als tariefstelling en productiecapaciteit van het EOB. Voorgesteld wordt om structureel f 1,3 mln aan ruimte toe te voegen, daar de nieuwe Rijksoctrooiwet tot een groter aantal aangevraagde nieuwheidsonderzoeken en daarmee samenhangende adviezen leidt dan oorspronkelijk verwacht werd.

01.15 Adviescolleges

a) De grondslag van het artikel

Sinds 1998 worden de uitgaven ten behoeve van adviescolleges (als bedoeld in de Kaderwet adviescolleges, niet zijnde een adviescollege als bedoeld in artikel 3 of 6 van die wet) op een apart artikel geraamd. Op de EZ-begroting gaat het hierbij om de Algemene Energie Raad (AER), de Adviesraad voor Wetenschap en Techniek (AWT) en de Raad van Deskundigen voor de Nationale Standaarden.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		1 447	1 455	1 467	1 474	1 474	
Ontwerp-begr. 1999		1 447	1 455	1 467	1 474	1 474	1 474
Waarvan te betalen		1 447	1 455	1 467	1 474	1 474	1 474

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 AER		170	170		170	170	12	09.0
020 Raad Wetensch.en techn.		1 225	1 233		1 225	1 233	31	11.7
030 Raad desk. Nat. Stand.		52	52		52	52	12	11.4
totaal art. 01.15		1 447	1 455		1 447	1 455		

01.55 Bijdrage aan het agentschap Senter

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel wordt de bijdrage van EZ aan het agentschap Senter geraamd. Zie wetsartikel 3 voor een nadere toelichting op het agentschap Senter. De raming op artikel 01.55 wijkt af van de in wetsartikel 3 door Senter geraamde jaarlijkse bijdragen van EZ. De raming 1998 bij artikel 01.55 is hoger dan de EZ-bijdrage (f 55,5 mln) die in de begroting van baten en lasten bij wetsartikel 3 geraamd is, omdat in laatstgenoemde begroting nog geen rekening gehouden is met alle aanvullende EZ-opdrachten die voor het lopende uitvoeringsjaar verwerkt zijn bij artikel 01.55. Voor latere jaren wordt het verschil veroorzaakt door de omstandigheid dat in de raming van artikel 01.55 onder andere nog geen rekening is gehouden met incidentele, kortlopende opdrachten, waarover in de loop van het uitvoeringsjaren met Senter afspraken worden gemaakt.

Kengetallen met betrekking tot de voor EZ uitgevoerde regelingen zijn bij de desbetreffende artikelen opgenomen. Daarnaast zijn in de onderstaande tabel kengetallen betreffende de WVA-S&O-regeling opgenomen.

Kengetallen WVA-S&O

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
Ramingskengetallen				
1. Aantal aanvragen (=gehonoreerde WVA-vermindering)		41 021	50 392	50 392
2. Gemiddelde gehonoreerde toekenning per project		0,011	0,012	0,012
3. Toegelicht begrotingsbedrag (= verlaging loonbelasting)	nvt	435	620	620
Doelmatigheidskengetallen				
1. Aantal prestaties (= behandelde projecten)		50 846	55 500	55 500
2. Kosten per prestatie (x f 1 000)		0,108	0,124	0,124
3. Kosten van bezwaar- en beroepszaken		3,004	4,566	4,566
4. Overige uitvoeringskosten		8,409	10,635	10,635
5. Toegelicht begrotingsbedrag (= uitvoeringskosten Senter)	01.55-010	11,418	15,207	15,207
6. Uitvoerend personeel in fte (= Senter)		61,7	77,9	77,9
Kwaliteitskengetallen				
Aantal ingediende bezwaar- en beroepschriften		1 170	973	974
Aantal afgehandelde bezwaar- en beroepschriften		890	974	974
waarvan (gedeeltelijk) gehonoreerd		354	244	244

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			50 994	50 041	49 584	49 675	49 694	
1e suppl. wet 1998			4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	
Mutatie			9 805	1 521	1 570	1 548	1 609	
Ontwerp-begr. 1999	40 246	65 851	64 799	55 562	55 154	55 223	55 303	55 192

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		51 575	50 713	49 419	49 624	52 475	
1e suppl. wet 1998		4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	
Mutatie		17 882	2 676	1 571	1 547	1 607	
Ontwerp-begr. 1999	55 449	73 457	57 389	54 990	55 171	58 082	55 195

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Bijdr. DG I&D aan Senter	42 510	38 172	37 568	33 707	42 934	38 157	03	11.3
020 Bijdrage DG ES aan Senter	5 143	3 963	3 256	4 761	4 876	3 676	03	11.3
030 Bijdrage DG E aan Senter	6 866	8 658	8 536	6 703	10 279	8 821	03	11.3
040 Bijdrage DG BEB aan Senter	11 332	14 006	6 202	10 278	15 368	6 735	03	11.3
Totaal art. 01.55	65 851	64 799	55 562	55 449	73 457	57 389		

c) De toelichting op de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Compensatie t.b.v. uitvoeringskosten Senter	8 264				
2: Compensatie van artikel 02.06	664	664	664	664	664
3: Loon- en prijsbijstelling	877	857	906	884	945
Totaal	9 805	1 521	1 570	1 548	1 609

ad 1: Betreft compensatie van de uitgavenartikelen 02.12 Technologische kennisinfrastructuur, 05.01 Voorlichting en advisering MKB, 07.02 Bevordering BEB en 07.05 Economische hulp Oost-Europa ter financiering van de uitvoeringskosten van Senter.

Het verschil tussen de uitgavenmutatie en de verplichtingenmutatie in 1998 vloeit voort uit een actualisatie van de uitgaven van in het verleden aangegane verplichtingen.

01.61 Personeel en materieel EZ, exclusief CBS

a) De grondslag van het artikel

Met ingang van de begroting 1997 zijn de apparaatsuitgaven geraamd op artikel 01.01 Apparaatsuitgaven EZ. Op dit artikel worden nog slechts betalingen op in het verleden aangegane verplichtingen geraamd.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		458	43				
Mutatie		1 049	197				
Ontwerp-begr. 1999	15 048	1 507	240				

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Personeel EZ excl. CBS				320			11	11.0
011 Inhuur AD				1 396	182		12	11.0
020 Servicekr. EZ excl. CBS				27			12	11.0
110 Materieel ministerie				133			12	11.0
120 Materieel Minis. automat.				3 881	968	140	12	11.0
130 Mat. minist. voorlichting				4 000			12	11.0
150 mat. externe opdr. divers				1 478			12	11.0
160 Mat.budg. AEP en Secr.Gen				1 298	256	100	12	11.0
210 Materieel Octrooiraad				740			12	11.1
250 Materieel RGD				784			12	11.2
280 Materieel NKa				991	101		12	11.7
Totaal art. 01.61				15 048	1 507	240		

02.00 INDUSTRIEEL EN ALGEMEEN TECHNOLOGIEBELEID

Het beleid vloeit grotendeels voort uit de nota Kennis in beweging (Kamerstukken II 1994/95, 24 229, nr. 1) en de nota Kansen door synergie (Clusterbrief) (Kamerstukken II 1996/97, 25 518, nr. 1). Het beleidsinstrumentarium richt zich op de stimulering van samenwerking op R&D-gebied tussen het bedrijfsleven en kennisinstellingen, alsmede op samenwerking tussen bedrijven onderling. Naast de generieke technologiegerichte subsidieregelingen, zijn ook enkele instrumenten gericht op specifieke maatschappelijke en technologische ontwikkelingen en vraagstukken. Zie voorts het algemeen deel van de memorie van toelichting (paragraaf 2.1 Industrie- en technologiebeleid).

02.01 Onderzoek & voorlichting

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Betreft uitsluitend de financiële afwikkeling van verplichtingen die tot en met 1994 zijn aangegaan.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		323					
Mutatie		277	247	131			
Ontwerp-begr. 1999	347	600	247	131			

Economische code: 12 Functionele code: 11.0

02.02 Specifieke bedrijfsgerichte technologiestimulering

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

De diverse instrumenten zijn bedoeld om ontwikkeling, verspreiding en toepassing van technologie te bevorderen. Op grond van de nota Kennis in beweging zijn instrumenten ontwikkeld die generiek de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen en de samenwerking tussen bedrijven onderling op het terrein van speur- en ontwikkeling stimuleren. Het betreft met name het samenwerkingsinstrument (BTS), dat begin 1997 in werking is getreden.

In de nota Kansen door synergie wordt een beleid uitgewerkt om innovatie te bevorderen door het stimuleren van strategische samenwerkingsverbanden. Strategische samenwerking en netwerkvorming van bedrijven en kennisinstellingen leveren immers een positieve bijdrage aan het innovatie- en concurrentievermogen van bedrijven. Een belangrijk initiatief uit de Clusterbrief is de innovatieve aanbesteding van overheidsprojecten. Voorts worden uit dit artikel instrumenten gefinancierd die inspelen op specifieke vraagstukken en ontwikkelingen.

In de nota Milieu & Economie (Kamerstukken II 1996/97, 25 405, nr. 1) geeft het kabinet de mogelijkheden aan om economische groei en duurzame ontwikkeling te combineren. Het EET-programma richt zich bijvoorbeeld op R&D-projecten die goed scoren op zowel economie-, ecologie- en technologie-aspecten. Ook wordt een First-Mover faciliteit

opgezet die investeringen in de toepassing van nieuwe milieutechnologie met een meer dan normaal technisch risico, moet stimuleren. De activiteiten uit het Actieprogramma Elektronische Snelwegen spelen in op de economische en maatschappelijke potenties van de ICT-ontwikkelingen.

Daarnaast is er een categorie overig financieel instrumentarium. Hiertoe behoren ondermeer flankerend beleid, infralijn en beleidsonderbouwend onderzoek, voorbereiding technologische productie en Technisch Wetenschappelijke Attachés.

Onderstaand worden de individuele instrumenten nader toegelicht.

Samenwerkingsinstrument; budget f 86,757 mln

Op 1 januari 1997 is een nieuw samenwerkingsinstrument in werking getreden: het Besluit subsidies bedrijfsgerichte technologische samenwerking (BTS, Stb. 1996, 638). Het instrument richt zich zowel op samenwerking op R&D-gebied tussen bedrijven en kennisinstellingen als op samenwerking tussen bedrijven onderling. Het gaat hierbij om grote, middelgrote en kleine bedrijven. Het instrument heeft een generiek karakter en richt zich dus niet, zoals voorheen de PBTS, op specifieke technologiegebieden.

Kengetallen Besluit bedrijfsgerichte technologische samenwerking (BTS)

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
Ramingskengetallen				
1. Aantal aanvragen (=gehonoreerde subsidieaanvragen)		98	165	102
2. Gemiddelde gehonoreerde toekenning per aanvraag		0,872	0,848	0,848
3. Toegelicht begrotingsbedrag (= subsidie)	02.02-800	85,487	140,000	86,757
Doelmatigheidskengetallen				
1. Aantal prestaties (= behandelde aanvragen)		179	330	330
2. Kosten per prestatie (x f 1 000)		3,672	3,830	3,830
3. Aantal prestaties (= dossiers in beheer)		98	170	170
4. Kosten per prestatie (x f 1 000)		3,672	3,513	3,513
5. Overige uitvoeringskosten		1,983	1,955	1,955
6. Toegelicht begrotingsbedrag (= uitvoeringskosten Senter)	01.55-010	3,000	3,816	3,816
7. Uitvoerend personeel in fte (= Senter)		12,8	17,1	17,1
Kwaliteitskengetallen				
Aantal ingediende bezwaarschriften		8	15	13
Aantal afgehandelde bezwaarschriften		6	15	13
waarvan (gedeeltelijk) gehonoreerd		4	6	2
waarvan afgewezen		2	9	11

Het is overigens niet uit te sluiten dat goede R&D-projecten door hun inhoud en omvang niet zullen passen in het op samenwerking gerichte instrumentarium. In die (uitzonderlijke) gevallen kan EZ er toe overgaan binnen haar begroting ruimte te vinden voor dergelijke projecten. Elk voornemen tot ondersteuning van een dergelijk project, wordt vooraf aan de Kamer voorgelegd.

First-Mover faciliteit; budget f 15 mln en de milieu referentie projecten; budget f 4 mln

Het Kabinet heeft in de nota Milieu & Economie de introductie van een First Mover faciliteit aangekondigd. Deze faciliteit heeft tot doel de toepassing van nieuwe milieutechnologie met een meer dan normaal technisch risico te stimuleren. De faciliteit is met name gericht op omvangrijke projecten, die vaak van grotere bedrijven zullen zijn. Voor het

MKB bestaat reeds de subsidieregeling referentieprojecten milieutechnologie (Stcrt. 1998, 15).

Evaluatie 97-2 Instrument: Referentie projecten milieutechnologie

Beknopt resultaat: De regeling blijkt vaak essentieel om potentiële afnemers te bewegen nieuwe milieutechnologie aan te schaffen en te implementeren. Economische en milieu-effecten van de onderstaande projecten worden positief beoordeeld.

Gebruik: De aanbevelingen (zekerheid omtrent continuïteit, verbetering van voorlichting en verbetering monitoring milieuwinst) worden overgenomen. De regeling wordt in 1999 gecontinueerd.

Economie, Ecologie en Technologie (EET); budget f 100 mln

Het Besluit subsidies Economie, Ecologie en Technologie (Stb. 1997, 13) is aangekondigd in de nota Kennis in beweging en nader uitgewerkt in de nota Milieu & Economie. De regeling biedt een financiële bijdrage aan initiatieven van bedrijven en kennisinstellingen voor het integreren van economie, ecologie en technologie. Doel van de regeling is het realiseren van doorbraken die op een termijn van 5 tot 10 à 20 jaar leiden tot aanmerkelijke positieve gevolgen voor de Nederlandse economie, de kennispositie van Nederland en nationale of mondiale ecologische vraagstukken. Zie voorts ook het algemeen deel van de memorie van toelichting (paragraaf 2.3 Economie, milieu en energie).

Kengetallen Economie, Ecologie en Technologie (EET)

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
Ramingskengetallen				
1. Aantal aanvragen (=gehonoreerde subsidieaanvragen)		14	67	67
2. Gemiddelde gehonoreerde toekenning per aanvraag		3,214	1,462	1,462
3. Toegelicht begrotingsbedrag (= subsidie)	02.02-754	45,000	97,968	97,500
Doelmatigheidskengetallen				
1. Aantal prestaties (= behandelde aanvragen)		35	130	130
2. Kosten per prestatie (x f 1 000)		5,583	3,231	3,231
3. Aantal prestaties (= dossiers in beheer)		12	53	70
4. Kosten per prestatie (x f 1 000)		6,480	6,839	6,839
5. Overige uitvoeringskosten		1,643	1,250	1,601
6. Toegelicht begrotingsbedrag (= uitvoeringskosten prog.bureau EET)	02.02-754	1,917	2,032	2,500
7. Uitvoerend personeel in fte (= progr.bureau EET)		7,5	8,4	9,0
Kwaliteitskengetallen				
Aantal ingediende bezwaarschriften		1	4	4
Aantal afgehandelde bezwaarschriften		-	4	4
waarvan (gedeeltelijk) gehonoreerd		-	1	1
waarvan afgewezen		-	3	3

Flankerend beleid; budget f 23 mln

Om de effectiviteit van het bedrijfsgerichte R&D-instrumentarium te vergroten, is een samenstel van flankerende activiteiten opgezet:

- Het bevorderen van samenwerking tussen bedrijven onderling en tussen bedrijven en kennisinstellingen. Zo wordt aandacht besteed aan (juridische) ondersteuning bij het opstellen van samenwerkingsovereenkomsten. Activiteiten in dit kader richten zich met name op het technologiegenererende bedrijfsleven.
- Het verspreiden van technologische kennis, met name naar het technologievolgend bedrijfsleven. Hierbij wordt specifiek aandacht besteed aan het MKB.

Daarnaast worden flankerende activiteiten op het gebied van milieutechnologie ontplooid. Dit flankerend beleid richt zich met name op kennisdiffusie naar het MKB.

Elektronische snelwegen; budget f 59,865 mln

In het Nationaal Actieprogramma Elektronische Snelwegen heeft het kabinet de ambitie uitgesproken dat Nederland op ICT-terrein tot de Europese kopgroep moet gaan behoren. Begin 1998 is de «Herijking van het Nationaal Actieprogramma Elektronische Snelwegen (Boven NAP)» (Kamerstukken II, 1997/98, 24 565, nr. 7) aan de Kamer gezonden. Hieruit blijkt dat op een aantal terreinen (de overheid als wet- en regelgever, de overheid als ICT-gebruiker, innovatie van ICT-ontwikkeling in de marktsector, kennis en de toegankelijkheid daarvan en de (tele)communicatie-infrastructuur) nadere actie gewenst is. De activiteiten die op dit deel van de EZ-begroting worden geraamd, zijn dan ook gericht op het inlopen van deze achterstand en het verwezenlijken van de uitgesproken ambities. Van het in 1998 beschikbare budget is f 35 mln gereserveerd voor het cluster kennis en toegankelijkheid, f 75 mln voor het cluster innovatie in de marktsector (waarvan f 30 mln voor Twinning op dit artikel en f 45 mln voor Kredo op artikel 02.09 Speur- en ontwikkelingswerk) en f 28,1 mln voor onder andere studies naar ICT-toepassingen binnen de overheid en flankerend beleid.

Medio juni 1998 is aan de Kamer het voornemen gemeld voor het Twinning-Concept f 30 mln additioneel ter beschikking te stellen, waarmee in totaal f 70 mln (f 30 mln in 1998, f 20 mln in 1999 en f 20 mln in 2000) is vrijgemaakt (Kamerstukken II, 1997/98, 25 518, nr. 12). Hiermee wordt de implementatie van het Twinning-Concept, twee Twinningcentra en de eerste fase van het Twinning-Startfonds en het Twinning-GroEIFonds gerealiseerd.

Ook de uitgaven in het kader van de millenniumproblematiek worden op dit artikelonderdeel geraamd. Het gaat hier om de uitgaven voor het Millenniumplatform. Het platform is primair gericht op het onder de aandacht brengen van het millenniumprobleem bij bedrijven en overheden en hen bewust maken van de risico's. Daarnaast zijn activiteiten gestart om het dreigend tekort aan softwaredeskundigen aan te pakken. Hiertoe is een convenant gesloten met vragers, aanbieders en intermediairs van millenniumdiensten. Zie voorts ook het algemeen deel van de memorie van toelichting (paragraaf 2.1).

Bevordering maritiem gericht onderzoek; EZ-aandeel f 4,413 mln

Het Besluit subsidies Maritiem Onderzoek (SMO) (Stb. 1997, 555) beoogt een vergroting van de onderzoeksinspanning in de maritieme sector. Tevens is het streven erop gericht een nauwe samenwerking te bevorderen tussen het maritieme bedrijfsleven en de maritieme kennisinfrastructuur. Naast de SMO-regeling worden op instigatie van het Nederlands Instituut voor Maritiem onderzoek (NIM) meer fundamentele onderzoeksprojecten gesubsidieerd. Het Ministerie van V&W levert samen met EZ de middelen voor de bevordering van het maritieme onderzoek.

Infralijn en beleidsonderbouwend onderzoek; f 19,732 mln

De infralijngelden worden ingezet voor projecten op het grensvlak van bedrijfsmatige technologie-toepassing en technisch-wetenschappelijke infrastructuur. Met dit budget worden ook externe evaluatie- en beleidsonderzoeken gefinancierd. Daarnaast worden ook de uitgaven in het kader van het innovatieve aanbestedingsbeleid op dit artikelonderdeel geraamd.

Technisch Wetenschappelijke Attaché's (TWA's); budget f 1,360 mln

De TWA's vormen een schakel in het ontsluiten van buitenlandse technologische kennis voor het Nederlandse bedrijfsleven, de kennisinfrastructuur en de overheidsinstellingen. Momenteel zijn er TWA-posten in de VS, Japan, Duitsland, Frankrijk, Italië en Singapore. De personele inzet voor deze posten bestaat uit 9 fte's. Met het beschikbare budget

worden de materiële uitgaven van de TWA-posten gefinancierd, zoals bureaukosten en inhuur van (lokale) uitzendkrachten.

Kennisdiffusie naar het MKB; budget f 6 mln en TNO/MKB-initiatief; budget f 6 mln

In het kader van de nota Kennis in beweging zijn middelen gereserveerd voor de kennisdiffusie naar het MKB in de vorm van een Haalbaarheidsfaciliteit en het TNO/MKB-initiatief. Het doel van de Subsidieregeling Haalbaarheidsprojecten MKB (Stcrt. 1997, 113) is het stimuleren van de ondernemers uit het technologievolgend MKB om nieuwe technologie toe te passen in hun productieprocessen, producten of dienstverlening. Met ingang van 1998 kunnen ook WVA-gebruikers gebruik maken van de regeling. TNO beoogt met het MKB-initiatief het vermogen van het MKB tot strategische planning en heroriëntatie te vergroten en tegelijkertijd de kennisvraag naar technologische vernieuwing op basis van die strategische planning te bevorderen.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			350 194	385 266	380 026	364 846	363 332	
1e suppl. wet 1998			28 381	103	137	158	171	
Mutatie			103 988	3 865	3 865	4 000	4 000	
Ontwerp-begr. 1999	700 041	336 485	482 563	389 234	384 028	369 004	367 503	367 503
Waarvan te betalen	631 979	300 100	447 945	350 964	344 671	328 592	327 205	327 201

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			266 746	324 747	342 622	342 034	341 850	
1e suppl. wet 1998			15 068	9 630	2 637	1 750	20	
Mutatie			3 916	20 035	12 062	29 776	36 925	
Ontwerp-begr. 1999		194 329	285 730	354 412	357 321	373 560	378 795	380 228

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
570 Overige activiteiten				1 460	1 000	650	31	11.31
600 Stim. Strat. Samenwerking	51 595			13 617	26 050	43 550	31	11.31
620 Voorber. techno. prod.	64 584	57 514	63 107	30 255	67 064	41 640	62D	11.3
710 PBTS/referentieprojecten	4 431	8 000	4 000	59 250	39 791	46 808	31	11.31
715 First movers			15 000			600	31	11.3
720 IOP	21			23 124	16 050	13 083	31	11.31
730 Maritiem Onderzoek	10 105	5 413	4 413	4 890	8 110	6 526	31	11.31
740 Flankerend beleid	20 829	14 941	23 000	14 509	11 241	17 376	31	11.31
745 Elektronische Snelweg	36 423	122 304	59 865	7 998	37 827	44 770	31	11.3
750 Infralijn & Bel.Onderz.	7 081	13 997	19 732	5 077	14 288	16 526	31	11.31
754 EET-programma	46 916	100 000	100 000	9 578	20 300	59 800	47D	11.1
760 TWA	1 109	1 394	1 360	1 065	1 315	1 336	12	11.31
770 KMO					599		31	11.7
780 Informatietechnologie	33			16 400	9 141	11 202	31	11.31
800 BTS	85 487	140 000	86 757		18 000	38 900	31	11.3
810 Kennisdifusie MKB	5 946	13 000	6 000	5 264	5 511	5 260	31	11.3
811 TNO/MKB-initiatief	1 925	6 000	6 000		6 340	6 385	31	11.3
914 Stimuleringsprogr.					2 000		31	11.31
918 Info technologie INSP				901			31	11.31
919 Materiaaltechnologie				205	54		31	11.31
920 Biotechnologie					1 000		31	11.31
922 Milieutechnologie					49		31	11.3
924 HTM/PDOA/NABONT				736			31	11.31
Totaal art. 02.02	336 485	482 563	389 234	194 329	285 730	354 412		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Verhogen BTS-budget 1998	63 243				
2: Structureel budget Milieureferentie-projecten	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
3: Additioneel budget Twinning	24 595				
4: Ophoging raming	20 000				
5: Verhogen HMKB-budget 1998	4 000				
6: Overheveling naar 09.01 (E&M-regeling)	- 1 277				
7: Overheveling naar 03.04 (industr. promotie)	- 729				
8: Regeerakkoord: korting externe advisering		- 220	- 489	- 685	- 685
9: Overige mutaties	- 9 844	85	354	685	685
Totaal	103 988	3 865	3 865	4 000	4 000

- ad 1: Voorgesteld wordt om het BTS-budget 1998 te verhogen met ruim f 63,2 mln tot f 140 mln, op basis van het grote aantal aanvragen uit de lopende en afgesloten BTS-tenders. Dekking komt voor ruim f 5,7 mln uit een herschikking binnen dit artikel. De resterende f 57,5 mln wordt gedekt uit artikel 02.09 Speur- en ontwikkelingswerk, waarbij een temporisatie van f 50 mln uit de jaren 1999-2002 naar 1998 plaatsvindt.
- ad 2: Op basis van positieve uitkomsten van een eerste evaluatie wordt voorgesteld om f 4 mln structureel beschikbaar te stellen voor de regeling Milieu Referentieprojecten. Dekking vindt plaats vanuit artikel 02.09 Speur- en ontwikkelingswerk.
- ad 3: Uit het budget van de KREDO-regeling (artikel 02.09 Speur- en

- ontwikkelingswerk) is compensatie geleverd voor het Twinning-project (zie ook grondslag van dit artikel). De overgehevelde middelen voor 1999 en 2000 zijn getemporiseerd naar 1998.
- ad 4: Verhoging van de raming met f 20 mln voor een project op het gebied van haveninfrastructurele werken. De middelen zijn binnen het totaal van de EZ-begroting vrijgemaakt.
- ad 5: De Subsidieregeling Haalbaarheidsprojecten MKB is zo gewijzigd dat ook ondernemers die onder de WVA een S&O-verklaring hebben gekregen, een beroep op de regeling kunnen doen. Voor 1998 is het budget daarom verhoogd tot f 13 mln. Daartoe is aanvullend op de begroting 1998 f 7 mln benodigd, welke voor f 4 mln gedekt wordt uit artikel 02.09 Speur- en ontwikkelingswerk. De overige f 3 mln is binnen dit artikel vrijgemaakt.
- ad 8: De overige mutaties zijn het gevolg van een overboeking naar een ander ministerie, diverse kleine overhevelingen naar andere artikelen, loon- en prijsbijstelling en herschikkingen binnen dit artikel op onderdelen met verschillende intrekkingspercentages.

02.03 Internationale en algemene technologiestimulering

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Doelstelling is het continueren en verder stimuleren van de Nederlandse inbreng in programmatische en projectmatige internationale samenwerkingsverbanden tussen bedrijven. Hiertoe worden ook nationale projecten ondersteund, voor zover deze een internationale uitstraling hebben.

BIT; budget f 34,959 mln

Medio 1997 is het Besluit subsidies bedrijfsgerichte internationale technologieprogramma's (BIT) in werking getreden (Stb. 1997, nr. 331). Door middel van dit instrument wordt technologische samenwerking gestimuleerd met bedrijven en kennisinstellingen over de landsgrenzen heen. Momenteel maken drie programma's deel uit van de BIT. Allereerst ondersteunt het BIT de Eureka-projecten, waarbij Nederlandse en Europese bedrijven en kennisinstellingen samenwerken op R&D-gebied (budget f 20,4 mln). Daarnaast maakt ook het programma voor de stimulering van internationale technologische samenwerking met overige geïndustrialiseerde landen deel uit van het BIT. Voor 1998 gaat het om technologische samenwerking met de VS, Japan, Singapore en Israël en een beschikbaar budget van f 7 mln.

Als laatste programma-onderdeel wordt de internationale technologische samenwerking met opkomende markten gestimuleerd. Voor 1998 gaat het hier om de landen Indonesië, India en Zuid-Afrika en een beschikbaar budget van f 7,6 mln. Het budget voor de BIT-opkomende markten maakt onderdeel uit van de Homogene Groep Internationale Samenwerking.

Kengetallen Bedrijfsgerichte internationale technologieprogramma's (BIT)

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
Ramingskengetallen				
1. Aantal aanvragen (=gehonoreerde aanvragen)		41	55	47
2. Gemiddelde gehonoreerde toekenning per aanvraag		0,468	0,743	0,743
3. Toegelicht begrotingsbedrag (= subsidie)	02.03-010/11/13	19,184	40,848	34,959
Doelmatigheidskengetallen				
1. Aantal prestaties (= behandelde aanvragen)		70	83	83
2. Kosten per prestatie (x f 1 000)		9,874	9,573	9,573
3. Aantal prestaties (= dossiers in beheer)		170	194	194
4. Kosten per prestatie (x f 1 000)		3,418	3,314	3,314
5. Overige uitvoeringskosten		2,877	2,746	2,746
6. Toegelicht begrotingsbedrag (= uitvoeringskosten Senter)	01.55-010	4,149	4,184	4,184
7. Uitvoerend personeel in fte (= Senter)		15	16	16
Kwaliteitskengetallen				
Aantal ingediende bezwaarschriften		8	8	8
Aantal afgehandelde bezwaarschriften		7	8	8
waarvan (gedeeltelijk) gehonoreerd		2	2	2
waarvan afgewezen		5	6	6

Op incidentele basis kunnen ook bilaterale technologische samenwerkingsprojecten worden ondersteund die door hun aard niet ingepast kunnen worden in het reguliere instrumentarium. Zo is in 1998 het bosmonitoringproject Siramhutan met Indonesië gerealiseerd.

Micro-elektronica stimulerings; budget f 116,3 mln

Met micro-elektronica stimulering wordt onderzoek en ontwikkeling op het terrein van deze basistechnologie ondersteund. Hierbinnen valt het MEDEA-programma. Dit is een omvangrijk Eureka-programma op het terrein van semi-conductors. Bij MEDEA (Micro Electronics Development for European Applications) zijn bedrijven betrokken als Philips, ASM International B.V. en ASM Lithography B.V. Naast deze projecten worden ook andere Eureka-projecten ondersteund. Deze liggen onder andere op het terrein van digitale televisie (ADTT) en multimedia (COMMEND). De ondersteuning van deze projecten is gewenst om aansluiting te houden met internationale programma's. Hiervoor wordt aan Philips een bijdrage in de onderzoekskosten verleend. Tevens wordt sinds 1994 een aantal strategische samenwerkingsprojecten tussen Philips en de Nederlandse kennisinfrastructuur ondersteund. Het betreft onder andere projecten op het gebied van polymeren en micro-mechanica. De Kamer wordt jaarlijks separaat geïnformeerd over de technologiebijdrage aan Philips.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			142 174	134 474	131 409	131 409	131 409	
1e suppl. wet 1998			27 889					
Mutatie				17 000	5 700	5 700	5 700	
Ontwerp-begr. 1999	149 199	153 081	170 063	151 474	137 109	137 109	137 109	137 109
Waarvan te betalen	135 117	152 626	165 050	146 870	132 720	132 720	132 720	132 720

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		157 225	133 522	128 598	134 290	137 405	
1e suppl. wet 1998		6 584	7 174	2 216	1 100		
Mutatie		1 791	3 107	5 941	- 1 705	- 4 774	
Ontwerp-begr. 1999	167 845	165 600	143 803	136 755	133 685	132 631	132 720

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 BIT/Eureka	17 259	20 394	20 394	15 309	16 176	12 527	62D	11.31
011 BIT/Opkomende markten	1 926	13 454	7 565	2 113	5 647	9 677	62D	11.31
013 BIT/Geïndustrial. landen		7 000	7 000		1 953	5 208	43D	11.3
014 Eureka-secretariaat	213	215	215	213	215	215	43G	11.3
020 Micro-electronica stim.	133 683	129 000	116 300	150 210	141 609	116 176	62D	11.31
Totaal art. 02.03	153 081	170 063	151 474	167 845	165 600	143 803		

c) De toelichting bij de cijfers

Voor de financiering van het MEDEA-programma (Micro Electronics Development for European Applications) wordt voorgesteld een extra bedrag van f 17 mln voor 1999 aan de raming toe te voegen. Om het budget voor het MEDEA-flankerend beleid structureel op f 15 mln te brengen (conform de brief van 18 juni 1996 over MEDEA aan de vaste kamercommissie EZ) wordt voorgesteld vanaf 2000 jaarlijks f 5,7 mln aan genoemd budget toe te voegen. Dekking vindt plaats uit artikel 02.09 Speur- en ontwikkelingswerk.

02.04 Overheidsaanschaffingen en bevordering bedrijfsgerichte samenwerking*a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid*

Op dit artikel wordt het budget voor de Codema-regeling geraamd. Doel van de Codema-regeling is het bevorderen van de deelname door het Nederlandse bedrijfsleven aan onderzoek en ontwikkeling op het gebied van defensiematerieel. De regeling voorziet in de ondersteuning van R&D-inspanningen op militair gebied. Hierbij zijn bedrijven betrokken als: DAF Special Products B.V., Delft Instruments N.V., Hollandse Signaalapparaten B.V., TNO-DO, Origin, CAP-Volmac, RDM en Philips-Crypto. De regeling richt zich met name op technologische onderzoeksprogramma's, waaronder het internationale (EG) samenwerkingsprogramma EUCLID. De Codema wordt samen met het Ministerie van Defensie uitgevoerd. EZ en Defensie dragen in principe ieder voor de helft bij aan het budget voor deze regeling. Annex aan deze regeling wordt de Nederlandse deelname aan buitenlandse defensiebeurzen gestimuleerd. Op ad hoc basis draagt ook EZ bij in de kosten van deze beurzen. De voor 1999 geraamde EZ-bijdrage aan het Codema-budget en de bijdrage aan de beurzen bedraagt maximaal f 15 mln.

Tevens worden op dit artikel de betalingen op in het verleden aangegane verplichtingen op de subsidieregeling bedrijfsgericht technologisch onderzoek (BTOC) geraamd.

Op incidentele basis kunnen op dit artikel ook eerste toepassingen van innovatieve producten via de overheidsmarkt worden gestimuleerd.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	
Ontwerp-begr. 1999	66 354	13 773	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
Waarvan te betalen	61 120	12 412	13 500	13 500	13 500	13 500	13 500	13 500

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		21 948	18 647	18 048	14 096	17 250	
Mutatie		- 1 400	- 38	- 69	222	- 2 224	
Ontwerp-begr. 1999	19 787	20 548	18 609	17 979	14 318	15 026	14 500

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 O en O collectiviteiten	155			7 373	7 817	3 167	43D	11.01
020 Overheidsaanschaffingen	13 618	15 000	15 000	12 414	12 731	15 442	52	11.0
Totaal art. 02.04	13 773	15 000	15 000	19 787	20 548	18 609		

02.05 Syntens (voorheen: InnovatieCentra)

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Betreft de EZ-bijdrage aan Syntens, het innovatienetwerk voor ondernemers. Syntens ontstond uit de fusie per 1 januari 1998 van het voormalige IMK Voorlichting en het ICNN (Kamerstukken II 1996/97, 24 243, nr. 5, blz. 2). De missie van het netwerk is het versterken van het vernieuwend vermogen van het MKB, door het actief bemiddelen in praktisch toepasbare kennis, waarbij het accent ligt op technologie en bedrijfsvoering. Met Syntens beschikt het MKB over een adviesnetwerk met adviescapaciteit voor alle sectoren en het gehele scala van bedrijfsvoeringsaspecten. De activiteiten van de 15 vestigingen van het netwerk bestaan uit:

- het stimuleren en ondersteunen van vernieuwingsprocessen die leiden tot succesvolle innovaties door doelgroep- en themagerichte (collectieve) voorlichting en door landelijke en regionale projecten. Dit

geschiedt door middel van het zelf aanbieden van praktisch toepasbare kennis, evenals het makelen en schakelen tussen kennisleveranciers en het MKB;

- het stimuleren van regionale, landelijke en internationale samenwerkingsverbanden gericht op vergroting van het vernieuwend vermogen van het MKB;
- het toegankelijk zijn voor ondernemers met vragen, passend binnen de missie;
- het informeren van overheden over relevante ontwikkelingen binnen het MKB.

Vanwege de administratieve inspanningen welke gemoeid zijn gegaan met de fusie tussen het voormalige IMK Voorlichting en het ICNN, zal Syntens eerst per 1999 in staat zijn om reële kengetallen op te leveren. De ontwikkeling van kengetallen voor Syntens is medio 1998 in gang gezet.

b) De cijfers en onderverdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			141 056	64 203	64 198	64 198	64 198	
Mutatie			1 362	712	451	272	272	
Ontwerp-begr. 1999	43 512	4 728	142 418	64 915	64 649	64 470	64 470	64 470

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			71 547	69 509	64 203	64 198	64 198	
Mutatie			395	1 362	712	451	272	
Ontwerp-begr. 1999		47 845	71 942	70 871	64 915	64 649	64 470	64 470

Economische code: 12 Functionele code: 11.3

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Prijs- en loonbijstelling	1 102	1 071	989	989	989
2: Regeerakkoord: arb.productiviteitskorting G&G-sector	- 196	- 359	- 538	- 717	- 717
3: Diverse beleidsmatig niet-relevante mutaties	456				
Totaal	1 362	712	451	272	272

02.06 Subsidies in het belang van de industriële ontwikkeling

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op het gebied van technologie verrichten diverse instituten strategisch onderzoek. Op dit artikelonderdeel worden de bijdragen geraamd, die ter versterking van de technologische kennisinfrastructuur aan deze instituten (onder meer NLR, MARIN en TNO) worden verstrekt.

De bijdrage aan deze organisaties verstrekt EZ in de vorm van doel- en basissubsidies. Onder het laatste wordt een bijdrage in de exploitatie verstaan. Waar mogelijk is deze laatste vorm in de afgelopen jaren afgebouwd en omgezet in bijdragen die gerelateerd zijn aan concrete activiteiten op het gebied van industrie/technologie.

De bijdrage van het Rijk aan TNO is gebaseerd op de TNO-wet (Stb. 1985, 762) van 19 december 1985 (regeling van de Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek TNO). In het geval van de overige organisaties is veelal sprake van het goedkeuren van de jaarlijkse (projecten)begroting van het instituut.

Gegevens gefinancierde instituten*

	soort financiering (project of basis)	aandeel Rijk in omzet	waarvan EZ-deel
Nederlands Instituut voor Maritiem onderzoek	basis	100,0%	39,1%
Maritiem InformatieCentrum / TU-Delft	project	100,0%	50,0%
Nederlands Normalisatie Instituut	project	6,4%	6,4%
Maritiem Research Instituut Nederland	mengvorm	16,5%	5,5%
NL Centr. onderz., adv. en onderw. op gebied van verk. en verv.	basis	3,2%	3,2%
Raad voor de Accreditatie	project	3,2%	3,2%
TNO doels. hfdst. VIII	mengvorm	47,5%	7,3%
Stichting Nederland Distributieland	basis	34,5%	17,2%
Instituut Nederlandse Kwaliteit	project	33,3%	33,3%
Stichting Bos en Hout	project	44,3%	44,3%
NLR hoofdstuk XII	mengvorm	27,3%	5,9%
Stichting Koning Willem I	basis	100,0%	100,0%

* De gegevens (behalve de soort financiering) hebben betrekking op 1997.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			69 038	67 499	67 807	71 882	71 882	
Mutatie			1 904	566	329	91	77	
Ontwerp-begr. 1999	100 206	76 457	70 942	68 065	68 136	71 973	71 959	71 959
Waarvan te betalen	100 206	76 457	70 942	68 065	68 136	71 973	71 959	71 959

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		78 472	76 699	75 207	76 031	72 501	
Mutatie		- 2 398	- 2 561	- 1 656	- 235	700	
Ontwerp-begr. 1999	100 844	76 074	74 138	73 551	75 796	73 201	71 959

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 NEHEM	3 000	2000		4 000	1 777	400	31	11.3
020 CMO				11			31	11.31
025 NIM	1 204	400	400	1 114	490	400	31	11.31
027 MIC/TUD	400	200	200	400	200	200	43Z	11.3
110 NNI	4 562	2 056	2 056	4 243	2 603	2 055	31	11.3
120 Marin	1 706	1 914	1 906	1 706	1 914	1 906	31	11.31
220 Oeso hoofdstuk V	66	58	58	66	58	58	43G	11.3
320 NBBI	29			64	180		31	11.3
330 NEA	1 065	450		615	900		12	12.0
410 Raad voor de certificatie	350			178	175		12	11.3
415 Raad voor de Accreditatie		400	400	117	400	400	43Z	11.3
420 TNO doelsubs. hfdst.VIII	54 729	55 270	53 885	54 426	54 333	54 109	31	11.3
500 Nederland Distributieland	1 000	1 000		1 680	600	600	31	11.3
510 INK	575	575	575	610	575	575	31	11.31
515 NMI	2 800	1 300	1 300	3 279	2 050	1 650	43Z	11.3
520 Stichting Bos en Hout	490	490	490	490	490	490	12	11.31
620 NLR hoofdstuk XII	4 320	4 275	4 275	6 270	4 275	4 275	31	11.31
810 Stichting Koning Willem I	161	150	150	139	150	150	31	11.3
840 Beleidsruimte instituten		404	2 370		404	2 370	31	11.3
860 STW				21 436	4 500	4 500	43Z	11.31
Totaal art. 02.06	76 457	70 942	68 065	100 844	76 074	74 138		

*c) De toelichting bij de cijfers***Specificatie mutatie**

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Loon/prijsbijstelling (01.03/01.04)	2 388	1 233	1 233	1 233	1 233
2: Overheveling naar 01.55 (EG-Liaison)	- 664	- 664	- 664	- 664	- 664
3: Regeerakkoord: arb.productiviteitskorting G&G-sector	- 224	- 462	- 699	- 937	- 951
4: Diverse beleidsmatig niet-relevante mutaties	404	459	459	459	459
Totaal	1 904	566	329	91	77

02.07 Internationale ruimtevaartprogramma's*a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid*

Op dit artikel worden de uitgaven aan internationale ruimtevaartprogramma's geraamd. Het gaat grotendeels om programma's van het Europees Ruimte Agentschap (ESA). Daarnaast worden enkele nationale of bilaterale programma's (bijvoorbeeld het Duits-Nederlands-Belgisch

aardobservatie-instrument Sciamachy) via het NIVR gesubsidieerd. Periodiek wordt het ruimtevaartbeleid bijgesteld tijdens internationale ministersconferenties.

Naast EZ verstrekken ook de Ministeries van OC&W, LNV en V&W bijdragen aan programma's van ESA. Tegenover de Rijksbijdragen aan de programma's staan ESA-opdrachten aan de Nederlandse industrie en overige uitgaven van ESA via ESTEC in Nederland (jaarlijks circa f 500 mln).

In 1998 is een aantal besluiten genomen over deelname aan ruimtevaart-programma's.

Het betreft allereerst een bilateraal programma waarin een Ozon Monitoring Instrument (OMI) wordt geleverd aan NASA. Naast EZ dragen ook OC&W en V&W bij aan OMI. Aanvankelijk zou ook vanuit Ontwikkelingssamenwerking een bijdrage van f 2,5 mln aan het OMI-programma worden geleverd. Deze bijdrage kon echter niet worden gerealiseerd. EZ zal de ontbrekende f 2,5 mln voor zijn rekening nemen.

In ESA-verband heeft Nederland in 1998 besloten deel te nemen aan een nieuw programma voor de ontwikkeling van een kleine lanceerder en een aardobservatie-overbruggingsprogramma. Daarnaast wordt ingeschreven voor de eerste fase van de uitbreiding van het Ariane programma en voor een voorbereidende studie die ESA en de EU samen uitvoeren betreffende een Europees navigatiesysteem. Tenslotte neemt Nederland deel in de X-38, een model om technieken te testen voor een reddingsloop waarmee astronauten vanuit het Internationale Ruimte Station naar de aarde kunnen terugkeren.

In 1999 wordt een internationale ministersconferentie verwacht met besluitvorming over onder andere de volgende fasen van de genoemde ESA-programma's.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			46 019	105 884	85 430	75 430	142 330	
1e suppl. wet 1998			2 000					
Mutatie			55 469	- 38 527	14 591	48 911	- 67 169	
Ontwerp-begr. 1999	371 671	55 620	103 488	67 357	100 021	124 341	75 161	59 380
Waarvan te betalen	368 526	55 620	103 488	67 357	100 021	124 341	75 161	59 380

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		109 218	93 654	93 412	73 559	91 945	
1e suppl. wet 1998		2 000					
Mutatie		22 575	22 488	14 874	2 844	- 6 150	
Ontwerp-begr. 1999	139 616	133 793	116 142	108 286	76 403	85 795	89 792

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Deeln. int. ruimtevaart	15 854	16 583	16 697	15 854	16 583	16 697	43G	11.31
015 Telecommunicatie	13 249	15 000	7 500	14 336	2 867	7 570	43G	11.31
018 Ruimtetransport	12 607	5 000	27 500	70 438	56 039	51 051	43G	11.31
020 Basistechnologie	5 440	10 000		7 266	4 701	2 000	43G	11.31
030 Nieuwe verplichtingen	3 000			3 000			43G	11.31
040 Aardobservatie	5 470	37 905	3 660	21 199	34 610	24 428	43G	11.31
050 Ruimtestation/platform		19 000	12 000	7 523	18 993	14 396	43G	11.31
Totaal art. 02.07	55 620	103 488	67 357	139 616	133 793	116 142		

*c) De toelichting bij de cijfers***Specificatie mutatie**

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Prijsbijstelling 1998	3 283	2 716	2 709	2 133	2 666
2: IMS	25 000				
3: Herschikking ruimtevaartbudget	27 186	- 41 243	11 882	46 778	- 69 835
Totaal	55 469	- 38 527	14 591	48 911	- 67 169

ad 1: Prijsbijstelling 1998, wordt deels gedekt uit artikel 01.04 Prijsbijstelling en deels binnen het geheel van de EZ-begroting.

ad 2: Toevoeging voor International Monitoring System-project (doorontwikkeling van een eerder ontwikkeld Ozonmeetinstrument), dat deel zal uitmaken van een belangrijk aardobservatieproject van de National Air and Space Agency (NASA). Toevoeging wordt voor f 15 mln gedekt uit artikel 02.09 Speur- en ontwikkelingswerk, waarbij een temporisatie van de jaren 1999 en 2000 naar 1998 plaatsvindt. De overige f 10 mln is binnen het totaal van de EZ-begroting opgevangen.

ad 3: Als gevolg van een verschuiving in de tijd van de door ESA uitgevoerde ruimtevaartprogramma's, wordt een majeure herschikking binnen het ruimtevaartbudget voorgesteld. ESA heeft enkele nieuwe programma's in fases geknipt. Door de voorgestelde herschikking is het mogelijk om reeds in 1998 een start te maken

met ondermeer de ontwikkeling van een kleine lanceerder en een uitbreiding van het Ariane V-programma.

02.08 Bevordering van de vliegtuigindustrie en ruimtevaart

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Eind 1997 heeft het Kabinet het regeringsstandpunt met betrekking tot de herstructurering en stimulering van het Nederlandse luchtvaartcluster uitgebracht. Op basis van dit regeringsstandpunt zijn randvoorwaarden geschapen voor de industrie en de kennisinfrastructuur om te participeren in grote internationale vliegtuigontwikkelingsprogramma's. Het Kabinet heeft bij Voorjaarsnota 1998 onder andere f 320 mln beschikbaar gesteld om het Nederlandse luchtvaartcluster in staat te stellen zich voor te bereiden op en te participeren in de ontwikkeling van de Airbus A3XX. Daarnaast is nog eens f 150 mln beschikbaar gesteld voor de participatie in de ontwikkeling van de opvolger van de F-16. Hiervan is f 100 mln op het onderhavige artikel begroot en f 50 mln op de begroting van het ministerie van Defensie. Zie voor een nadere toelichting het regeringsstandpunt (Kamerstukken II 1997/98, 25 820, nr. 1). Belangrijke partijen in het luchtvaartcluster zijn de bedrijven Stork N.V., Delft Instruments N.V., Origin B.V., Interturbine, Driessen Aircraft Interior Systems B.V., Urenco Nederland B.V. en Hollandse Signaalapparaten B.V. Daarnaast zijn de kennisinstellingen TNO en NLR cruciaal in het cluster. Een groot deel van de bovengenoemde overheidsbijdrage aan de luchtvaartprogramma's zal aan deze partijen worden toegezegd.

Evaluatie 97-26 Instrument: luchtvaartcluster

Beknopt resultaat: Er blijken voldoende mogelijkheden te bestaan voor Nederlandse bedrijven en instituten om substantieel te participeren in internationale programma's.

Gebruik: Het Kabinet heeft ultimo 1997 gekozen voor een scenario waarbij deelname aan internationale vliegtuigprogramma's mogelijk wordt gemaakt.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998								
1e suppl. wet 1998			3 000	41 500	60 000	60 000	60 000	
Ontwerp-begr. 1999		100 000	3 000	41 500	60 000	60 000	60 000	67 000
Waarvan te betalen		100 000	3 000	41 500	60 000	60 000	60 000	67 000

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998							
1e suppl. wet 1998			3 000	41 500	60 000	60 000	60 000
Ontwerp-begr. 1999		100 000	3 000	41 500	60 000	60 000	67 000

Economische code: 31 Functionele code 11.31

02.09 Speur- en ontwikkelingswerk

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel zijn de ramingen voor het Besluit technische ontwikkelingskredieten (Stb. 1996, 611), het besluit Kredieten elektronische dienstenontwikkeling (KREDO; Stb. 1997, 554) en de Kredietregeling milieugerichte productontwikkeling (MPO; Stcrt. 1997, 240) opgenomen.

Besluit technische ontwikkelingskredieten (TOK); budget f 86,337 mln

Het doel van de TOK-regeling is het stimuleren van de technische ontwikkeling van voor Nederland nieuwe producten, processen of diensten die zonder een TOK niet, of slechts met grote vertraging, tot stand zouden komen. Vanuit deze regeling kunnen risicodragende kredieten worden verstrekt voor de financiering van onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten. Terugbetaling van het krediet, inclusief de jaarlijks bijgeschreven rente, vindt plaats als met de betreffende ontwikkeling omzet wordt gemaakt.

Kengetallen Technische ontwikkelingskredieten (TOK)

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
Ramingskengetallen				
1. Aantal (= gehonoreerde aanvragen TOK-groot)		1	1	2
2. Bedrag per eenheid (= kredietaanvraag TOK-groot)		25,000	25,000	15,668
3. Aantal (= gehonoreerde aanvragen TOK-klein)		51	52	52
4. Bedrag per eenheid (= kredietaanvraag TOK-klein)		1,048	1,058	1,058
5. Toegelicht begrotingsbedrag (= verstrekt krediet)	02.09-110	78,460	81,800	86,337
Doelmatigheidskengetallen				
1. Aantal prestaties (= behandelde projecten)		113	100	100
2. Kosten per prestatie (x f 1 000)		9,647	9,732	9,732
3. Aantal prestaties (= dossiers)		600	600	600
4. Kosten per prestatie (x f 1 000)		2,339	2,359	2,359
5. Overige uitvoeringskosten		1,279	1,250	1,250
6. Toegelicht begrotingsbedrag (= uitvoeringskosten Senter)	01.55-010	3,773	3,638	3,638
7. Uitvoerend personeel in fte (= Senter)		17,6	16,5	16,5
Kwaliteitskengetallen				
Aantal ingediende bezwaarschriften		6	9	9
Aantal afgehandelde bezwaarschriften		7	9	9
waarvan (gedeeltelijk) gehonoreerd		2	2	2
waarvan afgewezen		5	7	7

Besluit Kredieten Elektronische Dienstenontwikkeling (KREDO); budget f 25 mln

De KREDO is een invulling van het Actieprogramma Elektronische Snelwegen. Doel van de regeling is bij te dragen aan de totstandkoming van de elektronische snelwegen in Nederland door het stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe elektronische diensten door individuele bedrijven. Het maximale krediet bedraagt f 4 mln per project. De terugbetaling van het krediet is gekoppeld aan het commercieel succes van het project.

Kengetallen Kredieten Elektronische DienstenOntwikkeling (KREDO)

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
Ramingskengetallen				
1. Aantallen aanvragen (=gehonoreerde aanvragen)		16	130	72
2. Gemiddelde gehonoreerde toekenning per aanvraag		0,714	0,346	0,346
3. Toegelicht begrotingsbedrag (= verstrekt krediet)	02.09-120	11,472	45,000	25,000
Doelmatigheidskengetallen				
1. Aantal prestaties (= behandelde aanvragen)		74	220	220
2. Kosten per prestatie (x f 1 000)		4,288	3,952	3,952
3. Aantal prestaties (= dossiers in beheer)		23	68	68
4. Kosten per prestatie (x f 1 000)		2,603	2,673	2,673
5. Overige uitvoeringskosten		0,816	0,518	0,518
6. Toegelicht begrotingsbedrag (= uitvoeringskosten Senter)	01.55-010	1,193	1,569	1,569
7. Uitvoerend personeel in fte (= Senter)		5,7	6,6	6,6
Kwaliteitskengetallen				
Aantal ingediende bezwaarschriften		4	6	4
Aantal afgehandelde bezwaarschriften		6	6	4
waarvan (gedeeltelijk) gehonoreerd		-	-	-
waarvan afgewezen		6	6	4

Kredietregeling Milieugerichte Productontwikkeling (MPO); budget f 5 mln

De Kredietregeling milieugerichte productontwikkeling is een uitwerking van één van de beleidsvoornemens uit de nota Product en Milieu (Kamerstukken II 1993/94, 23 562, nr. 1). De regeling beoogt de ontwikkeling te stimuleren van producten die het milieu zo min mogelijk belasten. De regeling is bedoeld voor bedrijven met ten hoogste 250 mensen. Het krediet bedraagt niet meer dan 40% van de totale projectkosten en het maximale kredietbedrag is f 0,5 mln per project per jaar.

Evaluatie 97-17 Instrument: Kredietregeling milieugerichte productontwikkeling

Beknopt resultaat: De evaluatie heeft inzicht gegeven in de oorzaken van de tegenval-lende belangstelling voor, en het gebruik van de regeling.

Gebruik: De aanbevelingen (handhaven instrument, extra aandacht voor intermediairs en risicodragende karakter van de regeling) worden overgenomen met uitzondering van de aanbeveling ten aanzien van de extra haalbaarheidsfaciliteit. De regeling zal in 1999 worden gecontinueerd.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			160 587	160 587	160 587	160 587	160 587	
Mutatie			- 31 287	- 44 250	- 36 416	- 25 861	- 25 861	
Ontwerp-begr. 1999	252 796	95 129	129 300	116 337	124 171	134 726	134 726	150 143
Waarvan te betalen	251 088	93 622	122 369	106 704	114 410	119 254	119 254	133 129

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		106 215	117 899	129 062	139 226	133 499	
1e suppl. wet 1998		- 8 714	- 4 840	- 4 840	- 7 040	180	
Mutatie		- 5 144	- 3 115	- 20 012	- 23 080	- 21 224	
Ontwerp-begr. 1999	95 312	92 357	109 944	104 210	109 106	112 455	116 588

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
110 Ontwikkelingskredieten	78 459	81 800	86 337	92 956	80 817	93 651	72D	11.31
120 Diensten Ontwik. Krediet	11 472	45 000	25 000	2 003	7 550	13 943	72D	11.31
130 TOK-MPO	5 198	2 500	5 000	353	3 990	2 350	72D	11.31
Totaal art. 02.09	95 129	129 300	116 337	95 312	92 357	109 944		

*[c] De toelichting bij de cijfers***Specificatie mutatie**

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Overheveling naar 02.02	- 31 287	- 14 250	- 24 528	- 19 528	- 19 528
2: Overheveling naar 02.03 (MEDEA)		- 18 889	- 6 333	- 6 333	- 6 333
3: Overheveling naar 02.07 (Aardobservatie)		- 11 111	- 5 555		
4: Structureel budget TOK-MPO					
Totaal	- 31 287	- 44 250	- 36 416	- 25 861	- 25 861

De voorgestelde verplichtingenmutatie wordt geheel veroorzaakt door het dekken van intensiveringen elders op de EZ-begroting (vanwege verschillende intrekkingpercentages van de verschillende artikelonderdelen sluiten de brutobedragen niet altijd op elkaar aan, op nettobasis zijn de overhevelingen wel aan elkaar gelijk).

ad 1: Vanuit dit artikel vindt een overheveling plaats naar artikel 02.02 Specifieke bedrijfsgerichte technologiestimulering om daar enkele beleidsintensiveringen te dekken. Het gaat om het structureel budget voor de regeling Milieureferentieprojecten, het verhogen van het BTS-budget 1998, het verhogen van het budget voor Elektronische snelwegen en het verhogen van het budget 1998 van de Haalbaarheidsfaciliteit MKB. Voor een nadere toelichting zij verwezen naar artikel 02.02.

ad 2: Voor een verhoging van het budget MEDEA-flankerend beleid (artikel 02.03 Internationale en algemene technologiestimulering) wordt voor 1999 een bedrag van bijna f 18,9 mln en voor de jaren daarna met ruim f 6,3 mln overgeheveld.

ad 3: Dekking van een deel van de benodigde verplichtingenruimte voor het IMS-project op artikel 02.07 Internationale ruimtevaartprogramma's.

ad 4: Structureel budget beschikbaar stellen voor de Kredietregeling milieugerichte productontwikkeling. Op basis van positieve uitkomsten van een eerste evaluatie van het instrument, is besloten met ingang van 1999 een structureel budget van f 5 mln voor de regeling beschikbaar te stellen. Dekking vindt plaats door een overheveling uit het artikelonderdeel TOK binnen dit artikel.

02.12 Technologische kennisinfrastructuur

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel worden gelden geraamd voor Technologische vernieuwing, Onderzoek en voorlichting voor het technologiebeleid, de Stichting Technische Wetenschappen (STW), Innovatiegerichte Onderzoek Programma's (IOP's), Technologische Topinstituten (TTi's), het programma Technologie en Samenleving en de subsidieregeling Kennisdragers in het MKB (KIM).

Technologische vernieuwing; budget f 22,576 mln

Betreft de financiering van veelal meerjarige activiteiten op het gebied van de technologische vernieuwing. De voornaamste deelgebieden zijn de onderzoeksinfrastructuur, de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, kennisoverdracht naar het midden- en kleinbedrijf en de publieksvoorlichting. Hierna wordt kort ingegaan op de meest omvangrijke activiteiten.

- Op initiatief van de Ministeries van EZ, OC&W en SZW, de werkgevers (VNO-NCW, MKB-Nederland), het beroeps- en het hoger onderwijs en het Centraal Bestuur Arbeidsvoorziening is de Stichting AXIS opgericht. Doel van de stichting is het kwantitatief en het kwalitatief beter laten aansluiten van vraag en aanbod van bèta- en technisch opgeleiden. Ten behoeve van projecten en exploitatie ontvangt AXIS van EZ en OCW elk maximaal f 20 mln voor een periode van 4 jaar (gezamenlijk maximaal f 40 mln). Vanuit de andere betrokken partijen zal eveneens f 40 mln worden bijgedragen.
- In het kader van de publieksvoorlichting is f 3 mln geraamd. De Stichting Wetenschap en Techniek Nederland (WeTeN) wordt gesubsidieerd door de Ministeries van OC&W en EZ met respectievelijk f 3 mln en f 3,75 mln (waarvan f 0,75 mln uit EZ-voorlichtingsbudget). In 1998 wordt WeTeN geëvalueerd.
- Voor kennisimpulsen op de gebieden duurzame energie en verkeer en vervoer wordt f 10 mln per jaar geraamd voor de periode 1998 tot en met 2000. Met deze impulsen wordt een aanzet gegeven tot samenwerking tussen bedrijven en kennisinfrastructuur.

Onderzoek en voorlichting voor het technologiebeleid; budget f 4,608 mln

Betreft diverse onderzoeken en voorlichtingsprojecten in het kader van het technologiebeleid.

Stichting Technische Wetenschappen (STW); budget f 35,341 mln

Vanaf 1998 beschikt STW over een budget van ruim f 91 mln per jaar. Daarmee heeft de, eind 1997 in samenwerking met de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), toegezegde budgetverhoging zijn beslag gekregen. Met het verhoogde budget kan beter worden ingespeeld op de behoefte aan technisch-wetenschappelijk onderzoek met een hoge maatschappelijke gebruikswaarde. Het gebiedsbestuur Technische Wetenschappen is één van de 7 gebiedsbesturen die met de reorganisatie van de voorheen 20 gebiedsbesturen van NWO zijn geformeerd. De functie van STW blijft binnen NWO onveranderd.

Innovatiegerichte Onderzoek Programma's (IOP); budget f 18,999 mln

Het IOP-instrument is voortgekomen uit de Innovatienota van 1979. Het is sindsdien een beproefd middel gebleken om onderzoeksinspanningen van universiteiten en onderzoeksinstellingen meer te richten op specifieke vragen en problemen uit het bedrijfsleven. Het wordt ingezet op terreinen die voor het Nederlandse bedrijfsleven van strategisch belang zijn en waar aansluiting van vraag en aanbod van kennis uit zichzelf niet of onvoldoende tot stand komt. In 1998 vindt evaluatie van het IOP als beleidsinstrument plaats.

In 1998 is de tweede fase van het IOP Industriële Eiwitten gestart. Van het IOP Mens-Machine-Interfaces is het eerste meerjarenplan verschenen. De eerste fase van zowel het IOP Oppervlaktetechnologie als het IOP Beeldverwerking zijn in de tussenevaluatie positief beoordeeld. Binnen beide laatste IOP's is gewerkt aan de voorbereidingen voor een meerjarenplan voor de tweede fase. Verder is vanuit het IOP een financiële bijdrage geleverd aan het NWO-programma Softlink (onderzoek zachte gecondenseerde materie). Eind 1998 zal met de eindevaluatie van het IOP Katalyse worden gestart. In 1999 zal er een eindevaluatie plaatsvinden van het IOP Opto-Elektronica. In 1998 is het IOP Metalen geëvalueerd.

Evaluatie 98-1 Instrument: IOP Metalen

Beknopt resultaat: de eindevaluatie van de tweede fase van het IOP Metalen heeft per saldo geresulteerd in een positieve beoordeling. Het bereiken van de doelgroep, het metaalverwerkende MKB, is gebleken problematisch te zijn. Het IOP heeft echter in een duidelijke kennisbehoefte bij het bedrijfsleven voorzien.

De kennisinfrastructuur is versterkt en er is een goede bijdrage geleverd aan de netwerkvorming tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven.

Gebruik: komende jaren zal nog verder gewerkt worden aan een goede afronding van de nog lopende projecten en kennisoverdracht richting relevante bedrijven. Bij de verankering van de ontstane netwerken speelt o.a. het NIMR een rol.

Doelmatigheidskengetallen IOP

	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Behandelde aanvragen (in aantallen)		94	41	70
2. Kosten per prestatie (x f 1 000)		24,316	30,860	30,860
3. Aantal projecten in beheer (in aantallen)		332	328	293
4. Kosten per prestatie (x f 1 000)		2,820	2,010	2,010
5. Toegelicht begrotingsbedrag (uitvoeringskosten Senter) (x f 1 mln)	01.55-020	3,222	1,925	2,749
6. Uitvoerend personeel in fte (= Senter)		15,6	14,3	14,5

Toelichting: Uit het kengetallenoverzicht blijkt dat de hoogte van het toegelichte begrotingsbedrag varieert al naar gelang het aantal behandelde aanvragen fluctuaties vertoont.

Technologische Topinstututen (TTi's); budget f 44,711 mln

Met de oprichting van vier TTi's (voor voedselwetenschappen, telematica, metaaltechnologie en polymeren) wordt tegemoet gekomen aan de behoefte van het bedrijfsleven om vraaggestuurd fundamenteel-strategisch onderzoek te kunnen laten uitvoeren in nauwe samenwerking met de kennisinfrastructuur. Voorjaar 1998 zijn de vier TTi's officieel geopend. Daarmee is het desbetreffende voornemen uit de nota «Kennis in beweging» (Kamerstukken II 1994/95, 24 229) gerealiseerd. De monitoring van de TTi's wordt uitgevoerd door STW.

Technologie en Samenleving; budget f 3,474 mln

In het programma Technologie en Samenleving worden interdepartementale projecten uitgevoerd die als doel hebben technologie in te zetten voor de oplossing van maatschappelijke vraagstukken. EZ beoogt hiermee:

- meer vraagsturing vanuit maatschappelijke trends te genereren;
 - bij te dragen aan effectiviteit en efficiëntie van toepassingen van technologie in de publieke sector;
 - marktimperfecties helpen op te lossen en daarmee het vergroten van de kansen van het bedrijfsleven op (semi-publieke) markten;
 - integratie van technologiebeleid in beleid van andere ministeries.
- Het programma richt zich op ouderentechnologie, technologie in de transmurale zorg, leren in de werkomgeving, gehandicapten, (re)integratie van mensen met een arbeidshandicap en technologische toepassingen om criminaliteit te voorkomen. Per thema is circa f 1 mln per jaar beschikbaar. Elk thema heeft in principe een looptijd van 4 jaar.

Kennisdragers in het MKB (KIM); budget f 20 mln

EZ verstrekt subsidie aan MKB-ondernemers die een afgestudeerde academicus of HBO-er gedurende een jaar in dienst nemen voor de uitvoering van een technologisch innovatieproject. Hiermee wordt beoogd de ontwikkeling van technologische kennis in het MKB te stimuleren. De regeling wordt uitgevoerd door Syntens. Gezien het uit evaluatie gebleken succes van de regeling en de adviezen van onder andere de SER (Middellange Termijn Advies) en van ondernemersorganisaties is de opzet van de KIM-regeling met ingang van 1998 ingrijpend verruimd. Jaarlijks kunnen 650 bedrijven aan de KIM-regeling deelnemen. Hoewel technologische vernieuwing nog steeds centraal staat kunnen nu ook hiermee verband houdende vernieuwende activiteiten op het gebied van de afzetmarkt of de organisatie van de onderneming deel uitmaken van een innovatieplan.

Kengetallen KIM

(Bedragen x f 1 000)	raming 1998	raming 1999
RAMINGSKENGETALLEN		
1. Ontvangen aanvragen (aantallen)	750	750
2. Toegewezen aanvragen (aantallen)	650	650
3. Toegelicht begrotingsbedrag	20 000	20 000
4. Loonkostensubsidie per KIM'er	20	20
DOELMATIGHEIDSKENGETALLEN		
1. KIM'ers in dienst van MKB getreden (%)	75	75
2. Kosten van begeleiding/advies	3 347	5 184
3. Overige uitvoeringskosten	2 264	1 964
DOELTREFFENDHEIDSKENGETALLEN		
Continuering innovatie na beëindiging KIM-project (%)	75	75

b) De cijfers en onderverdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			149 157	151 335	151 998	152 623	152 618	
1e suppl. wet 1998			8 500					
Mutatie			- 1 558	- 1 626	- 2 032	- 2 902	- 2 711	
Ontwerp-begr. 1999	95 266	106 458	156 099	149 709	149 966	149 721	149 907	150 076
Waarvan te betalen	88 061	101 759	131 201	136 714	146 935	147 193	147 379	147 548

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			87 961	113 535	126 542	142 580	147 918	
Mutatie			- 1 159	- 15 006	- 7 367	- 13 524	- 235	
Ontwerp-begr. 1999		35 257	86 802	98 529	119 175	129 056	147 683	151 320

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 technolog. vernieuwing	9 870	19 056	22 576	20 352	17 383	25 776	31	11.7
020 onderz technologie beleid	5 822	4 958	4 608	3 451	5 218	3 208	12	11.0
030 STW	30 374	35 303	35 341	1 770	11 925	15 256	31	11.31
040 IOP's	19 984	18 843	18 999	760	5 611	10 417	31	11.31
050 Topinstituten	36 123	53 376	44 711	8 425	36 650	29 876	31	11.31
060 Technologie & Samenleving	4 285	4 563	3 474	499	4 015	1 996	31	11.7
070 KIM		20 000	20 000		6 000	12 000	31	11.4
Totaal art. 02.12	106 458	156 099	149 709	35 257	86 802	98 529		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Overheveling projecten naar artikel 05.02	- 804	- 567	- 709	- 746	- 746
2: Compensatie binnen artikel 02.12	- 527	- 527	- 527	- 1 053	- 1 053
3: Overboeking van BiZa voor Technologie & Samenleving	263				
4: Loon- en prijsbijstelling	6	152	429	710	901
5: Regeerakkoord: arb.productiviteitskorting G&G-sector	- 270	- 581	- 996	- 1 493	- 1 493
6: Regeerakkoord: korting externe advisering		- 103	- 229	- 320	- 320
7: Diverse beleidsmatig niet-relevante mutaties	- 226				
Totaal	- 1 558	- 1 626	- 2 032	- 2 902	- 2 711

ad 2: De compensaties binnen het artikel sluiten op bruto verplichtingenbasis per saldo niet op nul. Op netto verplichtingenbasis (het gedeelte van de verplichtingen dat naar verwachting tot uitbetaling komt) sluiten de compensaties wel op nul.

De uitgavenraming is verlaagd omdat zowel de uitfinanciering van in het verleden aangegane verplichtingen, als de uitgaven voor nieuw aan te gane KIM-verplichtingen naar verwachting trager zal verlopen dan eerder geraamd werd.

02.13 Projecten gefinancierd uit het Fonds economische structuurversterking

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

EZ voert een drietal Fes-projecten uit. Ten eerste NOBIS (Nederlands Onderzoeksprogramma Biotechnologische In-situ Sanering) en HPCN (High Performance Computing and Networking). (Kamerstukken II 1993/94, 22 512, nr. 7). De totale bijdrage uit het Fes aan deze twee projecten bedraagt f 60 mln. Daarnaast heeft het Kabinet bij Voorjaarsnota 1996 f 100 mln uit het Fes beschikbaar gesteld voor de financiering van investeringen in het Maritiem Research Instituut Nederland (MARIN). De investeringen hebben betrekking op de faciliteiten van MARIN ten behoeve van hydromechanica en maritiem onderzoek. Voor een nadere toelichting op deze projecten zij verwezen naar de Financiële verantwoording EZ 1996 (Kamerstukken II 1996/97, 25 479, nr. 16, blz. 62/63).

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998								
Ontwerp-begr. 1999		129 815						
Waarvan te betalen		129 815						

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		34 000	55 633	17 180			
1e suppl. wet 1998		26 500	- 9 572	- 17 180			
Ontwerp-begr. 1999	23 254	60 500	46 061				

Economische code: 31 Functionele code 11.9

03.00 INDUSTRIE- EN DIENSTENBELEID

Het voornaamste bestanddeel van dit hoofd beleidsterrein is het financiële instrumentarium ten dienste van het industriebeleid, voor zover dit niet primair technologisch is georiënteerd.

03.01 Crisisbeheersing

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Het crisisbeheersingsbeleid beoogt de instandhouding van vitale goederenstromen en diensten in buitengewone omstandigheden, onder meer door het ontwikkelen van distributiesystemen. De coördinatie van het algehele crisisbeheersingsbeleid ligt bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Vanwege de geringe financiële omvang wordt het budget met ingang van 1999 voor crisisbeheersing naar artikel 03.03 Versterking economische structuur overgeheveld. Artikel 03.01 Crisisbeheersing wordt opgeheven.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			659	659	659	659	659	
Mutatie			- 404	- 659	- 659	- 659	- 659	
Ontwerp-begr. 1999	44	117	255					
Waarvan te betalen	44	117	255					

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			659	659	659	659	659	
Mutatie			- 468	- 569	- 659	- 659	- 659	
Ontwerp-begr. 1999		135	191	90				

Economische code: 12 Functionele code 03.5

03.03 Versterking economische structuur

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel zijn middelen geraamd voor de financiering van studies, alsmede de voorbereiding en uitvoering van het industrie- en dienstenbeleid. Het gaat hierbij met name om projecten waarbij brancheorganisaties en groepen van bedrijven samen met EZ onderzoek doen om te bezien hoe kan worden ingespeeld op de geboden kansen en hoe voorziene knelpunten kunnen worden weggenomen. Concreet gaat het daarbij om onderwerpen als kennisoverdracht, voorlichting van de marktpartijen, externe advisering en het uitdragen van onderzoeksresultaten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om een incidentele bijdrage te geven voor aanloopfinanciering van instituten. Ook wordt de bijdrage van EZ aan de versterking van de filminfrastructuur op dit artikel begroot (zie

ook Kamerstukken II 1996/97/98, 25 434, nr. 1, 2 en 3). Subsidieverstrekking aan individuele bedrijven ten laste van dit artikel is nadrukkelijk uitgesloten.

Met ingang van 1999 worden ook de uitgaven voor crisisbeheersing (artikel 03.01 Crisisbeheersing) en de beheerskosten (van artikel 03.06 Beheerskosten) op dit artikel geraamd.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			13 929	13 929	13 929	13 929	13 929	
Mutatie				426	400	373	373	
Ontwerp-begr. 1999	40 007	9 694	13 929	14 355	14 329	14 302	14 302	14 302
Waarvan te betalen	36 810	8 409	12 702	13 128	13 102	13 075	13 075	13 075

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			22 530	21 227	19 544	14 049	12 702	
Mutatie			- 4 072	- 3 088	- 1 821	1 026	373	
Ontwerp-begr. 1999		18 241	18 458	18 139	17 723	15 075	13 075	13 075

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Vernieuwingsprogramma's	7 129	13 929	13 929	11 720	12 927	13 044	31	11.3
040 T&U via Senter	2 565			5 011	1 911	651	31	11.3
050 Branche struct. verb.MKB				260	120		31	11.4
060 Stim.Comm.Dienst.sector				300	500	88	43Z	11.4
100 Beheerskosten			226			226	12	11.7
200 Crisisbeheersing			200			130	31	11.3
964 Bevorder. structuurverst.				950	3 000	4 000	62D	11.3
Totaal art. 03.03	9 694	13 929	14 355	18 241	18 458	18 139		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Overheveling van 03.06 Beheerskosten		226	200	173	173
2: Overheveling van 03.01 Crisisbeheersing		200	200	200	200
Totaal		426	400	373	373

De voorgestelde mutatie in de uitgavenraming wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een actualisatie van het uitgavenpatroon op in het verleden aangegane verplichtingen.

03.04 Industriële promotie

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel zijn gelden geraamd voor de promotie van Nederland als investeringsland door het Commissariaat voor Buitenlandse Investerings in Nederland (CBIN). Voor het promoten van Nederland als investeringsland maakt het CBIN gebruik van PR-campagnes, direct-mail acties, bedrijfsbezoeken, bemiddelingen en dergelijke. Er zijn posten in de Verenigde Staten (New York, Chicago, San Mateo, Dallas, Atlanta), Europa (Den Haag, London), Japan (Tokyo, Osaka), Hong Kong, Korea (Seoul), Taiwan (Taipei) en Singapore. Het CBIN rapporteert door middel van het uitbrengen van een jaarbeeld over de resultaten van haar activiteiten.

Enkele gegevens met betrekking tot de bestaande posten

Artikelonderdeel	aantal posten in 1998	aantal fte (incl. lokaal)	verplichtingen		1999	gem. per post in 1999
			1997	1998		
USA	5	19,2	6 987	7 320	6 066	1 213
Japan (incl. Hong Kong)	3	10,0	1 677	1 983	2 067	689
Korea	1	3,0	423	308	409	409
Taiwan	1	3,0	879	741	1 150	1 150
Singapore	1	3,0	192	454	500	500
Europa	2	8,8	3 190	3 120	3 120	1 560
Adviezen werksz. derden	nvt	nvt	1 412	1 376	1 316	nvt
Totaal	13	47,0	14 760	15 302	14 628	1 125

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			14 628	14 628	14 628	14 628	14 628	
Mutatie			674					
Ontwerp-begr. 1999	4 444	14 760	15 302	14 628	14 628	14 628	14 628	14 628
Waarvan te betalen	4 058	13 492	15 302	14 628	14 628	14 628	14 628	14 628

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		13 694	14 628	14 628	14 628	14 628	
Mutatie		585	- 288	9			
Ontwerp-begr. 1999	14 047	14 279	14 340	14 637	14 628	14 628	14 628

Economische code: 12 Functionele code 11.3

03.05 Steun Scheepsbouw

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel zijn de middelen geraamd ten behoeve van het Besluit subsidies zeescheepsnieuwbouw (Stbl. 1994, 437). Deze regeling is gebaseerd op het Europese steunkader. De Zevende Richtlijn loopt ultimo dit jaar af en wordt opgevolgd door de Achtste Richtlijn die vanaf 1999 voor 5 jaar zal gelden. Na deze periode zullen voor de scheepsbouw-industrie dezelfde regels van kracht moeten zijn als voor alle andere bedrijfstakken. Een van de aspecten van de nieuwe verordening betreft de ordersteun. Deze zal zijn toegestaan in 1999 en 2000 waarbij de geldende steunplafonds van 4,5% en 9% voor respectievelijk kleine en grote schepen ongewijzigd blijven.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			50 000					
1e suppl. wet 1998			5 000					
Mutatie				55 000	55 000			
Ontwerp-begr. 1999	19 189	63 244	55 000	55 000	55 000			
Waarvan te betalen	19 189	63 244	55 000	55 000	55 000			

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			51 134	14 200	6 500			
1e suppl. wet 1998			3 750	850	400			
Mutatie			5 488	44 382	51 977	13 750	4 400	
Ontwerp-begr. 1999		50 602	60 372	59 432	58 877	13 750	4 400	

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Steun scheepsbouwindustr.	53 244	55 000	55 000	50 367	55 222	54 397	31	11.3
030 NESEC	10 000				5 000	5 000	31	11.3
909 rente-overbr.scheepsbouw				235	150	35	31	11.3
Totaal art. 03.05	63 244	55 000	55 000	50 602	60 372	59 432		

c) De toelichting bij de cijfers

De Europese Raad heeft besloten het EU-steunkader voor scheepsbouw te verlengen. Op grond hiervan wordt voorgesteld om voor de jaren 1999 en 2000 een budget van f 55 mln beschikbaar te stellen. De Kamer is hierover

nader geïnformeerd (brief van 4 juni 1998 van de Minister van Economische Zaken). De middelen zijn binnen het totaal van de EZ-begroting vrijgemaakt.

03.06 Beheerskosten

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

De op dit artikel geraamde middelen dienen voor de financiering van de kosten die de Nationale Investeringsbank (NIB) doorberekent voor het beheer van een kredietportefeuille, alsmede voor de financiering van de beheerskosten van de Stichting Aandelen NedCar. Eventuele opbrengsten uit deze portefeuille worden geraamd op ontvangstenartikel 03.03 Ontvangsten uit bijdragen aan de industrie. Vanwege de geringe financiële omvang worden de kosten voor het NIB-beheer van de kredietportefeuille met ingang van 1999 naar artikel 03.03 Versterking economische structuur overgeheveld. Artikel 03.06 Beheerskosten wordt opgeheven.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			253	226	200	173	173	
Mutatie				- 226	- 200	- 173	- 173	
Ontwerp-begr. 1999	14	27	253					
Waarvan te betalen	7	26	253					

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			253	226	200	173	173	
Mutatie				- 226	- 200	- 173	- 173	
Ontwerp-begr. 1999		33	253					

Economische code: 12 Functionele code 11.7

03.08 Bijdrage auto-ontwikkeling NedCar B.V.

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel worden de uitgaven geraamd die betrekking hebben op de in 1991 door de Staat gesloten overeenkomst met Volvo Car Corporation (VCC) en Mitsubishi Motors Corporation (MMC) inzake NedCar. Voor een nadere toelichting op de financiële relaties tussen de Staat en de drie voornoemde bedrijven zij verwezen naar de ontwerp-begroting 1998 van EZ (Kamerstukken II 1997/98, 25 600, nr. 2, blz. 122).

Het aandelenbezit van de Staat in NedCar

In 1991 heeft de Staat een deel van haar aandelen in NedCar verkocht aan MMC en VCC, zodanig dat ieder van de partijen 1/3 deel van de aandelen in bezit kreeg. In de contracten is met een put- en een call-optie voorzien in de verkoop door de Staat van haar aandelen in NedCar aan VCC en

MMC. De opbrengst van deze verkoop is vastgesteld op f 220 mln in 1999. Deze ontvangst wordt geraamd op de begroting van het Ministerie van Financiën. De aandelen van de Staat worden gehouden door de Nationale Investeringsbank, onder de Regeling Bijzondere Financiering. Tegenover de ontvangst van f 220 mln staat de gelijktijdige betaling door de Staat aan Nedcar van f 220 mln voor de verliesafdekking op de V400. Deze uitgave wordt op dit artikel geraamd.

De verstrekte garantie aan de Stichting NedCar Projectfinanciering

In 1994 is aan de Stichting NedCar Projectfinanciering een staatsgarantie van f 85 mln verstrekt op een lening die noodzakelijk was voor de financiering van de rentelasten op een (ook onder staatsgarantie) aangetrokken lening van f 241,7 mln voor de projectfinanciering (zie hiervoor uitgebreider de eerste suppletore EZ-begroting 1993). In 1997 is onder deze garantie ook het tekort in de financiering van de f 700 mln projectlening door de Staat gebracht (f 9,7 mln inclusief rente).

Garantietabel NedCar

(Bedragen x f 1 000)	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
garantieplafond	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000
uitst.risico 1 jan	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000
te vervallen gar.	0	0	0	0	0	0	- 85 000
te verlenen garanties	0	0	0	0	0	0	0
uitst. risico 31 dec	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000	85 000	0

Naar de huidige inzichten zal in 2003 de onder deze garantie opgenomen lening in zijn geheel worden afgelost uit terugbetalingen op de verstrekte projectfinanciering zodat de garantie dan komt te vervallen.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998				220 000				
Ontwerp-begr. 1999	85 000			220 000				
Waarvan te betalen				220 000				

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			220 000				
Ontwerp-begr. 1999			220 000				

Economische code: 31 Functionele code 11.3

03.09 Garantieregeling Particuliere Participatiemaatschappijen 1981

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel vinden alleen nog betalingen plaats voortvloeiende uit verleende garanties uit hoofde van het Besluit Garantieregeling Particuliere Participatiemaatschappijen (PPM) (Stb. 1994, 318). De regeling is met ingang van 1996 beëindigd. Het verwachte verloop van de nog uitstaande garanties is in onderstaande tabel weergegeven.

Garantietabel PPM

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
uitst.risico 1 jan	40 149	34 793	28 149	21 149	14 149	7 149	0
te vervallen gar.	- 5 356	- 6 644	- 7 000	- 7 000	- 7 000	- 7 149	0
te verlenen garanties	0	0	0	0	0	0	0
uitst. risico 31 dec	34 793	28 149	21 149	14 149	7 149	0	0

b) De cijfers

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		3 299	2 976	1 650	1 304	688	
Ontwerp-begr. 1999	4 653	3 299	2 976	1 650	1 304	688	331

Economische code: 63D Functionele code 11.4

03.12 Bijdrage aan de Industriefaciliteit

De grondslag van het artikel, het te voeren beleid en de cijfers

In 1993 is door de Staat het initiatief genomen tot de oprichting van de Industriefaciliteit, in samenwerking met banken, verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen. Zie Kamerstukken II 1993/94, 23 474, nrs. 85 en 1 voor nadere informatie omtrent dit instrument. In de onderstaande tabel is de stand van de uitstaande garantieverplichting weergegeven. In de ramingen zijn geen nieuwe garantieverplichtingen of uitgaven voorzien.

Garantietabel Industriefaciliteit

(Bedragen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
garantieplafond	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000
uitstaand risico 1 jan	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000
te vervallen garanties	0	0	0	0	0
te verlenen garanties	0	0	0	0	0
uitstaand risico 31 dec	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000

04.00 RUIMTELIJK ECONOMISCH BELEID (voorheen: Regionaal Beleid)

Met ingang van de begroting 1999 is het toeristisch beleid toegevoegd aan dit hoofdbeleidsterrein (zie artikel 04.11) en is de naam van dit hoofdbeleidsterrein aangepast aan de gewijzigde samenstelling.

De doelstellingen van het regionaal beleid zijn verwoord in de in 1995 verschenen nota Ruimte voor regio's (Kamerstukken II, 1994/95, 24 060, nr. 1). Daarin wordt voor de jaren 1995–2000 het ruimtelijk-economisch beleid van het Rijk weergegeven. De nadruk ligt hierbij op de ruimtelijke inpassing van de economie naast andere activiteiten, op de bevordering van de economische dynamiek en van de prestaties in regio's waar sprake is van een achterblijven bij de ontwikkeling in andere delen van het land en op de verbetering van de infrastructuur. Zie ook paragraaf 2.2. het algemeen deel van de memorie van toelichting.

In reactie op het rapport van de commissie Langman «Ruimtelijk-Economisch perspectief Noord-Nederland» (Den Haag, september 1997) heeft op 16 april 1998 bestuurlijk overleg plaatsgevonden tussen het kabinet en het SNN. Uitkomst van dit overleg is ondermeer de voortzetting van het huidige ruimtelijk-economisch beleid voor de periode 2000–2006 (brief 16 april 1998). Deze periode sluit aan bij de looptijd voor Europese Programma's. Op basis van de meerjarenramingen 1998 zou in genoemde periode op de begrotingen van EZ een bedrag van f 1179 mln beschikbaar komen voor ruimtelijk economisch beleid in Noord-Nederland. Als gevolg van een ophoging van het budget voor de centrale IPR in 1998, waarover de Staten-Genraal bij brief d.d. 14 juli 1998 zijn ingelicht, zal dit bedrag met f 110 mln worden verminderd. Prijscompensatie van rijksmiddelen die naar het Noorden gaan, zal conform geldend rijksbeleid plaatsvinden.

Het toeristisch beleid is vastgelegd in de nota Werken aan Concurrentiekracht (Kamerstukken 1995/96 24 750, nr. 1) en in de brief over het Actieplan Zee van Cultuur (Kamerstukken 1997/98 24 750, nr. 4).

04.01 Bijdragen ten behoeve van regionale ontwikkelingsmaatschappijen en overige

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Het doel van de vijf regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) is het versterken van de economische structuur door in samenwerking met het bedrijfsleven, nieuwe en vernieuwende economische activiteiten in hun regio tot stand te brengen. De bijdrage van EZ bestaat uit:

- een bijdrage in de apparaatskosten van de ROM's;
- uitgaven uit hoofde van het nieuwe regime van de financieringsbedrijven, te weten deelname van de Staat in het aandelenvermogen van de ROM's.

De modaliteiten van de bijdragen inzake het oude en het nieuwe regime van het financieringsbedrijf liggen vast in de contracten die de Staat met de individuele ROM's heeft afgesloten.

b) De cijfers en onderverdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			11 285	11 285	11 285	11 285	11 285	
Mutatie			- 61	- 61	- 157	- 157	- 157	
Ontwerp-begr. 1999	91 009	14 445	11 224	11 224	11 128	11 128	11 128	11 128

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		13 870	16 535	33 285	32 285	29 023	
1e suppl. wet 1998		- 2 250					
Mutatie			- 5 311	- 138	- 157	- 157	
Ontwerp-begr. 1999	31 921	11 620	11 224	33 147	32 128	28 866	13 938

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 nom apparaatskosten	4 946	4 696	4 696	4 996	4 770	4 696	31	11.3
110 liof app. kosten	3 314	2 658	2 658	3 445	2 789	2 658	31	11.3
210 oom app. kosten	1 835	1 607	1 607	1 881	1 653	1 607	31	11.3
310 gom app. kosten	1 000	871	871	1 277	896	871	31	11.3
410 bom app. kosten	1 581	1 296	1 296	1 638	1 353	1 296	31	11.3
610 medewerk overige instit.	209	96	96	209	96	96	43Z	11.3
720 nom fin. bedr. oud				15 631	63		63D	11.3
750 gom fin. bedr. oud				1 284			63D	11.3
770 oom fin. bedr. oud	1 560			1 560			63D	11.3
Totaal art. 04.01	14 445	11 224	11 224	31 921	11 620	11 224		

c) De toelichting bij de cijfers

De mutatie in de uitgavenraming 1998 vloeit voor ruim f 5 mln voort uit een tragere uitfinanciering bij de uitgaven uit hoofde van het nieuwe regime van de BOM. De resterende mutatie is beleidsmatig niet relevant.

04.04 Voorwaardenscheppend beleid

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

De uitgaven geraamd op dit artikel zijn bestemd voor de financiering van de verplichtingen die voortvloeien uit het tot en met 1988 gevoerde infrastructuurbeleid.

b) De cijfers

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		2 800	2 800	2 800	2 500	2 000	
Mutatie		- 2 800	- 2 800	- 2 500	- 2 500	- 2 000	
Ontwerp-begr. 1999				300			

Economische code: 62 C Functionele code: 11.0

c) De toelichting bij de cijfers

De voorgestelde mutatie in de uitgaven vloeit voort uit een actualisatie van de verwachte betalingen op de in het verleden aangegane verplichtingen.

04.05 Structuurversterkende projecten in het kader van de BRT-compensatie

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

De verplichtingenruimte 1998 is bestemd voor de verlenging van de start- en landingsbaan op vliegveld Eelde. Het is het laatste structuurversterkende project ter compensatie van het afschaffen van de Bijzondere Regionale Toeslag (BRT) in de WIR in 1 984. Daarnaast zijn nog betalingen voorzien in verband met diverse in het verleden afgegeven toezeggingen.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			14 035					
Ontwerp-begr. 1999	71 151		14 035					

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		5 000	18 796	18 796	18 796	18 797	
Mutatie		- 2 200	- 13 288	- 10 288			
Ontwerp-begr. 1999	1 709	2 800	5 508	8 508	18 796	18 797	18 797

Economische code: 62 C Functionele code: 11.0

c) De toelichting bij de cijfers

De mutatie in de uitgaven heeft betrekking op een actualisatie van het uitgavenbeeld samenhangend met in het verleden aangegane verplichtingen.

04.06 Projecten gefinancierd uit het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling

De grondslag van het artikel en het te voeren beleid en de cijfers

De geraamde uitgaven op dit artikel zijn betalingen aan lagere overheden, die voortvloeien uit bijdragen die vóór 1990 zijn toegekend uit het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling (EFRO). Er worden op dit artikel in beginsel geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan. Uitsluitend voor 1999 is nog een uitgavenbedrag geraamd van f 0,169 mln. De regeling wordt voortgezet door middel van een rechtstreekse financiële relatie tussen Brussel en de regio's.

04.08 Bevordering regionale bedrijfsinvesteringen

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

De op dit artikel geraamde gelden dienen ter stimulering van bedrijfsmatige investeringen in regio's die in aanmerking komen voor regionale steun. De centrale regeling (de IPR) wordt uitgevoerd door EZ en de decentrale regeling in de provincies Groningen, Friesland en Drenthe door het Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN).

IPR-centraal; budget f 51,49 mln

Uitvoering van het centrale deel geschiedt, krachtens de Kaderwet EZ-subsidies, op basis van het Besluit subsidies regionale investeringsprojecten (laatstelijk gewijzigd 25 november 1997, Stb. 1997, 598). De IPR wordt met goedkeuring van de Europese Commissie tot en met 1999 voortgezet. Het werkingsgebied betreft de regio's Friesland, Groningen, Zuid-Oost Drenthe en de gemeenten Eelde en Hoogeveen. Daarnaast heeft het besluit met goedkeuring van de Europese Commissie tot en met 1999 betrekking op vestigings- en uitbreidingsprojecten (binnen vijf jaar na vestiging) in Twente en delen van Zuid-Limburg, voorzover het projecten betreft met een subsidiabele omvang van tenminste f 30 mln en voorzover van bijzonder belang voor de regionale economie. In 1997 is een aantal beleidsaanpassingen in de IPR-centraal doorgevoerd.

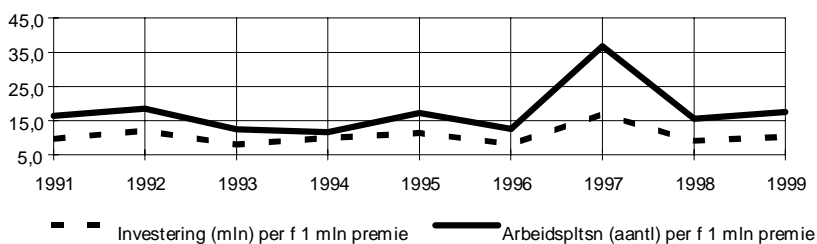
- Als belangrijkste aanpassing op het besluit is bij het stuwend toeristisch bedrijf de verblijfsaccommodatie niet langer subsidiabel. Dit is het gevolg van een gesignaleerde verzadiging van de markt voor verblijfsrecreatie. Toeristische bedrijven in de vorm van bijvoorbeeld themaparken komen nog wel voor subsidiëring in aanmerking.
- Tevens is ten aanzien van het begrip «stuwende karakter van dienstverlenende bedrijven» de eis verfijnd. De omzet welke moet worden behaald van buiten een gebied behoeft voortaan niet steeds samen te vallen met dat van een provincie, maar met dat van een regio.
- Ten slotte wordt voortaan in het geval van leasing direct uitgegaan van de aanschafwaarde, voorzover dit bedrag bekend is. Als dit bedrag niet bekend is zal worden uitgegaan van de contante waarde, bepaald met behulp van een (bij ministeriële regeling te bepalen) disconteringspercentage.

Kengetallen IPR-centraal

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
Ramingskengetallen				
1. Toegezegde subsidies (in aantallen)		11	10	11
2. Gemiddeld bedrag per toezegging		4,0	5,2	4,2
3. Toegezegde subsidies	04.08-010	43,8	51,5*	45,7
Doeltreffendheidskengetallen				
1. Te realiseren arbeidsplaatsen (in aantallen)		1 611	800	800
2. Premie per arbeidsplaats		0,027	0,064	0,057
3. Investerings		733,7	470	475
4. Premiepercentage (in %) (subsidie/ investeringen)		5,9	10,9	9,6

* Excl. de incidentele verhoging ad. f 110 mln.

Voor de IPR-centraal is in de volgende grafiek aangegeven welke effecten – uitgedrukt in investeringsbedragen en aantallen arbeidsplaatsen – worden bereikt met de premietoezeggingen¹. De bijdrage die de centrale IPR levert aan de realisatie van bedrijfsinvesteringen en structurele arbeidsplaatsen in regionale steungebieden schommelt in de loop der jaren rond dezelfde waarde²: met f 1 mln IPR-premie komt een (gemiddelde) investering van circa f 10 mln tot stand, waarmee (gemiddeld) circa 15 arbeidplaatsen samenhangen.

IPR-decentraal; budget f 50,356 mln

Ingevolge de Kaderwet specifieke uitkeringen EZ is voor de decentrale IPR de financiële relatie tussen SNN en EZ geregeld bij de AMvB Besluit uitkeringen provinciale investeringspremies 1995–1999 (Stb.1994, 892).

¹ Het gaat om investeringen en aantallen arbeidsplaatsen die vastgesteld zijn aan de hand van de investeringsplannen die ten grondslag liggen aan de premietoezeggingen. Dit zijn dus ex ante-gegevens.

² Uitzondering voor 1997, in welk jaar als gevolg van een majeur project een veel groter resultaat werd geboekt, in termen van investeringen en arbeidsplaatsen.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			98 246	96 021	95 204	95 374	95 519	
Mutatie			113 600	28	132	245	339	
Ontwerp-begr. 1999	280 529	94 222	211 846	96 049	95 336	95 619	95 858	95 885
Waarvan te betalen	220 242	87 823	94 124	89 197	88 600	88 851	88 941	88 964

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			57 735	75 994	96 024	95 298	98 263	
Mutatie			- 4 325	- 3 055	- 3 469	177	- 4 172	
Ontwerp-begr. 1999		57 820	53 410	72 939	92 555	95 475	94 091	98 231

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 ipr centraal deel	43 814	161 490	45 693	40 656	36 400	39 444	62D	11.3
020 ipr decentraal	50 408	50 356	50 356	16 976	16 860	33 495	62D	11.3
050 psol				188	150		62D	11.3
Totaal art. 04.08	94 222	211 846	96 049	57 820	53 410	72 939		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Overloop 1997	3 600				
2: Groter verwacht beroep op IPR-centraal	110 000				
3: Prijsbijstelling		28	132	245	339
Totaal	113 600	28	132	245	339

ad 1: Reservering voor in 1997 in behandeling genomen IPR-aanvraag.
 ad 2: In 1998 wordt een aanmerkelijk hoger beroep verwacht op de centrale IPR voor projecten in het Noorden des Lands als gevolg van majeure investeringsaanvragen (zie brief TK d.d. 14 juli 1998). In verband hiermee is voorgesteld het IPR-centraal budget te verhogen. Deze verhoging wordt opgevangen binnen de voor de periode tot en met 2006 aan het Noorden toegezegde middelen bij de IPR en de ISP. Afhankelijk van het gerealiseerde beroep op de

IPR-centraal in 1998 zal daarom een temporisatievoorstel worden gedaan in de eerste suppletore begroting 1999.

04.09 Regio-programma's

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel worden de uitgaven geraamd voor de uitvoering van programma's, die tot doel hebben de regionale economische structuur te verbeteren. De instrumenten zijn het Integraal Structuurplan Noorden des Lands (ISP) en de EFRO-cofinanciering.

ISP-regulier; budget f 73,092 mln

Het ISP heeft tot doel het financieren van structuurversterkende projecten in de noordelijke provincies. De beleidsperiode van ISP-V loopt tot en met 1999. Uitvoering geschiedt krachtens de Kaderwet specifieke uitkeringen EZ, op basis van het Besluit uitkeringen Integraal Structuurplan Noorden des Lands 1995/1999 (Stb. 1994, 891). Het ISP wordt uitgevoerd door het SNN.

Oostelijke mijnstreek Zuid-Limburg; budget f 8,2 mln

Ter bevordering van de regio oostelijke mijnstreek Zuid-Limburg is een extra bijdrage van f 8,2 mln geraamd ten behoeve van de aanlegkosten van de Oost-westbaan Maastricht.

EFRO-cofinanciering; budget f 26,131

De voor dit onderdeel geraamde gelden dienen ter cofinanciering van programma's en projecten die door de Europese Unie worden ondersteund uit het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling (EFRO). In Nederland zijn van kracht: één doelstelling-1 programma (het bevorderen van de ontwikkeling en structurele aanpassing van regio's met ontwikkelingsachterstand), vijf doelstelling-2 programma's (de omschakeling van regio's, grensgebieden of deelregio's die zwaar door de achteruitgang van de industrie worden getroffen) en vijf doelstelling-5b programma's (het vergemakkelijken van de ontwikkeling en structurele aanpassing van het platteland). De nota Ruimte voor regio's bevat een nadere toelichting op de verschillende doelstellingen en programma's.

De cofinancieringsbijdragen die EZ verstrekt aan de regio's vinden plaats krachtens het Besluit Cofinanciering EFRO-programma's 1995-2001 (Stb. 1994, 907). De cofinanciering van de programma's (zowel doelstelling-2 als 5b) in Noord-Nederland vindt plaats in het kader van het ISP. Naast de cofinanciering vanuit EZ en de regio's komen er bijdragen van verschillende ministeries. Met ingang van 1997 zijn in de doelstelling-2 regio's Oost-Groningen/Zuidoost-Drenthe, Twente, Arnhem/Nijmegen, Zuidoost-Noord-Brabant en Zuid-Limburg nieuwe programma's van start gegaan. De Europese Commissie heeft op 26 mei 1997 de programma's goedgekeurd. EZ draagt voor de periode 1997 tot met 1999 f 90 mln bij aan de programma's van Twente, Arnhem/Nijmegen, Zuidoost-Noord-Brabant en Zuid-Limburg. Gezamenlijk zullen de programma's volgens ramingen resulteren in circa 15 000 extra arbeidsplaatsen. De voor 1999 opgenomen verplichtingenruimte is bestemd voor de volgende programma's:

- Interreg f 11 mln;
- Doelstelling-1 Flevoland f 10,5 mln;
- Konver en Den Helder f 4,6 mln.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			94 137	86 173	96 942	96 942	96 942	
1e suppl. wet 1998			21 500					
Mutatie			- 14 064	21 250	523	672	817	
Ontwerp-begr. 1999	329 305	174 242	101 573	107 423	97 465	97 614	97 759	97 778

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			129 243	119 794	116 478	97 773	96 301	
1e suppl. wet 1998			- 16 868	- 4 600	2	5 650		
Mutatie			- 2 693	- 12 779	- 8 963	2 223	7 024	
Ontwerp-begr. 1999		207 162	109 682	102 415	107 517	105 646	103 325	122 987

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 isp-regulier	72 762	72 989	73 092	75 899	72 715	74 433	62D	11.0
520 oost.mijnstreek Z-Limburg	5		8 200	12 161	6 540	6 730	62D	11.0
610 efro cofinanciering	101 475	28 584	26 131	111 885	27 647	18 752	62D	11.0
910 regio-gelden				595			62D	11.0
911 subs. p.nl regulier				6 622	2 780	2 500	62D	11.0
Totaal art. 04.09	174 242	101 573	107 423	207 162	109 682	102 415		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Stadsmeierrechten Groningen		2 800	1 500	2 500	3 500
2: Overboeking naar LNV voor Stadsmeierrechten		- 2 800	- 1 500	- 2 500	- 3 500
3: Temporisatie Maastricht-Aachen Airport	- 8 200	8 200			
4: Herschikking verplichtingenruimte EFRO-cofinanciering	- 6 000	12 788			
5: Prijsbijstelling	75	201	366	515	660
6: Overheveling van artikel 04.01	61	61	157	157	157
Totaal	- 14 064	21 250	523	672	817

- ad 1: Ten behoeve van de bijdrage van EZ in de financiering van de kosten van de opheffing van de stadsmeierrechten van de gemeente Groningen wordt de raming op dit artikel verhoogd. De gemeente Groningen ontvangt – via het Ministerie van LNV – een jaarlijkse compensatie voor gedeerde inkomsten. De dekking van de verhoging is binnen de EZ-begroting gevonden.
- ad 2: Betreft de overboeking naar LNV inzake de onder 1 genoemde Stadsmeierrechten.
- ad 3: Betreft vertraging in de uitvoering van de Oost-westbaan van Maastricht-Aachen Airport.
- ad 4: Voorgesteld wordt om een deel van de verplichtingenruimte voor EFRO-cofinanciering door te schuiven van 1997 en 1998 naar 1999. De mutaties in de uitgaven zijn het gevolg van de voorgestelde verplichtingenmutaties en van een actualisatie van de uitgaven op in het verleden aangegane verplichtingen.

04.10 Stimulering Ruimte voor Economische Activiteit

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Besluit Stimulering Ruimte voor Economische Activiteit; budget f 77,223 mln

De juridische grondslag van de StiREA bestaat uit het Besluit Stimulering Ruimte voor Economische Activiteit – StiREA (Stb. 161, d.d. 19-3-1996). Het Besluit is van kracht voor de periode 1996–1999. Het doel is het oplossen van dreigende knelpunten voor de tijdige beschikbaarheid van voldoende bedrijfslocaties van de juiste kwaliteit. Naast het wegnemen van deze knelpunten beoogt de regeling de verbetering van de kwaliteit van de planning van bedrijventerreinen. Dat betekent dat bij de planning meer regionaal wordt samengewerkt en dat regionale bedrijventerreinvisies worden opgesteld. De StiREA bestaat uit twee delen: een deel voor de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) en een deel voor de overige gemeenten. Voor de vier grote steden is f 25 mln per jaar gereserveerd. De overige steden kunnen eenmaal per jaar via een tenderprocedure een subsidieaanvraag indienen (beschikbaar budget: f 50 mln). Subsidie kan verleend worden voor aanleg van een nieuw of de revitalisering van een bestaand bedrijventerrein.

Onderzoek en evaluatie; budget f 13,25 mln

Betreft inventariserende en beleidsonderbouwende onderzoeken op het gebied van ruimtelijk- en regionaal-economische ontwikkelingen, bedrijventerreinen, het ruimtelijk ordenings- en milieubeleid en onderzoeken op het terrein van het toeristisch beleid. De evaluaties hebben betrekking op bestaand beleid, op zowel nationaal als Europees niveau.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			82 995	82 473	83 005	81 005	81 005	
Mutatie			7 930	8 000	5 000	3 000		
Ontwerp-begr. 1999	161 120	86 625	90 925	90 473	88 005	84 005	81 005	81 005

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		75 868	79 044	78 937	86 999	81 561	
Mutatie		- 533	5 830	8 286	12 000	9 000	
Ontwerp-begr. 1999	67 609	75 335	84 874	87 223	98 999	90 561	90 561

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 StiREA	82 001	78 000	77 223	64 320	62 726	71 219	62D	11.1
020 Onderz. REB	4 624	12 925	13 250	3 289	12 609	13 655	12	11.41
Totaal art. 04.10	86 625	90 925	90 473	67 609	75 335	84 874		

*c) De toelichting bij de cijfers***Specificatie mutatie**

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Project Mainportontwikkeling Rotterdam	5 000	5 000	3 000	2 000	
2: Toekomst Nederlandse Luchtvaart Infrastructuur	3 000	3 000	2 000	1 000	
3: Regeerakkoord: korting externe advisering		- 296	- 658	- 921	- 921
4: Diverse beleidsmatig niet-relevante mutaties	- 70	296	658	921	921
Totaal	7 930	8 000	5 000	3 000	

ad 1: Betreft bijdrage van EZ aan het Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR). De totale uitgaven van PMR worden geraamd op de begroting van het Ministerie van V&W.

ad 2: Betreft EZ-bijdrage aan het project Toekomst Nederlandse Luchtvaart Infrastructuur (TNLI). EZ is samen met V&W en VROM verantwoordelijk voor het project.

04.11 Toeristisch beleid*a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid*

Het op dit artikel geraamde beleid is tot en met 1998 op artikel 05.12 (Toeristisch beleid) geraamd. De samenstelling van het beleid dat wordt geraamd op hoofdbeleidsterrein 5 is echter gewijzigd (zie de inleiding aldaar). In verband met die wijziging wordt voorgesteld om het toeristisch beleid vanaf 1999 te ramen op hoofdbeleidsterrein 4, Ruimtelijk economisch beleid.

Centraal in het toeristisch beleid staat de versterking van de concurrentiekracht van Nederland als aantrekkelijk toerisme- en recreatieland. Het beleid concentreert zich op twee zaken. Ten eerste het kritisch beheer van de jaarlijkse subsidies aan de hieronder vermelde toeristische spitsorganisaties en ten tweede de coördinatie- en interventietaak van EZ. Doel is het scheppen van zo gunstig mogelijke randvoorwaarden voor de

toeristische bedrijvigheid, vooral via een verdergaande integratie van toerisme-aspecten in andere relevante beleidsterreinen.

Diverse toeristische organisaties; budget f 4,775 mln

Dit onderdeel omvat de ANVV (Algemene Vereniging van VVV's), de Stichting Toerisme en Recreatie AVN en het Nederlands Congres Bureau (NCB).

De ANVV vormt de koepel van de ruim 300 VVV's in Nederland. Haar doelstelling is behartiging van VVV-belangen, doelmatig functioneren van het VVV-wezen en het bevorderen van onderlinge samenwerking. Hierbij kan gedacht worden aan kwaliteitsbewaking, het bevorderen van een uniforme presentatie en de dienstverlening aan het publiek. De verhouding tussen de jaarlijkse subsidie aan de ANVV en de door de VVV's opgebrachte contributiebijdrage is 1:1. De EZ-bijdrage aan de ANVV heeft het karakter van programmafinanciering.

De oprichting van de Stichting Toerisme en Recreatie AVN was een gezamenlijk initiatief van ANVV, ANWB en het Nederlands Bureau voor Toerisme (NBT), met als doel het bevorderen van toerisme en recreatie in Nederland. De drie genoemde moederorganisaties hebben hiertoe het desbetreffende deel van hun activiteiten aan AVN overgedragen.

Het NCB is als zelfstandige organisatie belast met de promotie van Nederland als congresbestemming. Tevens verleent het NCB diensten aan potentiële organisatoren van congressen.

Nederlands Bureau voor Toerisme (NBT); budget f 41,737 mln

Het NBT richt zich op een gebundelde presentatie van het Nederlandse toeristische product. Het beleid van het NBT, vastgelegd in het Strategisch Marketingplan 1996–1998, concentreert zich, in overleg met EZ, op enkele kerntaken:

- algemene Holland-promotie in het buitenland;
- innovatie- en vernieuwingstaken, waaronder markten productontwikkeling en onderzoek;
- promotionele diensten aan het bedrijfsleven.

De verhouding tussen de financiële bijdragen van EZ en het bedrijfsleven is ruwweg 1:1. De bijdrage van EZ wordt gegeven in de vorm van een exploitatiebijdrage.

Enkele gegevens over de NBT-begroting en de EZ-bijdrage daaraan

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997*	Raming 1998	Raming 1999
Totale begroting NBT		70,9	72,9	77,0
– waarvan overheadkosten (algemene beheerskosten)		27,8	27,0	28,0
– waarvan totale activiteitenkosten		43,1	45,9	49,0
– Overheadkosten als % van de totale activiteitenkosten		64,5	58,8	57,1
Toerekening naar aandachtsgebieden				
– EZ-bijdrage aan algemene Holland-promotie		**	13,3	**
– EZ-bijdrage aan innovatie- en vernieuwingstaken		**	25,8	**
– Bijdrage van EZ (totaal) (vanaf 1999 geraamd op artikel 04.11)	05.12.020	37,5***	39,1***	40,0***
– Bijdrage van bedrijfsleven		32,4	33,8	37,0

* Voorlopige cijfers.

** Realisatiecijfers 1997 zijn nog niet beschikbaar. Omdat NBT-beleid in ontwikkeling is en jaarlijks verder verschuift in de richting van innovatie- en vernieuwingstaken, is een betrouwbare raming voor 1999 nog niet mogelijk.

*** Excl. een bijdrage aan AVN van circa f 1,7 mln.

World Tourism Organization (WTO); budget f 0,341 mln
 Nederland betaalt als lid van de WTO jaarlijks contributie, die door EZ wordt voldaan.

Toeristische dienstverlening en informatievoorziening; budget f 2,532 mln
 De gelden voor toeristische dienstverlening en informatievoorziening worden onder meer gebruikt voor de verbetering van de bedrijfsvoering in de toeristische branche en voor het bevorderen van samenwerking op dit terrein.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998								
Mutatie				49 385	48 771	48 684	48 596	
Ontwerp-begr. 1999				49 385	48 771	48 684	48 596	48 492

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998								
Mutatie				47 485	48 157	48 643	48 650	
Ontwerp-begr. 1999				47 485	48 157	48 643	48 650	48 492

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Div. toerist. org.			4 775			4 775	31	11.6
020 N.B.T.			41 737			41 737	31	11.6
040 W.T.O.			341			341	31	11.6
210 Toer. dienstverl./infovz.			2 532			632	62D	11.6
Totaal art 04.11			49 385			47 485		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Overheveling van artikelen 05.12 en 05.01		49 477	48 955	48 960	48 964
2: Regeerakkoord: arb.productiviteitskorting G&G-sector		- 92	- 184	- 276	- 368
Totaal		49 385	48 771	48 684	48 596

ad 1: Voorgesteld wordt om de op artikel 05.12 geraamde middelen voor Toeristisch beleid vanaf 1999 over te hevelen naar dit artikel.

05.00 ONDERNEMERSCHAP EN MARKTWERKING (voorheen: Diensten, Midden- en Kleinbedrijf en Ordening)

Gezien de gewijzigde samenstelling van dit hoofdbeleidsterrein is een naamswijziging doorgevoerd. Op dit hoofdbeleidsterrein worden de gelden geraamd voor het MKB en voor ondersteuning van het beleid gericht op een betere marktwerking. Het beleid gericht op het MKB is onder andere vastgelegd in de nota Werk door Ondernemen uit 1995 (Kamerstuk 1994/95, 24 243, nr. 1). De doelstelling van de nota is een stijging van het aantal innovatieve ondernemers en het vergroten van groei en werkgelegenheid bij bestaande ondernemingen.

05.01 Voorlichting en advisering MKB

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Onder dit artikel zijn diverse instrumenten op het terrein van kennisverspreiding en advisering gerangschikt die – direct of indirect – een bijdrage leveren aan de bevordering van het ondernemerschap en de kwaliteit van de bedrijfsvoering in het MKB. Op dit artikel vindt vanaf 1999 uitsluitend uitfinanciering van in het verleden aangegane verplichtingen plaats.

De regeling BrancheCentra voor Technologie (BCT; Stcrt. 1992, 206 en 1994, 252) heeft tot doel branchespecifieke technologische kennis bij middelgrote en kleine ondernemingen te vergroten door voorlichting, advisering en scholing. De regeling loopt eind 1998 af. Bij brief van 04-03-1998 is de Tweede Kamer (Handelingen 97/98, nr. 32, Tweede Kamer, p. 4441–4445) geïnformeerd over de belangrijkste resultaten van de evaluatie van de regeling.

Evaluatie 96–5 Instrument: BCT

Beknopt resultaat: met behulp van de regeling is de aandacht voor technologie bij de brancheorganisaties op een structureel hoger niveau gekomen. Kleinere technologievolgende bedrijven hebben relatief veel gebruik gemaakt van scholingsfaciliteiten van de branchecentra voor technologie. De samenwerking met het Innovatienetwerk (inmiddels gefuseerd met IMK-Voorlichting tot Syntens) laat nog te wensen over.

Gebruik: thans wordt bezien of de regeling na 1998 moet worden voortgezet, en zo ja, in welke vorm.

Daarbij zullen ook de huidige inzichten over het innovatiebeleid een rol spelen.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			5 236	2 191	2 230	3 063	3 063	
Mutatie			– 919	– 2 191	– 2 230	– 3 063	– 3 063	
Ontwerp-begr. 1999	19 775	31 377	4 317					

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		9 246	4 509	4 269	3 793	3 371	
Mutatie		- 942	- 638	- 1 653	- 2 094	- 2 657	
Ontwerp-begr. 1999	36 920	8 304	3 871	2 616	1 699	714	

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 imk-netwerk	25 700			25 906	1 778		43D	11.1
030 adviesdiensten knov/ncov	788			1 796	718		31	11.4
040 herstruct.voorlicht.instr	75			3 470			31	11.4
110 cbo				223	309		31	11.4
130 proj.markt&ondernemrschap	2 003	1 492		1 246	2 502	1 476	12	11.4
140 branche centra techn.	2 811	2 825		4 189	2 997	2 395	31	11.4
908 managementondersteuning				90			31	11.4
Totaal art. 05.01	31 377	4 317		36 920	8 304	3 871		

c) De toelichting bij de cijfers

Voorgesteld wordt om met ingang van 1999 de resterende verplichtingenruimte van artikel 05.01 Voorlichting en advisering MKB over te hevelen naar artikel 05.02 Onderzoek en onderwijs MKB.

05.02 Onderzoek en onderwijs MKB*a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid*

Dit artikel kent een onderzoeksdeel en een onderwijsdeel. Het doel van onderzoek is toepasbare kennisvermeerdering voor het MKB-beleid. Dit geschiedt door het gedeeltelijk financieren van een MKB-onderzoeksinstituut en door het geven van opdrachten voor beleidsgericht onderzoek. De scholingsinspanning van EZ richt zich op het waarborgen en instandhouden van het kwaliteitsniveau van het ondernemerschap.

Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf (EIM); budget f 8,693 mln

Het EIM is voor EZ het belangrijkste instituut op het gebied van onderzoek over het MKB. Het aandeel van de eigen opbrengsten (contract-research, verkoop publicaties en overig) in verhouding tot de totale opbrengsten (inclusief subsidies) is in 1997 verder toegenomen tot 60% (1996: 57%). Voor 1998 is dit aandeel begroot op 59% en voor 1999 op 60%. Een substantieel deel van de EZ-bijdrage wordt aangewend voor het verzamelen, bijhouden en bewerken van basismateriaal over het MKB. Daarnaast wordt een deel van de bijdrage (ruim f 1 mln) besteed aan onderzoek, specifiek ter beantwoording van beleidsvragen van EZ. In 1998 wordt de activiteitensubsidie aan het EIM geëvalueerd.

Beleidsontboudend onderzoek OMKB; budget f 1,6 mln

Uit deze begrotingspost worden onderzoeken bekostigd die voorzien in de informatiebehoefte vanuit het beleidsveld Ondernemerschap en MKB. Het

betreft zowel verkennend en onderbouwend onderzoek, als beleids-evaluaties. Het programma van 1998 bevat tot nu toe 10 projecten, voornamelijk beleidsverkennde studies en evaluatieonderzoeken. De onderzoekvoornemens houden verband met de volgende beleidsthema's: ondernemingsfinanciering, regelgeving en administratieve lastendruk, fiscale aspecten, flexibilisering, herstartersbeleid en vrouwelijk ondernemerschap. Aan het eind van dit jaar worden de onderzoekvoornemens voor 1999 geïnventariseerd en prioriteiten gesteld voor de programmering van 1999.

Ondernemersonderwijs en -scholing; budget f 0,56 mln

Betreft projecten op het gebied van ondernemersonderwijs en -scholing.

Projecten MKB en ondernemerschap (PMO); budget f 1,481 mln

Op dit onderdeel zijn budgetten geraamd voor projecten op vier activiteitenterreinen. Het eerste omvat activiteiten gericht op (potentiële) startende ondernemers (f 0,4 mln), het tweede op (potentiële) snelle groeiers (f 0,4 mln) en het derde op gefailleerden en herstarters (f 0,4 mln). Het vierde betreft ruimte voor incidentele projecten, zoals ondersteuning van activiteiten van externe organisaties op het vlak van MKB en ondernemerschap (f 0,3 mln).

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			10 102	9 427	9 527	9 527	9 527	
Mutatie			1 736	2 914	3 056	3 888	3 849	
Ontwerp-begr. 1999	13 674	11 195	11 838	12 341	12 583	13 415	13 376	13 376
Waarvan te betalen	7 971	10 763	11 797	12 312	12 547	13 377	13 338	13 338

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			13 566	11 452	11 118	9 506	9 517	
Mutatie			51	1 809	2 120	2 855	3 354	
Ontwerp-begr. 1999		11 648	13 617	13 261	13 238	12 361	12 871	13 158

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 eim	8 238	8 734	8 693	8 623	8 873	8 693	31	11.11
020 beleidsonder.onderz.omkb	1 467	1 600	1 600	1 197	1 410	1 597	12	11.41
210 ondernemers onderwijs				1 165	1 126	1 048	31	11.4
230 ondernemersonderw.&-schol	645	804	567	50	1 508	1 416	31	11.4
240 MDW-onderzoek	845	700		613	700	210	12	11.41
250 PMO			1 481			297	12	11.4
Totaal art. 05.01	11 195	11 838	12 341	11 648	13 617	13 261		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Overheveling van artikelen 02.12 en 05.01	1 542	2 758	2 939	3 809	3 809
2: Regeerakkoord: arb.productiviteitskorting G&G-sector		- 38	- 77	- 115	- 154
3: Regeerakkoord: korting externe advisering		- 36	- 79	- 111	- 111
4: Loon- en prijsbijstelling	194	230	273	305	305
Totaal	1 736	2 914	3 056	3 888	3 849

ad 1: In verband met een herschikking in de begrotingsindeling wordt met ingang van 1999 de resterende verplichtingenruimte van artikel 05.01 overgeheveld naar artikel 05.02 en wordt tevens verplichtingenruimte overgeheveld van artikel 02.12 Technologische kennisinfrastructuur.

05.03 Borgstellingsregelingen

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel zijn gelden geraamd voor het Besluit Borgstelling MKB-kredieten 1997 (BBMKB) en haar voorgangers, het Besluit Borgstelling waterschadekredieten 1994 en het Besluit Borgstelling waterschadekredieten 1995. Het Besluit Borgstelling MKB-kredieten 1997 is erop gericht de belemmeringen die (kleinere en middelgrote) ondernemingen ondervinden bij de toegang tot de kapitaalmarkt, weg te nemen. Voor 1998 en volgende jaren geldt voor de kredieten (exclusief bodemsanering) een garantieplafond van f 850 mln.

Kengetallen BBMKB

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
Ramingskengetallen				
1. Nieuwe kredietmeldingen (in aantallen)		3 861	4 000	4 000
2. Gemiddeld bedrag per krediet		0,212	0,212	0,212
3. Verstrekte kredieten	05.03-010	817	850	850
4. Uitstaand garantieobligo		2 614	2 817	2 941
Doelmatigheidskengetallen				
1. Meldingen en wijzigingen (in aantallen)		7 861	7 800	7 800
2. Controles verliesdeclaraties (in aantallen)		713	700	700
3. Controles schuldregelingen (in aantallen)		985	900	900
4. Buiteninvorderingstellingen (in aantallen)		319	300	300
5. Beheersposten (in aantallen)		422	400	400
6. Toegelicht begrotingsbedrag (uitvoering Kernmin.)*	01.01-010	2,064	2,064	2,088
7. Uitvoerend personeel in fte (= Kernministerie)		12	13,6	13,6
Kwaliteitskengetallen				
8. Bedrag gehonoreerde vs. ingediende verliesdecl. (%)		95,6	95	95

* De uitvoeringskosten betreffen de kosten van de controle door het Kernministerie. De bank voert de regeling uit en krijgt in de regel als bijdrage in de incassokosten een percentage (20%) bij het afsluiten van een schuldregeling. De ontvangsten als gevolg van de schuldregeling komen binnen op ontvangstenartikel 05.01-010.

Garantietabel BBMKB

(Bedragen x f 1 mln)	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
uitstaand risico per 1 januari	2 666	2 614	2 817	2 941	3 042	3 110	3 157
te vervallen garanties	- 869	- 647	- 726	- 749	- 783	- 803	- 824
verleende of te verlenen garanties	817	850	850	850	850	850	850
uitstaand risico per 31 december	2 614	2 817	2 941	3 042	3 110	3 157	3 182

*b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen***Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)**

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			850 650	850 650	850 650	850 650	850 650	
Ontwerp-begr. 1999	2 444 392	817 144	850 650	850 650	850 650	850 650	850 650	850 650
Waarvan te betalen	232	45 387	45 560	52 010	56 142	60 142	60 142	60 142

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		47 560	52 010	56 142	60 142	60 142	
Mutatie		- 1 850	44				
Ontwerp-begr. 1999	45 425	45 710	52 054	56 142	60 142	60 142	60 142

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 verliesdeclaraties mkb	817 113	850 000	850 000	45 356	44 910	51 360	63D	11.4
310 oude borgstellingsfondsen	31	50	50	31	50	50	63D	11.4
410 rentesubs. waterkredieten		600	600	38	750	644	63D	11.4
Totaal art. 05.03	817 144	850 650	850 650	45 425	45 710	52 054		

05.05 Bedrijfsbeëindigingshulp

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Met de inwerkingtreding van de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) per 1 juli 1987, is de regeling Bedrijfsbeëindigingshulp (BBH) gesloten voor nieuwe intreders. Derhalve is sprake van bestandsafbouw, waardoor de raming een trendmatige daling vertoont.

Ramingskengetallen BBH

(Bedragen in verplichtingen)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Uitkeringsgerechtigden (in aantallen)		3 295	3 045	2 698
2. Gemiddelde uitkering per jaar (x f 1 000)		5,087	5,256	5,414
3. Totaal bedrag uitkeringen (x f 1 mln.)	05.05	16,682	16,005	14,608

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			15 791	14 358	13 030	11 833	11 833	
Mutatie			214	250	300	350	- 160	
Ontwerp-begr. 1999	84 414	17 101	16 005	14 608	13 330	12 183	11 673	10 879

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		15 791	14 358	13 030	11 833	11 833	
Mutatie		539	250	300	350	- 160	
Ontwerp-begr. 1999	16 764	16 330	14 608	13 330	12 183	11 673	10 879

Economische code: 43D Functionele code: 06.2

c) De toelichting bij de cijfers

De voorgestelde mutatie is het saldo van een verhoging van de (waarde-
vaste) uitkeringsbedragen die in het kader van de Bedrijfsbeëindigings-
hulp worden verstrekt en daling van het aantal uitkeringsgerechtigden.

05.12 Afwikkeling toeristisch beleid tot 1999

Op dit artikel staan uitgaven geraamd die het gevolg zijn van de tot en
met 1998 aangegane verplichtingen (zie artikel 04.11 Toeristisch beleid).

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			47 609	48 855	48 324	48 324	48 324	
1e suppl. wet 1998			3 095	86	95	100	104	
Mutatie			4 555	- 48 941	- 48 419	- 48 424	- 48 428	
Ontwerp-begr. 1999	25 161	49 841	55 259					

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			52 855	52 339	50 017	49 784	49 588	
1e suppl. wet 1998			16 246	- 814	- 320	- 1 060	- 1 056	
Mutatie			- 2 759	- 39 971	- 45 164	- 47 422	- 48 482	
Ontwerp-begr. 1999		46 422	66 342	11 554	4 533	1 302	50	

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 div. toeristische org.	4 631	4 775		3 243	6 163		31	11.6
020 nbt	39 242	40 791		38 252	41 781		31	11.6
040 WTO	293	350		293	350		31	11.6
210 toer.dienstverl./infovz.	5 625	9 343		4 145	17 256	11 130	62D	11.6
310 toerist.onderzoek	50			307	46		12	11.6
904 stimulering congressector				182	446	424	43Z	11.6
907 verb. toeristisch produkt					300		62D	11.6
Totaal art. 05.12	49 841	55 259		46 422	66 342	11 554		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Overheveling naar artikel 04.11		- 49 477	- 48 955	- 48 960	- 48 964
2: Overboeking naar LNV	- 1 068				
3: Temporisatie naar 1998	5 000				
4: Loon- en prijsbijstelling	523	536	536	536	536
5: Diverse beleidsmatig niet-relevante mutaties	100				
Totaal	4 555	- 48 941	- 48 419	- 48 424	- 48 428

ad 1: Met ingang van 1999 wordt het budget voor toerisme geraamd op artikel 04.11 Toeristisch beleid. Zie ook de toelichting aldaar.

ad 2: Overboeking van EZ naar LNV inzake het project «Vuilwaterinzameling Pleziervaart».

ad 3: De Europese Commissie heeft pas in 1998 positief besloten over «Rotterdam culturele hoofdstad 2001». Daarom wordt voorgesteld de committeringsruimte doorschuiven van 1997 naar 1998.

05.21 Marktwerving

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Het marktwervingsbeleid bevordert vanuit drie invalshoeken gelijkwaardige uitgangsposities voor de verschillende marktpartijen:

- de marktpositie en het marktgedrag van individuele ondernemingen en van groepen ondernemingen, alsmede de verhouding tussen ondernemingen;
- de positie van (groepen) afnemers, zowel bedrijven als consumenten;
- de verhouding tussen producenten en afnemers.

Het marktwervingsbeleid bestaat in hoofdzaak uit mededingingsbeleid en ordeningsbeleid. Mededingingsbeleid betreft het beleid gericht op de bestrijding van ongewenste inbreuken op de concurrentie door kartels, door fusies en door misbruik van economische machtspositie (de uitvoering van het mededingingsbeleid is zoals bekend in de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) ondergebracht). Ordeningsbeleid (waaronder consumentenbeleid) is een zodanige structurering van markten, dat aanbieders op die markten worden uitgedaagd tot scherpe prijsstelling en tot voortdurende aanpassing en vernieuwing. Consumenten en zakelijke afnemers dienen door die structurering maximale keuzevrijheid te hebben in transparante en overzichtelijke geordende markten.

De bijdragen worden onder meer benut om onderzoek te doen naar mogelijke maatschappelijke kosten van te beperkte competitie en naar mogelijke marktordeningsmodellen. In incidentele gevallen wordt het budget benut om consumentenorganisaties is staat te stellen te onderhandelen met branche-organisaties.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			4 979	5 403	5 601	6 038	6 038	
Ontwerp-begr. 1999	3 241	7 222	4 979	5 403	5 601	6 038	6 038	6 038

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		5 454	5 363	5 539	5 893	5 991	
1e suppl. wet 1998		2 000					
Mutatie		- 470	- 167	- 29	- 198	- 62	
Ontwerp-begr. 1999	4 384	6 984	5 196	5 510	5 696	5 929	6 017

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
110 consumentenonderzoek				105			12	11.4
210 voorlichting en vorming				64			31	11.4
310 marktwerking	3 409	2 934	3 361	1 486	4 483	3 211	31	11.4
410 onderzoek	3 813	2 045	2 042	2 729	2 501	1 985	12	11.4
Totaal art. 05.21	7 222	4 979	5 403	4 384	6 984	5 196		

c) De toelichting op de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Loon- en prijsbijstelling			46	101	142
2: Regeerakkoord: korting externe advisering			- 46	- 101	- 142
Totaal					

05.22 Bijdrage Nederlands Meetinstituut

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

De jaarlijks door het Rijk met het Nederlands Meetinstituut (NMI) af te sluiten contracten betreffen het toezicht op meetmiddelen uit hoofde van de IJkwet, het beheer en de verwezenlijking van de nationale standaarden en de daarbij behorende metrologische structuur, het toezicht op speelautomaten uit hoofde van de Wet op de Kansspelen en de ondersteuning op wettelijk en internationaal terrein.

Bijdrage Nederlands Meetinstituut; budget f 27,293 mln

Van het beschikbare budget is circa f 26,9 mln geraamd voor de financiering van de kosten die verbonden zijn aan de uitvoering van een aantal uit de IJkwet en de Wet op de Kansspelen voortvloeiende taken en aan deze gelieerde activiteiten. De uit deze wetten voortvloeiende taken zijn vastgesteld in de basisovereenkomsten speelautomaten, meetmiddelen, standaardenbeheer en wetgeving en vertegenwoordiging.

NMi is de ijkinstelling met dien verstande dat het toezichtswerk uitsluitend door Verispect B.V. wordt verricht en accrediteringen keuringswerk alleen door NMi Certin B.V. Van Swinden Laboratorium B.V. is de beheerder van de standaarden. Het resterende deel van het budget (f 0,4 mln) is gereserveerd voor een nieuwe taak, voortvloeiend uit een in voorbereiding zijnde wetswijziging van de Waarborgwet 1986. De wijziging heeft als doel de toezichtsactiviteiten bij het NMi onder te brengen.

Doelmatigheidskengetallen NMi

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Standaardenbeheer				
– Gemid. beheers- en ontwikkelingskosten per standaard		1,335	1,531	in discussie
– Gemiddelde afschrijving per standaard		0,387	0,417	in discussie
2. Toezicht speelautomaten				
<i>a) Controle exploitanten</i>				
– Controlekosten per exploitant (x f 1 000)		0,483	0,447	in discussie
– Controles per jaar per exploitant (in aantallen)		1	1	1
<i>b) Controle speelautomaten</i>				
– Controlekosten per speelautomaat (x f 1 000)		0,174	0,087	in discussie
– Controles per kansspelautomaat per jaar (in aantallen)		0,33	0,33	0,33
– Controles per behendigheidsaut. per jaar (in aantallen)		0,20	0,20	0,20
<i>c) Administratieve werkzaamheden</i>		0,28	0,251	in discussie
3. Controle meetmiddelen				
<i>a) Controle meetmiddelen consumentensfeer</i>				
– Prijsvariatie controle per meetmiddel (in glds)		51–155	52–158	in discussie
– Controles per meetmiddel per jaar (in aantallen)		0,33	0,33	0,33
<i>b) Controle meetmiddelen industriële sfeer</i>				
– Prijsvariatie controle per meetmiddel (in glds)		92–2 570	142–1 801	in discussie
– Controles per meetmiddel per jaar (in aantallen)		0,25	0,25	0,25
4. Assistentie wetgeving en overige uitgaven	05.22–010	1,609	1,697	in discussie
Uitvoerend personeel in fte (= Kernministerie)		1,6	1,6	1,6
Totalen toegelichte begrotingsbedragen				
– Bijdrage EZ aan Nmi*	05.22–010	24,783	24,978	in discussie
– Beheerskosten kerndepartement	01.01–010	0,290	0,278	0,280

* De bijdrage EZ verschilt van het totaal verplichtingenbedrag op artikel 05.22.010, omdat de kengetallen van het NMi exclusief de bijdragen van EZ aan Missie Certin, Missie Internationale Betrekkingen en R&D-activiteiten zijn.

Uitvoeringskosten ijkwet; budget f 0 mln

De aan een aantal bedrijven verleende EG-ijkbevoegdheid zal op last van de EG-Commissie worden ingetrokken. De betrokken bedrijven zullen naar verwachting in 1998 schadeclaims indienen van maximaal f 0,5 mln. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd.

Internationale bijdragen; budget f 0,51 mln

Uit dit onderdeel worden contributies betaald aan de Meterconventie en de Organisation Internationale de Métrologie Légale (OIML). De Meterconventie beoogt het bevorderen van het gebruik van internationaal erkende meeteenheden en standaarden daarvoor. De OIML bevordert internationale samenwerking op het gebied van wettelijke metrologische regelgeving.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			27 728	27 412	27 996	27 996	27 996	
Mutatie			941	391	305	214	122	
Ontwerp-begr. 1999	1 325	30 487	28 669	27 803	28 301	28 210	28 118	28 118

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			27 737	27 443	27 938	27 996	27 996	
Mutatie			1 161	1 396	1 065	721	131	
Ontwerp-begr. 1999		26 596	28 898	28 839	29 003	28 717	28 127	28 118

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 bijdrage ned. meetinst.nv	30 044	27 659	27 293	26 153	27 888	28 329	12	11.4
020 uitvoeringskosten ijkwet		500			500		62G	11.3
110 internationale bijdragen	443	510	510	443	510	510	43G	11.4
Totaal art. 05.22	30 487	28 669	27 803	26 596	28 898	28 839		

c) De toelichting op de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Uitvoeringskosten ijkwet	500				
2: Loon- en prijsbijstelling	441	481	490	491	491
3: Regeerakkoord: arb.productiviteitskorting G&G-sector		- 90	- 185	- 277	- 369
Totaal	941	391	305	214	122

07.00 BUITENLANDSE ECONOMISCHE BETREKKINGEN EN EXPORTBEVORDERING

De meest omvangrijke budgetten op dit hoofdbeleidsterrein worden uitgetrokken voor het exportbeleid en de economische hulp aan Oost-Europa.

07.01 Internationale organisaties

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel worden de contributies aan de Benelux, de WTO, de ECT en de OMPI geraamd, alsmede de bijdragen aan een aantal internationale grondstoffenorganisaties en het Wassenaar Arrangement.

Benelux; budget f 4,978 mln

Het in december 1995 genomen besluit van het Comité van Ministers over de toekomstige samenwerking tussen de Beneluxlanden over herstructurering van de taken en activiteiten van de Benelux Economische Unie is inmiddels geïmplementeerd. In het verdrag van Amsterdam zijn de modaliteiten voor de onderbrenging van Schengen in de Europese Unie vastgesteld. Op het moment dat dit verdrag in werking treedt (naar verwachting eind 1999), zal worden overgegaan tot een juridische en fysieke ontvlechting van het Schengen-secretariaat dat bij de Benelux Economische Unie is ondergebracht. De inventarisatie van de met deze ontvlechting gemoeide materiële en personele kosten moet nog worden afgerond.

World Trade Organisatie (WTO); budget f 8,193 mln

De hoogte van de Nederlandse bijdrage voor 1999 is afhankelijk van:

- de hoogte van de WTO-begroting;
- het aandeel van Nederland in de buitenlandse handel in goederen, diensten en intellectueel eigendom tussen de WTO-verdragspartijen (over de drie laatst beschikbare jaren);
- de omrekenkoers van de Zwitserse frank naar de Nederlandse gulden.

Grondstoffen- en andere Internationale organisaties; budget f 0,706 mln

Het betreft de bijdragen aan een tiental internationale grondstoffenorganisaties en aan het Wassenaar Arrangement.

Organisation Mondiale de Propriétaire Intellectuelle (OMPI); budget f 0,937 mln

Betreft de contributie van Nederland aan de Wereldorganisatie voor de Intellectuele Eigendom OMPI/WIPO (Organisation Mondiale de la Propriété Intellectuelle/World Intellectual Property Organisation). De OMPI/WIPO is in 1967 te Stockholm bij verdrag opgericht en beheert de verschillende op het terrein van de intellectuele eigendom bestaande internationale unies. Op dit moment zijn 107 landen bij dit verdrag aangesloten.

Energy Charter Treaty (ECT); budget f 0,217 mln

Betreft de jaarlijkse contributie ten behoeve van de secretariaatskosten van het Energy Charter.

b) De cijfers en onderverdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			13 435	14 858	14 858	14 858	14 858	
1e suppl. wet 1998			187	173	220	250	269	
Ontwerp-begr. 1999		12 589	13 622	15 031	15 078	15 108	15 127	15 127
Waarvan te betalen		12 589	13 622	15 031	15 078	15 108	15 127	15 127

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 BENELUX	5 308	4 978	4 978	5 308	4 978	4 978	43G	01.43
020 GATT/WTO	5 596	6 770	8 193	5 596	6 770	8 193	43G	11.1
030 Grondstof.& and.inter org	677	724	706	677	724	706	43G	11.1
040 OMPI	807	928	937	807	928	937	43G	11.1
060 Bijdrage uitv. Energiehv.	201	222	217	201	222	217	43G	11.1
Totaal art. 07.01	12 589	13 622	15 031	12 589	13 622	15 031		

07.02 Bevordering van de buitenlandse economische betrekkingen

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

De geraamde middelen hebben betrekking op diverse programma's, bijdragen en onderzoeksbudgetten, gericht op de bevordering van economische betrekkingen, onder meer door het stimuleren van economische samenwerking.

Programma Economische Samenwerking Projecten (PESP 1995); budget f 12 mln

De grondslag voor het PESP 1995 is het in 1995 gewijzigde programma (Stcrt. 1995, 71). Doel van het PESP is de export door het Nederlandse bedrijfsleven naar andere dan hoog geïndustrialiseerde landen te bevorderen met activiteiten gericht op bilaterale economische samenwerking met deze landen. Het PESP 1995 richt zich uitsluitend op activiteiten in de voorfase van een project, waarbij opdrachten aan Nederlandse bedrijven worden verleend. Senter voert het programma uit. Voor de ondersteuning van projecten met een voor Nederland strategisch karakter krijgt de staatssecretaris bij het PESP de bevoegdheid om in uitzonderingsgevallen en onder stringente voorwaarden de opdrachtsom hoger vast te stellen dan het geldende maximum.

Beleidsontbouwende en Economische Samenwerkingsactiviteiten (BSA); budget f 1,481 mln

Ten laste van dit onderdeel worden activiteiten gefinancierd die liggen op het terrein van onderzoek en advisering ten behoeve van de beleidsvorming van het DG BEB, alsmede diverse activiteiten ter stimulering en ondersteuning van internationale economische samenwerking.

Beurzenprogramma Indonesië; budget f 0,8 mln

Uit hoofde van het financiële pakket dat aan Indonesië is aangeboden, zijn op dit onderdeel middelen beschikbaar voor beurzen die in het kader van exporttransacties worden verstrekt ten behoeve van Indonesische en Nederlandse studenten die hun bedrijfsrelevante (HBO, universitaire of post-doctorale) opleiding willen afronden in Nederland respectievelijk Indonesië, gekoppeld aan stages in het bedrijfsleven aldaar. Dit programma is in 1997 gestart en loopt tot en met 2000. De uitvoering is in handen van een aparte stichting opgericht door VNO/NCW.

Programma Samenwerking Indonesië (PSI); budget f 7,5 mln

Naar aanleiding van de aanbevelingen van de TaskForce Export-instrumentarium om ook op andere opkomende markten dan Oost-Europa een programma voor economische samenwerking en technische assistentie (naar voorbeeld van het Programma Samenwerking Oost-Europa) te implementeren, is ruimte vrijgemaakt voor projecten in Indonesië. Senter voert het programma uit.

Investeringsfaciliteit Opkomende Markten (IFOM); budget f 0 mln

Deze faciliteit vloeit eveneens voort uit de aanbevelingen van de TaskForce Exportinstrumentarium. De Investeringsfaciliteit heeft zich op de «opkomende markten» in Midden- en Oost-Europa bewezen. Daarom wordt deze faciliteit opengesteld voor andere zich snel ontwikkelende markten, zoals Indonesië, China, India, Zuid-Afrika en Egypte. In afwachting van de EU-goedkeuring van de regeling is voor deze faciliteit nog geen budget geraamd voor 1999.

Subsidieregeling exportmedewerkers midden- en kleinbedrijf (SEM); budget f 1 mln

De grondslag voor de SEM is de in 1997 gepubliceerde regeling (Stcrt. 1997, 104). Doel van de SEM is de drempel voor kleine bedrijven naar buitenlandse markten te verlagen. De regeling biedt de mogelijkheid om met een loonkostensubsidie en met deskundige begeleiding een hoger opgeleide een jaar lang aan de opstelling en/of uitvoering van een exportplan te laten werken. Senter voert de regeling in samenwerking met de Kamers van Koophandel en de overkoepelende brancheorganisaties uit. Afhankelijk van de uitkomsten van de evaluatie van het PSB (najaar 1998) wordt overwogen de SEM te integreren in het PSB.

WTO-trustfund; budget f 0 mln

Op de Ministeriële Conferentie van de WTO in Singapore (december 1996) heeft de Staatssecretaris van EZ een eenmalige bijdrage van Nederland van f 4 mln toegezegd voor het WTO-Trustfund waaruit projecten voor ontwikkelingslanden (met name MOL's) en landen in transitie worden gefinancierd. De Kamer is daarover per separate brief d.d. 29-11-1996 geïnformeerd (Kamerstukken II 1996/97, 25 074, nr. 2). Van de toegezegde f 4 mln moet nog f 1 mln betaald worden.

Programma voor Starters op Buitenlandse Markten (PSB); budget f 2 mln

Begin 1996 is dit programma met een looptijd van drie jaar gestart (uitgevoerd door Senter, de Kamers van Koophandel in Nederland en de overkoepelende brancheorganisaties) ter ondersteuning van bedrijven met geen of weinig exportervaring. Bedrijven kunnen in het kader van PSB samen met een exportconsulent een exportplan opstellen. Vervolgens kunnen ze begeleiding en een financiële bijdrage krijgen voor een marktverkenning en/of een bezoekprogramma ten behoeve van het vinden van een buitenlandse zakenpartner. In 1998 wordt het PSB geëvalueerd. April 1998 heeft de staatssecretaris van Economische Zaken haar ervaringen en ideeën over het aanspreken van het onbenutte exportpotentieel onder het MKB neergelegd in de notitie «Marktinnovatie»

aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II, 1997/98, 26 022, nr. 1). Deze notitie en de evaluatieresultaten kunnen de grondslag zijn voor een vernieuwd PSB per 1-1-1999. Daarbij wordt overwogen de PSB te integreren met de SEM.

b) De cijfers en onderverdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			40 281	20 281	20 281	20 281	20 281	
Mutatie			- 1 077	4 500	4 500	4 500	4 500	
Ontwerp-begr. 1999	15 975	24 754	39 204	24 781	24 781	24 781	24 781	24 781
Waarvan te betalen	14 824	21 624	37 612	22 631	22 631	22 631	22 631	22 631

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			37 705	17 585	18 806	19 031	18 581	
Mutatie			- 1 515	1 893	2 040	5 511	3 825	
Ontwerp-begr. 1999		11 515	36 190	19 478	20 846	24 542	22 406	22 631

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
020 PESP	11 503	8 923	12 000	7 423	7 854	10 615	43G	11.1
050 BSA	786	1 481	1 481	287	1 201	1 481	12	11.1
060 Beurzenprogramm.Indonesië	800	800	800	443	1 000	800	43G	11.1
110 Prog. Samenw Indonesië	11 525	5 000	7 500	362	3 825	3 712	43G	11.4
120 Investeringsfaciliteit OM		20 000			20 000		63D	11.4
130 SEM	140	1 000	1 000		870	1 070	43D	11.1
140 WTO-trustfund				3 000			31	11.1
150 Programma Starters Buit.		2 000	2 000		1 440	1 800	31	11.1
Totaal art. 07.02	24 754	39 204	24 781	11 515	36 190	19 478		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Verhoging PESP tot f 12 mln		2 000	2 000	2 000	2 000
2: Naar artikel 01.55 voor uitvoering PESP	- 1 077				
3: Verhoging van PSI tot f 7,5 mln		2 500	2 500	2 500	2 500
Totaal	- 1 077	4 500	4 500	4 500	4 500

ad 1: Als gevolg van het grote beroep op de faciliteit wordt het PESP verhoogd tot een structureel verplichtingenniveau van f 12 mln.

ad 3: Voor de uitbreiding met een multilaterale component wordt het PSI structureel verhoogd tot een verplichtingenniveau van f 7,5 mln.

07.03 Stimulering exportactiviteiten

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel worden gelden geraamd voor instrumenten waarmee beoogd wordt die exporttransacties te faciliteren waarbij sprake is van concurrentievervalsing door buitenlandse overheidssteun aan buitenlandse concurrenten bij exporttransacties.

Besluit Subsidies Exportfinancieringsarrangementen (BSE); budget f 180 mln

Het BSE (Stb. 1997, 615) bestaat uit vier regelingen:

- Exportfinancieringsarrangement lichte matching (Stcrt. 1997, 245) die rentesubsidie geeft op matchingbasis als de concurrent wordt, of kan worden ondersteund door een buitenlandse overheid;
- Exportfinancieringsarrangement zware matching (Stcrt. 1997, 245) geeft eveneens rentesubsidie op matchingbasis als is aangetoond dat sprake is van buitenlandse overheidsgesteunde concurrentie;
- Exportfinancieringsarrangement rente-overbruggingsfaciliteit (ROF; Stcrt. 1997, 245), waarmee zonder bewijslast van buitenlandse overheidsgesteunde concurrentie, rentesubsidie kan worden gegeven tot de in OESO-verband afgesproken minimum rente (Commercial Interest Reference Rate);
- Exportfinancieringsarrangement Indonesië (EFI; Stcrt. 1997, 245). De Kamer is over de instelling van deze faciliteit met brief van 19 maart 1996 in kennis gesteld (Kamerstukken II, 1995/96, 24 400 XIII, nr. 41). In de begroting 1997 (Kamerstukken II 1996/97, 25 000 XIII, nr. 2, blz. 160) is de faciliteit nader toegelicht.

Het geraamde bedrag wordt ingezet voor het reguliere matchingfonds, de automatische rente-overbrugging op China, Indonesië, India en eventueel andere strategische markten. Er wordt ervan uitgegaan dat slechts 33% van de toegezegde rentesubsidies daadwerkelijk behoeft te worden uitbetaald. Voor de uitvoering van de Exportfinancieringsarrangementen lichte en zware matching en de Rente Overbruggings Faciliteit (ROF) is voor 1999 een verplichtingenbedrag geraamd van f 180 mln.

Kengetallen Besluit subsidies exportfinanciering (BSE)¹

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
Ramingskengetallen				
1. Aantallen (= gehonoreerde aanvragen)		22	30	30
2. Bedrag per eenheid (= aanvraag)		1,708	2,333	2,0
3. Toegelicht begrotingsbedrag (= subsidie) ²	07.03-010	37,579	70,000	60,000
Doelmatigheidskengetallen				
1. Aantal prestaties (= behandelde aanvragen)		41	50	50
2. Kosten per prestatie		0,012	0,01	0,01
3. Aantal prestaties (= dossiers in beheer)		70	67	67
4. Kosten per prestatie		0,006	0,007	0,006
5. Toegelicht begrotingsbedrag (= uitvoeringskosten Senter)	01.55-040	0,935	0,960	0,960
6. Uitvoerend personeel in fte (= Senter)		4,2	4,6	4,6

¹ Inclusief renteoverbruggingsfaciliteit.

² In deze cijfers wordt uitgegaan van een slagingskans van 100%. Daarom is bij de ramingen niet het bruto verplichtingenbedrag opgenomen, maar is uitgegaan van de daadwerkelijk te betalen bedragen (i.c. de netto verplichtingen).

Garantie herverzekering Inpres-8; budget f 104,867 mln

Medio 1996 is het EFI uitgebreid met de mogelijkheid om zogenaamde Inpres-8 projecten te subsidiëren. Hiertoe is deze aanvullende exportkredietverzekeringfaciliteit tot stand gebracht. Verwezen wordt naar de begroting 1997 (Kamerstukken II 1996/97, 25 000 XIII, nr. 2, blz. 160) waar de faciliteit nader is toegelicht.

Garantiefaciliteit Opkomende Markten; budget f 25 mln

Een van de aanbevelingen in het Interdepartementale Beleidsonderzoek (IBO) Exportinstrumentarium is om de aansluiting tussen exportkredietverzekering en de ORET/MILIEV programma's (Ontwikkelingsrelevante Exporttransacties/Programma Milieu en Economische Verzelfstandiging) te verbeteren. In navolging van deze aanbeveling is in de ontwerpbegroting 1998 een nieuwe garantiefaciliteit opgenomen. Deze faciliteit wordt uitgevoerd door de SENO (Stichting Economische Samenwerking Nederland-Opkomende Markten). Om eventuele toekomstige betalingen uit hoofde van verstrekte garanties mogelijk te maken, vindt interne reservering plaats binnen de Rijksbegroting. Verwezen wordt naar artikel 4 van onderhavige begrotingswet, alsmede naar de daarbij behorende artikelsgewijze toelichting.

b) De cijfers en onderverdeling in artikelonderdelen**Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)**

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			572 300	309 867	180 000	180 000	180 000	
1e suppl. wet 1998			142 383					
Ontwerp-begr. 1999	349 595	384 143	714 683	309 867	180 000	180 000	180 000	180 000
Waarvan te betalen	200 727	201 496	155 000	85 000	60 000	60 000	60 000	60 000

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		140 907	151 796	126 047	110 585	112 273	
1e suppl. wet 1998		1 616	- 1 674	12 192			
Mutatie		- 34 807	- 27 926	- 27 877	- 8 098	- 20 073	
Ontwerp-begr. 1999	115 062	107 716	122 196	110 362	102 487	92 200	92 200

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 BSE	37 579	210 000	180 000	65 873	50 180	50 952	31	11.3
020 Lev. kap.goed. Argentinië					500	500	31	11.3
030 Exportfinanc. arr. Indon.	184 280	180 000		6 689	32 036	45 744	31	11.3
040 Gar. herverzek. Inpres 8	119 784	299 683	104 867				63D	11.0
050 Gar. exportkred.ver Ethio							63D	11.0
060 Garantiefac.Opkom.Markten	42 500	25 000	25 000	42 500	25 000	25 000	72G	11.1
Totaal art 07.03	384 143	714 683	309 867	115 062	107 716	122 196		

c) De toelichting bij de cijfers

De mutatie in de uitgaven wordt veroorzaakt door een aanpassing van het kasritme van het BSE en een actualisatie van de verwachte betalingen op aangegane verplichtingen. De hierdoor ontstane ruimte is ingezet voor de dekking van de verplichtingenverhogingen op andere artikelen op hoofdbeleidsterrein 7.

07.04 Economische voorlichting en exportpromotie*a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid*

Dit artikel omvat het gehele beleidsbudget van de EVD (Economische Voorlichtingsdienst). De personele en materiële uitgaven van de EVD zijn geraamd op het artikel 01.01 Apparaatskosten EZ. De kerntaken van de EVD zijn het actief informeren van Nederlandse bedrijven over buitenlandse markten en het ondersteunen van deze bedrijven bij het selecteren en bewerken van die markten. Daartoe onderhoudt de EVD met behulp van de nieuwste technische mogelijkheden, een nationale informatie-infrastructuur ten aanzien van buitenlandse markten. De EVD voorziet actief bedrijven en intermediaire organisaties van informatieproducten en ontwikkelt voorlichtings-, promotionele en publicitaire activiteiten ter ondersteuning van de presentie van Nederlandse bedrijven op buitenlandse markten. De directe relaties met de posten van de dienst Buitenlandse Zaken (posten DBZ) spelen hierbij een belangrijke rol. Deze posten hebben een onmisbare inbreng in de voorbereiding en de uitvoering van een groot deel van de activiteiten van de EVD. Bovendien ondersteunen de posten ter plekke zelfstandig activiteiten van Nederlandse bedrijven tussen de Ministeries van EZ en BZ. De EVD voorziet de posten van informatie en instrumenten. De EVD vervult daarbij een spilfunctie: hij schakelt zowel tussen het binnenlandnetwerk en het buitenlandnetwerk alsook binnen die netwerken. Bij het verstrekken van informatie, het

uitgeven van (electronische) publicaties, het houden van voorlichtings-bijeenkomsten en het uitvoeren van promotionele activiteiten wordt het profijtbeginsel toegepast. Deze ontvangsten worden geraamd op artikel 07.02 Ontvangsten EVD.

Economische versterking (buitenlands) netwerk waaronder posten DBZ; budget f 11,821 mln

Het belangrijkste deel van dit artikelonderdeel betreft de financiële middelen van EZ die ten behoeve van de handelsbevordering aan de posten van de dienst Buitenlandse Zaken beschikbaar worden gesteld. Met ingang van 1997 is het budget voor de zogenaamde «gedelegeerde taak» aan de Nederlandse Kamers van Koophandel in het buitenland gedecentraliseerd. In plaats van het Ministerie van EZ zijn nu de 12 betrokken ambassades de directe opdrachtgevers van de buitenland-kamers en eventueel andere private instellingen. Tevens is het scala van opdrachten, die de diplomatieke post aan particuliere organisaties kunnen uitbesteden, uitgebreid. Werkzaamheden die tot het reguliere economische takenpakket van de posten behoren, maar die achterwege blijven als gevolg van piekbelastingen op de posten, dan wel door het ontbreken van specifieke kennis en/of ervaring kunnen thans in het buitenland worden uitbesteed (bij voorkeur aan Nederlandse particuliere handels-bevorderende organisaties). Daarnaast stelt EZ een activiteitenbudget aan de posten beschikbaar voor de uitvoering van economische promotionele projecten (PPP's). Deze projecten dienen ter ondersteuning van het Nederlandse bedrijfsleven bij het verkennen en bewerken van de markt in het desbetreffende ambtsgebied. Tenslotte voorziet de EVD de posten DBZ en Nederlandse Kamers van Koophandel in het buitenland van economische informatie over Nederland en ontwikkelt de EVD activiteiten die de samenwerking en informatieuitwisseling tussen de posten en de EVD bevorderen.

Voorlichting en promotie; budget f 11,688 mln

Op dit onderdeel zijn alle uitgaven begroot die direct gemoeid zijn met de ontwikkeling en uitvoering van activiteitenprogramma's gericht op (segmenten van) de doelgroep, het Nederlandse bedrijfsleven. Het gaat hierbij om voorlichting aan de doelgroep (tijdschriften, internet, cd-rom, landenoriëntaties, specifieke informatiedossiers, voorlichtings-bijeenkomsten etc.), onderzoek naar mogelijkheden en belemmeringen voor (deel-)sectoren op kansrijke markten, de uitgaven voor de ontwikke-ling en beheer van het klanteninformatiesysteem en uitgaven voor matchmaking en publiciteit gericht op de buitenlandse doelgroep.

Informatie; budget f 1,94 mln

De uitgaven van dit onderdeel hebben betrekking op het verzamelen, ontsluiten en distribueren van bron- en basisinformatie over buitenlandse markten. De klant van de EVD kan door het raadplegen van de internetsite van de EVD en de EVDisk reeds veel actuele informatie zelf vinden. Verwacht wordt dat door deze digitalisering het aantal abonnementen op de tijdschriften zal dalen. Met het oog op de inspanningen die de EVD zal verrichten om de bekendheid van de dienstverlening te vergroten, wordt een stijging van het aantal informatieverzoeken voorzien.

Beleidsontwikkeling; budget f 1,752 mln

Betreft de uitgaven voor onderzoek naar de juiste afstemming van het EVD-producten- en -dienstenpakket op de wensen en behoeften van het Nederlandse bedrijfsleven en de uitgaven ter ondersteuning van de algemene bekendheid van de EVD bij de doelgroep en intermediaire organisaties. In 1999 zal veel aandacht uitgaan naar de positionering van de EVD in de markt voor exportbevordering. De EVD dient de positie in te nemen van neutrale overheidsdienst met taken op het terrein van de

exportbevordering die aanvullend zijn op de dienstverlening van de concurrerende markt. Daarvoor is het belangrijk dat de bekendheid en het bereik van de EVD wordt vergroot. Als meting voor de activiteiten op dit terrein is gekozen voor de bekendheid van de EVD. In onderzoeken onder het Nederlandse bedrijfsleven wordt de bekendheid van de EVD getoetst. Het percentage bedrijven dat bekend is met de EVD is na enige jaren van daling weer stijgende. Het ingezette beleid moet die stijgende lijn vasthouden.

Kengetallen EVD

(Bedragen in verplichtingen x f 1 000)	artikel (-sub)	realisatie 1997	raming 1998 ¹	raming 1999
Netwerk	07.04-010			
Beleidsuitgaven		5 971	11 821	11 821
Aantal fte's		3	3	3
Beleidsuitgaven opdr. part.org/ PPP		4 147	9 275	9 275
Aantal posten dat PPP's aanwendt		71	144	147
Informatievoorziening	07.04-030			
Beleidsuitgaven		3 261	1 740	1 940
Aantal fte's		70	60	60
Aantal vraagbeantwoordingen		62 000	70 000	75 000
Voorlichting en Promotie	07.04-020			
Beleidsuitgaven		13 217	12 690	11 688
Aantal fte's		19	35	35
– <i>Voorlichting en publiciteit buitenland</i>				
Beleidsuitgaven		5 161	5 088	5 588
Aantal fte's		12	26	26
Aantal abonnementen «Bestedingen Buitenland»		660	660	600
Aantal abonnementen «Buitenlandse Markten»		2 600	2 600	2 600
Aantal bezoekers Internetsite p. dag		500	650	900
Aantal abonnementen EVDisk		700	750	800
Aantal abonnementen Vademecum Export		950	950	850
– <i>Promotie</i>				
Beleidsuitgaven		5 958	5 900	5 900
Aantal fte's		7	9	9
Beleidsontwikkeling	07.04-040			
Beleidsuitgaven		1 121	950	1 752
Aantal fte's		6	7	8
Niet met activiteiten toegelicht begrotingsbedrag				
Beleidsuitgaven		3 922	4 248	2 746
Aantal fte's		30	26	25

¹ De cijfers voor de raming 1998 wijken af van de weergegeven verplichtingenbedragen, omdat deze zijn opgesteld conform de nieuwe indeling in produkten.

Toelichting: De kengetallen van de EVD zijn in ontwikkeling. Vooreerst is de aandacht uitgegaan naar het verbeteren van de gepresenteerde kengetallen. Daartoe is een indeling gemaakt van de beleidsuitgaven naar concrete producten en diensten van de EVD. De omvang van het beleidsbudget dat niet kan worden toebedeeld naar deze producten en diensten is ten opzichte van het verleden aanzienlijk kleiner geworden. De gepresenteerde gegevens geven een beeld van de inzet van EVD-personeel en de aantallen producten. Enkele ontwikkelingen zijn zichtbaar, te weten een geleidelijke stijging van het aantal vraagbeantwoordingen, bij een afnemende inzet van fte's voor de categorie Informatievoorziening. Daarnaast neemt het gebruik van moderne media toe (Internet, EVDisk).

b) De cijfers en de onderverdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			27 201	23 201	23 201	22 701	22 701	
1e suppl. wet 1998								
Mutatie				4 000	4 000	4 500	4 500	
Ontwerp-begr. 1999	390	23 570	27 201	27 201	27 201	27 201	27 201	27 201
Waarvan te betalen	390	23 368	27 201	27 201	27 201	27 201	27 201	27 201

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			26 621	23 601	23 201	22 701	22 701	
1e suppl. wet 1998								
Mutatie			3 032	4 192	4 000	4 500	4 500	
Ontwerp-begr. 1999		20 714	29 653	27 793	27 201	27 201	27 201	27 201

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Ec. versterk. buit. netw.	5 971	8 300	11 821	5 896	8 375	11 821	12	11.0
020 Promotie		14 506	11 688		14 506	11 688	31	11.1
030 Informatie		2 153	1 940		2 153	1 940	12	11.1
040 Beleidsontwikkeling, PR		2 242	1 752		2 242	1 752	52	11.1
120 Promotie	11 101			8 457	2 240	592	31	11.1
130 Voorlichting	2 115			1 985	130		31	11.1
140 Onderz. tbv voorl.en prom	175			168	7		31	11.1
610 Informatie	3 261			3 261			12	11.1
620 Automatisering en inform.	947			947			52	11.1
Totaal art 07.04	23 570	27 201	27 201	20 714	29 653	27 793		

c) De toelichting bij de cijfers

De meerjarenraming is structureel op niveau 1998 gebracht. De ophoging van de raming is ten gunste gekomen van de versterking van de economische kennis (de economisering) van het buitenland netwerk (de posten).

07.05 Economische hulp Oost-Europa

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel zijn de financiële middelen van EZ ten behoeve van de economische hulp aan Oost-Europa samengebracht. Besluitvorming in het kader van de HGIS heeft geleid tot een lichte intensivering van de economische hulp aan Oost-Europa (artikel 07.05) in 1998.

De Kamer is bij brief van 27 mei 1998 van de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Economische Zaken, geïnformeerd over de voortgang van het ondersteuningsbeleid Midden- en Oost-Europa. Het Oost-Europa-instrumentarium van EZ kan in drie categorieën worden verdeeld: instrumenten ter bevordering van kennisoverdracht, export en investeringsgerichte instrumenten en overige. Onder deze categorieën vallen de volgende instrumenten:

Kennisoverdracht:

- het Programma Samenwerking Oost-Europa (PSO), waaronder Multilaterale projecten (bijdragen aan projecten die worden uitgevoerd door intergouvernementele organisaties);
- OESO (bijdrage onderdeel Centre for Cooperation with Economies in Transition (CCET));
- Trustfunds bij de Wereldbank (IBRD), de Oost-Europabank (EBRD) en de International Finance Corporation (IFC);
- Managementtraining/assistentie, bestaande uit het Programma uitzending managers NMCP/EE (PUM), cursussen De Baak Managementcentrum NCW en het Beurzenprogramma Rusland.

Export en Investeringsgerichte instrumenten:

- de SENO-faciliteit;
- de faciliteit Investerings Bevordering/Technische Assistentie (IBTA);
- de Investeringsfaciliteit Opkomende Markten (IFOM).

Overige:

- Evaluatie en beleidsondersteuning Midden- en Oost-Europa.

Programma Samenwerking Oost-Europa (PSO); budget f 140 mln

Voor de economische projecthulp via het PSO worden op basis van actieprogramma's, waarin de hulp per land/regio wordt geconcentreerd op een beperkt aantal sectoren, met de verschillende Oost-Europese landen Memoranda of Understanding afgesloten. In het najaar van 1998 zullen met de ontvangende landen onderhandelingen plaatsvinden over de prioriteiten voor PSO-hulp in 1999. Het programma zal, op basis van de toegekende additionele middelen, in 1999 worden uitgebreid met een pre-accessie-instrument. Daarnaast is de afspraak met het Ministerie van VROM gemaakt om Joint Implementation projecten in Oost-Europa in het kader van het klimaatverdrag van Rio onder het PSO te bedienen. Het benodigde bedrag (f 12 mln in 1999) is inbegrepen in het totale PSO-budget. Vanaf 1999 wordt de faciliteit Multilaterale projecten onder het PSO geraamd. Daarmee kan Nederland beter aansluiten op programma's en projecten van intergouvernementele organisaties, voorzover die programma's en projecten passen binnen de doelstellingen van het Nederlandse economische hulpbeleid voor Midden- en Oost-Europa.

Doelmatigheidskengetallen Programma Samenwerking Oost-Europa

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Aantal prestaties (= behandelde projectaanvragen)		91	102	102
2. Kosten per prestatie		0,024	0,027	0,027
3. Aantal prestaties (= dossiers)		252	252	280
4. Kosten per prestatie		0,016	0,025	0,022
5. Toegelicht begrotingsbedrag (= uitvoeringskosten Senter)	01.55-040	6,175	8,950	8,790
6. Uitvoerend personeel in fte (= Senter)		24,4	40,0	39,7

OESO Centre for Cooperation with Economies in Transition (CCET); budget f 0,63 mln

Het betreft de raming voor de verplichte OESO-bijdrage aan het OESO-onderdeel CCET. In het kader van het algemeen werkprogramma van de OESO wordt technische assistentie op macro-economisch niveau ten behoeve van de versterking van de marktsector in de Oost-Europese landen geleverd.

Trustfunds; budget f 10 mln

Er zijn drie EZ-trustfunds voor Midden- en Oost-Europa: bij de Wereldbank, de Oost-Europabank en de International Finance Corporation. Met deze gelden worden Nederlandse consultants ingeschakeld bij de voorbereiding van nieuwe of de rehabilitatie van bestaande projecten, die door deze instellingen kunnen worden gefinancierd.

Programma uitzending managers (PUM) en managementcursussen; budget f 7,5 mln respectievelijk f 2 mln

Op het onderdeel PUM wordt vanaf 1999 verantwoord: het Programma uitzending managers NMCP/EE (PUM), cursussen De Baak Managementcentrum NCW en het Beurzenprogramma Rusland. Het PUM programma wordt uitgevoerd door de Stichting PUM van het VNO/NCW. De Stichting zendt gepensioneerde en vervroegd uitgetreden managers voor tijdelijke advisering naar bedrijven en non-profit organisaties in Midden- en Oost-Europa. Tevens organiseert deze in het kader van dit programma individuele trainingen en managementcursussen voor jonge managers afkomstig uit de geadviseerde bedrijven. De bijdrage bestaat sinds 1992 uit een jaarlijkse doelsubsidie. De Baak Managementcentrum NCW voert met subsidie van EZ het opleidingsprogramma «From Planned Economy to Dynamic management» voor managers in Oost-Europese landen uit.

De Subsidieregeling managementcursussen Midden- en Oost-Europa is gepubliceerd op 24 december 1992 (Stb. 1992, 250) en heeft als doel het geven van training in het kader van het omschakelingsproces in Midden- en Oost-Europa aan personen die in het land van herkomst een functie bekleden op managementniveau. Op basis van de uitkomsten van de evaluatie uit 1996 is het programma met ingang van 1 januari 1997 (tijdelijk) aangepast (Stcrt. 1996, 248).

SENO-faciliteit; budget f 50 mln

De SENO-faciliteit vindt zijn grondslag in de brief van de Staatssecretaris van EZ aan de Eerste en Tweede Kamer van 23 november 1990 (Kamerstukken II 1990/91, 21 937, nr. 1). Met deze faciliteit wordt beoogd de export te bevorderen van kapitaalgoederen (van Nederlandse oorsprong) naar in Midden- en Oost-Europa gelegen markten. Voor een aantal landen is namelijk geen reguliere exportkredietverzekering mogelijk. Om de export van met name kapitaalgoederen naar deze landen toch mogelijk te maken, kunnen deze transacties worden herverzekerd onder de SENO-faciliteit. De SENO-faciliteit wordt uitgevoerd door een 100% dochteronderneming van de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij (NCM) te Amsterdam, in samenwerking met en beheerd door de daartoe door de Staat opgerichte Stichting Economische Samenwerking Nederland-Opkomende Markten (SENO). SENO treedt op als herverzekeraar voor de NCM-dochter. De Minister van EZ stelt via directe garantie en een achtergestelde lening ruimte voor de herverzekering aan SENO ter beschikking.

Om eventuele toekomstige betalingen uit hoofde van verstrekte garanties mogelijk te maken, vindt interne reservering plaats binnen de Rijksbegroting. Verwezen wordt naar artikel 4 van onderhavige begrotingswet, alsmede naar de daarbij behorende artikelsgewijze toelichting.

Investeringsbevordering/Technische Assistentie (IBTA); budget f 23 mln
Doel van de op 16 september 1991 gepubliceerde faciliteit (Stcrt. 1991, 179) is ondernemers uit Midden- en Oost-Europese landen, die samenwerken of willen gaan samenwerken met een Nederlands bedrijf, door middel van een financiële bijdrage hulp te bieden bij het opzetten en versterken van hun bedrijven. Het gaat met name om bijdragen aan haalbaarheidsstudies, proefprojecten, managementassistentie en arbeidsplaatsgerichte training. Deze faciliteit wordt uitgevoerd door de Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO). Voor het uitvoeringsjaar 1999 is een bedrag van f 20 mln (inclusief uitvoeringskosten) gereserveerd op de begroting 1998.

Investeringsfaciliteit Opkomende Markten (IFOM); budget f 10 mln
Met de sinds eind 1992 van kracht zijnde Investeringsfaciliteit wordt beoogd de commerciële risico's voor Nederlandse investeerders te verminderen. De Staat stelt zich borg voor achtergestelde leningen aan ondernemingen die in Oost-Europa investeren. De regeling is verruimd van Midden- en Oost-Europa naar opkomende markten. Het deel van de regeling geraamd op dit artikel is bestemd voor landen in Midden- en Oost-Europa. De uitvoering van de faciliteit ligt bij de Nationale Investeringsbank (NIB). In de loop van 1998 is deze faciliteit verruimd met de mogelijkheid van kleinere achtergestelde leningen. In 1997 is dit instrument geëvalueerd.

Evaluatie 97-22 Instrument: Investeringsfaciliteit Opkomende Markten (IFOM)

Beknopt resultaat: De faciliteit is op beleidsinhoudelijk gebied zowel doeltreffend als doelmatig.

Inhoudelijk behoeft de faciliteit geen aanpassing, behoudens de reeds ingezette verlaging van de ondergrens van f 1 mln naar f 100 000 ten behoeve van het MKB. Qua uitvoering zal de communicatie tussen EZ en de uitvoerende instantie de Nederlandse Investeringsbank (NIB) worden verbeterd.

Evaluatie en beleidsondersteuning Midden- en Oost-Europa; budget f 0,5 mln

Betreft raming voor evaluaties van het Oost-Europa-instrumentarium en beleidsondersteunende activiteiten betreffende Oost-Europa.

b) De cijfers en onderverdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			233 630	227 630	227 630	227 630	227 630	
1e suppl. wet 1998			16 700					
Mutatie			- 7 334	16 000	16 000	16 000	16 000	
Ontwerp-begr. 1999	455 362	525 165	242 996	243 630	243 630	243 630	243 630	243 630
Waarvan te betalen	188 746	207 515	203 457	203 680	203 680	203 680	203 680	203 680

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		160 417	150 742	174 695	195 070	194 402	
1e suppl. wet 1998							
Mutatie		23 422	21 194	21 952	- 2 196	11 748	
Ontwerp-begr. 1999	164 432	183 839	171 936	196 647	192 874	206 150	206 066

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Prog. Samenw. Oost-Europa	87 599	108 387	140 000	45 301	78 057	90 487	31	11.1
020 SENO-faciliteit	365 000	20 000	50 000	75 000	10 000	25 000	72G	11.1
030 TRHIO (Herverz. Invest.)	23 654						62G	11.1
040 IBTA	3 290	36 700	23 000	13 955	14 850	10 728	62G	11.1
050 Investeringsfacil. M.O.E.	758	45 000	10 000	758	45 000	10 000	63D	11.1
060 GOS Programma				3 675	419		31	11.1
110 Multilaterale projecten	24 298	14 279		9 855	18 225	16 338	31	11.1
111 OESO CCET/NIS	605	630	630	605	630	630	11	11.7
120 Trustfunds	11 550	8 000	10 000	8 750	9 000	11 000	31	11.1
140 Progr.Uitz.Managers NMCP	5 858	5 500	7 500	4 917	5 574	5 553	31	11.1
150 Evaluatie en bel.onderst.	205	500	500	317	291	500	31	11.1
160 Managementtraining	2 348	4 000	2 000	1 299	1 793	1 700	31	11.1
Totaal art. 07.05	525 165	242 996	243 630	164 432	183 839	171 936		

*c) De toelichting bij de cijfers***Specificatie mutatie**

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Intensivering PSO		10 000	10 000	10 000	10 000
2: Naar artikel 01.55 voor uitvoering PSO	- 6 613				
3: Handhaving niveau IBTA		3 000	3 000	3 000	3 000
4: Naar artikel 01.55 voor uitvoering multilaterale projecten	- 721				
5: Trustfund		3 000	3 000	3 000	3 000
Totaal	- 7 334	16 000	16 000	16 000	16 000

- ad 1: Voorgesteld wordt het programma te intensiveren met een pre-accessie-instrument en een verschuiving naar landen verder in het oosten.
- ad 2: Betreft de overheveling ten behoeve van de uitvoering van PSO door Senter.
- ad 3: Om het beleid op het huidige niveau te kunnen handhaven wordt de verplichtingenruimte structureel opgehoogd.
- ad 5: Naast handhaving van het beleid op niveau 1998 op niveau 1998 (f 1 mln), is sprake van een intensivering van het Trustfund (f 2 mln). De uitgavenmutatie is het gevolg van de voorgestelde verplichtingenmutaties en van een herijking van het uitgavenpatroon op in het verleden aangegane verplichtingen bij met name het PSO.

08.00 WET INVESTERINGSREKENING

08.01 Investeringsbijdragen en -toeslagen

a) De grondslag van het artikel

Eind 1994 is het Fonds Investeringsrekening opgeheven. Met ingang van 1 januari 1995 worden de uitgaven en ontvangsten uit hoofde van de WIR geraamd op de EZ-begroting.

De opheffing van het Fonds Investeringsrekening heeft geen gevolgen voor de afspraken over de dekking van de WIR-uitgaven vanaf 1990, die zijn vastgelegd in de brieven aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van 26 juni 1990 (Kamerstukken II 1989/90, 21 615, nr. 1) en 18 september 1990 (Kamerstukken II 1990/91, 21 615, nr. 7). Voor wat betreft de afspraak over budgettaire compensatie wordt verwezen naar de toelichting in de ontwerp-begroting 1996 (Kamerstukken II 1995/96, 24 400-XIII, nr. 2, blz. 174). Het deel van de baten uit «common area», dat voor de dekking van het WIR-dossier was gereserveerd (maximaal f 700 mln), is toegevoegd aan het Fonds economische structuurversterking. Deze mutatie is verwerkt in de ontwerp-begroting 1997 (Kamerstukken II 1996/97, 25 000-XIII, nr. 2).

In de aansluitende tabel is het actuele financiële beeld van het WIR-dossier vanaf 1990 weergegeven. Daarbij zij opgemerkt dat, op grond van de besluitvorming van het kabinet, de daadwerkelijke uitgaven en ontvangsten bepalend zijn voor de afwikkeling van het WIR-dossier. Het geheel van ontvangsten en uitgaven dient zodanig sluitend te zijn dat per saldo de staatsschuld niet door de WIR-problematiek wordt belast.

De onder de post «extra desalderingen» opgenomen bedragen zijn in overleg met het Ministerie van Financiën over de jaren verdeeld. Deze bedragen zijn gereserveerd op hoofdstuk IX B (Financiën) en vormen onderdeel van de ontvangsten uit hoofde van de vennootschapsbelasting in deze jaren. Ook de uitvoeringskosten van de temporiseringsmaatregel («WIR-knip») worden verantwoord op hoofdstuk IX B.

Actueel financieel beeld van het WIR-dossier vanaf 1990

(Bedragen x f 1 mln)	1990-'96 ¹	1997 ¹	1998	1999	2000	2001	Totaal
1. Bruto WIR	4 975	199	125	60	25	6	5 390
2. Knip-effect (netto)	- 507	156	120	130	55	46	0
3. Bruto WIR (na knip)	4 468	355	245	190	80	52	5 390
4. Desinvesteringsbetalingen	- 2 233	- 43	- 15	- 10	- 5	- 4	- 2 310
5. Netto WIR	2 235	312	230	180	75	48	3 080
6. Raming Startbrief	- 1 500						- 1 500
7. Verschil	735	312	230	180	75	48	1 580
8. Desalderingen	- 600						- 600
9. Extra desalderingen		- 100 ²	- 100 ²	- 100 ²	- 100 ²		- 400
10. AWBZ	- 600						- 600
11. Uitvoeringskosten							
12. WIR-temporisering	19 ²	1 ²					20
13. Resteert	- 446	213	130	80	- 25	48	0
14. Overschot							0

¹ Realisaties (afgerond)

² Deze bedragen zijn verantwoord resp. gereserveerd op hoofdstuk IX B (Financiën)

Verplichtingen

De WIR-basispremie is eind februari 1988 op nihil gesteld en de kleinschaaligheidstoeslag (KST) is – als laatste onderdeel van de WIR – met ingang van 1 januari 1990 omgezet in een investeringsaftrek. Er kunnen dan ook, afgezien van het «herleven» van WIR-claims, geen nieuwe verplichtingen ontstaan. WIR-claims «herleven» als de door een onderneming over een jaar verschuldigde belasting als gevolg van achterwaartse verliescompensatie achteraf onvoldoende blijkt om de in dat jaar reeds verrekenende WIR-aanspraken (volledig) te compenseren. Voor zover de reeds verrekenende WIR-claim de uiteindelijk verschuldigde belasting in dat jaar overschrijdt ontstaat een «nieuwe» WIR-claim, die binnen de daarvoor gestelde termijnen alsnog kan worden verrekend.

Voor wat betreft de bestaande verplichtingen, die nog niet tot verrekening zijn gekomen omdat tegenover deze WIR-claims geen of onvoldoende belasting stond (de «openstaande WIR»), bestaat geen inzicht in het deel daarvan dat alsnog tot verrekening zou kunnen komen door middel van voor- of achterwaartse verrekening en het deel dat, als gevolg van overschrijding van de daarvoor gestelde verrekeningstermijnen of op grond van faillissementen, niet meer kan worden verrekend (is «verdamp»). Om de hierboven genoemde redenen is het niet mogelijk om verplichtingenmutaties te presenteren.

b) De cijfers

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		240 000	190 000	95 000	45 000	15 000	
1e suppl. wet 1998		- 5 000	10 000	- 15 000	- 5 000	5 000	
Mutatie		10 000	- 10 000		- 15 000	- 5 000	
Ontwerp-begr. 1999	355 182	245 000	190 000	80 000	25 000	15 000	10 000

Economische code: 62D Functionele code 11.1

09.00 ENERGIEBELEID

De belangrijkste doelstellingen van het energiebeleid zijn verwoord in de Derde Energienota (Kamerstukken II 1995/96, 24 525, nr. 2) en omvatten een verbetering van de energie-efficiency met één derde in de periode 1995–2020, het behalen van een aandeel van 10% duurzame energie in 2020 en het stimuleren van marktwerking. In paragraaf 2.3 van het algemeen deel van de memorie van toelichting wordt dieper ingegaan op het thema Economie, Milieu en Energie. In bijlage 12 van deze begroting is de voortgangsrapportage energiebesparing en duurzame energie 1998 opgenomen.

In totaal is door het kabinet f 1,5 mld vrijgemaakt voor Klimaatbeleid. Dit bedrag staat vrijwel in zijn geheel op een aanvullende post van de Rijksbegroting. Van de Klimaatgelden is f 1 mld bestemd voor de uitvoering van het CO₂-reductieplan. De betrokken departementen kunnen hierop een beroep doen bij de uitvoering van projecten. Subsidiëring van projecten vindt hoofdzakelijk plaats door middel van twee subsidie-regelingen te weten het Besluit subsidies CO₂-reductieplan (een EZ-regeling) en de Regeling investeringsbijdrage voor niet-industriële restwarmte infrastructuur (een VROM-regeling). Beide regelingen zijn goedgekeurd door de Europese Commissie en de EZ-regeling is inmiddels gepubliceerd. De Kamer is hierover recentelijk geïnformeerd (Kamerstukken II 1997/98, 25 026, nr. 8). In de Energiebesparingsnota 1998 worden de mogelijkheden verkend voor een verdere intensivering van het energiebesparingsbeleid. Als onderdeel van de invulling van de Klimaatgelden is een eenmalig bedrag van f 155 mln gereserveerd uit de resterende f 500 mln om in te zetten voor additionele energiebesparingsmaatregelen. Ook zal duurzame energie een extra impuls krijgen met behulp van de f 80 mln die hiervoor de komende vier jaar extra is gereserveerd.

Teneinde de doelstellingen te behalen wordt gebruik gemaakt van een aantal financiële instrumenten (waaronder ook fiscale regelingen). De uitvoering van het niet-fiscale instrumentarium wordt grotendeels door Novem verzorgd. Daarnaast voert het agentschap Senter een aantal regelingen uit.

09.01 Energiebesparingstechnologie

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Het beleid dat aan dit artikel ten grondslag ligt, is uiteengezet in de Vervolgnota Energiebesparing (VNEB; Kamerstukken II 1993/94, 23 561, nrs. 1 en 2), de beleidsbrief (Kamerstukken II 1994/95, 23 900, nr. 6), de nadere brief over het energiebesparingsbeleid (Kamerstukken II 1994/95, 24 242, nr. 1) en de Derde Energienota (Kamerstukken II 1995/96, 24 525, nr. 2). In de Derde Energienota is als doelstelling een verbetering van de energie-efficiency met één derde in de periode 1995–2020 genoemd. Om deze doelstelling te bereiken worden velerlei maatregelen genomen. Een deel hiervan valt onder dit begrotingsartikel. In de aansluitende toelichtingen is ingegaan op de bijdrage die het instrumentarium van artikel 09.01 levert aan de realisatie van deze doelstelling.

Voor de onderdelen op dit artikel kan globaal de volgende tweedeling worden gemaakt. Het onderdeel Lange termijn onderzoek besparings-technologie betreft uitgaven voor onderzoek naar energiebesparings-technologie voor de lange termijn. De overige onderdelen betreffen doelgroepgerichte uitgaven voor ontwikkeling en toepassing van energiebesparingstechnologie en ondersteuning van meerjarenafspraken (MJA's). Deze faciliteiten zijn gebaseerd op de Kaderwet EZ-subsidies. Tot

de doelgroepgerichte uitgaven behoren enkele faciliteiten voor het bevorderen van investeringen in energiebesparingstechnologie door het bedrijfsleven en de non-profit sector. Voorts worden per doelgroep programma's opgesteld voor ontwikkeling, demonstratie, kennisoverdracht en marktintroductie van energiebesparingstechnologie en voor ondersteuning van meerjarenafspraken. Deze programma's zijn gebaseerd op een AMvB, het Besluit subsidies energieprogramma's (Stb. 1994, 225). Het instrument van de meerjarenafspraken is, voor wat betreft de resultaten, geëvalueerd. Hieruit blijkt dat MJA's een grote bijdrage leveren aan de gegenereerde energie-efficiencyverbetering (bijna een verdubbeling van hetgeen autonoom bewerkstelligd zou zijn).

Lange-termijn onderzoek besparingstechnologie; budget f 36,4 mln

De activiteiten worden door Novem uitgevoerd op basis van programma-overeenkomsten. De activiteiten zijn als volgt in te delen:

- Het Brandstofcellen-programma zal uitvoering geven aan het Meerjarenprogramma (MJP) Brandstofcellen 1996–2000. Activiteiten worden conform het MJP uitgevoerd en zijn gericht op onderzoek, ontwikkeling en demonstratie van brandstofceltechnologie. Het zwaartepunt van het Brandstofcelprogramma ligt in 1999 qua R&D bij de gesmolten-carbonaat-brandstofcel (MCFC)-ontwikkeling. Daarnaast zijn er activiteiten op het gebied van zowel vaste-oxidebrandstofcel (SOFC), als lage temperatuur-brandstofcellen (SPFC), als brandstofcel-systemen. De demonstratie-activiteiten richten zich op meerdere typen brandstofcellen.
- Het Meerjarenprogramma Nieuwe Energie Conversie Technologie (NECT) 1995–1999 dient als basis voor het NECT-programma 1999. Activiteiten binnen het NECT richten zich op voortzetting van lopende onderzoeks-, ontwikkeling- en demonstratie-activiteiten. Daarnaast worden verkenningen uitgevoerd vanuit de radarfunctie om nieuwe interessante opties te identificeren en deze op technisch/economische haalbaarheid te toetsen.
- Het Lange-Termijn onderzoekprogramma Gebouwde Omgeving (LTGO) geeft uitvoering aan het meerjarenprogramma 1997–2001. Het programma richt zich op een integrale aanpak van verdergaande energiebesparing en introductie van duurzame energiebronnen in de gebouwde omgeving. Het uiteindelijke doel is het realiseren van een energieneutrale, marktconforme nieuwbouwwadswijk vóór het jaar 2010. Deze doelstelling zal richting geven aan het benodigde onderzoek in nieuwbouw. In het programma zal ook de nodige aandacht zijn voor renovatiebouw. Het programma zal tevens richtinggevend zijn voor het thema «energie» op de lange termijn in het kader van Duurzaam Bouwen.

Tenderregeling Industriële Energiebesparing (TIEB); budget f 20 mln

Het Besluit tenders Industriële Energiebesparing (Stb. 1997, 618) is een AMvB, gebaseerd op de Kaderwet EZ-subsidies. De TIEB heeft tot doel het stimuleren van toepassingen van nieuwe technieken en methodieken via studies, demonstratie en marktintroductie. Bij het selecteren van demonstratie- en marktintroductieprojecten wordt veel belang gehecht aan het herhalingspotentieel van het project bij andere industrieën. Bij elke «call for tenders» worden programma's met onderwerpen gepubliceerd. Deze onderwerpen worden aan de hand van marktonderzoeken en/of resultaten van eerdere tenders geselecteerd. In 1998 zijn twee studietenders en een investeringstender uitgeschreven. De regeling wordt uitgevoerd door Novem.

Evaluatie 97-9 Instrument: TIEB

Beknopt resultaat: De TIEB heeft ruim voldaan aan de oorspronkelijk doelstelling. Tussen de TIEB en de BSE (Besluit Subsidies Energieprogramma's) is sprake van overlap. Gebruik: Er is een werkgroep ingesteld die een integratie van TIEB en BSE gaat uitwerken.

Kengetallen TIEB

(Bedragen in verplichtingen x f 1 mln)	artikel(-sub)	Realisatie 1996/1997	Realisatie 1997/1998	Raming 1998/1999
RAMINGSKENGETALLEN				
1. Aantallen (=gehonoreerde investeringsaanvragen)		49	47	45
2. Bedrag per eenheid (=investeringsaanvraag)		0,4	0,4	0,3
3. Toegelicht begrotingsbedrag (=programma-uitg.)	09.01-120	19,5	19,4	14
DOELMATIGHEIDSKENGETALLEN				
1. Aantal behandelde investeringsaanvragen		89	88	90
2. Aantal toezeggingen		49	47	45
3. Aantal behandelde studie-aanvragen		63	61	70
4. Aantal toezeggingen		34	36	35
5. Uitvoerend personeel in fte (=Novem)		6,3	6,6	6,7
6. Toegelicht begrotingsbedrag (=uitvoeringskosten Novem)	09.01-110	1,6	1,7	1,7
DOELTREFFENDHEIDSKENGETALLEN				
1. Met subsidie tot stand gekomen invest. (mln gld)		53,3	58,3	52
2. Energiebesparing bij deze invest. (Petajoules) ¹		2,0	2,0	3,0
3. Honorering (bedrag toegezegd/aangevraagd, in %)		57,5	50,7	50

¹ Belangrijk doel van de tender is herhaling door demonstratie; het herhalingseffect is thans niet aan te geven omdat het vele jaren duurt voor dit effect volledig gerealiseerd is. De aangegeven energiebesparing geeft daarom onvolledig inzicht in het doelbereik.

Toelichting op de hierboven opgenomen kwantitatieve informatie:

- de tenders worden veelal afgewikkeld in het jaar volgend op de budgetpublicatie, daarom zijn de gegevens primair per tenderperiode opgenomen;
- de uitvoeringskosten betreffen de per kalenderjaar aan Novem verstrekte vergoeding voor de behandeling van de tenders en de afwikkeling van de toezeggingen en slechts gedeeltelijk de vergoeding voor de activiteiten van Novem gericht op herhaling;
- de ramings- en doeltreffendheidskengetallen betreffen alleen de investeringstender.

Subsidieregeling Energie-efficiency- en Milieuadviezen Schoner Producteren; budget f 2,6 mln

Deze regeling maakt deel uit van het door EZ en VROM geïnitieerde programma Schoner Producteren. Dit programma strekt tot uitvoering van het beleid dat is uiteengezet in de Nota Milieu en Economie (Kamerstukken II 1996/97, 25 405, nr. 1). Het programma Schoner Producteren geeft invulling aan dit beleid. De Subsidieregeling Energie-efficiency en Milieuadviezen komt in de plaats van de Subsidieregeling Energiebesparing- en Milieuadviezen (E&M) 1998. Deze laatste regeling is recent geëvalueerd.

Evaluatie 97-10 Instrument: Subsidieregeling E&M

Beknopt resultaat: Regeling is effectief, maar de uitvoeringsprocessen dienen te worden herzien en aansluiting bij ander instrumentarium is wenselijk. De regeling is een belangrijke aanleiding om een adviseur in te schakelen voor een advies. Vooral voor kleinere bedrijven blijkt de adviesregeling steeds meer van belang.

Gebruik: Bij de opzet van een nieuwe regeling voor E&M-adviezen is met de analyse en adviezen uit de evaluatie rekening gehouden. Er wordt gewerkt aan de integratie van de E&M-regeling in het programma Schoner Producteren. De nieuwe regeling is inhoudelijk grotendeels gelijk aan de E&M-regeling.

*Tenderregeling Nieuwe Energie-efficiënte combinaties met Warmte/
Kracht-Systemen (NEWS); budget f 8 mln*

De Subsidieregeling Nieuwe Energie-efficiënte combinaties met W/K-systemen (Stcrt. 1996, 238) is eveneens een op de Kaderwet EZ-subsidies gebaseerde ministeriële regeling. Om kwaliteitsverbeteringen in de warmtekrachtkoppeling te stimuleren, is in 1996 deze subsidiefaciliteit gestart. Er zijn velerlei vernieuwende, hoogwaardige combinaties van energietechnologie met warmtekrachtssystemen mogelijk. De verhouding van het energiebesparende effect en de kosten hiervan, alsmede de bredere toepasbaarheid, kunnen sterk uiteenlopen. Teneinde de beste projecten te ondersteunen, is gekozen voor een tendersysteem. Het maximale subsidiebedrag per project is f 1 mln. Dit accentueert dat het niet om de warmtekrachtinstallatie zal gaan, maar om het toegevoegde vernieuwende element. Daarnaast wordt veel aandacht besteed aan de kennisoverdracht van de resultaten van de demonstratieprojecten. De regeling wordt in 1998 geëvalueerd.

Programma's industrie; budget f 69,927 mln

Ten laste van dit onderdeel komen met name programma's gericht op energiebesparing in de industrie. Deze programma's worden grotendeels door Novem uitgevoerd. Nu het overgrote deel van de beoogde MJA's in uitvoering is genomen, worden steeds meer energiebesparingsprojecten gestart. Alle MJA-sectoren moeten de doelstelling van een energie-efficiencyverbetering van 20% voor 2000 (ten opzichte van 1989) bereiken, ook als dit steeds moeilijker wordt en eenvoudige maatregelen reeds genomen zijn. Tot en met 1997 is een verbetering van ruim 14% bereikt. De aandacht richt zich op het opstellen van energiebesparingsplannen en het invoeren van energiemangement en kennisopbouw over energiebesparingstechnieken in alle MJA-sectoren. In de sector lichte industrie wordt de samenwerking met distributiebedrijven gecontinueerd. Daarnaast zal er steeds meer de nadruk komen te liggen op ontwikkeling van doorbraaktechnologieën bij de MJA's chemie, papier, raffinaderijen. Verder vallen onder dit onderdeel het programma «Advisering milieuvergunning bij MJA-inrichtingen» en Infomil. Beide activiteiten worden mede door VROM gefinancierd. MJA-bedrijven, gemeentes of provincies kunnen in het kader van de milieuvergunning een bedrijfsenergieplan ter toetsing voorleggen aan Novem. Infomil ondersteunt het bevoegd gezag (provincies en gemeentes) bij het beoordelen van het aspect energie in de milieuvergunning.

Ten laste van dit onderdeel wordt ook de financiering van het Meerjarenprogramma Intersectorale Nieuwe Technieken (MINT) gebracht. Dit programma is erop gericht om nieuwe, levensvatbare technologieën en methodieken te ontwikkelen ten behoeve van energie-efficiency verbeteringen.

Evaluatie 97-22 Instrument: MINT

Beknopt resultaat: MINT lijkt goed op koers te liggen, gezien de al geleverde bijdrage aan de energiebesparingsdoelstelling. Precieze kwantificering van de mate van doelbereiking bleek echter niet goed mogelijk door het kwalitatieve karakter van de doelstellingen. Aanbevolen is een scherper stuur- en beoordelingskader voor MINT te ontwikkelen. Gebruik: Een vervolg op MINT is in voorbereiding. Daarbij speelt een heroriëntatie op de relevante technologieën; dit in samenhang met de gewenste stimulering van zogenaamde doorbraaktechnologieën.

Programma's woningbouw en diensten; budget f 37,366 mln

Sinds 1 januari 1998 is de aangescherpte Energieprestatienorm (EPN) voor nieuwbouw van woningen van kracht. De aanscherping van de EPN voor utiliteitsgebouwen zal begin 1999 volgen. Deze doelvoorschriften, waarbij met inachtneming van bepaalde randvoorwaarden, zoveel

mogelijk vrij wordt gelaten op welke wijze aan de norm wordt voldaan, wordt voor woningen in 2000 verder aangescherpt. In de Energiebesparingsnota is in het vooruitzicht gesteld dat ook na 2000 verdere aanscherpingen te verwachten zijn. Het instrument is in 1995 in de markt gezet en heeft na een uitgebreide consultatieronde zijn eerste ronde van systeemaanpassingen achter de rug. Te verwachten is dat ook dit proces, zeker bij verdergaande aanscherping en nieuwe technieken, een semicontinue karakter zal krijgen. Ook de afstemming met de Energieprestatie op locatie (EPL) dient in 1999 vorm te krijgen.

In de dienstensector is net als in de voorgaande jaren het instrument van de meerjarenafpraak van belang. Er zijn echter ook bedrijven in de dienstensector die niet onder een meerjarenafpraak vallen. Voor deze gevallen zal een nieuw instrument worden ontwikkeld. In de Energiebesparingsnota is een aanpak via doelvoorschriften voorgesteld. Hiervoor zal de Energieprestatiekeuring (EPK) voor de verschillende vormen van utiliteitsgebouwen in 1999 worden ontwikkeld. Deze EPK kan natuurlijk ook een rol spelen in de meerjarenafspraken. Naast deze ontwikkelingen wordt ook aandacht geschonken aan het ontwikkelen van energiediensten. In eerste instantie door middel van proefprojecten waardoor de markt kennis kan maken met deze nieuwe vorm van dienstverlening. Voor de bestaande woningbouw is eenzelfde ontwikkeling voorzien. De EPK voor de bestaande woningbouw zal naar verwachting in de loop van 1999 operationeel worden. Een minimumniveau voor de energetische kwaliteit zal nader worden bepaald. In de Energiebesparingsnota is aangegeven dat deze op het niveau van de nieuwbouwkwaliteit van 1985 zal liggen. Onderzocht wordt op welke wijze marktinitiatieven kunnen worden gestimuleerd. Experimenten op dit gebied kunnen in de rede liggen.

Programma's verkeer en vervoer; budget f 8,5 mln

De activiteiten gericht op energiebesparing in de sector verkeer en vervoer worden uitgevoerd door Novem op basis van een programma-overeenkomst. Algemene doelstelling van het programma is efficiëntieverbetering, zowel door technologische ontwikkelingen als door efficiënter gebruik van voertuigen. Het onderdeel techniekontwikkeling beoogt technologische ontwikkelingen in de industrie te stimuleren op het gebied van onder andere verbrandingsmotoren, aandrijftechniek en lpg-toepassingen. Ontwikkelingen in elektrisch vervoer en alternatieve brandstoffen worden zo veel mogelijk in internationaal kader gevolgd. Onder efficiënt gebruik van voertuigen vallen onder andere het TRANSACTIE-project (logistiek goederenvervoer) en de actie «Koop zuinig, rij zuinig» (aanschaf en gebruik personen- en vrachtauto's). Beide projecten worden in overleg met V&W, VROM, het bedrijfsleven en intermediaire organisaties uitgevoerd.

Programma's agrarische sector; budget f 7 mln

Ten laste van dit onderdeel komt het programma van Novem gericht op de agrarische sector. Vanuit dit programma worden onderzoeks-, ontwikkelings-, kennisoverdrachts- en (in beperkte mate) demonstratieprojecten op het gebied van energiebesparing in de agrarische sector gestimuleerd en ondersteund. Eén meerjarenafpraak is in deze sector afgesloten, namelijk met de glastuinbouw. Met de champignontelers en de bloembollenbewarings- en preparatiesector is een intentieverklaring gesloten om tot een MJA te komen.

Non-profit-regeling; budget f 20 mln

Per 1 januari 1997 is, als gevolg van het Belastingplan 1997, in artikel 11 van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 de mogelijkheid van een energie-investeringsaftrek (EIA) opgenomen. Doel van deze regeling is het

fiscaal stimuleren van energiebesparing en het inzetten van duurzame energie door het Nederlandse bedrijfsleven. Deze regeling is niet van toepassing voor de non-profitsector, omdat die geen gebruik van een fiscale regeling kan maken.

Om deze sector toch ook te stimuleren tot energiebesparing is met ingang van 3 juli 1997 de Subsidieregeling energie-investeringen in de non-profitsector van kracht geworden (EINP, Stcrt. 1997, 122), in 1998 uitgebreid met windenergie. Uitgangspunt is dat de subsidieregeling zoveel mogelijk aansluit bij de EIA. De hoogte van de subsidie is afgestemd op het netto voordeel dat een ondernemer heeft in het kader van de EIA. De subsidiabele investeringen zijn gelijk aan de Energielijst 1997 (Stcrt. 1996, 248). De regeling wordt uitgevoerd door Senter en de uitvoeringskosten worden geraamd op artikel 01.55 Bijdrage aan het agentschap Senter.

Energiebesparingsresultaten beleidsprogramma's

In de Vervolgnota Energiebesparing is gewezen op het belang om de energiebesparingseffecten van de beleidsinspanningen te monitoren. Hiervoor is destijds een systeem opgezet om inzicht te krijgen in de energiebesparingseffecten van concrete maatregelen (waarneembare investeringen) voortvloeiend uit de beleidsprogramma's. Dit heeft geresulteerd in de zogenaamde «programma-monitoring»-database waarin, voorzover meetbaar, de gerealiseerde en verwachte besparingen zijn opgenomen. Niet rechtstreeks meetbaar is de zogenaamde autonome energiebesparing (gedragseffecten en niet gesubsidieerde investeringen). Aannemelijk is dat deze wel degelijk mede het gevolg is van het energiebesparingsbeleid. De programma-monitoring is dus geen schatting van het overall-resultaat van het energiebesparingsbeleid. Onderstaande tabel geeft de energiebesparing in petajoules (PJ's) van een aantal in de periode vanaf 1988 in gang gezette energiebesparingsprogramma's cq. subsidies (waarvan een deel inmiddels is afgelopen) in de periode 1988 t/m 1997.

- In kolom 1 staat de gerealiseerde energiebesparing t/m 1997.
- Kolom 2 geeft aan welke energiebesparingseffecten in de komende jaren nog zullen optreden door het gereed komen van investeringen waaraan in de jaren 1988 t/m 1997 reeds een financiële bijdrage is toegezegd, respectievelijk woningen en gebouwen die na 1997 zullen worden voltooid met inachtneming van energie-voorschriften. Dit zijn de zogenaamde pijplijn-effecten van de programma's uit de periode 1988 t/m 1997.
- Kolom 4 vermeldt de toegezegde subsidiebedragen t/m 1997. Hierbij moet worden opgemerkt dat het niet juist zou zijn om een eenduidige relatie te leggen tussen subsidiebedragen en besparingseffecten per programma. Het energiebesparingsbeleid vormt een samenhangend geheel en verschillende maatregelen beïnvloeden elkaar waardoor meer besparingen dan hier vermeld, worden uitgelokt.

Effecten van enige besparingsprogramma's 1988-1997

Regeling/Programma	1. gerealiseerde besparing (PJ)	2. pijplijn besparing (PJ)	3. totale besparing (PJ)	4. toegezegd subsidiebedrag f mln.
WKK	73	48	121	740
TIEB	19	10	29	149
SET-nw. techn.	10	1	11	53
HR-ketels	4	—	4	56 (t/m '93)
NOVEM-programma's	56	18	74	141
Nieuwbouw-EPN	26	39	65	—
NEWS	2	14	16	34
Totaal	190	130	320	

Met enige voorzichtigheid mag worden gesteld dat met de hier genoemde instrumenten tenminste een energiebesparing is (en zal worden) teweeggebracht van iets meer dan 10% van het energieverbruiksaldo in Nederland (ca. 3000 PJ).

Aangezien een aantal subsidieregelingen inmiddels zijn beëindigd (WKK, SET, HR) en er bovendien een verschuiving heeft plaatsgevonden naar meer fiscale stimulering van energiebesparing, wordt op dit moment gewerkt aan een nieuw systeem van monitoring.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			175 443	209 673	189 673	199 523	199 123	
1e suppl. wet 1998			7 333					
Mutatie			541	120	120	120	120	
Ontwerp-begr. 1999	91 692	228 650	183 317	209 793	189 793	199 643	199 243	199 243
Waarvan te betalen	83 113	224 208	177 643	207 273	187 273	197 123	196 723	196 723

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			107 603	158 163	181 164	204 033	198 450	
1e suppl. wet 1998			- 20 186	730	1 780	- 833		
Mutatie			- 3 547	- 27 707	- 7 838	- 12 825	10 919	
Ontwerp-begr. 1999	92 478	83 870	131 186	175 106	190 375	209 369	209 369	

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
030 LT onderzoek besp. techn.	43 378	8 900	36 400	13 084	9 119	21 115	43Z	09.01
110 Programma's industrie	57 598	69 408	69 927	34 522	29 777	41 936	62D	09.0
120 Tenders energiebesparing	17 681	20 000	20 000	2 900	4 550	9 000	62D	09.0
130 Stimulering E&M-adviezen	300	3 300	2 600	950	2 078	2 972	43Z	09.0
140 NEWS	6 980	8 000	8 000	881	4 350	7 400	62D	09.0
150 Nieuwe technieken	101			1 334	317	235	62D	09.0
210 Progr. woningb.& diensten	73 796	39 376	37 366	29 286	15 481	20 388	62D	09.0
230 Prog. verkeer en vervoer	20 359		8 500	5 319	8 000	9 850	62D	09.0
240 Prog. agrarische sector	5 944	7 000	7 000	4 202	3 826	6 500	62D	09.0
250 Non-profit reg. E-invest.	2 513	27 333	20 000		6 372	11 790	62D	09.1
Totaal art. 09.01	228 650	183 317	209 793	92 478	83 870	131 186		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: E&M-budget ten laste van artikel 02.02	1 381				
2: Naar beleidsondersteuning artikel 09.04	- 1 000				
3: Diverse beleidsmatig niet-relevante mutaties	160	120	120	120	120
Totaal	541	120	120	120	120

De voorgestelde uitgavenmutatie is hoofdzakelijk het gevolg van een actualisatie van de uitgaven op in het verleden aangegane verplichtingen, met name op de programma's Industrie, Woningbouw en Diensten.

09.02 Duurzame energie

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Het beleid ter bevordering van duurzame energie is gebaseerd op de Vervolgnota Energiebesparing (VNEB; Kamerstukken II 1993/94, 23 561, nrs. 1 en 2), de beleidsbrief (Kamerstukken II 1994/95, 23 900, nr. 6), de nadere brief over het energiebesparingsbeleid (Kamerstukken II 1994/95, 24 242, nr. 1), de Derde Energienota (Kamerstukken II 1995/96, 24 525, nr. 2) en het Actieprogramma Duurzame energie in opmars (Kamerstukken II 1996/97, 25 276, nr. 1). Dit actieprogramma concentreert zich op de inspanningen die in de periode 1997-2000 verricht moeten worden om de doelstelling voor duurzame energie zoals die in die nota is geformuleerd te realiseren (3% duurzame energie in 2000). In de Derde Energienota wordt als lange termijn doelstelling een aandeel van 10% duurzame energie in 2020 genoemd. Voor het bereiken van deze doelstelling worden velerlei maatregelen genomen. Een deel hiervan valt onder dit begrotingsartikel.

Het grootste deel van de op dit artikel geraamde verplichtingenruimte wordt besteed in het kader van programmaovereenkomsten met Novem. Deze programma's zijn gebaseerd op een AMvB, het Besluit subsidies energieprogramma's (Stb. 1994, 225). Deze faciliteit is weer gebaseerd op de Kaderwet EZ-subsidies.

Programma's zon-thermisch; budget f 0 mln

De activiteiten worden door Novem uitgevoerd in het kader van jaarlijkse programma-overeenkomsten. De inspanningen zijn voor de korte termijn gericht op de totstandkoming van een zonneboiler met een zodanig lage prijs dat deze in grote getale wordt gekocht en geplaatst zonder de stimulans van een subsidie. Daartoe wordt in 1998 een nieuwe meerjarenafspraken tussen EZ, VROM, de zonneboilerfabrikanten, Novem, Energie-Ned, Holland Solar, Stichting Promo Zonneboiler, VNI en een aantal energiedistributiebedrijven getekend. Een bescheiden bijdrage aan onderzoek en ontwikkeling is nog voorzien om de meerjarenafspraken te ondersteunen. De inspanningen zijn voor de middellange termijn gericht op het bereiken van een bijdrage van 5 PJ zon-thermisch in het jaar 2007, zoals aangekondigd in de Derde Energienota. De doelstelling zoals opgenomen in de memorie van toelichting, namelijk 400 000 zonneboilers in het jaar 2010 sluit daarop aan. Omdat in 1998 een 2-jarig programma is gestart, is voor 1999 geen budget geraamd.

Programma's zon-photovoltaïsch; budget f 35,971 mln

De directe omzetting van zonlicht in elektriciteit (zon-photovoltaïsch: zon-pv) zal op de langere termijn één van de belangrijkste duurzame energiebronnen worden. Met dat perspectief wordt een toekomstige grootschalige introductie van zon-pv in Nederland voorbereid. Dat vereist een forse onderzoeks- en ontwikkelingsinspanning, in samenspraak met de industrie. Tussen de meest betrokken partijen (overheid, industrie, bouwwereld, ECN, milieu-organisaties en energie-bedrijven) is hiertoe een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Flankerend daaraan is een nieuw meerjarenprogramma zon-pv opgesteld, in uitvoering bij Novem. Doelstelling is dat in het jaar 2000 tenminste 3000 woningen en gebouwen moeten kunnen voorzien in hun elektriciteitsbehoefte door gebruik van zonne-energie.

Parallel aan de op Nederland gerichte toepassingen, is een groot aantal partijen in een strategie-platform bezig hun exportgerichte activiteiten verder op elkaar af te stemmen.

Programma's wind; budget f 17,393 mln

Ten laste van dit onderdeel komt het programma Toepassing Windenergie in Nederland (TWIN). Met het programma TWIN wordt het onderzoeks- en ontwikkelingswerk voor windenergie versterkt, enerzijds gericht op demonstraties van nieuwe concepten en prototypen, anderzijds op onderzoek naar kust- en off-shore toepassingen. De planologische inpassing van windturbines blijft de nodige inspanningen vragen. Verder komen de uitvoeringskosten van Novem, ter afwikkeling van tot en met 1995 toegezegde subsidies voor investeringen in windturbines, ten laste van dit onderdeel. Medio 1998 was ruim 330 MW windenergievermogen geplaatst. De beoogde 1000 MW zal waarschijnlijk rond 2003 gehaald worden.

Programma EnergieWinning uit Afval en Biomassa (EWAB); budget f 15,497 mln

In 1997 is met Novem een programmaovereenkomst met een looptijd van twee jaar afgesloten. Thans levert de energiewinning uit afval en biomassa al ongeveer 36 PJ besparing aan fossiele brandstoffen op. Het doel voor 2000 is een besparing van 54 PJ. Het EWAB-programma ondersteunt onderzoeks- en ontwikkelingswerk, haalbaarheidsstudies en demonstratieprojecten gericht op de stimulering en verbetering van (mee)verbranding en vergassing van afval en biomassa hoofdzakelijk voor elektriciteitsopwekking en andere vormen van nuttige toepasbare energie.

Evaluatie 97-23 Instrument: EWAB

Beknopt resultaat: Programma voldoet aan de verwachtingen.

Gebruik: Inmiddels wordt een nieuw meerjarenprogramma (1990–2002) voorbereid. Hierin zal, iets meer dan voorheen, de nadruk worden gelegd op demonstratie en markt-introductie. Daarnaast wordt met dit programma beoogd de coördinatie tussen de bestaande generale stimuleringsinstrumenten, die mede het terrein van biomassa en afval betreffen, te verbeteren.

Programma Warmtepompen; budget f 8,25 mln

Dit onderdeel omvat alle uitgaven ter bevordering van onderzoek en ontwikkeling, demonstratie en introductie van warmtepompen. De marktintroductie van warmtepompen in de woning, utiliteitsbouw en industrie valt binnen het kader van het Novem-programma Warmtevoorziening. Met name in de woningbouw staan we op de drempel van grootschalige toepassingsmogelijkheden. Door demonstratieprojecten, projectondersteuning, een warmtepompcompetitie, doelgroepenbenadering en het opsporen van belemmeringen bij toepassing wordt de markt rijp gemaakt voor de introductie van warmtepompen.

Zonneboilers; budget f 8 mln

Voor het bevorderen van investeringen in zonneboilers geldt de Subsidie-regeling actieve zon-thermische systemen 1998 (Stcrt. 1998, 241), een ministeriële regeling, die is gebaseerd op de Kaderwet EZ-subsidies. Deze regeling wordt geëvalueerd.

Non-profit-regeling windenergie; budget f 7,5 mln

Vanaf 1996 kan bij investeringen in windturbines gebruik worden gemaakt van de VAMIL-regeling en met ingang van 1997 ook van de EIA-regeling. Zoals vermeld in het Actieprogramma Duurzame energie in opmars, kunnen particuliere ondernemers zijnde geen NV of BV (met name agrariërs, een belangrijke doelgroep voor de ontwikkeling van windenergie) geen gebruik maken van de eerder genoemde regelingen. Voor de genoemde doelgroep is met ingang van 1997 een aparte faciliteit in het leven geroepen.

Projectbureau duurzame energie en overige uitgaven; budget f 5 mln

In de Derde Energienota is aangekondigd dat een projectbureau opgericht wordt, gericht op demonstratie en invoering van geavanceerde en hernieuwbare energiebronnen. In de brief aan de Staten-Generaal (Kamerstukken 1996/97, 25 423, nrs. 302 en 1) zijn de modaliteiten van de oprichting van het bureau opgenomen. Het projectbureau is eind 1997 van start gegaan.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			62 429	98 485	94 857	95 857	95 857	
Mutatie			126	- 874	8 750	- 1 166	- 1 166	
Ontwerp-begr. 1999	39 819	133 403	62 555	97 611	103 607	94 691	94 691	96 607
Waarvan te betalen	34 847	129 699	61 165	96 221	102 217	93 941	93 941	95 857

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		48 910	75 298	91 371	93 619	94 916	
1e suppl. wet 1998		- 9 000					
Mutatie		- 912	- 15 932	- 5 847	5 688	7 556	
Ontwerp-begr. 1999	31 649	38 998	59 366	85 524	99 307	102 472	102 472

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
110 Zon-thermisch	26 139			4 903	6 000	5 757	43Z	09.01
120 Zon fotovoltaïsch	31 779	33 705	35 971	6 784	9 915	18 738	43Z	09.01
130 Windenergie	46 358	750	17 393	4 779	7 624	11 340	43Z	09.01
140 Biomassa en afval	11 742		15 497	6 393	7 500	9 015	43D	09.01
150 Warmtepompen	9 496	7 600	8 250	7 127	3 408	6 056	62D	09.0
210 Stimulering zonneboilers	6 639	8 000	8 000	1 663	1 851	3 135	62D	09.0
220 E-Inv. Wind non profit		7 500	7 500		1 350	3 375	53.1	09.1
310 Proj. Duurzame Energie	1 250	5 000	5 000		1 350	1 950	43Z	09.0
Totaal art. 09.02	133 403	62 555	97 611	31 649	38 998	59 366		

*c) De toelichting bij de cijfers***Specificatie mutatie**

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Zonneboiler-regeling	8 000	8 000	8 000		
2: Dekking Zonneboiler uit prog. zon-thermisch	- 8 624	- 9 624		- 1 916	- 1 916
3: Administratieve herschikking budget	750	750	750	750	750
Totaal	126	- 874	8 750	- 1 166	- 1 166

ad 1: Betreft het faciliteren van een budget voor de jaren 1998 – 2000 voor de stimulering van de toepassing van zonneboilers.

ad 2: De dekking voor het budget van de zonneboilerregeling is binnen het artikel gevonden bij het onderdeel zon-thermisch. De verplichtingenmutaties sluiten niet op elkaar aan vanwege de verschillende intrekingspercentages die voor de artikelonderdelen worden gehanteerd en de temporisatie die is toegepast.

09.03 Energievoorzieningsonderzoek

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid
Op dit artikel worden de activiteiten op het gebied van energievoorzieningsonderzoek geraamd.

Hoge Flux Reactor (HFR); budget f 0 mln

In 1996 is aan de EU een bijdrage toegezegd van 32,5 mln ECU voor het aanvullend programma 1996–1999. De daaruit voortvloeiende uitgaven komen ten laste van dit onderdeel.

Nieuwe elektriciteitstechnologieën; budget f 4,2 mln

Met ingang van 1998 is de naam van dit onderdeel gewijzigd van «Programma's kolen» in «Nieuwe elektriciteitstechnologieën». Tot en met 1997 kwamen ten laste van dit onderdeel de uitgaven met betrekking tot onderzoek naar en stimulering van kolentechnologieën ten behoeve van de elektriciteitsopwekking. Het is mogelijk gebleken een aanzienlijk percentage kolen in te zetten voor elektriciteitsopwekking binnen de bestaande milieurandvoorwaarden. Handhaving van de inspanning op het zelfde niveau is niet langer noodzakelijk. Met ingang van 1998 worden de gelden mede aangewend voor het stimuleren van onderzoek, ontwikkeling en praktijktoepassingen van relevante elektriciteitstechnologieën. Het gaat onder meer om zaken als systeemintegratie en elektromagnetische vermogenstechnieken.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			7 000	4 200	76 400	1 400	1 400	
1e suppl. wet 1998			8 806					
Mutatie			- 1 000					
Ontwerp-begr. 1999	56 883	4 175	14 806	4 200	76 400	1 400	1 400	1 400
Waarvan te betalen	56 883	4 175	14 806	4 200	71 400	1 400	1 400	1 400

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			20 655	19 576	19 383	21 812	21 172	
1e suppl. wet 1998			1 922	1 761	1 501	1 501	1 414	
Mutatie			- 1 655	419	120	- 908	- 732	
Ontwerp-begr. 1999		19 716	20 922	21 756	21 004	22 405	21 854	20 727

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
110 Hoge Flux Reactor				18 526	15 000	16 500	43G	09.11
120 Programma's kernenergie	3 925	1 737		1 190	4 216	2 097	12	09.01
130 Nwe electriciteitstechno.	250	13 069	4 200		1 706	3 159	62D	09.1
Totaal art. 09.03	4 175	14 806	4 200	19 716	20 922	21 756		

c) De toelichting bij de cijfers

De voorgestelde verplichtingenmutatie betreft een overheveling naar artikel 09.04 Beleidsondersteuning en overige uitgaven.

09.04 Beleidsondersteuning en overige uitgaven

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Ten laste van dit artikel worden diverse uitgaven voor beleids-
ondersteuning geraamd. Tevens komen ten laste van dit artikel de
bijdragen aan de mijnindustrie.

Beleidsondersteuning; budget f 8,913 mln

Van het beschikbare budget wordt verreweg het grootste deel gebruikt
voor het uitvoeren van beleidsstudies op het gebied van energie en
evaluaties. Daarnaast zijn op dit onderdeel de uitgaven geraamd ten
behoefte van de controle op de naleving van het Benzinebesluit, de
bijdrage aan de normalisatiewerkzaamheden op gasgebied van het
Nederlands Normalisatie Instituut (NNI), enkele bijdragen aan internatio-
nale organisaties en incidentele uitgaven voor exportbevordering op
energiegebied. Tenslotte worden uitgaven geraamd voor de Mijnraad. Dit
betreffen vacatiegelden, alsmede vergoedingen voor reis- en verblijfkos-
ten voor de leden van de Mijnraad.

Bijdragen ten behoeve van de mijnindustrie; budget f 0,2 mln

De op dit onderdeel opgenomen bedragen dienen ter financiering van
oude verplichtingen in verband met de bij EZ in beheer zijnde gelden van
de drie mijnschade-stichtingen.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			5 501	9 113	9 113	9 113	9 113	
Mutatie			2 268					
Ontwerp-begr. 1999	1 782	4 657	7 769	9 113	9 113	9 113	9 113	9 113
Waarvan te betalen	1 782	4 657	7 769	9 113	9 113	9 113	9 113	9 113

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		4 725	6 539	8 161	8 933	9 113	
Mutatie		130	12	363	168	50	
Ontwerp-begr. 1999	4 000	4 855	6 551	8 524	9 101	9 163	9 113

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Beleidsondersteuning	4 585	7 569	8 913	3 928	4 655	6 351	12	09.0
110 Bijdrage mijnindustrie	72	200	200	72	200	200	43D	09.1
Totaal art. 09.04	4 657	7 769	9 113	4 000	4 855	6 551		

*c) De toelichting bij de cijfers***Specificatie mutatie**

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Beleidsondersteuning van artikel 09.02/09.03	2000				
2: Regeerakkoord: korting externe advisering		- 199	- 443	- 620	- 620
3: Loon- en prijsbijstelling		199	443	620	620
4: Diverse beleidsmatig niet-relevante mutaties	268				
Totaal	2 268				

09.05 Energieonderzoek Centrum Nederland*a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid*

Conform hetgeen in de Nota Kennis in beweging is aangekondigd, is met ingang van 1 januari 1997 de nieuwe programmatische indeling en aansturing gerealiseerd en de nieuwe missie van ECN vastgesteld. Voor zowel de Basis- als de ENGINEfinanciering is een meerjarenprogramma geformuleerd. De versterkte interactie tussen vraag en aanbod van kennis komt tot uiting in het Samenwerkingsfinancieringsprogramma. Projecten in dit programma worden door de tijd namelijk steeds meer door marktpartijen gefinancierd en aangestuurd.

Basis- en ENGINEfinanciering; budget f 29,065 mln

Deze financiering is bedoeld om ECN in staat te stellen om onderzoek te verrichten en kennis en kunde te ontwikkelen op het gebied van duurzame energie, fossiele brandstoffen, nucleaire energie, energie-efficiency en om beleidsstudies uit te voeren. In het kader van de gewijzigde aansturing- en financieringsfilosofie, worden de activiteiten van ECN geformuleerd in het zogenaamde Basis-, respectievelijk ENGINE-programma. De financiering wordt gebruikt voor de uitvoering van deze programma's. Het Basisprogramma kan ECN naar eigen inzicht invullen met activiteiten die

gericht zijn op kennisopbouw en onderzoek om daarmee zijn positie in de onderzoekwereld te versterken. Bij het ENGINE-programma zijn de activiteiten gericht op langere termijn energie-onderzoek. Het ENGINE-programma heeft als belangrijkste leidraad het dichterbij brengen van een toekomstig duurzame energiehuishouding. Hierbij zijn ten behoeve van de benodigde geleidelijke overgang naar een volledig duurzame energiehuishouding geen van de huidige belangrijke energie-aanbod opties bij voorbaat uitgesloten. Het ENGINE-programma wordt jaarlijks extern beoordeeld door de Programma Advies Raad.

Samenwerkingsfinanciering; budget f 28,627 mln

Deze financiering is bedoeld om ECN in staat te stellen om het, per jaar op te stellen, Samenwerkingsprogramma uit te voeren. Binnen het Samenwerkingsprogramma worden activiteiten uitgevoerd die in de volgende werkgebieden zijn onder te brengen: duurzame energie, fossiele brandstoffen, nucleaire energie, energie-efficiency en beleidsstudies. Alle projecten binnen de werkgebieden betreffen samenwerkingsverbanden met bedrijfsleven en andere relevante partijen. De verschillende werkgebieden worden door externe beoordelingscommissies jaarlijks beoordeeld. Voor het Samenwerkingsprogramma is een «Target 2000» gesteld voor de mate van cofinanciering.

Bijdrage flexibele uittreding (voorheen VUT); budget f 6,983 mln

Met ingang van 1991 is de jaarlijks toe te kennen bijdrage voor flexibele uittreding opgenomen in de meerjarenramingen. De FPU-bijdrage aan ECN bestaat hoofdzakelijk uit een structureel deel en daarnaast uit een klein incidenteel deel (circa f 0,7 mln tot en met 1999).

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			63 715	63 716	62 984	62 984	62 984	
Mutatie			1 161	959	722	501	280	
Ontwerp-begr. 1999	1 511	63 690	64 876	64 675	63 706	63 485	63 264	63 264
Waarvan te betalen	1 511	63 690	64 876	64 675	63 706	63 485	63 264	63 264

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			63 714	63 716	62 984	62 984	62 984	
Mutatie			1 289	963	727	505	285	
Ontwerp-begr. 1999		63 656	65 003	64 679	63 711	63 489	63 269	63 264

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Basis- en ENGINEfinanc.	28 650	29 161	29 065	28 650	29 161	29 065	43Z	09.01
020 Samenwerkingsfinanciering	28 193	28 699	28 627	28 159	28 826	28 631	43Z	09.01
030 FPU ECN	6 847	7 016	6 983	6 847	7 016	6 983	43Z	09.01
Totaal art. 09.05	63 690	64 876	64 675	63 656	65 003	64 679		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Regeerakkoord: arb.productiviteitskorting G&G-sector		- 225	- 443	- 664	- 885
2: Loon- en prijsbijstelling	1 161	1 184	1 165	1 165	1 165
Totaal	1 161	959	722	501	280

09.06 Doelfinanciering NITG-TNO

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel zijn de financiële middelen geraamd ten behoeve van het Doelfinancieringsprogramma EZ-DGE Geo-onderzoek. Dit Doelfinancieringsprogramma is bestemd voor het Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen, een onderdeel van de organisatie TNO (NITG-TNO). Het NITG-TNO is ontstaan na de samenvoeging van de Rijksgeologische Dienst met het instituut TNO Grondwater en Geo-energie (Kamerstukken II 1996/97, 24 229, nr. 13). Deze samenvoeging heeft op 1 september 1997 haar formele beslag gekregen. De middelen van het doelfinancieringsprogramma te financieren activiteiten zijn gericht op de instandhouding en verdere ontwikkeling van geowetenschappelijke en daarmee verband houdende technologische kennis, als ook op specifiek onderzoek ten behoeve van de beleidsterreinen waarvoor EZ beleidsverantwoordelijkheid draagt.

Bij de fusie is vastgesteld dat in de startfase 1997–2002 de budgetten die voor de RGD in de meerjarenbegroting staan, verminderd met de geraamde inkomsten, voor het NITG-TNO beschikbaar zullen worden gesteld.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			26 637	26 637	26 637	26 637	26 637	
1e suppl. wet 1998			2 854	607	607	607	607	
Mutatie			982	1 444	1 325	1 207	1 088	
Ontwerp-begr. 1999		38 178	30 473	28 688	28 569	28 451	28 332	28 332
Waarvan te betalen		38 178	30 473	28 688	28 569	28 451	28 332	28 332

Economische code: 31 Functionele code 11.2

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Verplichtingen x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Loon- en prijsbijstelling tlv. 01.03 en 01.04	641	613	613	613	613
2: Bijdrage van VROM in huisvestingskosten NITG-TNO		883	883	883	883
3: Regeerakkoord: arb.productiviteitskorting G&G-sector		- 119	- 238	- 356	- 475
4: Beleidsmatig niet-relevante mutatie	341	67	67	67	67
Totaal	982	1 444	1 325	1 207	1 088

09.07 CO₂-reductieplan

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel worden de verplichtingen en uitgaven uit hoofde van het CO₂-reductieplan geraamd. In totaal is f 1 mld beschikbaar voor subsidiëring van projecten welke bijdragen aan CO₂-reductie. Van dit bedrag, dat gereserveerd is op een aanvullende post op de Rijksbegroting, is f 736,3 mln (verplichtingen) beschikbaar voor subsidiëring van projecten waarvoor EZ vanuit beleidsmatig oogpunt verantwoordelijk is. Het Besluit subsidies CO₂-reductieplan (Stb. 1998, 397) en de uitvoeringsregeling subsidies CO₂-reductieplan (Stcrt. 1998, 125) vormen de basis waarop het grootste deel van de subsidies zullen worden verstrekt. Daarnaast zijn bedragen gereserveerd voor subsidiëring van het demonstratieproject near-shore windmolenpark (f 60 mln) en een aantal individuele projecten. De Kamer is recentelijk geïnformeerd (Kamerstukken II 1997/98, 25 026, nr. 8) over de voortgang van het CO₂-reductieplan.

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998								
1e suppl. wet 1998			74 469					
Ontwerp-begr. 1999		2 500	74 469					
Waarvan te betalen		1 680	4 000					

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1e suppl. wet 1998		4 000					
Mutatie		- 212	974	718	200		
Ontwerp-begr. 1999		3 788	974	718	200		

Economische code: 62D Functionele code 07.35

09.12 Garanties energiebeleid

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel zijn de garanties op het gebied van het energiebeleid geraamd, alsmede de eventuele uitgaven die daarmee samenhangen. De diverse garanties zijn hieronder toegelicht.

Leningen en exploitatiekosten Nederlandse Pijpleidingmaatschappij B.V.; garantieplafond f 32,5 mln

De Nederlandse Pijpleidingmaatschappij B.V. (NPM) is opgericht in verband met de aanleg van een pijpleiding tussen het gebied van de Nieuwe Waterweg en het Noordzeekanaal. De pijpleiding wordt sinds 1982 niet meer gebruikt. Het Rijk (in casu EZ) en de gemeente Amsterdam betalen elk 50% van de uitgaven die sindsdien gemoeid zijn met rente- en aflossingsverplichtingen van leningen en met de exploitatiekosten.

Garantietabel NPM

(Bedragen x f 1 000)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
garantieplafond	32 500	32 500	32 500	32 500	32 500	32 500	32 500
uitstaand risico per 1 januari	6 091	4 303	2 146	1 042	880	880	880
te vervallen garanties	- 2 660	- 3 131	- 1 104	- 162			
verleende of te verlenen garanties	872						
uitstaand risico per 31 december	4 303	2 146	1 042	880	880	880	880

*Leningen Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieprodukten (COVA);
garantieplafond f 1 600 mln*

De Wet voorraadvorming aardolieprodukten (Stb. 1986, 675) regelt onder meer de nationale voorraadplicht zoals die in internationaal verband geldt. Een gedeelte wordt opgelegd aan voornamelijk de raffinaderijen en de importerende oliehandel en het merendeel aan de Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieprodukten (COVA). De omvang van de door COVA aan te houden olievoorraden is laatstelijk vastgesteld op 1 april 1995 (Stcrt. 1995, 77). De exploitatiekosten COVA komen ten laste van artikel 09.21 Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieprodukten. De ter financiering van de olievoorraden benodigde leningen zijn verstrekt onder staatsgarantie. Er worden geen uitgaven op deze garantie voorzien.

Garantietabel COVA

(Bedragen x f 1 000)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
garantieplafond	1 600 000	1 600 000	1 600 000	1 600 000	1 600 000	1 600 000	1 600 000
uitstaand risico per 1 jan.	1 594 000	1 296 000	1 220 000	1 220 000	1 220 000	1 220 000	1 220 000
uitstaand risico per 31 dec.	1 296 000	1 220 000	1 220 000	1 220 000	1 220 000	1 220 000	1 220 000

*Exploitatiegarantie stadsverwarmingsproject; garantieplafond
f 26,519 mln*

Betreft uitgaven in verband met de aardgasprijsgarantie voor het stadsverwarmingsproject Duiven-Westervoort.

Garantietabel stadsverwarming

(Bedragen x f 1 000)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
uitstaand risico per 1 jan.	37 344	32 591	26 519	22 619	19 019	16 319	14 519
te vervallen garanties	- 4 753	- 6 072	- 3 900	- 3 600	- 2 700	- 1 800	- 700
uitstaand risico per 31 dec.	32 591	26 519	22 619	19 019	16 319	14 519	13 819

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998								
Ontwerp-begr. 1999	1 672 994	974						
Waarvan te betalen	36 102	644						

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		6 439	5 496	5 335	5 335	5 335	
Mutatie		446	- 36			- 156	
Ontwerp-begr. 1999	8 552	6 885	5 460	5 335	5 335	5 179	

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Leningen NPM	974			2 480	1 550	125	63D	09.2
140 Garanties stadsverwarming				6 072	5 335	5 335	63D	09.0
Totaal art. 09.12	974			8 552	6 885	5 460		

DOORSLUISPOSTEN**09.21 Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten***a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid*

Op dit artikel worden de betalingen aan de Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten (COVA) geraamd ter financiering van de exploitatiekosten voor het aanhouden van een noodvoorraad aardolieproducten. Als dekking hiervoor worden voorraadheffingen op aardolieproducten geïnd door het Ministerie van Financiën. Een en ander geschiedt krachtens de Wet Voorraadvorming Aardolieproducten (Stb. 1986, 675).

De raming van deze voorraadheffing is opgenomen bij ontvangstenartikel 09.03 Ontvangsten COVA. Bij dat artikel zijn ook de ramingskengetallen ten aanzien van COVA opgenomen.

*b) De cijfers***Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)**

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			150 000	163 350	163 350	163 350	163 350	
Mutatie			- 3 525	- 22 770	- 22 770	- 22 770	- 22 770	
Ontwerp-begr. 1999		154 626	146 475	140 580	140 580	140 580	140 580	140 580
Waarvan te betalen		154 626	146 475	140 580	140 580	140 580	140 580	140 580

Economische code: 43D Functionele code 09.1

c) De toelichting bij de cijfers

De afdrachten aan het Centraal Orgaan Vooraadvorming Aardolieproducten (COVA) zijn verlaagd omdat de heffingsbedragen die uit hoofde van de Wet voorraadvorming aardolieproducten worden geïnd ook verlaagd zijn (zie voor de berekening van de raming ontvangstenartikel 09.03 Ontvangsten voorraadheffing in verband met financiering Stichting COVA).

09.22 Uitkering aan houder certificaten Energiebeheer Nederland B.V.

a) De grondslag van het artikel en het te voeren beleid

Op dit artikel worden de afdrachten door EZ aan N.V. DSM geraamd van dividend van Energiebeheer Nederland B.V. Houder van de certificaten van de EBN-aandelen is N.V. DSM. Het dividend wordt door EZ ontvangen (zie de raming op ontvangstenartikel 09.02).

b) De cijfers

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			139 000	138 000	137 000	137 000	137 000	
Mutatie					1 000			
Ontwerp-begr. 1999		141 896	139 000	138 000	138 000	137 000	137 000	137 000
Waarvan te betalen		141 896	139 000	138 000	138 000	137 000	137 000	137 000

Economische code: 27 Functionele code 09.1

AFWIKKELING ENERGIEBELEID TOT 1996

Bij de artikelen 09.31 tot en met 09.35 worden uitgaven geraamd ter afwikkeling van verplichtingen die tot en met 1995 zijn aangegaan. Omdat geen nieuwe verplichtingen geraamd worden is per artikel alleen de aansluitingstabel voor de uitgavenraming vanaf 1999 vermeld.

09.32 Toepassing energiebesparingstechnologie en duurzame energie

a) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			92 332	40 863	33 536	7 500	4 000	
Mutatie			4 934	24 089	- 393	17 768	3 200	
Ontwerp-begr. 1999		116 640	97 266	64 952	33 143	25 268	7 200	4 903

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
111 Industrie				11 299	19 250	16 320	62D	09.0
112 Gebouwde omgeving en verv				12 020	14 000	7 328	62D	09.0
113 Tenderreg. e-besp proj				22 277	17 500	10 254	62D	09.0
422 Energiebesparingsadviezen				3 100	1 250	600	43Z	09.0
426 Invest.in windturbines				16 715	20 750	13 650	62D	09.2
427 Overige duurzame energie				49 032	23 700	16 800	62D	09.0
510 Energiebesp.best.gebouwen				1 306	557		62D	09.0
922 Demo en marktintroductie				67	133		62D	09.2
932 SVEN				4			43Z	09.0
936 Haalbaarheidsonderzoeken				636			31	09.2
937 Demonstratieprojecten				122	28		62D	09.2
939 Alg voorl regelg mon eff				13	59		43Z	09.0
940 Subsidiering HR-ketels				49	39		62D	09.0
Totaal art. 09.32				116 640	97 266	64 952		

b) De toelichting bij de cijfers

De uitgavenmutaties zijn het gevolg van een actualisatie van de uitgaven op in het verleden aangegane verplichtingen op diverse onderdelen binnen dit artikel.

09.33 Onderzoek en ontwikkelingswerk op energiegebied

De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			17 901	8 305	1 700			
Mutatie			3 204	2 555	1 622			
Ontwerp-begr. 1999		24 438	21 105	10 860	3 322			

De verdeling naar onderdelen van de verplichtingen en uitgaven (x f 1 000) en de economische en functionele codering

Artikelonderdeel	Verplichtingen			Uitgaven			Codering	
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
020 Ond. actiniden & r-afval				8	80	68	12	07.35
110 Beleidsstudies				1 005	545	42	12	09.0
210 Ontwikkeling kolenbeleid				3 628	2 400	1 000	62D	09.1
510 Ond e-besp-tech & duurz e				19 797	18 080	9 750	43Z	09.01
Totaal art. 09.33				24 438	21 105	10 860		

09.35 Investeringsubsidies energiebesparing

De cijfers

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	t/m 1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998			3 200	2 190	335			
Mutatie			- 1 700	- 1 190	365	482		
Ontwerp-begr. 1999		3 859	1 500	1 000	700	482		

Economische code: 62D Functionele code 09.0

TOELICHTING BIJ WETSARTIKEL 2 (ONTVANGSTENBEGROTING)

01.00 ALGEMEEN

01.01 Diverse ontvangsten

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel is een raming opgenomen van de ontvangsten die samenhangen met de personeelsuitgaven, zoals restituties van reiskosten en inhoudingen voor pensioenen en overige ontvangsten die niet onder een specifiek artikel vallen.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		7 088	6 988	6 988	6 988	6 988	
Mutatie 1998		100	200	200	100	100	
Ontwerp-begr. 1999	8 368	7 188	7 188	7 188	7 088	7 088	7 088

De verdeling naar onderdelen van de ontvangsten (x f 1 000) en de economische en functionele codering

	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Div.ontvangsten personeel	6 853	4 000	4 000	16	11.0
020 Legalisaties	1			16	11.0
030 Ontvangsten PC-privé	111	200	200	16	11.0
040 Materieel ministerie	794			16	11.0
400 Commiss.verg./vacatiegeld	322			12	11.0
430 Ov.ontv.(buiten)diensten	287	2 988	2 988	12	11.0
Totaal art. 01.01	8 368	7 188	7 188		

01.11 Ontvangsten Bureau voor de Industriële Eigendom

a) De grondslag van het artikel

De ontvangsten van het Bureau voor de Industriële Eigendom bestaan, naast enkele incidentele baten, hoofdzakelijk uit ontvangsten krachtens de Rijksoctrooiwet (Stb. 1995, 52). De hoogte van de verschuldigde taksbedragen is vastgelegd in het Octrooireglement (KB van 22 september 1921, Stb. 1083).

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		45 955	45 955	45 955	45 955	45 955	
Mutatie 1998		482	800	1 700	2 500	3 300	
Ontwerp-begr. 1999	47 517	46 437	46 755	47 655	48 455	49 255	50 055

De verdeling naar onderdelen van de ontvangsten (x f 1 000) en de economische en functionele codering

	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Ontv.Octr.R.+Bur.Warenmer	47 090	46 307	46 678	36	11.1
020 Div.ontv.Bur.Ind.Eigendom	427	130	77	16	11.1
Totaal art. 01.11	47 517	46 437	46 755		

c) De toelichting bij de cijfers

De voorgestelde mutatie betreft een aanpassing van de raming 1998 in verband met hogere verwachte ontvangsten. De voorgestelde mutatie voor 1999 en volgende jaren vloeit voort uit de in het Regeerakkoord opgenomen taakstelling uit hoofde van de algemene indexatie eigen bijdragen.

01.21 Ontvangsten Centraal Planbureau

a) De grondslag van het artikel

De ontvangsten van het CPB bestaan voor het grootste deel uit ontvangsten uit werk voor tweeden (andere onderdelen van de Staat). Daarnaast heeft het CPB nog ontvangsten van kleinere omvang (onder andere de verkoop van publicaties). De tarieven welke in rekening worden gebracht zijn, afhankelijk van de opdrachtgever, gebaseerd op:

- de Tarieven Handleiding van het Ministerie van Financiën;
- de Algemene Regeling van Tarieven en Voorwaarden van het Ministerie van BuZa;
- Tarieven van de Europese Commissie.

Door het hanteren van bovengenoemde tarieven worden de kosten van het werken in opdracht geacht gedekt te zijn. Ingeval sprake is van substantiële extra kosten ten behoeve van onderzoek door derden, aanschaf databestanden en dergelijke, worden deze apart in rekening gebracht.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		2 471	50	50	50	50	
1e suppl. wet 1998		726					
Mutatie 1998		45	3 192	45	45	45	
Ontwerp-begr. 1999	2 699	3 242	3 242	95	95	95	95

Economische code: 16 Functionele code: 01.32

c) De toelichting bij de cijfers

De voorgestelde mutatie betreft een bijstelling van de geraamde ontvangsten uit werken voor tweeden.

01.31 Ontvangsten Centraal Bureau voor de Statistiek

a) De grondslag van het artikel

De ontvangsten van het CBS bestaan voor het grootste deel uit werken in opdracht voor derden en de verkoop van publicaties. Daarnaast is er sprake van diverse ontvangsten, welke voornamelijk incidenteel en/of van kleine omvang zijn. Voor wat betreft het werken in opdracht hanteert het CBS sinds april 1996 de Tarieven Handleiding van het Ministerie van Financiën met een opslag van vijf procent. Voor het gehele CBS ligt het berekende integrale kostprijstarief 4% procent lager dan de verkoopprijs. Publicaties zijn een bijproduct van de activiteiten van het CBS. Verkoop vindt daarom plaats tegen marginale kosten (repro- en distributiekosten). Van de geraamde ontvangsten voor 1999 heeft circa f 12,5 mln betrekking op werken voor tweeden. Het betreft hier werkzaamheden voor Eurostat, het Europese statistisch bureau.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		20 000	21 600	23 200	23 200	23 200	
Ontwerp-begr. 1999	27 084	20 000	21 600	23 200	23 200	23 200	23 200

Economische code: 16 Functionele code: 01.32

02.00 INDUSTRIEEL EN ALGEMEEN TECHNOLOGIEBELEID

02.02 Ontvangsten technische ontwikkelingskredieten

a) De grondslag van het artikel

De raming bestaat uit ontvangsten uit hoofde van rente en aflossingen op in het verleden verstrekte Technische ontwikkelingskredieten (zie uitgavenartikel 02.09 Speur- en ontwikkelingswerk). De ontvangsten zijn afhankelijk van het succes van het ontwikkelingsproject, het succes van de commercialisatie en de algemene economische ontwikkelingen.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		95 000	85 000	80 000	75 000	75 000	
Mutatie 1998		5 000	15 000	10 000	10 000	10 000	
Ontwerp-begr. 1999	116 203	100 000	100 000	90 000	85 000	85 000	80 000

Economische code: 77D Functionele code: 11.3

c) De toelichting bij de cijfers

Op grond van huidige inzichten kan de raming voor de TOK-ontvangsten structureel worden verhoogd. Gezien de onzekerheden ten aanzien van toekomstige TOK-ontvangsten wordt terughoudend geraamd. De raming kent derhalve een dalende tendens. Het huidige bestand omvat in totaal 594 projecten met een in totaal verstrekt kredietbedrag van f 1 854,3 mln, waarop f 1 481,2 mln is uitbetaald door EZ en inmiddels f 390 mln is terugontvangen in de vorm van terugbetaalde hoofdsom en rente. De totale uitstaande vordering (inclusief rente) bedroeg ultimo 1997 f 1,79 mld. Hiervan zal naar verwachting circa f 700 mln (=40% van de totale vordering) daadwerkelijk worden terugontvangen.

Projecten TOK

Projectstatus	aantal projecten	(x f 1 mln) contractsom	uitkering	terugbetaling
lopende contracten				
• in ontwikkelingsfase	147	506,0	274,4	25,6
• in commerciële fase	333	947,9	877,0	350,4
• stopgezet	76	165,8	136,1	3,0
• in faillissement	38	234,6	193,7	11,0
totaal	594	1 854,3	1 481,2	390,0

02.04 Diverse ontvangsten technologiebeleid

a) De grondslag van het artikel

Op deze post worden de bijdragen van het Ministerie van OC&W aan het EET-programma geraamd. Zie hiervoor ook de toelichting bij het uitgavenartikel 02.02 Specifieke bedrijfsgerichte technologiestimulering. Daarnaast worden de overige (incidentele) ontvangsten van dit hoofd-beleidsterrein op dit artikel geraamd.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		17 000	27 000	27 000	26 625	26 000	
Mutatie 1998		2000				1 000	
Ontwerp-begr. 1999	14 315	19 000	27 000	27 000	26 625	27 000	26 000

De verdeling naar onderdelen van de ontvangsten (x f 1 000) en de economische en functionele codering

	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Div. Ontv. Technologiebel	9 315	5 500	3 500	31	11.3
020 Ontvangsten EET-gelden	5 000	13 500	23 500	47D	11.1
Totaal art 0204	14 315	19 000	27 000		

c) De toelichting bij de cijfers

Voorgesteld wordt de raming voor 1998 met f 2 mln te verhogen in verband met voorziene incidentele ontvangsten.

02.05 Ontvangsten uit het Fonds economische structuurversterking*a) De grondslag van het artikel*

De uitgaven die EZ ten behoeve van de Fes-projecten verricht, worden periodiek verrekend met dit fonds. De hiermee gemoeide ontvangsten worden op dit artikel geraamd. Thans worden ontvangsten met betrekking tot drie projecten (NOBIS, HPCN en MARIN) op dit artikel begroot. Zie ook uitgavenartikel 02.13 Projecten gefinancierd uit het Fes.

*b) De cijfers***Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		34 000	55 633	17 180			
1e suppl. wet 1998		26 500	- 9 572	- 17 180			
Ontwerp-begr. 1999	23 253	60 500	46 061				

Economische code: 08 Functionele code: 04.9

03.00 INDUSTRIE- EN DIENSTENBELEID**03.01 Ontvangsten staalindustrie***a) De grondslag van het artikel*

Geraamd zijn de ontvangsten die voortvloeien uit dividendontvangsten uit hoofde van de deelneming in Hoogovens.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		14 600	14 600	10 000	10 000	10 000	
1e suppl. wet 1998				5 000	5 000	5 000	
Mutatie 1998		1 480	1 480	1 080	1 080	1 080	
Ontwerp-begr. 1999	129 134	16 080	16 080	16 080	16 080	16 080	16 080

Economische code: 27 Functionele code: 11.3

c) De toelichting bij de cijfers

De voorgestelde mutatie betreft het verhogen van de raming van de dividendontvangsten uit hoofde van de deelneming in Hoogovens tot een structureel bedrag van f 16,08 mln.

03.03 Ontvangsten uit bijdragen aan de industrie

a) De grondslag van het artikel

Hier worden geraamd winstafrachten en terugbetalingen door bedrijven op grond van het industriebeleid.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		500	500	500	500	500	
Mutatie 1998		2000					
Ontwerp-begr. 1999	365 524	2 500	500	500	500	500	500

Economische code: 77D Functionele code: 11.3

c) De toelichting bij de cijfers

Op grond van medio 1998 reeds gerealiseerde ontvangsten wordt voorgesteld de raming voor 1998 met f 2 mln te verhogen.

04.00 RUIMTELIJK ECONOMISCH BELEID (voorheen: Regionaal Beleid)

04.03 Diverse ontvangsten ruimtelijk economisch beleid

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden diverse incidentele ontvangsten geraamd, zoals verrekeningen van eventueel teveel verstrekte voorschotten en dividend-uitkeringen ROM's.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		23 000	4 500	4 500	2000	2000	
Ontwerp-begr. 1999	6 022	23 000	4 500	4 500	2000	2000	2000

De verdeling naar onderdelen van de ontvangsten (x f 1 000) en de economische en functionele codering

	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
030 rep/ipr	1 021	23 000	4 500	62C	11.3
040 rep/pnl	7			62C	11.0
050 rep/isp	100			62C	11.0
060 rep/rom's	4 891			62C	11.3
080 rep/overigen	3			62C	11.0
Totaal art. 04.03	6 022	23 000	4 500		

**05.00 ONDERNEMERSCHAP EN MARKTWERKING (voorheen:
Diensten, Midden- en Kleinbedrijf en Ordening)**

05.01 Ontvangsten uit borgstellingsregelingen

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden ontvangsten uit hoofde van de Kredietregelingen Midden- en Kleinbedrijf (KMKB 1976 en 1985), de Regeling Borgstelling MKB-kredieten (RBMKB 1988) en het Besluit Borgstelling MKB kredieten (BBMKB) geraamd.

Terugbetaling verliesdeclaraties; f 7,3 mln

Op dit onderdeel worden de terugbetalingen op verliesdeclaraties geraamd. De banken zijn verplicht, indien zij een verlies bij EZ hebben gedeclareerd, pogingen in het werk te stellen de vordering van de Staat op de betreffende onderneming/ondernemer te incasseren. De inkomsten betreffen zowel deze opbrengsten als terugstortingen op afgewezen verliesdeclaraties.

Rente KMKB; f 0,2 mln

De raming bestaat uit rente die per saldo wordt ontvangen op de bij de banken aangehouden rekeningen voor verliesdeclaraties.

Provisie verstrekte kredieten; f 21 mln

Op dit onderdeel worden de provisies geraamd die de banken afdragen over de bij hen uitstaande kredieten, verleend onder de KMKB 1976 en 1985, de RBMKB 1988 en het BBMKB.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		28 500	28 500	26 000	23 400	23 400	
Ontwerp-begr. 1999	31 736	28 500	28 500	26 000	23 400	23 400	23 400

De verdeling naar onderdelen van de ontvangsten (x f 1 000) en de economische en functionele codering

	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 terugbet. verliesdecl.	7 470	7 300	7 300	63D	11.4
030 rente kmkb	89	200	200	26	11.4
040 provisie verstr.krediet	24 177	21 000	21 000	16	11.4
Totaal art. 05.01	31 736	28 500	28 500		

05.12 Opbrengst van casino's

a) De grondslag van het artikel

Het door de overheid gevoerde beleid met betrekking tot casino's is vastgelegd in de Wet op de Kansspelen (Stb. 1964, 0483) en de daaruit voortvloeiende Beschikking casinospelen (Stb. 1964, 0483). De casino's zijn gehouden te functioneren onder zorgvuldig geformuleerde randvoorwaarden. Op de naleving van de voorschriften die bij of krachtens de Wet op de kansspelen zijn gesteld wordt toezicht uitgeoefend door het College van toezicht op de kansspelen.

Door Holland Casino's zijn een aantal vervangings- en uitbreidingsinvesteringen gepland. Door het verwachte rendement op deze investeringen zal het bedrijfsresultaat van Holland Casino's toenemen, hetgeen tot uiting komt in een verhoging van de ontvangstenraming. In verband met deze investeringen zijn met Holland Casino's afspraken gemaakt over een verhoging van het eigen vermogen met f 50 mln, gespreid over de jaren 1999-2002. Met deze verhoging van het eigen vermogen (die tot lagere ontvangsten op de EZ-begroting leidt) is rekening gehouden bij de actualisatie van de raming.

Ramingskengetallen Casino's

	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Aantal bezoeken alle casino's (x 1 000)		4 982	5 200	5 500
2. Gemiddelde opbrengst per bezoek (x f 1 000)*		0,028	0,025	0,030
3. Totale opbrengst (x f 1 mln) **	05.12	164	131	164
4. Aantal casino's		10	10	10

* In 1998 en 1999 gebaseerd op geprognosticeerd bedrijfsresultaat en in 1997 op gerealiseerde afdracht aan EZ.

** 1997: betreft afdracht aan EZ over 5 kwartalen (hiervoor is gecorrigeerd bij berekening van gemiddelde opbrengst per bezoek); 1998: betreft afdracht van 4 kwartalen; 1999: betreft afdracht van vier kwartalen, verhoogd met geplande inhouding ad f 16 mln t.b.v. vorming extra eigen vermogen.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		131 000	131 000	131 000	131 000	131 000	
1e suppl. wet 1998			17 000	30 000	35 000	50 000	
Ontwerp-begr. 1999	163 857	131 000	148 000	161 000	166 000	181 000	181 000

Economische code: 27 Functionele code: 08.3

05.13 Opbrengst afgifte exploitatievergunningen speelautomaten

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden ontvangsten geraamd die afkomstig zijn van het Nederlands Meetinstituut N.V. (NMI) uit hoofde van titel Va (Speelautomaten) van de Wet op de kansspelen. De ontvangsten zijn bedoeld ter dekking van de kosten verbonden aan de afgifte van vergunningen en de controle van speelautomaten.

Ramingskengetallen speelautomaten

	artikel (-sub)	Realisatie 1997	Raming 1998	Raming 1999
1. Merktekens kansspelautomaten (in aantallen)		11 194	7 200	7 100
2. Tarief kansspelautomaten (x f 1 000)		0,290	0,290	0,290
3. Merktekens casino-automaten (in aantallen)		811	1 000	1 000
4. Tarief casino-automaten (x f 1 000)		0,290	0,290	0,290
5. Merktekens behendigheidsautomaten (in aantallen)		2 877	5 000	6 000
6. Tarief behendigheidsautomaten (x f 1 000)		0,025	0,025	0,025
7. Verlening exploitatie vergunningen (in aantallen)		734	800	800
8. Tarief exploitatie vergunningen (x f 1 000)		1,000	1,000	1,000
9. Nieuwe exploitatie vergunningen (in aantallen)		56	40	40
10. Tarief nieuwe exploitatie vergunningen (x f 1 000)		5,000	5,000	5,000
11. Totale opbrengst (x f 1 mln)	05.13	4,6	3,5	3,5

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	
Ontwerp-begr. 1999	4 573	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500

Economische code: 36 Functionele code: 08.3

05.15 Ontvangsten Nederlands Meetinstituut

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel zijn de rente en aflossing van leningen geraamd, alsmede het door het NMI uit te keren dividend.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		2 646	2 548	2 450	2 352	2 352	
Ontwerp-begr. 1999	2 234	2 646	2 548	2 450	2 352	2 352	2 352

De verdeling naar onderdelen van de ontvangsten (x f 1 000) en de economische en functionele codering

	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 rente ontvangsten nmi	784	686	588	26	11.4
020 aflossing van leningen	1 260	1 260	1 260	77D	11.4
030 dividend nmi	190	700	700	27	11.4
Totaal art. 05.15	2 234	2 646	2 548		

**05.21 Diverse ontvangsten Ondernemerschap en Marktwerving
(voorheen: Diverse ontvangsten DMO)**

a) De grondslag van het artikel

De ontvangsten op dit artikel betreffen diverse terugbetalingen uit hoofde van te veel betaalde subsidievoorschotten en verstrekte uitkeringen, ontvangen renten, aflossingen en overige bijdragen.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	
Ontwerp-begr. 1999	732	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000

Economische code: 16 Functionele code: 11.4

**07.00 BUITENLANDSE ECONOMISCHE BETREKKINGEN EN
EXPORTBEVORDERING**

07.01 Ontvangsten BEB

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden de ontvangsten van het DG BEB geraamd. Het gaat daarbij voornamelijk om rente- en premie-ontvangsten op kredieten en garantstellingen.

b) De cijfers en onderverdeling in artikelonderdelen

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		5 233	5 233	4 079	3 000	3 000	
Ontwerp-begr. 1999	5 613	5 233	5 233	4 079	3 000	3 000	3 000

De verdeling naar onderdelen van de ontvangsten (x f 1 000) en de economische en functionele codering

	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Ontv. gemengde kredieten	2 105	500	500	26	11.3
030 Overige ontvangsten BEB	3 218	2 500	2 500	47G	11.1
040 Ontvangsten uit garanties	290	2 233	2 233	47G	11.1
Totaal art. 07.01	5 613	5 233	5 233		

07.02 Ontvangsten Exportbevorderings- en Voorlichtingsdienst

a) De grondslag van het artikel

De ontvangsten op dit artikel bestaan uit opbrengsten van de programmatische activiteiten die door de EVD worden gedaan en de verkoop van informatieproducten van de EVD. Daarnaast heeft de EVD nog ontvangsten van meer incidentele aard en/of kleinere omvang. De tarieven die de EVD aan deelnemers van programmatische activiteiten c.q. afnemers van informatieproducten in rekening brengt, zijn gebaseerd op het interne prijsbeleid. De EVD hanteert voor de informatieproducten marktconforme prijzen. Bij de informatieproducten streeft de EVD naar dekking van de extra te maken kosten (drukkosten, uitgeefkosten e.d.). Bij de promotieactiviteiten streeft de EVD naar een gelijke verdeling van de kosten tussen overheid en bedrijfsleven. Als randvoorwaarde geldt dat de prijs geen drempel voor het bedrijfsleven mag vormen. De activiteiten van de EVD hebben immers tot doel de particuliere sector te stimuleren tot activiteiten die men niet uit eigen beweging zou ondernemen.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		2 223	2 223	2 223	2 223	2 223	
Ontwerp-begr. 1999	2 913	2 223	2 223	2 223	2 223	2 223	2 223

Economische code: 16 Functionele code: 11.1

08.00 WET INVESTERINGSREKENING

08.01 Ontvangsten WIR

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden de ontvangsten geraamd uit hoofde van de Wet Investeringsrekening. De ontvangstenraming betreft zogenaamde «desinvesteringsbetalingen». Deze zijn verschuldigd wanneer investeringsgoederen, waarvoor eerder WIR-premie is ontvangen, binnen de daarvoor gestelde termijn (in de meeste gevallen acht jaar) worden «vervreemd».

In de toelichting bij het uitgavenartikel 08.01 Investeringsbijdragen en -toeslagen, is reeds in meer algemene zin op de besluitvorming omtrent het Fonds Investeringsrekening en de stand van het WIR-dossier ingegaan. Op deze plaats wordt dan ook volstaan met een verwijzing naar die passages.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		30 000	20 000	10 000	5 000		
Mutatie		- 15 000	- 10 000	- 5 000	- 2 000	1 000	
Ontwerp-begr. 1999	43 095	15 000	10 000	5 000	3 000	1 000	

Economische code: 62D Functionele code 06.9

09.00 ENERGIEBELEID

09.01 Inkomsten uit aardgas

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden de aardgasbaten (exclusief vennootschapsbelasting) geraamd. De raming is onderhevig aan onzekerheden op de olie en valutamarkt, alsmede aan mogelijke variaties in de gasafzet.

Aardgasbaten MOR Groningen; f 1 263 mln

Op dit onderdeel zijn de inkomsten geraamd uit hoofde van de MeerOpbrengstRegeling (MOR) Groningen.

Aardgasbaten via EBN; f 1 560 mln

Op dit onderdeel zijn de bijzondere winstafdrachten geraamd van de Energie Beheer Nederland B.V. (EBN B.V.). Betreft afdrachten uit hoofde van de deelnemingen van EBN B.V. in de olie- en gaswinning.

Opbrengsten Mijnwetgeving; f 880 mln

Op dit onderdeel zijn de inkomsten geraamd uit hoofde van de Mijnwetgeving en bepalingen in verleende concessies en vergunningen ten behoeve van de opsporing en winning van delfstoffen (exclusief zout) op Nederlands territorium, alsmede het Nederlands Continentaal Plat. Deze inkomsten zijn afhankelijk van de olieprijs, de winningskosten en het produktievolume.

Dividend Gasunie via EBN B.V.; f 12 mln

EBN B.V. neemt voor 40% deel in het aandelenkapitaal van de N.V. Nederlandse Gasunie. Ingevolge de overeenkomst betreffende het beheer van EBN B.V. draagt laatstgenoemde vennootschap 15/40-deel van de door haar ontvangen dividenden van de N.V. Nederlandse Gasunie aan de Staat af. Aangezien de dividenduitkering van de N.V. Nederlandse Gasunie is gefixeerd op f 80 mln per jaar, resulteert een uitkering door EBN B.V. van f 12 mln.

Dividend Gasunie; f 8 mln

Dit onderdeel omvat de inkomsten die worden verkregen uit hoofde van het aandelenbezit (10%) van de Staat in de N.V. Nederlandse Gasunie. Gezien de gefixeerde dividenduitkering van f 80 mln per jaar, resulteert een uitkering aan de Staat van f 8 mln.

Bijdrage aan het Fes; f 1 545 mln

Conform de instellingswet van het Fonds economische structuurversterking (Fes) (Kamerstukken II 1992/93, 23 002, nrs. 1–2) komt een deel van de gasbaten ten gunste van de begroting van genoemd fonds. Dit deel van de gasbaten is bij artikel 09.01 zichtbaar gemaakt op het onderdeel 060, Bijdrage aan het Fes. Vooruitlopend op de, in het Regeerakkoord aangekondigde, nieuwe voedingssystematiek van het fonds, is de geraamde bijdrage vanaf 1999 gebaseerd op een vast percentage (41,5%) van de totale aardgasbaten (niet belastingontvangsten).

Bij het opstellen van de aardgasbatenraming wordt gebruik gemaakt van een ramingsmodel. De belangrijkste veronderstellingen en uitkomsten zijn in de onderstaande tabel verwerkt.

Ramingskengetallen aardgas

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
prijsgegevens						
dollarkoers	2,02	1,95	2,00	2,03	2,05	2,05
olieprijs in dollar per vat	13,5	14,5	14,5	14,5	14,0	14,0
hoeveelheidsgegevens (mld m³)						
afzet binnenland	43,0	43,8	44,1	44,4	44,8	45,3
afzet export	35,3	36,8	40,1	40,6	41,4	42,6
totaal	78,3	80,6	84,2	85,0	86,2	87,9
ontvangsten aardgasbaten (mld hfl)						
niet belasting middelen						
– EZ-begroting (art 09.01)	4,5	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1
– niet belasting middelen (FES)	0,8	1,5	1,6	1,5	1,4	1,4
vennootschapsbelasting	2,5	2,0	2,0	2,1	2,0	2,0
totaal	7,8	5,7	5,8	5,8	5,5	5,5

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		4 800 000	4 300 000	3 700 000	3 300 000	3 300 000	
1e suppl. wet 1998		- 200 000	- 300 000	- 400 000	- 500 000	- 600 000	
Mutatie 1998		- 60 000	- 1 822 000	- 1 108 000	- 651 000	- 653 000	
Ontwerp-begr. 1999	6 338 999	4 540 000	2 178 000	2 192 000	2 149 000	2 047 000	2 047 000

De verdeling naar onderdelen van de ontvangsten (x f 1 000) en de economische en functionele codering

	1997	1998	1999	Econ.	Funct.
010 Aardgasbaten MOR Groning.	3 703 201	2 400 000	1 263 000	29	09.1
020 Aardgasbaten via EBN BV	2 062 276	1 800 000	1 560 000	29	09.1
030 Opbrengsten mijnwetgeving		1 080 000	880 000	29	09.1
031 Winsttaandeel	1 822 421			29	09.1
032 Cijns	159 150			29	09.1
033 Oppervlakte rechten	45 407			29	09.1
034 Verkenningsvergunningen	73			29	09.1
040 Dividend Gasunie via EBN	12 000	12 000	12 000	27	09.1
050 Dividend Gasunie	8 000	8 000	8 000	27	09.1
060 Bijdrage aan het FES	- 1 473 529	- 760 000	- 1 545 000	29	09.1
Totaal art 09.01	6 338 999	4 540 000	2 178 000		

c) De toelichting bij de cijfers

Specificatie mutatie

(Ontvangsten x f 1 000)	1998	1999	2000	2001	2002
1: Aardgasbaten	- 300 000	- 1 100 000	- 700 000	- 500 000	- 600 000
2: Tuindersgas		23 000	47 000	73 000	100 000
3: Bijdrage aan het Fes	240 000	- 745 000	- 455 000	- 224 000	- 153 000
Totaal	- 60 000	- 1 822 000	- 1 108 000	- 651 000	- 653 000

- ad 1: Hoofdzakelijk als gevolg van een lagere verwachte olieprijs wordt voorgesteld de raming structureel te verlagen.
- ad 2: Zoals aangekondigd in het Regeerakkoord is de stellingname van Gasunie in de onderhandelingen over de gasprijs van tuinders gericht op een meer marktconform tarief. De voorgestelde mutatie betreft de daarmee samenhangende niet-belastingontvangsten.
- ad 3: De mutatie in bijdrage aan het Fes heeft twee oorzaken. Ten eerste leidt de onder 1 toegelichte mutatie ook tot een verlaging van die bijdrage in 1998 (overigens: omdat de bijdrage een minpost is op de ontvangsten, leidt een lagere bijdrage dus tot een plusmutatie en v.v.). Ten tweede leidt de in voorbereiding zijnde wijziging van de voedingssystematiek van het Fes vanaf 1999 tot een versnelling van de voeding van het fonds. De bijdrage wordt daardoor in de meerjarenramingen verhoogd. In latere jaren ontstaat een tegengesteld beeld.

09.02 Uitkering van Energiebeheer Nederland B.V.

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden de dividenden geraamd die Energie Beheer Nederland B.V. (EBN B.V.) uitkeert aan de Staat, ten behoeve van de N.V. DSM als certificaathouder van de aandelen EBN B.V. Zie voor de uitkering aan N.V. DSM uitgavenartikel 09.22 Uitkering aan houder certificaten Energiebeheer Nederland B.V.

b) De cijfers en de verdeling in artikelonderdelen

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		139 000	138 000	137 000	137 000	137 000	
Mutatie 1998				1 000			
Ontwerp-begr. 1999	141 896	139 000	138 000	138 000	137 000	137 000	137 000

Economische code: 27 Functionele code: 09.1

09.03 Ontvangsten voorraadheffing in verband met financiering Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden de ontvangsten geraamd uit de voorraadheffing die dient ter dekking van de exploitatiekosten van de Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten (uitgavenartikel 09.21). Deze heffing berust op de Wet voorraadvorming aardolieproducten (Stb.1 986, 675).

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		150 000	163 350	163 350	163 350	163 350	
Mutatie 1998		- 3 525	- 22 770	- 22 770	- 22 770	- 22 770	
Ontwerp-begr. 1999	154 626	146 475	140 580	140 580	140 580	140 580	140 580

Economische code: 36 Functionele code: 09.1

c) De toelichting bij de cijfers

Betreft een daling van de ontvangsten in verband met een verlaging van de voorraadheffing. Deze verlaging wordt deels teniet gedaan door een toename van de voorraadverplichting. De raming (pxq) is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- Tarief januari 1998 t/m mei 1998 f 1,25 en juni 1998 en volgende jaren f 1,10.
- Het geraamde heffingsplichtig volume per jaar is 126 mln hectoliter in 1998 en 127,8 mln hectoliter voor de jaren daarna.

Ramingskengetallen ontvangsten COVA

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
heffingsplichtig volume	126	127,8	127,8	127,8	127,8	127,8
tarief	1,25/1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
raming (x f 1 mln)	146,5	140,6	140,6	140,6	140,6	140,6

09.04 Dividend Ultra-Centrifuge Nederland N.V.*a) De grondslag van het artikel*

Op dit artikel wordt het dividend geraamd dat wordt ontvangen uit het aandelenbezit van 98,8% van de Staat in Ultra-Centrifuge Nederland (UCN) N.V. De Staat bezit 185 518 stuks aandelen met een nominale waarde van f 870 per aandeel.

*b) De cijfers***Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		13 000	11 000	11 000	11 000	11 000	
1e suppl. wet 1998		5 000	7 000	7 000	7 000	7 000	
Mutatie 1998		7 000	7 000	7 000	7 000	7 000	
Ontwerp-begr. 1999	25 607	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000

Economische code: 27 Functionele code: 09.1

c) De toelichting bij de cijfers

Op grond van de verwachte gunstige winstontwikkeling wordt voorgesteld de dividendraming structureel te verhogen met f 7 mln.

09.05 Ontvangsten zoutwinning*a) De grondslag van het artikel*

Betreft de afdrachten van AKZO aan de Staat op grond van de overeenkomst van 13 juli 1 918 (laatstelijk gewijzigd per machtiging bij wet van 7 juli 1988, Stb. 372), behorende bij de mijnbouwconcessies voor de winning van zout.

*b) De cijfers***Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	
Ontwerp-begr. 1999	3 607	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000

Economische code: 29 Functionele code: 11.2

09.06 Diverse ontvangsten Energie

a) De grondslag van het artikel

Op dit artikel worden de overige ontvangsten in het kader van het energiebeleid geraamd.

b) De cijfers

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerp-begroting (x f 1 000)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ontwerp-begr. 1998		1 250	1 250	1 250	1 250	1 250	
Ontwerp-begr. 1999	11 525	1 250	1 250	1 250	1 250	1 250	1 250

Economische code: 16 Functionele code: 09.0

TOELICHTING BIJ WETSARTIKEL 3 (AGENTSCHAPSBEGROTING)

Betreft een toelichting bij de begroting van baten en lasten van het agentschap Senter.

Missie

Senter is sinds 1 januari 1994 een agentschap van het Ministerie van Economische Zaken. De taak van het agentschap is de uitvoering van overheidsbeleid op het terrein van technologie, energie, milieu, export en internationale samenwerking. Doelstelling hierbij is het duurzaam versterken van de positie van het bedrijfsleven en de kennisinstellingen in ons land.

Zowel de scheiding van beleid en uitvoering als kwaliteit spelen een centrale rol in het realiseren van de missie van Senter. Dit wordt bereikt door:

- regelingen en programma's correct en efficiënt uit te voeren;
- het kennen van de behoefte van het bedrijfsleven om ook de beleidsmakers goed te kunnen informeren;
- het realiseren en meten van beleidsdoelen;
- zich integer, onafhankelijk en pro-actief op te stellen;
- te beschikken over een multidisciplinair team van deskundige en gemotiveerde medewerkers;
- te investeren in talenten, kennis en netwerken en deze optimaal te mobiliseren;
- te opereren vanuit een internationale scope met een focus op Nederland.

Ambitie

Senter wil behoren tot de top van de uitvoeringsorganisaties die gericht zijn op het uitvoeren van beleid dat, direct en/of indirect, het bedrijfsleven in eigen land versterkt/stimuleert. Om deze ambitie te kunnen realiseren, richt Senter zich op het verhogen van de kwaliteit van haar diensten. Dit impliceert voor Senter synergie tussen al haar afdelingen. Hieronder wordt verstaan dat ieders focus niet alleen gericht moet zijn op de eigen regelingen/programma's. Daarnaast hecht Senter veel waarde aan haar relatienetwerk, bestaande uit accountmanagement en bedrijvenrelatie-beheer, en aan het in vakgroepen gebundeld beheren en intensiveren van kennis.

Strategie en doelstellingen op hoofdlijnen

In lijn met deze geactualiseerde missie en ambitie zijn ook de strategie en doelstellingen opnieuw geformuleerd. In de strategie wordt gestreefd naar een goed evenwicht tussen de verschillende – soms tegenstrijdige – doelstellingen. Hiertoe is de missie vertaald in strategische (middellange-termijn) doelstellingen met daaraan gekoppeld een aantal Kritische Succes Factoren (KSF'en). Deze KSF'en zijn zoveel mogelijk operationeel gemaakt door middel van meetbare prestatie-indicatoren. Als uitgangspunt dient het perspectief van de opdrachtgevers, van de eigenaar, van de bedrijven en kennisinstellingen en van de interne organisatie.

De doelstellingen van Senter zijn:

- het kunnen inspelen op de wensen en doelstellingen van de opdrachtgevers;
- het kunnen inspelen op de wensen en doelstellingen van de eigenaar van het agentschap Senter, het Ministerie van Economische Zaken;
- het verbeteren van de dienstverlening van Senter aan de gebruikers van het instrumentarium;
- het verbeteren van de interne kwaliteit van de primaire processen.

Recente ontwikkelingen

Interne ontwikkelingen

Formatiebeheer

Sinds 1 januari 1997 werkt Senter met een nieuw organisatie- en besturingsmodel. In 1997 lag de nadruk op het voltooiën van deze reorganisatie. Daarbij ging het niet alleen om een herschikking van mensen en opdrachten, maar ook om de invoering van een nieuwe cultuur. Een cultuur die gericht moest zijn op het maximaal voldoen aan de wensen van opdrachtgevers en van de gebruikers van het Senter-instrumentarium. De interne processen moesten hierop worden afgestemd, wat een verdere optimalisering impliceerde van de communicatie, de interne controle en de automatisering.

De ervaringen met het nieuwe organisatie- en besturingsmodel zijn tot dusver positief. Het model heeft zijn geschiktheid bewezen voor het uitvoeren van opdrachten en de flexibiliteit van de organisatie is vergroot. Vanaf nu is de aandacht gericht op het verder verbeteren van het model, bijvoorbeeld door meer synergie over de opdrachten heen te verkrijgen en de toegankelijkheid van de organisatie voor buitenstaanders te vergroten.

De formatieve gevolgen van de wijzigingen in de organisatiestructuur zijn vastgelegd in een formatierapport. Op 9 december 1997 heeft de secretaris-generaal van het Ministerie van Economische Zaken ingestemd met het voorstel om bij Senter een flexibeler formatiebeheer in te voeren.

Integratie

De Minister van Economische Zaken nam in 1996 het besluit om Senter en het bureau EG-Liaison te integreren. In januari 1997 vond de formele afronding van het integratieproces plaats. Omdat het van belang was om intern zo snel mogelijk duidelijkheid te krijgen over de manier van werken van EG-Liaison binnen Senter, hield het voormalige bureau EG-Liaison in februari een strategie dag. Centraal stonden de nieuwe praktische en strategische mogelijkheden van samen opereren.

De formele afwikkeling van de stichting EG-Liaison zal binnen afzienbare tijd zijn beslag krijgen.

De evaluatie van het agentschap

In 1998 is de evaluatie over de agentschapsstatus van Senter door onderzoeksbureau Berenschot afgerond. Centraal stond de vraag of de doelstellingen en overwegingen die ten grondslag lagen aan de introductie van agentschappen, in de praktijk zijn uitgekomen. Senter werd daarbij beoordeeld worden op aspecten als efficiëntie, effectiviteit van bedrijfsvoering, transparantie, flexibiliteit, herkenbaarheid en organisatiestructuur. Over de uitkomsten van deze evaluatie is de Tweede Kamer separaat geïnformeerd.

In het afgelopen jaar heeft Senter, onder andere naar aanleiding van de aanbevelingen van Berenschot, een aantal acties ondernomen om de bedrijfsvoering verder te verbeteren. Zo is het nieuwe planning- en tijdverantwoordingsstelsel «Opdrachten Budgettering en Registratie (OBER)» ontwikkeld, dat in 1998 in gebruik wordt genomen. OBER is een dynamisch planningsstelsel waarmee Senter veel sneller kan zien of, en zo ja waar, sprake is van personeeltekorten of -overschotten. Ook wil Senter een verbetering aanbrengen in de managementinformatie en in het meer gebruiken van nacaalculatorische inzichten.

Bedrijfsrelatiemanagement

Senter wil het bedrijfsleven, gericht dan tot dusver het geval was, inzicht verschaffen in alle bestaande instrumenten en de mogelijkheden die deze bieden tot versterking van de concurrentiepositie. In 1997 is

daarom gestart met het project Bedrijvenrelatiebeheer, waarmee Senter haar oriëntatie op projecten en ondernemingen wil combineren. Ze wil beter weten wat de ondernemers ambiëren om hen van dienst te kunnen zijn bij innovatie, nationale en internationale samenwerking, export, et cetera. Op deze manier kan Senter de ondernemer niet alleen reactief ondersteunen, maar ook actief benaderen. Alle gegevens over de ondernemers worden hierbij uiteraard strikt vertrouwelijk behandeld. In 1997 vond een eerste pilot plaats met bedrijvenrelatiebeheer. Deze leverde positieve resultaten op, zodat Senter in 1998 verder gaat met de tweede fase ervan.

In dit kader kan ook KMO-InformatieSenter worden genoemd. Deze helpdesk is in het leven geroepen om kleine en middelgrote ondernemingen goed te kunnen voorlichten over de verschillende subsidies waar zij voor in aanmerking zouden kunnen komen.

Het integriteitsbeleid

Veel aandacht werd in het afgelopen jaar besteed aan de gedachtevorming rond integriteit. Kwetsbare functies binnen Senter zijn nu gewaarmerkt en het integriteitsbeleid is onder de aandacht van de medewerkers gebracht met de uitgave van een Handboek Senter. Senter neemt het beleid van EZ over. Een uitzondering vormt insider trading. Om misbruik van voorwetenschap te bestrijden, gaat voor Senter-medewerkers een (geclausuleerd) verbod gelden op het handelen in effecten. In bepaalde effecten mag men wel blijven handelen, namelijk in die van buitenlandse ondernemingen (deze kunnen immers geen aanvragen bij Senter indienen, zodat geen sprake kan zijn van voorkennis) en van ondernemingen waarbij het onwaarschijnlijk is dat Senters kennis van het bedrijf zou kunnen leiden tot handel met misbruik van voorwetenschap.

Externe ontwikkelingen

De Commissie Cohen

Een aantal omgevingsfactoren beïnvloedt Senters positie zonder dat zij daar zelf veel invloed op kan uitoefenen. De discussie «Markt en overheid» is zo'n factor.

De Commissie Cohen heeft in 1997 een analyse gemaakt van het marktoptreden van (semi-) overheidsinstellingen in concurrentie met derden (private en publieke organisaties). De bevindingen van deze Commissie en het regeringsstandpunt daarover zijn mede bepalend voor de orderpositie van Senter op de lange termijn. De Commissie heeft over het onderwerp een aantal aanbevelingen gedaan, die het kabinet heeft overgenomen.

De Commissie Cohen heeft ook de activiteiten van Senter doorgelicht. Voor het overgrote deel blijkt Senter bij haar huidige activiteiten niet te concurreren met derden. Het betreft hier activiteiten die samenhangen met het technologiebeleid van EZ en de activiteiten voor andere departementen en de Europese Commissie. In een aantal andere gevallen concurreren Senters activiteiten echter wél met die van private en publieke organisaties. Dat soort zaken wordt na afloop van bestaande overeenkomsten beëindigd.

Strategische samenwerking

Mede met het verbeteren van de samenwerking tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven zet Senter zich in voor vooruitgang op de door Senter bestreken terreinen. Zij wil daarom onder meer de samenwerking met de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) intensiveren. Senter en de NWO werken al samen in het project Nederland Kennisland, dat de in Nederland bestaande kennis onder meer via een Internet-site onder de aandacht van het buitenland brengt. Het

samenwerkingsconvenant tussen Senter en de NWO is gesloten in het kader van de integratie van Senter en EG-Liaison en sluit aan bij de aanbevelingen uit de evaluatie door Rinnooy-Kan van de NWO. In dit evaluatierapport van medio 1996 «Report of the NWO evaluation committee» werd samenwerking tussen Senter en NWO aanbevolen. Het doel van het convenant is een nauwe samenwerking bij het bevorderen van de participatie van de Nederlandse wetenschappelijke instellingen in Europese R&D-programma's. De samenwerking spitst zich met name toe op:

- het continueren van de huidige samenwerking met betrekking tot het informeren en adviseren van Nederlandse wetenschappelijke instellingen over Europese onderzoekprogramma's;
- het intensiveren van de samenwerking rond het Programma «Training and Mobility of Researchers»;
- het intensiveren van de samenwerking tussen de wetenschappelijke instellingen en het bedrijfsleven in Nederland en Europa.

Het laatste punt is nieuw in het convenant.

Naast dit samenwerkingsconvenant werkt Senter, in het kader van een gezamenlijke opdracht van de Europese Unie voor het Innovation Relay Centre, samen met Syntens. Senter zal worden ingezet voor partner search voor:

- het toepassen van kennis uit andere lidstaten;
- het exploiteren van Nederlandse expertise in het buitenland;
- het zoeken van partners uit het Nederlandse midden- en kleinbedrijf voor technologieprojecten van de Europese Unie.

Senter werkt daarnaast samen met Novem, KEMA en de Belastingdienst. De strategische samenwerking met Novem vindt plaats binnen de programma's Economie, Ecologie en Technologie (EET), Informatiecentrum Milieuvergunningen (InfoMil) en het CO₂-reductieplan. Deze samenwerking wil Senter graag voortzetten en zo mogelijk uitbouwen. De samenwerking met KEMA betreft de uitvoering van het programma «Joint Implementation» (een CO₂-gerelateerd project) en die met de Belastingdienst de uitvoering van fiscale instrumenten (zoals de Wet Vermindering Afdracht loonbelasting en premie voor de volksverzekeringen, de WVA, en de Energie-Investeringsaftrek, de EIA).

Externe opdrachtgevers

In 1997 heeft Senter een aantal opdrachten gekregen van nieuwe opdrachtgevers, namelijk de Ministeries van Financiën, Buitenlandse Zaken en Binnenlandse Zaken. Deze verbreding van het opdrachtenpakket buiten de eigenaar maakt Senter minder kwetsbaar voor beleidswijzigingen op een bepaald terrein. De nieuwe opdrachten passen alle binnen het Cohen-kader.

DOELMATIGHEID EN TARIEVEN

Doelmatigheid is een sleutelbegrip voor het functioneren van agentschappen. De doelmatigheid van Senter blijkt primair uit de ontwikkeling van de tarieven en de ontwikkeling van de uitvoeringskosten in relatie tot de volumina per opdracht. Dat laatste is voor de opdrachtgevers van Senter een belangrijk criterium om opdrachten al dan niet aan Senter te gunnen. Het is het streven van Senter om in vijf jaar in reële termen een kostenverlaging te realiseren van 10,0% ten opzichte van 1994.

Uitgaande van gelijkblijvende tarieven in 1998 ten opzichte van 1997, en gecorrigeerd voor verschuivingseffecten en de invoering van de 36 uren werkweek, laten de tarieven in de periode 1995 tot en met 1997 een reële daling zien van 6,8%. Als voor 1998 van een inflatie van 2,3% wordt uitgegaan is de reële daling in totaal 9,1%. Senter ligt goed op schema om de genoemde doelstelling van 10,0% kostenverlaging te halen.

Tabel 1 Tariefontwikkeling (in gulden)

raming	tarief	tarief	tarief	tarief	tarief	1999	als indexcijfer (1994 = 100)				
	1999	1998	1997	1996	1995		1998	1997	1996	1995	1994
Senior	1 616	1 600	1 600	1 580	1 580	99	98	98	97	97	100
adviseur A	1 414	1 400	1 400	1 275	1 275	102	101	101	92	92	100
adviseur B	1 212	1 200	1 200	1 185	1 185	88	87	87	86	86	100
Beoordelaar	1 005	995	995	890	890	102	101	101	90	90	100
administratief	763	755	755	765	765	100	99	99	100	100	100
Gemiddeld	1 116	1 105	1 105	1 045	1 045	96	95	95	90	90	100

BEGROTING VAN BATEN EN LASTEN**Algemeen**

Senter hanteert als algemeen uitgangspunt dat de baten in enig jaar minimaal de lasten in dat jaar moeten dekken. Uitgaande van het voor 1999 geraamde omzet volume (zie tabel 2) is het totaal aan baten voor 1999 geprognoseerd op ruim f 68 mln. Zekerheid over de in de toekomst te behalen baten is er overigens niet. Kenmerkend voor Senter is de flexibele en bedrijfsmatige aanpak waarmee bij een wisselend opdrachten volume de baten en lasten redelijk in evenwicht kunnen worden gehouden. In tegenstelling tot voorgaande jaren wordt de begroting gepresenteerd exclusief opdracht gebonden kosten. Opdracht gebonden kosten zijn voor opdrachten aanvullend te maken kosten die volledig aan de opdrachtgever worden gefactureerd. Deze opbrengsten werden in voorgaande jaren als omzet verantwoord, terwijl de kosten onder de lasten werden verantwoord voor het zelfde bedrag.

Tabel 2 Meerjarenbegroting (bedragen x f 1 000)

	1997 realisatie	1998 ontwerp- begroting ¹	1998 geactuali- seerd	1999	2000	2001	2002	2003
Baten								
omzet EZ	53 640	48 200	55 500	56 616	58 325	60 087	61 901	63 146
omzet andere dep. 7 679	7 679	5 600	9 300	9 487	9 773	10 069	10 373	10 581
omzet overige opdracht-gevers	2 339	3 280	2 200	1 661	1 477	1 521	1 009	1 040
rentebaten	279	100	200	200	200	200	200	200
overige opbrengsten	81	100	100	100	100	100	100	100
Totaal baten	64 018	57 280	67 300	68 064	69 875	71 977	73 583	75 067
Lasten								
apparaatskosten								
* personeel	44 945	41 300	50 900	50 247	51 868	54 204	55 799	57 446
* materieel	10 763	11 980	11 300	12 224	12 383	12 545	12 588	12 527
afschrijvingskosten materieel	1 687	1 700	1 800	2 415	2 262	2 210	2 176	2 011
dotaties voorzieningen	4 846	1 200	1 700	1 476	1 500	1 534	1 558	1 582
Totaal lasten	62 241	56 180	65 700	66 362	68 013	70 493	72 121	73 566
Saldo van baten en lasten	1 777	1 100	1 600	1 702	1 862	1 484	1 462	1 501

¹ Zoals vermeld in de tekst, wordt de begroting van baten en lasten gepresenteerd exclusief de opdrachtgebonden kosten. Deze werden geraamd bij de ontwerpbegroting 1998 op f 4,72 mln. Zowel de omzet als de materiële apparaatskosten zijn met dit bedrag gecorrigeerd.

Omzet

Voor 1999 en volgende jaren zijn er met betrekking tot de omzet diverse onzekerheden.

Voor Senter is een risico aanwezig in de wens tot clustering van het door diverse ministeries gehanteerde buitenlandinstrumentarium. Dit kan gevolgen hebben voor de uitvoering door Senter van het buitenlandinstrumentarium van EZ, zoals bijvoorbeeld de Exportfinanciering. Vooralsnog wordt uitgegaan van een lichte groei van het bij EZ behaalde omzetvolume.

Bij de overige departementen lijken nog wel groeikansen aanwezig. Voorlopig wordt echter een beheerste groei begroot.

De buiten de rijksoverheid te behalen omzet zal teruglopen als gevolg van de bevindingen van de Commissie Cohen.

Senter ziet wel groeikansen bij opdrachten van de Europese Unie. Het ziet er namelijk naar uit dat de Europese Unie meer behoefte krijgt aan het verbeteren van de contacten met het bedrijfsleven en kennisinstellingen in de lidstaten en dat zij daartoe mede een beroep zal doen op lokale agenten. Senter wil zich hiertoe nadrukkelijk in de markt zetten met als doel haar service aan het bedrijfsleven en de kennisinstellingen te verbreden.

Lasten

Als gevolg van fluctuaties in de opdrachtenportefeuille wordt van Senter een flexibele personeelsinzet verwacht. Ten behoeve van deze flexibiliteit wordt een deel van het personeelsbestand extern ingehuurd. De verhouding tussen ambtelijk en niet-ambtelijk personeel is de resultante van de voortdurende afweging tussen een steeds wisselend werkaanbod enerzijds en de meerkosten van externe inhuur anderzijds. De huisvestingskosten zijn verwerkt als onderdeel van de post materieel.

In de hiervoor gepresenteerde meerjarenraming is, rekening houdend met een aan de omzetgroei annex zijnde volumeontwikkeling, een efficiencydoelstelling verwerkt. Op de personeelskosten en materiële kosten is afgezien van de reëel constant blijvende huisvestingskosten een efficiencyverbetering verdisconteerd die oploopt tot 2,5%.

Een toelichting op de afschrijvingskosten is te vinden in de hiernavolgende paragraaf inzake het kasstroomoverzicht.

De dotatie aan voorzieningen is enerzijds bedoeld ter financiering van wachtgeldclaims en kosten van vervanging van langdurig zieke medewerkers en anderzijds voor voorziening onderhanden werk en overige voorzieningen.

Saldo van baten en lasten

Senter richt zich op een gematigd positief exploitatiesaldo. Het netto resultaat van baten en lasten in de voorbije jaren heeft laten zien dat Senter te maken heeft met smalle marges. De komende jaren zal het resultaat onder druk blijven staan als gevolg van de afgesproken gematigde tarief-ontwikkeling in combinatie met door inflatie en verwachte CAO ontwikkelingen stijgende kosten.

KASSTROOMOVERZICHT

Tabel 3 Kasstroomoverzicht (bedragen x f 1 000)

	1997 realisatie	1998 ontw begr	1998 geactuali- seerd	1999	2000	2001	2002	2003
Rekening Courant RHB en overige liquide middelen per 1 januari	10 282	5 000	13 165	12 500	12 000	11 500	11 000	10 500
1a saldo van baten en lasten	1 777	1 100	1 600	1 702	1 862	1 484	1 462	1 501
1b aanpassing voor afschrijving en mutaties voorzieningen	6 533	2 900	3 500	3 891	3 762	3 744	3 734	3 593
1c aanpassingen voor veranderingen in het werkkapitaal	- 1 845	- 2 200	- 2 465	- 4 293	- 4 270	- 3 819	- 3 729	- 3 568
Kasstroom uit operationele activiteiten	6 465	1 800	2 635	1 300	1 354	1 409	1 467	1 526
2b investeringen	- 3 600	- 1 700	- 3 300	- 1 800	- 1 854	- 1 909	- 1 967	- 2 026
2b desinvesteringen	18	0	0	0	0	0	0	0
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	- 3 582	- 1 700	- 3 300	- 1 800	- 1 854	- 1 909	- 1 967	- 2 026
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	0	0	0	0	0	0	0	0
Rekening Courant RHB en overige liquide middelen per 31 december	13 165	5 100	12 500	12 000	11 500	11 000	10 500	10 000

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht geeft een analyse van de in het verslagjaar gerealiseerde liquiditeitsontwikkeling. Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Deze methode houdt in dat voor de weergave van kasstromen uit operationele activiteiten het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening wordt gecorrigeerd voor posten die in het boekjaar niet tot ontvangsten en/of uitgaven hebben geleid. De verwachte specificatie van de afschrijvingen en investeringen en daarmee van het verloop van de boekwaarde van de materiële vaste activa in 1999 is als volgt:

Tabel 4 Materiële vaste activa (bedragen x f 1 000)

	boekwaarde 1 jan 1999	(des) inves- teringen	afschrij- vingen	boekwaarde 31 dec 1999
Investerings t/m 1993	0	0	0	0
Automatisering	2 226	1 000	1 334	1 892
Meubilair	1 155	400	417	1 138
Kantoor en overige installaties	2 040	400	664	1 776
Totaal	5 421	1 800	2 415	4 806

De na 1 januari 1994 aangeschafte materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, dan wel op lagere economische bedrijfswaarde onder aftrek van lineaire afschrijvingen. De afschrijvings-termijn is gelijk aan de geschatte economische levensduur van de betreffende activa. Voor automatiseringsinvesteringen is deze 3 jaar en voor de overige materiële vaste activa is deze 5 jaar. In het jaar van investeren wordt afgeschreven met ingang van de maand van ingebruikneming.

Kengetallen

Tabel 5 Gemiddelde personeelsbezetting verdeeld naar ambtelijk en inhuur

	raming 1999		geactual. 1998		ontw begr 1998		realisatie 1997	
	fte's	%	fte's	%	fte's	%	fte's	%
ambtelijk	256	65	235	60	250	70	205	58
inhuur	138	35	157	40	107	30	150	42
overige inhuur	58		58		27		54	
totaal	452		450		384		409	

Senter streeft naar een flexibele bedrijfsvoering om de schommelingen in de omvang van de opdrachtenportefeuille goed te kunnen opvangen. Omwille van deze flexibiliteit leent zij een deel van het personeelsbestand extern in. In dit kader krijgen nieuwe medewerkers bij Senter in de regel eerst een aanstelling als inleenkracht. Het percentage ingeleend personeel loopt hierdoor gedurende het jaar op. Senter streeft naar een verhouding ambtenaar versus inhuur van 70 versus 30.

Tabel 6 Gemiddelde loonkosten per fte, gesplitst naar ambtelijk en ingehuurd personeel (x f 1 000)

	raming 1999		geactual. 1998		ontw begr 1998		realisatie 1997	
	loonk	loonk/fte	loonk	loonk/fte	loonk	loonk/fte	loonk	loonk/fte
ambtelijk	25 911	101,2	23 500	100,0	24 200	96,8	20 413	99,6
inhuur	22 500	114,8	25 600	119,1	15 400	114,9	23 224	113,8
totaal	48 411	107,1	49 100	109,1	39 600	103,1	43 637	106,7

Uit het kengetal gemiddelde loonkosten per fte blijkt dat de kosten per ingehuurde fte hoger zijn dan de kosten per ambtelijke fte. Dit komt doordat Senter over de inhuur BTW is verschuldigd en de bureau's waarvan Senter de inhuurkrachten betreft een vergoeding voor bemiddelingskosten verlangen. De loonkostenontwikkeling voor de ingehuurde medewerkers is gelijk aan de loonkostenontwikkeling van ambtenaren, vastgelegd in de CAO.

Tabel 7 Omzet per fte (x f 1 000)

	raming 1999		geactual. 1998		ontw begr 1998		realisatie 1997	
	omzet	omzet/fte	omzet	omzet/fte	omzet	omzet/fte	omzet	omzet/fte
totaal	67 764	149,9	67 000	148,9	57 080	148,6	63 658	155,7

Het kengetal omzet per fte wordt in de zakelijke dienstverlening veel gebruikt en maakt daardoor vergelijking met andere uitvoeringsorganisaties mogelijk. De omzet per fte wordt enerzijds beïnvloed door de ontwikkeling in de aan opdrachtgevers doorbelaste tarieven. Anderzijds wordt de omzet per fte beïnvloed door de ontwikkeling in productiviteit en doelmatigheid. Een toelichting op tarieven en omzet werd reeds gegeven, een toelichting op productiviteit en doelmatigheid volgt bij tabel 10.

Tabel 8 Materiële kosten per fte (x f 1 000)

	raming 1999		geactual. 1998		ontw begr 1998		realisatie 1997	
	mat.kn	matkn/fte	mat.kn	matkn/fte	mat.kn	mat kn/fte	mat.kn	mat kn/fte
totaal	16 115	35,7	14 800	32,9	nvt	nvt	17 299	42,3

Het kengetal materiële kosten per fte betreft een nieuw kengetal dat inzicht biedt in de voor volume effecten gecorrigeerde ontwikkeling van de materiële kosten. Waar het kengetal omzet per fte vooral de doelmatigheidsontwikkeling in personele zin weergeeft, geeft het kengetal materiële kosten per fte vooral de doelmatigheidsontwikkeling in de materiële kosten weer. Hierbij moet wel bedacht worden dat in de materiële kosten ook de dotaties aan voorzieningen zijn begrepen.

Tabel 9 Toegevoegde waarde per fte (x f 1 000)

	raming 1999		geactual. 1998		ontw begr 1998		realisatie 1997	
	toeg. w.	toeg w. /fte	toeg. w.	toeg. w. /fte	toeg.w.toeg. w.	toeg. w. /fte	toeg. w.	toeg. w. /fte
totaal	51 649	114,3	52 200	116,0	41 200	109,9	46 362	113,4

De toegevoegde waarde is het bedrag dat beschikbaar is voor de belanghebbenden van de organisatie, in casu het beschikbare bedrag voor de beloning van de geleverde prestaties. Hiermee worden bedoeld de beloning van medewerkers voor verrichte arbeid en van de eigenaar voor het verstrekte vermogen. Het geeft inzicht in de waarde die het personeel door de uitvoering van de activiteiten toevoegt aan de organisatie. De toegevoegde waarde per fte geeft een eerste indicatie van de doelmatigheid van het agentschap, echter voor inflatiecorrectie en nog zonder mee weging van de ontwikkeling in de personele kosten. De toegevoegde waarde wordt berekend als het saldo van de omzet minus materiële kosten, afschrijvingen en dotaties voorzieningen.

Tabel 10 Doelmatigheid (bedragen x f 1 000)

	1999 raming	1998 geactuali- seerd	1997 realisatie
Omzet	67 764	67 000	63 658
Gemiddeld tarief	1 116	1 105	1 105
Voor tariefontwikkeling gecorrigeerde omzet	70 496	70 395	66 887
Totale lasten	66 362	65 700	62 241
Dotatie voorzieningen	1 476	1 700	4 846
Lasten, exclusief dotatie voorzieningen	64 886	64 000	57 395
Inflatie	2,0%	2,4%	2,5%
Voor inflatie gecorrigeerde lasten, exclusief dotatie voorzieningen	58 197	58 550	53 768
Doelmatigheidskengetal	121,1	120,2	124,4

Het doelmatigheidskengetal geeft uitdrukking aan de kosten die benodigd zijn om een bepaalde, voor prijseffecten gecorrigeerde, omzet te realiseren. Rente, overige opbrengsten en dotaties voorzieningen blijven hierbij buiten beschouwing.

Per jaar wordt de omzet gecorrigeerd voor de tariefontwikkeling. De personele en materiële kosten worden gecorrigeerd voor de inflatie. Voor beiden geldt 1994, het eerste agentschapsjaar, hierbij als basisjaar.

TOELICHTING BIJ WETSARTIKEL 4

Met deze specifieke bepaling ten behoeve van de begroting van Economische Zaken wordt vooruitgelopen op een wijziging van de Comptabiliteitswet die thans wordt voorbereid. Die wijziging behelst de mogelijkheid tot het vormen van een interne reserve binnen de Rijksbegroting. Deze reserve wordt aangehouden binnen 's-Rijks schatkist. Ten behoeve van de Garantiefaciliteit Opkomende Markten (artikel 07.03) en de SENO-faciliteit (artikel 07.05) wordt zo'n reserve gevormd, waaruit eventuele toekomstige betalingen uit hoofde van verstrekte garanties kunnen worden gefinancierd. Op deze manier kan op een doelmatige en bestuurlijk transparante wijze zorggedragen worden voor de beschikbaarheid van voldoende budgettaire middelen in het (nog onzekere toekomstige) jaar dat op een garantie moet worden getrokken.

Bij de onderhavige garantieregelingen gaat de wet van de grote aantallen niet op, zodat het trekken op een garantie van jaar op jaar aanzienlijke uitgavenfluctuaties kan opleveren, die niet zonder aanzienlijke budgettaire problemen binnen de begroting van EZ kunnen worden opgevangen. Om dergelijke fluctuaties op te vangen, zijn thans achtergestelde leningen verstrekt aan een (externe) stichting die de Garantiefaciliteit Opkomende Markten en de SENO-faciliteit uitvoert. Uit hoofde van het budgetrecht en de doelmatigheid zijn tegen de inschakeling van een stichting bezwaren aan te voeren.

Door gebruik te maken van de interne reserveringsmogelijkheid wordt de doelmatigheid bevorderd; de gereserveerde middelen blijven immers langer in de schatkist en leiden dus tot lagere rentekosten.

Ook de bestuurlijke transparantie is met de nieuwe faciliteit gediend. Zowel voor de vulling van de reserve als voor de daaruit te verrichten betalingen aan derden geldt namelijk de volledige ministeriële verantwoordelijkheid. Daarom behoren de vulling van de reserve en de betalingen ten laste van de reserve idealiter via de begroting van EZ tot stand te komen. Vanuit autorisatie-oogpunt heeft de begrotingswetgever daarmee zowel zicht op de vulling van de reserve ten laste van de begroting van EZ, als de eventueel in latere jaren te verrichten betalingen op het moment dat op de garantie moet worden getrokken.

De Minister van Economische Zaken,
A. Jorritsma-Lebbink